

MITROPOLIA BANATULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI
TIMIȘOAREI ȘI CARANSEBEȘULUI
ȘI A EPISCOPIEI ARADULUI

9-10

ANUL XII

1962

C U P R I N S U L

	Pag.
REDACȚIA: Noul Arhipăstor al Eparhiei Aradului . . .	433
Alegerea Prea Sfințitului Teoctist Arapaș în scaunul de episcop al Aradului	435

ORTODOXIA ȘI ECUMENISMUL

† NICOLAE Mitropolitul Banatului: „Un Domn, o credință, un botez”	445
* * * Ce este și ce urmărește Mișcarea ecumenică?	451
Pr. Prof. Dr. C. SIRBU: Etapele dezvoltării Mișcării ecumenice	458
Pr. Prof. Dr. M. SESAN: Ortodoxia și Mișcarea Ecumenică	469
Prof. Dr. N. NISSIOTIS: Mărturie și servicii aduse prin Ortodoxie Bisericii celei una (trad. de Prot. I. Petreună)	476

S T U D I I

Pr. ATH. NEGOIȚA: Preotul necredincios din manuscrisele de Qumran	485
A. ZAREA: Studiu exegetic asupra textelor evanghelice referitoare la curățirea templului	496
Pr. D. PUIA: Căsătoria sau nunta în Granița militară a Banatului între anii 1783—1864	510
Magistrand S. COSMA: Preceptul „Să nu ucizi” în învățătura principalelor religii actuale	523
Pr. Prof. Dr. SP. CINDEA: Cumpătarea preotului	539

I N D R U M A R I O M I L E T I C E

Prot. Dr. V. COMAN: Desăvârșirea creștină	549
---	-----

D O C U M E N T A R

Prot. GH. PERVA: Cărți și publicații vechi. Primele exemple din „Lumina”	554
--	-----

C R O N I C A B I S E R I C E A S C A

Vizite ale Arhiepiscopului de Kanterbury, Dr. Arthur Ramsey; „Biserica împăcării”; Pastori americani împotriva segregăției rasiale; O decizie a Curții supreme americane; Consecința unor activități dușmănoase intereselor poporu-

NOULUI ARHIPĂSTOR AL EPARHIEI ARADULUI

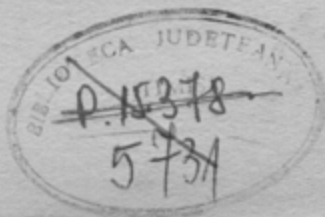
Credința ortodoxă din istorica vătădicie arădană în care vremile au împletit încercările cu izbînda, încrustează în cartea dăinuirii sale încă un nume de ierarh luminat.

După pierderea dureroasă a fericitului Andrei, bunul chivernisitor al celor duhovnicești și după învrednicirea cu arhipăstoresc toiaș mitropolitan a Înalt Prea Sfințitului Nicolae, credincioșilor din eparhia Aradului li s-a hărăzit bucuria alegerii noului păstor sufletească, prin votul întregului Colegiu Electoral Bisericesc dat în duminica din 28 august, Prea Sfințitului Teoctist Botoșăneanu.

Mărturisita bucurie a credincioșilor și slujitorilor sfintelor altare, găsește temei neclintit în înțelepciunea alesului său chiriarh, prisoselnic dovedită în anii păstoririi ca episcop vicar al Sfintei Eparhii. Bunătatea inimii, bogăția sufletească, desăvîrșita dragoste creștină și credința puternică — nestemate ce nu se pot prețui — îi rămîn îndemn și cheazășie ascultării și urmării întru toate, neprecupețit și din belșug dăruite Păstorului sufletească.

Cu această vrednicie îndeobște cunoscută și prețuită, Prea Sfinția Sa, cu mîini tinere dar încercate, va duce făclia vrierilor de mai bine, aprinsă acum un sfert de mileniu în acest lăcaș de reședință episcopală, în care hotărîrea plinirii celor duhovnicești se îmbină cu grija de luminare și obștească dreptate.

Hrisoavele, cînd dau glas trecutelor vremi, deslășesc rîvna întru izbăvirea sufletească și trupească a celor mulți, pliniri pentru care dăruirile de sine și jertfelnicia n-au cunoscut nici odată hotar. Acum un veac și jumătate — în toamna anului 1812 — aici s-au pus temeliile pedagogiei, cea dintîi școală superioară romînească. Dascăli învăpăiați de doruri mari, preoți și

DIII 8071

fii devotați ai bisericii din părțile bănățene și crișene, îi dăruie bogăția sufletului și a minții lor și zămislește o conștiință ce înflăcărează inimile generațiilor care se ridică. Ea va pași cu hotărîre mereu înainte și va ridica tot mai sus flacăra luminării celor asupriți, care risipește negurile neștiinței, pătrunde răscolitor în adîncuri, înscrie pe steagul larg desfășurat semnele vremilor noi și luptă pentru dezrobirea socială și națională. Și mai tîrziu, tot aici ia ființă teologia, cu rosturi duhovnicești, obștești și cărturărești, pe deplin înfăptuite pentru trebuințele de atunci ale ortodocșilor de pe cele două laturi ale Mureșului, uniți azi printr-o nouă orînduire bisericească.

Aceeași trăită bucurie a fericitei alegeri o împărtășesc toți credincioșii din cuprinsul Mitropoliei bănățene, cu convingerea nestrămutată că acum ca și în trecut, împreună lucrarea celor două așezăminte ale credinței va rodi cu spor întru credința curată spre slava Atotputernicului și pentru înmulțirea dragostei creștine, a înfrățirii și unirii tuturor în aceeași vrere a păcii și a vieții netulburată de groaza războiului și a morții. Folositori fiind semenilor, înțelepciunea credinței lor va da înțeles plin trăirii și prinși în iureșul marilor înnoiri ce duc spre fericirea oamenilor pe care o vrea și Biserica, nimeni nu va precupeți munca și hărnicia pentru înputernicirea, înfrumusețarea și viitorul Patriei dragi, împlinitori în toate făcîndu-se și chemărilor cetățenești.

Mărturisindu-și recunoștința față de ocîrmuitorii care le-au înțeles și împlinit trebuințele sufletești, cler și credincioși din eparhia bunelor tradiții ortodoxe a Aradului, uniți în simțăminte de aleasă dragoste filiască, dau Chiriarhului lor încredințarea deplinei ascultări, a urmării în cele plăcute lui Dumnezeu și folosi-toare obștei, urîndu-i îndelungate zile, cu păstorirea cea întru toate împlinitoare.

Intru mulți ani, Prea Sfințite Părinte!

REDACTIA

31.5.21.2
1895

ALEGEREA PREA SFÎNȚITULUI TEOCTIST ARAPAȘ ÎN SCAUNUL DE EPISCOP AL ARADULUI

Viața frământată din ultimii ani a eparhiei Aradului, și-a regăsit buna statornicire.

După trecerea în veșnicie a fericitului întru pomenire episcopul Andrei, văduvitul scaun a fost cinstit cu prea scurta dar rodnică păstorie a Înalt Prea Sfînțitului Părinte Mitropolit Nicolae al Banatului. Dragostea părintească a Prea Fericitului Părinte Patriarh, înțelepciunea Sfîntului Sinod, grija Înaltei Conduceri de Stat și a Onoratului Departament al Cultelor, au dat istoricei vlădicii a Aradului, ales și prețuit păstor sufletesc, pe Prea Sfînțitul Teoctist Botoșăneanul, episcop vicar al Sfintei Patriarhii.

Lucrările Colegiului Electoral Bisericesc pentru alegere, s-au desfășurat în ziua de sîmbătă 28 iulie 1962, în sala festivă a palatului patriarhal din București.

La orele 10,30, în paraclisul patriarhal s-a săvîrșit un Te-Deum, la care au luat parte membrii Sfîntului Sinod și ai Colegiului Electoral Bisericesc. După ce membrii înaltului for electiv al Bisericii Ortodoxe Romîne și-au ocupat locurile în sala festivă, o delegație s-a prezentat Prea Fericitului Patriarh Justinian, rugîndu-l să prezideze deschiderea lucrărilor Colegiului Electoral Bisericesc. Prea Fericitul Părinte Patriarh a intrat în sala de ședință împreună cu Domnul Tiță Florea, reprezentantul Consiliului de Miniștri, Domnul Traian Ionașcu, delegatul Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Romîne și Domnul Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniștri al R. P. R.

Colegiul Electoral Bisericesc a aprobat propunerea Prea Fericitului Patriarh Justinian ca P. C. Pr. Dr. Gh. Cotoșman și Dl Dr. Aurel Botiș să îndeplinească funcțiunea de secretari ai ședinței. Citindu-se apelul nominal, s-a constatat că din cei 82 membri îndreptățiți să voteze, sînt 78 prezenți, și deci, Colegiul Electoral Bisericesc este legal constituit, putînd proceda la alegerea pentru care a fost convocat. Prea Fericitul Patriarh Justinian a rugat pe Domnul Profesor Dumitru Dogaru să dea citire Decretului Consiliului de Stat al Republicii Populare Romîne pentru deschiderea lucrărilor Colegiului Electoral Bisericesc.

Domnul Profesor Dumitru Dogaru a citit Decretul nr.

564/1962, emis de Consiliul de Stat al R. P. R., prin care se declară deschise lucrările Colegiului Electoral Bisericesc pentru alegerea Episcopului Aradului, Ienopolei și Hălmaگیului.

În conformitate cu prevederile Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Patriarh Justinian a invitat pe Înalt Prea Sfințitul Dr. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, să prezideze ședința Colegiului Electoral Bisericesc.

După ce a ocupat scaunul prezidențial, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dr. Nicolae Corneanu a înfățișat îndatoririle de mare răspundere ce revin membrilor Colegiului Electoral Bisericesc, rostind următoarea cuvîntare:

Mărit Colegiu Electoral Bisericesc,

Au trecut numai cîteva luni de la vacantarea scaunului vlădicesc al Aradului și iată-ne adunați spre a hotări asupra întregirii lui. Faptul de a se fi ajuns aici este a se datora griii permanente a Conducerii Bisericii, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, ca toate eparhiile să fie bine și temeinic așezate, ca întreaga Biserică ortodoxă romînă să stea pe baza trainică a canonicității și legalității, urmîndu-și drumul ei de veacuri conform rînduielilor apostolești și sobornicești.

Dacă am ajuns însă la alegerea de azi, cu toții ne dăm seama cît avem a datora conducerii Statului nostru care asigură cultelor religioase, deci și Bisericii căreia aparținem, condițiile corespunzătoare desfășurării activității ei normale.

Cred că e de datoria noastră să ne exprimăm drept aceea întreaga noastră recunoștință și unui for și celuilalt, deodată cu asigurarea că vom ști să răspundem precum se cuvine griii lor consecvente față de instituția căreia aparținem. Iar în momentul de față modalitatea de a concretiza mai bine atitudinea ce simțim necesitatea s-o adoptăm se leagă de felul cum vom ști să rezolvăm sarcina ce ne-a adunat aici și anume: alegerea noului Episcop al Aradului.

Că vom fi în stare să răspundem cu cinste acestei sarcini, nu există nici un fel de îndoială. Fiecare a dovedit-o și pînă acum în atîtea rînduri, și vom face și astăzi la fel. Vom chibzui cu înalt simț de răspundere asupra persoanei ce va fi să alegem și ne vom opri asupra aceluia care vom avea convingerea că va fi mai în măsură să ducă la împlinire deosebit de importanta menire ce o are ca Ierarh.

La începutul lucrărilor noastre am invocat Harul întru tot Sfințului și de viață făcătorului Duh spre a ne lumina mințile și călăuzi gîndurile. Fie ca -n tot ce vom înfăptui aici să putem spune și noi ca oarecînd Apostolii: „Păruți-ni-s-a nouă și Sfințului Duh”, ca unii ce în mod efectiv și nemincinos acționăm în conformitate cu cele dorite de însuși Domnul și Stăpînul nostru.

Mărit Colegiu,

Alegerea ce vom face astăzi rotunjește numărul ierarhilor eparhioți ai Bisericii noastre la 12, numărul obligatoriu al celor ce formează Sfântul Sinod. De acum înainte Eparhiile Patriarhiei Române sînt toate completate, viața bisericească găsindu-se pe făgașul celei mai canonice așezări. Ne simțim mindri că împlinim astfel o lucrare ale cărei consecințe vor fi mai mult decît binefăcătoare.

Conștienți așa dar de marea sarcină ce ne revine, să pornim la drum într-armîndu-ne cu gînduri sfinte, simțiri curate și voiri de bine, avînd ca permanentă călăuză pe Domnul cel din ceruri, Căruia fie cîntea, mărirea și închinăciunea în vecii vecilor. Amin".

Pentru a da posibilitatea membrilor Colegiului Electoral Bisericesc să se consfătuiască asupra persoanei pe care o vor socoti vrednică să ocupe istoricul scaun episcopal al Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, ședința a fost suspendată pentru o jumătate de oră. La redeschiderea ședinței, P. C. Pr. Dr. Gh. Cotoșman a citit articolul 130 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, cu privire la modalitatea alegerii ierarhilor Bisericii noastre. Au fost apoi desemnați Domnii Nicolae Todea și Dr. Ioan Rădu, ca bărbați de încredere, care să supravegheze votarea și despuierea scrutinului. După împărțirea buletinelor de vot, s-a procedat la operațiunea votării, fiecare membru al Colegiului Electoral Bisericesc exprimîndu-și voința prin vot direct și secret. Au votat toți cei 78 de membri prezenți ai Colegiului Electoral Bisericesc.

Procedîndu-se la despuierea scrutinului, s-a constatat că Prea Sfințitul Episcop Teoctist Arăpaș, Vicar patriarhal, a întrunit 76 de voturi, — două buletine fiind albe. În urma acestui rezultat, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dr. Nicolae Corneanu a proclamat pe Prea Sfințitul Teoctist ca Episcop al Aradului, Ienopolei și Hălmagiului. Aducînd la cunoștința noului ales rezultatul votului Colegiului Electoral Bisericesc, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae a rostit următoarea cuvîntare:

Prea Sfințite și mult iubite întru Hristos frate,

Mi s-a prilejuit astăzi deosebita cinste și nespusa bucurie de a Vă face cunoscut că Marele Colegiu Electoral Bisericesc V-a ales, cu unanimitate de voturi (2 voturi albe) Episcop al Eparhiei Aradului, Ienopolei și Hălmagiului. Împlinindu-mi această prea plăcută sarcină, Vă transmit frățești și calde felicitări în numele întregului Colegiu Electoral.

Momentul de față este de o importanță deosebită nu numai pentru Prea Sfinția Voastră ci mai ales pentru Biserică. Ceea ce tocmai am săvîrșit alegîndu-Vă de urmaș al Sfinților

Apostoli, pe temeiul buneii noastre socotințe a celei a Sfântului Duh, a cărei asistență am cerut-o dintru început, continuă în chip minunat, lucru pe care de veacuri îl împlinește Biserica orînduind pe chivernisitorii Harului ceresc. Cutremurat de înălțimea clipei pe care o străbatem, nu pot grăi altceva decît asemenea Psalmistului de odinioară: „Mare ești Doamne și minunate sînt lucrurile Tale”.

Ca mîine Prea Sfinția Voastră veți purcede la Arad spre a Vă lega viața de cea a preoților și credincioșilor din acele binecuvîntate părți de țară. Veți duce cu Prea Sfinția Voastră pe lîngă încrederea plină de nădejdi pe care noi toți o legăm de persoana Voastră, zestrea de tinerețe într-aripată ce Vi-a dăruit-o Domnul, precum și experiența bogatei activități ce ați desfășurat pînă acum. Una Vă va ajuta să fiți înfocat apostol, cealaltă, înțelept ocîrmuitor. De una și de cealaltă au trebuintă aceia pe care îi veți păstori de acum înainte.

„Aceia pe care îi veți păstori...” Ingăduiți-mi să Vă grăiesc puțin despre ei, pentru că îi cunosc ca unul ce am stat o vreme alături de ei, alături de sufletul lor cu simțirile, vrerile și aspirațiile ce le nutresc. Vi-o pot mărturisi că sînt oameni minunați. Cei la care veți merge Prea Sfinția Voastră, mă simt îmboldit s-o spun fără înconjur, merită să-i iubiți din toată inima.

Episcopia lor apoi este nu numai una din cele mai vechi dincolo de munți, dar singura cu continuitate neîntreruptă de sute de ani. Au ilustrat-o vlădici cu mare prestanță, au slujit-o clerici ce „sufletul și l-au pus pentru turmă”, au susținut-o credincioși iubitori de Biserică și de patrie. Și să nu credeți că numai în trecut a fost așa. Cei de azi le sînt vrednici urmași și cu nimic mai prejos. Am trăit împreună cu ei și doar conștiința unei datorii ce se cere împlinită față de alți credincioși îmi micșorează regretul de a nu mai fi eu al lor, și ei ai mei.

În cuprinsul Eparhiei, în fruntea căreia ați fost ales, se găsesc și cîmpiile mănoase mureșene, și satele urmașilor lui Avram Iancu și Ecaterina Varga, risipite printre dealuri și munți, și Valea Jiului cu minierii ei harnici, și Hunedoara cea vestită prin uzinele ei. Veți străbate desigur drumurile ce atîția din cei ce le-am cunoscut nu le vom uita pitorescul, și veți cunoaște de bună seamă oamenii pe care cei ce i-am întîlnit nu ni-i va mai scoate nimeni din suflet. Veți da de bisericuțe de lemn nespuse de frumoase, dar și de impozante lăcașuri de rugăciune cum altele greu mai găsești. Veți cunoaște așezări străvechi, antice și medievale, dar veți întîlni la tot pasul și mărețele realizări ale zilelor noastre.

Aici veți fi de acum înainte acasă și aici vă vor fi strămoșii, părinții, frații și surorile. Ei Vă așteaptă și chiar dacă nu Vă cunosc încă, Vă iubesc prin cei care au venit aici să Vă dea votul lor.

Prea Sfinția Voastră,

Ați devenit conducătorul Eparhiei transilvănene a Aradului, deși ca origine aparțineți unei alte provincii. Mergînd în cetatea de pe malurile Mureșului veți fi încă o mărturie a legăturilor trainice care există — și cum ar putea fi într-altfel? — între toți cei ce aparțin aceluiași popor. Veți găsi acolo apoi, la fel de înfrățiți, credincioșii aparținînd multor culte. Mai presus de toate veți afla credincioșii noștri nu despărțiți în „două strane”, ca pînă ieri, ci uniți în aceeași „sfință ortodoxă și apostolică Biserică”.

Înfrățirea și bunăvoința aceasta vor trebui să fie premiza apropierii dintre toate popoarele pentru care, în calitate de mare preot, aveți datoria să militați. Nu există azi un ideal mai imperios necesar care să impună mobilizarea tuturor oamenilor cinstiți din lume, decît acela al cooperării și pașnicei conviețuiri. Lui îi veți consacra și Prea Sfinția Voastră, sînt sigur, întreaga putere de muncă.

Și acum, după toate cele spuse, nu mai rămîne altceva de făcut, decît ca împreună cu cei ce ne aflăm aici, să înălțăm smerite și fierbinți rugi către Dumnezeu Atotputernicul să Vă ajute de-apururi în noul drum pe care îl începeți, spre binele Bisericii noastre dreptmăritoare.

Prea Sfințitul Episcop Teoctist al Aradului a mulțumit membrilor Colegiului Electoral Bisericesc pentru încrederea acordată, rostînd următoarea cuvîntare:

*Prea Fericite Părinte Patriarh Justinian,
Domnule Secretar General,
Înalt Prea Sfințite Părinte Președinte,
Mărit Colegiu Electoral Bisericesc,*

Mărturisesc dintru început că „răspunsul bun” ce urmează a-l da chemării votului de astăzi, nu este lipsit de emoția ce mă stăpînește în aceste clipe. Cei peste 33 de ani, pe care i-am închinat creșterii mele duhovnicești, studiilor și diferitelor ascultări bisericești, — de la cele mai modeste și pînă la înalta slujire arhierească — mi-au imprimat puternic conștiința răspunderii, pentru ducerea la bun sfîrșit a oricărei încredințări. Această conștiință a răspunderii se impune cu atît mai mult, atunci cînd ți se încredințează spre păstorire întreaga obște dreptmăritoare a unei eparhii, avînd a da răspuns nu numai oamenilor, ci și lui Dumnezeu, de felul cum ți-ai îndeplinit misiunea. Căci a-ți lua asupra-ți călăuzirea sufletelor credincioase pe drumul care să ducă spre pășunea mîntuirii, spre viață și nu spre perzanie, însemnează să ai însușiri și virtuți de „ispravnic al lui Hristos și iconom al tainelor lui Dumnezeu” (I Cor. 4, 1).

Dacă acest lucru a zguduit și pe unii Părinți ai Bisericii, îmbunătățiți cu fapte și virtuți în credință, încît și ei cu greu primeau diferite dregătorii, cum oare să nu fiu mișcat și eu, de încrederea și de cinstirea la care mă chemați, și să nu fiu conștient în același timp de greutatea răspunderii și de puținătatea priceperii mele? De aceea, împreună cu Sf. Apostol Pavel rostesc: „O, adîncul bogăției și al înțelepciunii și al științei lui Dumnezeu! Cît de nepătrunse sînt planurile Lui și de neurmate căile Lui!” (Romani II, 13). În adevăr, planul și rînduiala lui Dumnezeu a fost ca eu, un modest fiu de țaran să fie înălțat pînă la treapta arhierească, iar astăzi, chemat să păstoresc una din frumoasele și istoricele eparhii ale Bisericii noastre. Dar sfaturile, pline de căldură ale aceluiași dumnezeiesc Apostol Pavel către iubitul său ucenic Timotei, pe care-l îndeamnă: „Să ții aprins harul lui Dumnezeu, cel ce este în tine, prin punerea mîinilor mele, căci Dumnezeu nu ne-a dat duhul temerii, ci al puterii și al dragostei și al înțelepciunii” (II Tim. I, 6—7), îmi revarsă în suflet balsamul încrederii și al rîvnii celei de sus.

Mărit Colegiu,

Cine oare, urcînd către piscurile însozite ale muntelui, chemat și încîntat de azurul cerului și de frumusețile neasemuite ale înălțimilor, poate să nu-și rotească, din cînd în cînd, privirile înapoi, către începutul urcușului? Odată cu popasul odihnitor, își dă mai bine seama și de înălțimea la care se găsește, dar mai ales, își vede mai bine calea pe unde a trecut, obstacolele și povîrnișurile pe care le-a străbătut. Cum ași putea oare, ca în aceste clipe, să nu-mi „amintesc și eu de zilele cele dintru început”, după cuvîntul Psalmistului? Cum ași putea, să nu-mi arunc privirile minții la tulpina obîrșiei mele trupesti, din preajma Botoșanilor, la părinții mei țărani săraci și neștiutori de carte, din care am vlăstărit cei 9 frați, rămași sănătoși în viață? Amintirea lor duioasă, cu podoabe sufletești ce nu ofilesc niciodată, cu truda lor jertfelnică de a crește fără nici o vătămare copiii, singura lor zestre și unicul scop al vieții lor grele, va rămîne pururea vie. Palmele și picioarele lor, bătătorite de greutatea muncilor exprimau obida în care trăiau truditorii de pe ogoare în timpul orînduirii nedrepte, care a apus pentru totdeauna în țara noastră.

De atunci și pînă acum, am străbătut un drum lung și anevoios. De acolo, de pe plaiurile moldovene, mănoase astăzi și însozite de lumina vieții celei noi, pînă la cîntea de episcop Vicar al Patriarhiei, și la aceea unde îmi îndreaptă pașii votul de astăzi, mi se pare o cale lungă și la propriu și la figurat. Drumul începe încă de la vîrsta de 14 ani, cînd îndemnat de o năzuință tainică de a sluji pe Dumnezeu și Sfînta Sa Biserică, am ieșit din vatra părintească, pornind — însoțit de

lipsuri și greutate — pe calea vieții monahale, pășind an cu an, cu încredere și rezultate mereu mai pline de curaj pe treptele studiilor teologice și ascultărilor de tot felul.

Anul 1944, cînd am sîrșit studiile teologice, a fost anul eliberării Patriei noastre de sub jugul fascist, iar poporul nostru a pășit cu avînt la făurirea vieții celei noi. În zorile pline de nădejdi nezdruccinate și în elanul patriotic din primul an de după eliberare, mi-am început de fapt și activitatea mea bisericească și obștească. Am simțit ca o datorie care izvora din însăși tulpina originii mele de a împlети, de la început activitatea mea bisericească cu activitatea obștească, închinată slujirii poporului din care am odrăslit.

Transferat din postul de diacon de la Catedrala Sfintei Patriarhii în post de preot la Mitropolia Moldovei, în martie 1945, m-am atașat cu toată dragostea și entuziasmul, tuturor acțiunilor patriotice pentru vindecarea rănilor adînci, rămase de pe urma războiului. Binecuvîntata venire la conducerea Mitropoliei Moldovei a tînărului și energicului episcop-vicar, de atunci, Justinian Marina, a însemnat pentru viața bisericească a Moldovei, un impuls nou, iar încrederea cu care m-a cînstit, a pus temeliile uceniciei mele pe drumul lucrării bisericești și patriotice, susținută timp de aproape 16 ani. De-a lungul acestor rodnici și frumoși ani, ca dintr-un izvor, mi-am îmborsătat puterile și mi-am primenit cunoștințele, din experiența bogată, energia și dinamismul Prea Fericirii Sale. Părtaș și martor atîtor lucrări importante, atîtor etape de dezvoltare din viața Bisericii și a Patriei noastre, către culmi tot mai înfloritoare și consolidarea dreptei orînduiri democratice, m-am străduit, clipă de clipă, să nu zdruncin încrederea Prea Fericirii Sale și a Sfîntului Sinod, în toate importantele în-sărcinări, pe care mi le-a dat.

Cei peste 12 ani de slujire arhierească, mi-au îmbogățit experiența și mi-au adăugat lumini de mare preț și sprijin. Am putut descifra adevărul, că Biserica prin slujitorii și credincioșii ei, trebuie nu numai să înțeleagă viața, cu atîtea uriașe transformări și descoperiri, dar ea trebuie să ajute și să promoveze tot ceea ce duce către viață, către lumină, către libertate și pace, către bună înțelegere și apropiere între oameni. Trebuie să vegheze și să lucreze „ca lumea viață să aibă și încă din belșug să aibă”.

Biserica Ortodoxă, cu o învățătură atît de bogată și cu orizonturi neasemuit de întinse, cu frumuseți de trăire și cu adîncimi de gîndire, cu întocmiri atît de înțelepte, poate și trebuie să slujească omul în toate năzuințele lui înalte, poate și trebuie să slujească întreaga umanitate, însetată de idealurile nobile ale unei vieți drepte și fericite, ale unei vieți libere și prospere pentru toți oamenii.

Izolarea de viață și de adevăratele ei frumuseți este străină

învățăturii nerăstălmăcită a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, care ne îndeamnă și pe noi, slujitorii Săi: „V-am ales pe voi și v-am pus ca voi să mergeți și roadă să aduceți” (Ioan 15, 16).

Chezășia păstrării unității și sfintei moșteniri ortodoxe, stă în sobornicitatea, plină de dragoste evanghelică a ocîrmuitorilor sfintei Biserici, a căror lucrare se săvîrșește pururea sub adumbrirea Duhului Sfînt.

Episcopul trebuie să-și aplece privirile și auzul, neîncetat către năzuințele păstoriților săi, preoți și credincioși, pe care să-i iubească cu atîta putere cum iubește Mîntuitorul Biserica Sa și în care el să-și vadă comoara sa, rostul lucrării sale, mîngîierea sa, fericirea sa, coroana și lauda sa.

Mărit Colegiu Electoral Bisericesc,

Votul de astăzi îmi îndreaptă pașii pe un drum nou, către o nouă lucrare de mare cînstire, dar și de grea răspundere, aceea de conducere duhovnicească a de Dumnezeu păzitei Eparhii a Aradului, Ienopolei și Hălmagiului. Această sfință episcopie — cum am reținut și din cuvîntul luminos al I. P. S. Președinte — este una din fiicele „cu podoabă și cu frumusețe împodobită” de Domnul și de slăviții ei arhipăstori. Istoria ei o arată a fi o puternică pîrghie de îndelungată luptă, purtată cu pilduitoare dîrzenie, fie împotriva jugului otoman, fie împotriva nesățioasei sete de prozelitism a Vaticanului, fie împotriva împilării habsburgice. Frumoasa și bogata comoară de tradiții a credincioșilor și strădania ierarhilor ei, constituie pentru noi un îndemn puternic în lucrarea la care sîntem chemați de astăzi înainte.

Din rîndurile ierarhilor, care au slujit cu rivnă și devotament năzuințele sfînte ale credincioșilor, apar figurile luminoase ale lui: Ioanichie, cel supus umilirilor și chinurilor dese spre a trece la unație; Sinezie, păstrătorul legăturilor cu eparhiile ortodoxe din Țara Romînească; Gherasim Rațiu, care cu zel a ferit trupul Bisericii din aceste părți de rănile dezbinărilor, puse la cale de habsburgi; învățatul și energicul episcop Ioan Mețianu, atît de însuflețit de patriotism; Andrei Mașgeru, care a păstorit cu evlavie și înțelepciune timp de 24 ani; toți, și fiecare în parte, au lăsat o scumpă și frumoasă moștenire Bisericii ardelenice: credința curată ortodoxă, pilda de luptă pentru năzuințele poporului și pentru independența sa, vis împlinit deplin în zilele de istorice și mărețe înfăptuiri ale regimului nostru de democrație populară.

Pe frumoasele plaiuri ale acestei eparhii, ca în întreaaga noastră țară, oamenii se află azi în plină muncă creatoare și cu avînt neîntrecut sfredelesc adîncurile, transformă fierul și oțelul, brăzdează ogoarele, desăvîrșit unite în primăvara anului acestuia, se străduiesc cu entuziasm, pentru zidirea vieții celei noi, plină de belșug și bucurii.

Cu o preoțime bine pregătită și la înălțimea chemării ei, cu credincioși buni și evlavioși, iubitori de muncă și îndrăgostiți de pace, cu Sf. lăcașuri de închinare de veacuri, vrednice de admirat, cu monumente istorice adînc grăitoare despre trecutul poporului nostru, Eparhia Aradului păstorită cu înțelepciune pînă acum de blindul Mitropolit al Banatului, Inalt Prea Sfinția Sa, Dr. Nicolae Corneanu, este și astăzi una din vlăstarele viguroase ale Bisericii Ortodoxe Romîne.

Iată cîmp larg pentru activitatea unui nou episcop, iată „cît de îmbelșugat este secerișul” cel duhovnicesc, dar și temeinice motive pentru îndatoririle de căpetenie ce i se impun.

*Prea Fericirea Voastră,
Domnule Secretar General,
Inalt Prea Sfințiți Mitropoliți și
Prea Sfințiți Părinți Episcopi,
Mărit Colegiu,*

Cu nezdruccinată credință și nădejde în Părintele lumtilor și a toată îndurarea, cerînd binecuvîntarea iubitului meu părinte duhovnicesc, Prea Fericitul Patriarh Justinian — pe care-l rog să nu mă lipsească, și pe viitor, de căldura dragostei sale, îmi plec fruntea în fața voinței lui Dumnezeu și a votului Măritului Colegiu Electoral Bisericesc, rostind împreună cu psalmistul: „Iată, viu Căci despre mine este scris pe foaia cărții. Voiesc să fac voia Ta, Dumnezeuule, Legea Ta este în inima mea”. (Ps. 39, 10).

Din această clipă, mă încredințez dragostei preoțimii și burilor credincioși din eparhia Aradului, mă încredințez dragostei și sprijinului Mitropolitului meu canonic, Inalt Prea Sfințitului Nicolae al Banatului, mă încredințez dragostei membrilor Adunării Eparhiale a Consiliului Eparhial. Gîndul că pînă acum, evlavia și credința slujitorilor sfintelor altare și credincioșilor din această Eparhie au fost încălzite de binecuvîntata păstorie a Inalt Prea Sfinției Voastre, Inalt Prea Sfințite Părinte Președinte, care în scurt timp ați așezat viața bisericăscă pe făgașul ei cel rodnic, îmi sporește rîvna și-mi întărește nădejdea în continuarea frumoaselor realizări. Îmi voi închina eforturile slujirii sfinte a preoților și binecredincioșilor creștini ajutîndu-i în evlavia lor pentru dobîndirea bunurilor celor cerești, dar și în avîntul lor pentru atingerea idealurilor legate de viața lor pămîntească.

Călăuzindu-i pe calea drepte credințe strămoșești, nu voi înceta să depun orice efort ca să sădesc în sufletele tuturor dragostea de patrie și de conducătorii ei, atașament neabătut pentru apărarea cuceririlor democratice și pentru eforturi statornice în așezarea păcii trainice pe pămînt și în combaterea planurilor diabolice de urzire a neînțelegerilor și războaielor, de folosire ale minunatelor descoperiri științifice în scopul dis-

trugerii vieții oamenilor și a bunurilor agonisite de milenii. Împreună cu ei toți vom sprijini și lucra neîncetat pentru continua înflorire a Scumpei noastre Patrii, R. P. R. Ne vom strădui să sprijinim de asemenea, fără preget, zidirea vieții celei noi, întemeiată pe înaltele principii de dreptate socială, de muncă și libertate deplină, de pace stătătoare și frățietate. Nu voi scăpa din vedere de a cultiva permanent floarea prieteniei dintre poporul nostru și celelalte popoare iubitoare de pace, și în deosebi cu marea noastră pretenă și vecină, Uniunea Sovietică.

Cu aceste gânduri și hotărâri, îndrept un cald cuvânt de mulțumire Prea Fericitului Patriarh Justinian, pentru îndrumările înțelepte, pe care mi le-a dat, precum și pentru statornicia sa dragoste părintească. În cămara sufletului meu, candelile recunoștinței și a iubirii fiești, nu se va stinge niciodată.

Mulțumesc cu căldură și cu smerenie Înalt Prea Sfințiților Mitropoliți și Prea Sfințiților Episcopi, făgăduind că voi fi totdeauna devotat și ascultător față de înțeleptele și mintuitoarele întocmiri ale Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române și ale Sfântului Sinod.

Mulțumesc mărîtului Colegiu Electoral Bisericesc, Înalt Prea Sfințitului Președinte Nicolae, membrilor Adunării Eparhiale a Eparhiei Aradului și tuturor celor ce și-au pus nădejdea în mine, asigurându-mi pe toți de întreaga mea dragoste, de prețuirea ce le voi purta în sufletul meu și de strădania neprecupețită, pe care o voi depune pentru a-mi închina puterile slujirii acestei sfinte Eparhii, Sfintei noastre Biserici și Scumpei noastre Patrii, Republica Populară Română.

Rog pe Bunul Dumnezeu „să nu-și îndepărteze mila Sa de la mine, bunătatea Sa și adevărul Său să mă păzească în toate zilele vieții mele” (Ps. 39, 14). Amin!

Toți cei prezenți au felicitat călduros pe noul Episcop al Aradului, urîndu-i îndelungată și rodnică păstorie.

La rugămintea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Dr. Nicolae Corneanu, Domnul Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, a dat citire Decretului nr. 565 din 1962 al Consiliului de Stat al Republicii Populare Române pentru închiderea lucrărilor Colegiului Electoral Bisericesc.

A urmat o masă oferită de Consiliul Eparhial al Episcopiei Aradului în cinstea noului chiriarh.

„UN DOMN, O CREDINȚĂ, UN BOTEZ...”

de: † NICOLAE MITROPOLITUL BANATULUI

Vremea pe care o trăim este dominată de dorința oamenilor de pretutindeni de a se apropia unul de altul, de a coopera și de a trăi în frățietate și bună înțelegere astfel încât uniți, să realizeze maximum de progres cu puțință. Tendința aceasta de pașnică și prosperă conviețuire nu cunoaște margini. Cu toate că mai sînt inși și cercuri care în goana lor după profituri uneltesc încă amenințînd cu războiul nuclear sau chimic, omenirea dornică de pace merge înainte hotărîtă să-și făurească un viitor eliberat de teama conflictelor, distrugerii și morții.

În ambianța aceasta plină de bune făgăduinți și creștinii, învrăjbiți pînă mai ieri și împărțiți în nenumărate fracțiuni, au înțeles că a sosit momentul să lase de-o parte nesemnificativele diferențieri prilejuitoare de adînci prăpăstii și să se înfrățească între dinșii. E ceea ce a dus la nașterea unui adevărat curent și la crearea mai multor organizații sau mișcări cu caracter ecumenist. Dintre ele, Mișcarea creștină pentru pace de la Praga este, fără îndoială, aceea care militază cu un entuziasm nemaîntîlnit în trecut pentru cooperarea dintre creștini în vederea salvărdării celui mai mare bun al omenirii care este pacea. Alături de ea trebuie să amintim și organizația cunoscută sub denumirea de Consiliul Mondial al Bisericilor care, după unele oscilări anterioare, s-a dovedit a fi totuși capabilă să realizeze lucruri frumoase, în direcția susținerii eforturilor unanime ale omenirii dornice de pace.

Acest for ecumenic și-a ținut întrunirile obișnuite la Paris în luna august a anului curent cu participarea a cîtorva sute de delegați, reprezentînd 197 Biserici și comunități creștine din întreaga lume. Creștinii din Patria noastră au fost și ei prezenți prin Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei, dl. Episcop reformat Alexandru Buthi din Oradea, P. C. Părinte Sofron Vlad rectorul Institutului Teologic ortodox din Sibiu, dl. Hermann Binder decanul Institutului Teologic evanghelic din Sibiu, dl. Nicolae Chițescu profesor la Institutul Teologic ortodox din București, P. C. Părinte Gheorghe Moiescu profesor de Teologie și paroh al bisericii ortodoxe romîne din Viena și subsemnatul. De la 1 la 7 august s-au desfășurat lucrările comisiilor, iar de la 7 la 17 august ale așa numitului Comitet central.

*

Comisiile s-au constituit orientîndu-se după cele 5 mari

subîmpărțiri ale Consiliului Mondial al Bisericilor și anume: divizia de formare ecumenică, divizia de studii („credință și constituție”), divizia de misiuni și evanghelizare, divizia de într-ajutorarea Bisericilor, comisia de afaceri internaționale precum și departamentul de informație.

Cea dintîi comisie a analizat activitatea de pînă acum a „Institutului ecumenic”, așezămint de formare în duh ecumenic pentru cele mai variate categorii de creștini, instalat într-un cadru pitoresc la Bossey, aproape de Geneva. Totodată s-a fixat programul temelor pentru cursurile ce se vor ține aici în anii ce vor urma. În această privință, delegatul nostru a cerut, ceea ce s-a acceptat cu unanimitate, ca una din problemele căreia să i se acorde un loc important și prioritate, să fie aceea a păcii și cooperării dintre popoare.

Pentru cei care întîmplător nu vor fi auzit prea multe despre acest Institut trebuie spus că el este un fel de universitate populară cu un semestru de cursuri deschise studenților în Teologie, chiar și profesorilor. Toate subiectele prelegerilor sînt tratate pe de-o parte în raport cu problema unității Bisericii și, pe de altă parte, din punctul de vedere al mărturiei Bisericii în veacul nostru.

În restul anului și mai ales în perioada verii, Institutul organizează numeroase conferințe cu teme legate de marile probleme ale actualității creștine.

Cea de a doua comisie pentru „credință și constituție” a discutat o serie întreagă de probleme teologice, peste tot relevîndu-se aspectele care sînt comune creștinilor de orice nuanță ar fi ei și căutîndu-se punctele de contact care i-ar putea apropia. O atenție deosebită s-a acordat organizării întrunirii de anul viitor la Montreal în Canada a reprezentanților tuturor Bisericilor aparținînd Consiliului mondial.

Comisia aceasta a avut și o subdiviziune sau grupă care, pentru prima dată acum la Paris a luat ființă, cu scopul de a se preocupa de „studiile patristice”. Gîndirea Sfinților Părinți — s-a constatat — poate constitui un domeniu de cercetare care să apropie pe creștini întreolaltă, oferindu-le o bază traianică și unanim acceptată în vederea purtării oricărei discuții teologice.

Comisia treia a analizat modalitățile cele mai bune de propovăduire a Evangheliei în întreaga lume. În această privință, așa precum au arătat mulți delegați, e necesar să se renunțe la practica misionară din trecut, evitîndu-se remorcare misiunilor la interesele politice ale diferitelor state și cercuri colonialiste și militîndu-se pentru o operă de evanghelizare în spirit autentic creștin.

Comisia patra s-a ocupat cu modalitatea intrajutorării Bisericilor. Căutînd să nu treacă cu vederea variatele aspecte ale vieții contemporane, ea a analizat posibilitățile de a fi

ajutate comunitățile creștine avizate la un sprijin material.

Comisia cincea pentru afacerile internaționale a cercetat o serie de probleme care frământă lumea noastră cum sînt spre pildă aceea a dezarmării, a condamnării războiului nuclear, a împărțirii Germaniei și a Berlinului, etc.

În fine, acestora li s-a adăugat o comisie suplimentară corespunzînd Departamentului de informație ale cărei sarcini sînt evidențiate de însăși denumirea pe care o poartă.

Concluziile asupra cărora s-au oprit toate amintitele comisii au fost concretizate în cite un document care a fost apoi înaintat spre definitivare Comitetului central.

Acesta și-a început lucrările printr-o ședință solemnă în seara de 7 august la care a participat și ministrul de Externe al Franței, Couve de Murville. El a rostit un discurs exprimîndu-și dorința ca hotărîrile ce se vor adopta să aducă umanității întregi „elemente pozitive pentru promovarea în lume a spiritului de toleranță, dragoste și pace care este semnul esențial al creștinătății”.

Președintele Comitetului central Dr. F. C. Fry a prezentat apoi raportul Comitetului executiv, iar secretarul general Visser't Hooft raportul Secretariatului general. Ambele aceste rapoarte au arătat măsura în care Consiliul mondial al Bisericii și-a lărgit în ultima vreme compoziția și, de asemenea, influența. Așa după cum preciza Visser't Hooft, „această lărgire a orizonturilor noastre are într-însa ceva amănunțit. Noi descoperim dimensiunile operei lui Dumnezeu în lume; ochii noștri se deschid la adevărul și la bogăția uimitoare a vieții Bisericii; ne este dat prilejul să ne împărțim sarcinile și să ajungem acolo ca Biserica noastră să facă parte dintr-o „familia Dei” de proporții mondiale...”

Lucrările Comitetului central au continuat pînă în 17 august avînd înscrise pe ordinea de zi două referate asupra unei teme formulate astfel: „Caracterul decisiv al operei lui Iisus Hristos și universalismul istoric actual” — care în esență tratau despre întîlnirea creștinismului cu marile religii și filozofii necreștine — urmate de discuții, cum și de analizarea proiectelor de program întocmite de comisiile deja pomenite. O problemă importantă luată în studiu și rezolvată favorabil a fost statuarea admiterii în sînul Consiliului mondial a cinci Biserici din Uniunea Sovietică: Patriarhia ortodoxă a Gruziei, Biserica armeană, Biserica luterană din R. S. S. estonă, Biserica luterană din R. S. S. letonă și Uniunea baptiștilor. Nu mai puțin importantă a fost și adoptarea unei hotărîri cu privire la invitația făcută Consiliului de către Secretariatul Conciliului II Vatican pentru unitate de a fi trimiși doi observatori la sinodul romano-apusean de la Roma. După discuții și precizări extrem de interesante s-a căzut de acord să se dea un răspuns pozitiv acestei invitații.

La sfârșit au fost redactate o serie întreagă de documente menite a da un nou impuls activității ecumenice a Bisericilor cum și o orientare corespunzătoare în ceea ce privește poziția pe care trebuie s-o adopte ele față de problemele majore cu care este confruntată omenirea.

*

Spiritul în care s-au desfășurat atît lucrările comisiilor cît și ale Comitetului central a fost acela de adevărată frățietate iar dorința care s-a manifestat la toți și în toate a fost aceea de a realiza un deplin acord. Mai mult decît la alte sesiuni ale Consiliului mondial al Bisericilor s-a dovedit de astă dată că e posibil să se stabilească un limbaj comun în stare a concretiza ecumenismul creștin originar.

Creștinii de toate nuanțele și-au întins mai hotărît decît vreodată în trecut mîinile exprimîndu-și neclintita voință de a realiza o desăvîrșită frățietate și sinceră conlucrare. Biserica latină însăși se pare că e pe cale de a-și schimba atitudinea de rezervă pe care a adoptat-o pînă acum față de Mișcarea ecumenică. Ne face să interpretăm în acest chip atît prezența celor doi observatori desemnați de Secretariatul pentru unitate al Conciliului II Vatican în persoana părintelui Jérôme Hamer, rectorul Facultății de Teologie de la Saulchoir (aproape de Paris) și a preotului John Heerin, redactor al publicației *Catholic World* din New York, cît și a multor zia-riști și redactori de reviste catolice. Pentru că am amintit de romano-apuseni trebuie spus totuși că din pricina neprecizării poziției pe care a continuat să se mențină Vaticanul, Consiliul Mondial al Bisericilor a fost obligat să procedeze în consecință. După cum afirma în raportul său Visser't Hooft, „este greu să se formeze o idee clară cu privire la punctul la care au ajuns pregătirile pentru Conciliu (n. n. e vorba de Conciliul II Vatican). Informațiile ce s-au dat în această privință sînt atît de vagi încît trebuie să te limitezi la impresii generale asupra proiectelor care îi vor fi supuse. De altă parte, dacă oarecare voci dau impresia că Conciliul va merge foarte departe în sensul unei înnoiri și reforme, alte voci nu se limitează doar la a pune în gardă împotriva unei prea mari speranțe ci lasă chiar să se înțeleagă că Conciliul nu va lua nici o măsură care să aducă schimbări semnificative în raporturile dintre Biserica catolică romană și celelalte Biserici”.

Oricum, s-au aruncat multe punți menite a stabili între Biserici legături mai bune decît în trecut, punți pe care nădăjdum că nu le vor tăia lipsa de înțelegere și vrajba atît de păgubitoare.

Sedințele Consiliului mondial al Bisericilor ținute la Paris au demonstrat că Bisericile care mărturisesc același Dumnezeu în Treime, Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt, pot să stea ală-

turi una de alta și să angajeze un dialog cu adevărat creștin. Evident, nu trebuie să exagerăm lucrurile și să trecem cu vederea greutățile care mai trebuiesc încă depășite. Aceste greutăți sînt felurite, ele venind deseori și din afară, așa cum s-a dovedit chiar cu prilejul ședințelor ce au avut loc la Paris la care, spre pildă, datorită unor măsuri restrictive impuse n-au putut participa toți delegații. Mă refer la dr. Krummacher, președintele Conferinței Bisericii evanghelice din R. D. G., episcopul dr. Noth din Dresda și pastorul Brennecke din Berlinul de răsărit, căroră li s-a refuzat viza de intrare în Franța. În chiar sinul Consiliului se mai pot manifesta apoi îngustimi de optică, după cum Bisericele ele înșile și reprezentanții lor creiază adesea dificultăți care produc destulă amărăciune. Opera de apropiere a creștinilor după atîtea veacuri de dispute, certuri și rătăcirii necesită timp, răbdare și deosebit tact. Există însă destule temeiuri să credem că pînă la urmă cuvintele Apostolului vor deveni cu adevărat o realitate: „Un Domn, o credință, un botez” (Efeseni 4, 5).

Pe lîngă cele amintite e de trebuință să mai spun chiar și numai cîteva cuvinte despre prezența Ortodoxiei la sesiunea de la Paris a Consiliului Mondial al Bisericiilor.

Abstracție făcînd de compoziția comisiilor, în sinul Comitetului central se găsesc 18 ortodocși dintre care 11 episcopi, 4 preoți și 3 laici. Numărul lor grăiește cu destulă limpezime despre rolul pe care Bisericele Ortodoxe îl joacă în cadrul acestui for mondial creștin. Și într-adevăr el este apreciazabil! Intrarea Bisericiilor ortodoxe în Mișcarea ecumenică a ajutat-o să fie mai mult decît o anexă a protestantismului și i-a dat cu adevărat caracterul numelui pe care îl poartă. Aderarea la Consiliu apoi a Bisericiilor ortodoxe rusă, romină, polonă, bulgară etc. ... a lărgit considerabil cadrul Consiliului, aducînd deodată cu delegații lor glasul ortodocșilor aparținînd unor țări care își construiesc o viață nouă bazată pe alte principii decît ale lumii capitaliste, mai umane, mai generoase, mai drepte, mai luminoase...

Reprezentanții Ortodoxiei și-au spus mereu cuvîntul influențînd în bine mersul tuturor discuțiilor. Prestigiul de care s-au bucurat și atenția ce li s-a acordat au fost deosebite. Așa se face că în duminică din 12 august organizîndu-se la „Oratoire du Louvre” un serviciu religios cu predici, a fost invitat a cuvînta și Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Justin al Moldovei. Același deplasîndu-se, după încheierea ședințelor, Comitetului central, la Bossey, a ținut la Institutul ecumenic de aici o conferință pe tema „Spiritualitatea ortodoxă și cea a Occidentului”.

Mai e nevoie apoi să vorbim de atracția ce a reprezentat-o continuu delegația Bisericii Ortodoxe Ruse? Membrii ei

în frunte cu Înalt Prea Sfințitul Nicodim, arhiepiscop de Rostov și Iaroslav, a fost mereu în centrul tuturor problemelor discutate și de asemenea al atenției celorlalți participanți la ședințe, al ziariștilor, societăților de radio și televiziune....

Prin reprezentanții ei, Ortodoxia și-a demonstrat încă odată vitalitatea precum și capacitatea de a răspunde problemelor care se pun conștiinței creștine de astăzi cu obligația de a fi soluționate pozitiv.

Ședințele comisiilor, Comitetului executiv și Comitetului central ale Consiliului Mondial al Bisericilor s-au desfășurat în ceea ce se numește „Cetatea universitară”. Aceasta este un complex de 35 clădiri zidite de aproape tot altele țări, în stilul specific fiecăreia. Un număr de 5.200 tineri locuiesc împreună, amestecați, indiferent căreia din cele 84 naționalități aparțin. Alți 20.000 studenți străini vin mereu aici să-și întâlnească colegii. Înapoia zidurilor variatelor clădiri un dialog permanent se angajează între studenții lumii întregi. Ce lucru neașteptat pentru un băiat sau o fată de 20 de ani să întâlnească dintr-o dată credințe, obiceiuri, culturi complet diferite de acelea pe care le-a cunoscut pînă atunci! Aici se pîmădesc descoperiri culturale, angajamente pentru viață, dialoguri ecumenice, confruntări de opinii...

A fost un lucru remarcabil acela că Mișcarea ecumenică a fost autorizată să-și țină ședințele în Cetatea universitară. În Franța, stricta separare a Statului de Biserică face ca Universitatea, instituție de Stat, să ignoreze Bisericile. De asemenea la Cetate, de-a lungul anilor, studenților protestanți, catolici sau ortodocși nu li s-a îngăduit să-și afișeze convingerile decît în măsura în care ar fi fost de acord cu aceasta responsabilul pavilionului în care locuiau. De aceea, spre pildă, nimeni nu se manifestă în pavilionul italian, nici chiar romano-catolicii, dar oricine o poate face în pavilionul spaniol, chiar și protestanții. În clădirea centrală a Cetății nici protestanții, nici catolicii, nici ortodocșii nu și-au putut anunța vreodată reuniunile lor.

„Neutralitatea” aceasta religioasă a fost lăsată de-o parte spre a fi dat aici adăpost Consiliului Mondial al Bisericilor. Atmosfera de înțelegere și respect reciproc ce domnește în Cetatea universitară a convenit de minune organizației religioase ecumenice care și-a ținut ședințele între zidurile ei. Fie ca cele discutate și hotărîte în ambianța aceasta să rodească din belșug în ogorul sufletesc al tuturor Bisericilor și credincioșilor lor.

CE ESTE ȘI CE URMĂREȘTE MIȘCAREA ECUMENICĂ?

Potrivit constituției sale, Mișcarea ecumenică sau Consiliul Mondial al Bisericilor este o asociație frățească a Bisericilor care-l „mărturisesc pe Domnul Iisus Hristos ca Dumnezeu și Mântuitorul, în conformitate cu Sfânta Scriptură, și care se străduiesc ca împreună să împlinească chemarea lor, spre slava lui Dumnezeu Unul, a Tatălui, a Fiului și a Sfântului Duh”. Cele peste 200 Biserici de pe întreagă fața pământului și toate principalele confesiuni creștine (cu excepția celei romano-apusene) care s-au asociat pentru a forma Consiliul și-au exprimat dorința de a învăța să se cunoască, de a participa la sarcini comune, de a mărturisi împreună și de a căuta să concretizeze din ce în ce mai mult unitatea creștină. Deși n-au ajuns încă la o deplină unitate de credință și organizare, ele sînt chemate să manifesteze gradul de unitate care există deja în chip real între ele. La Amsterdam (1948), reprezentanții Bisericilor au afirmat: „Sîntem hotărîți să rămînem împreună”. Șase ani mai tîrziu, la Evanston (1954), au declarat: „Nu este de ajuns să rămînem împreună, trebuie să mergem mai departe: Cu cît primim învățătura despre unitatea noastră în Hristos, cu atît mai mult ne este greu să suportăm de a fi despărțiți”.

Consiliul Mondial al Bisericilor nu reprezintă un scop în sine. El este instrumentul menit să ajute Bisericilor în realizarea unor oarecare sarcini pe care doresc să le împlinească împreună. Natura acestor activități depinde de hotărîrile luate de către reprezentanții oficiali ai Bisericilor la ședințele Adunării Generale sau ale Comitetului central.

Cum este organizat Consiliul Mondial al Bisericilor?

* Conducerea permanentă a Mișcării ecumenice este asigurată de un Secretariat general în frunte cu secretarul general care e Viser't Hooft și alți secretari generali adjuncți. Secretariatul general are pe lîngă sine o Comisie de informare, o Comisie de finanțe, un Birou permanent la New-York pentru Bisericile din S. U. A. și o Conferință a Bisericilor din Extremul Orient. La rîndul lor cei cinci secretari generali adjuncți conduc în parte cîte o „divizie”: 1. Divizia de formare ecume-

nică, în frunte cu Paul Verghese (preot al Bisericii siriene din Malabar), care are ca subdiviziuni: a) Institutul ecumenic de la Bossey, b) Comisia pentru credincioșii bărbați și femei în Biserică și Societate, c) Comisia pentru Tineret, d) Comisia pentru laici; 2. Divizia de studii, în frunte cu M. Billheimer, presbiterian din S. U. A., care are ca subdiviziuni: a) Comisia Credință și organizare, b) Comisia Biserică și Societate, c) Comisia pentru evanghelizare, d) Comisia pentru misiuni; 3. Divizia pentru misiuni și evanghelizare în frunte cu episcopul Leslie Newbiggin aparținând Bisericii unite din India de sud; 4. Divizia pentru într-ajutorare, pentru Serviciul mondial și pentru refugiați, în frunte cu Leslie Cooke, congregationalist englez; 5. Comisia Bisericilor pentru afacerile internaționale, în frunte cu Dr. Frederick Nolde, luteran din S.U.A.

Secretariatul general își are sediul la Geneva (Elveția) și are o armată întreagă de colaboratori și funcționari care formează așa numitul STAFF.

Forul suprem al Mișcării ecumenice îl constituie însă Adunarea generală care se întrunește din șase în șase ani. Aceasta numește șase președinți, un Comitet central format din 100 membrii, care se întrunește o dată pe an și un Comitet executiv format din 12 membrii care, de asemenea, se întrunește o dată pe an.

Care este „baza” sau platforma Mișcării ecumenice și ce semnificație are ea?

Spuneam la-nceput că Mișcarea ecumenică, potrivit Constituției sale, are o „bază” formulată astfel la Adunarea generală de la New-Delhi (1961): „Consiliul Mondial al Bisericilor este o asociație frățească a Bisericilor care-l mărturisesc pe Domnul Iisus Hristos ca Dumnezeu și Mântuitorul, în conformitate cu Sfânta Scriptură și care se străduiesc ca împreună să împlinească chemarea lor, spre slava lui Dumnezeu Unul, a Tatălui, a Fiului și a Sfântului Duh” (art. 1).

La această bază sau platformă s-a ajuns în urma multor discuții și ea constituie nu atât o „mărturisire de credință”, căutând să exprime credința Bisericilor membre în întreaga sa plenitudine, cât mai mult o declarație formând punctul de plecare al unei conversații între Biserici în sinul Consiliului și fundamentul indispensabil al cooperării lor. Doar Bisericile care se declară de acord cu „baza” pot să devină membre ale Consiliului ecumenic. Consiliul mondial nu are nici autoritatea nici competența necesare spre a pune în discuție poziția doctrinală a Bisericilor atâta vreme cât pe propria sa răspundere fiecare Biserică trebuie să hotărească dacă este gata să coopereze pe această bază.

În orice caz, așa cum a fost formulată de către a treia

Adunare generală de la New-Delhi, platforma Mișcării ecumenice este mult mai conformă spiritului învățături creștine tradiționale decât cea anterioară și care nu se referea decât la Domnul nostru Iisus Hristos considerat ca Dumnezeu și Mintuitor. Actuala bază e mai corectă ea implicând și acceptarea Treimii, ceea ce este a se considera drept un rezultat al strădaniilor reprezentanților Bisericilor ortodoxe mai ales.

Este dominat Consiliul mondial de o teologie particulară?

Prin membrii care formează Consiliul mondial sînt reprezentate într-însul toate teologiile confesionale ale Bisericilor membre. Mai trebuie să adăugăm diferitele curente teologice care trec dincolo de frontierele confesionale. De aceea nu există o „teologie a Consiliului mondial” și nici o școală teologică particulară nu e cu puțință să ajungă a domina gîndirea Consiliului. Unele importante probleme teologice sînt discutate în cadrul Consiliului și aceste discuții duc uneori la redactarea de declarații sau rapoarte care sînt apoi supuse Adunării sau Comitetului central, pentru ca acestea să le recomande spre studiere Bisericilor. Astfel de declarații sînt consecința unei confruntări a convingerilor celor mai felurite. Numai declarațiile rezultînd dintr-un acord, și nu declarațiile individuale, trebuie să fie considerate ca reprezentînd opera Consiliului. Acesta are grijă pentru ca declarațiile respective să reflecte nu numai punctele de înțelegere ci și subiectele asupra cărora nu s-a căzut de acord și care trebuiesc discutate încă odată. Consiliul nu este deci partizanul nici a unui relativism doctrinal, nici a unui sincretism religios. El socotește că — potrivit prevederilor celei dintîi Adunări, „problemele care ne despart ne-au împiedecat de a ne instrui unul pe altul în Iisus Hristos”. Consiliul preconizează un schimb sincer și aprofundat cu privire la adevărul care este în Dumnezeu, în nădejdea că Bisericile pot să se apropie mai mult de Hristos și, prin aceasta, mai mult unele de altele.

Consiliul mondial întreține legături cu Biserica romano-catolică?

Oficialitatea romano-catolică a declarat în nenumărate rînduri că Biserica latină nu va face parte dintr-un consiliu al Bisericilor. Totuși la ultimele întruniri, ca spre pildă Adunarea generală de la New-Delhi (1961) și sesiunea Comitetului central de la Paris (1962), au fost trimiși „observatori” ceea ce poate însemna un început de schimbare a atitudinii de pînă acum.

Se întîmplă și aceea ca teologi catolici să ofere documente sau rapoarte relative la subiecte de interes teologic comun, fie la cererea departamentelor Consiliului, fie din propria lor inițiativă.

În materie de libertate religioasă, Consiliul ecumenic s-a ridicat deseori împotriva încălcării acesteia în unele țări în care Biserica romano-catolică se bucură de o situație privilegiată.

Consiliul mondial și problemele vremii actuale.

Consiliul mondial al Bisericilor nu se dezinteresează de viața societăților și popoarelor. De alt fel una din mișcările din care a derivat este aceea numită „Creștinismul practic”, care a insistat totdeauna asupra importanței mărturiei creștine în domeniul vieții sociale, naționale și internaționale. Consiliul consideră că este de datoria sa să exprime Comunitatea de vederi a Bisericilor în ce privește marile probleme spirituale și morale cărora trebuie să le facă față timpul nostru. El urmărește în special să mobilizeze toate resursele spirituale ale Bisericilor în zonele „rapidelor transformări sociale”, în Asia, Africa și America latină. Prin intermediul Comisiei Bisericilor pentru afacerile internaționale (sub auspiciile conjugate ale Consiliului mondial al Bisericilor și a Diviziei pentru misiuni și evanghelizare), el se străduiește să satisfacă exigențele conștiinței creștine față de problemele internaționale. În felul acesta el a luat o atitudine fermă atât în problemele războiului atomic, discriminării rasiale, ajutorarea țărilor slab dezvoltate, cât și în alte probleme.

Consiliul mondial al Bisericilor urmărește să creeze o supra-Biserică?

Consiliul mondial al Bisericilor nu este, din nici un punct de vedere, o organizație administrativă sau bisericească care să-și exercite autoritatea asupra Bisericilor. Constituția sa declară explicit: „Consiliul mondial nu va putea legifera pentru Biserici. El nu va putea acționa în numele lor decât în cazul în care una sau mai multe dintre ele i-ar încredința această responsabilitate”. Pentru a aduce în această chestiune întreaga limpezime de dorit, Adunarea de la Amsterdam a adoptat o rezoluție în care preciza că în ceea ce-l privește „Consiliul n-are nici o dorință de a uzurpa vreuna din funcțiile proprii Bisericilor membre, nici de a controla pe acestea din urmă sau de a legifera pentru ele”. Aceste precizări au fost completate la sesiunea Comitetului central din 1950: „Apartenența la Consiliu nu însemnează în vreo o formă că Bisericile membre fac parte dintr-o organizație care ar putea lua decizii în locul lor. Fiecare Biserică păstrează dreptul constituțional de a satisface sau de a respinge declarațiile ori deciziile Consiliului”. Potrivit termenilor întrebunțați de arhiepiscopul de

York William Temple: „Singura autoritate de care dispune Consiliul constă în influența pe care înțelepciunea sa ar putea s-o confere Bisericii”.

Este deci întru totul greșit a vorbi despre mișcarea ecumenică sau despre Consiliu ca despre „Biserica mondială”, căci acest termen sugerează un tip de integrare și unitate care nu există. Consiliul este în serviciul Bisericilor. El este locul în care ele se pot întâlni, pot să discute liber și să întreprindă împreună acțiunile pe care doresc să le împlinească în comun.

Consiliul mondial al Bisericilor este dominat de un grup particular de Biserici?

Consiliul mondial se compune din Biserici foarte diferite ca structură, unele foarte vechi, altele foarte tinere. Toate principalele confesiuni creștine (cu excepția romano-catolicismului) sînt reprezentate. Făcînd un calcul se poate spune că orice grup confesional este în minoritate în Consiliul mondial. În felul acesta este înlăturată posibilitatea ca un grup de Biserici să exercite o dominație asupra vieții corpului întreg și, de fapt, nici unul n-a încercat s-o facă în cursul istoriei. Consiliului ecumenic al Bisericilor. La fel se pune problema și în ceea ce privește naționalitățile. Membrii Comitetului central aparțin la mai mult de 30 popoare, cei ai Comitetului executiv la peste 10, iar ai personalului STAFF la aproximativ 15. Aici de asemenea este cu neputință, în principiu, ca reprezentanții unei națiuni particulare să nesocotească pe ai celorlalte și nimeni, în cele din urmă, n-a reușit să o facă. Consiliul se străduiește neînterupt să manifeste plenitudinea și bogățiile comuniunii în Hristos între credincioșii de pretutindeni.

Este adevărat că, precum se menționează adesea, Consiliul nu poate merge atît de departe în unele din declarațiile sale precum doresc unii membri, existînd Biserici care nu se arată dispuse a adopta aceleași poziții. Acest lucru nu trebuie însă considerat ca „dominația” unui grup asupra altuia, cît mai mult consecința situației ecumenice în care se găsesc de prezent Bisericile.

Toate Bisericile membre, pentru a zice astfel, contribuie la bugetul Consiliului, cota respectivă fiind stabilită de fiecare Biserică în raport cu situația sa financiară. Este exact că Bisericile aparținînd unor țări financiar consolidate contribuie într-o măsură mai largă decît Bisericile țărilor celorlalte. Este o realitate semnificativă a spiritului ecumenic faptul că nu e luat în considerare cuantumul contribuțiilor, el neavînd legătură cu influența respectivelor Biserici în deliberările mișcării.

La fel în ce privește într-ajutorarea Bisericilor, Consiliul mondial se străduiește a stabili o adevărată solidaritate între ele, în așa fel încât Bisericile care au fost ori sînt ajutate să ia parte la ce se face spre a răspunde trebuințelor altora și toate să hotărască împreună asupra a ceea ce urmează să se întreprindă cu privire la într-ajutorare. Consiliul ecumenic nu dispune el însuși asupra fondurilor importante destinate într-ajutorării Bisericilor, ci împlinește în acest domeniu o funcție coordonatoare. Sume considerabile provin din partea Bisericilor, a fundațiilor și organismelor internaționale, destinate special a folosi ajutoarelor și a finanța alte forme de serviciu.

Raportul financiar al Consiliului ecumenic al Bisericilor care se întocmește și tipărește anual, face cunoscute detaliat toate tranzacțiile bănești operate.

Consiliul mondial se adresează tuturor credincioșilor creștini de pretutindeni.

Consiliul mondial este o organizație bisericească în sensul că el este organul oficial al Bisericilor care fac parte din el. Aceasta nu vrea să spună că ar fi o organizație compusă doar din preoți și că le-ar fi destinată doar lor. Comitetul central format din 100 membrii numără cam 20 de laici. Mulți laici joacă un rol activ în diferitele subîmpărțiri ale Consiliului mondial, în special acelea care aparțin Diviziei de formare ecumenică sau Comisiei pentru afacerile internaționale. Pe de-asupra Consiliul se străduiește să arate Bisericilor necesitatea de a apela ele înșile la contribuția credincioșilor nepreoți.

Afară de aceasta Consiliul mondial se interesează de creștinii răspîndiți pe întreagă fața pămîntului, indiferent de rasă ori poporul căruia aparțin sau de limba pe care o vorbesc. Organele sale centrale și periferice, prin compoziția lor, reflectează acest fapt.

Care este atitudinea Consiliului mondial cu privire la unitatea Bisericii?

Consiliul mondial nu urmărește să unească Bisericile în ce privește învățătura dogmatică și forma lor de organizare. În sinul Consiliului fiecare Biserică rămîne în întregime liberă să adopte orice hotărîri vrea și să întrețină orice legături dorește cu celelalte Biserici. Prin a sa „Comisie de credință și organizare” însă, Consiliul ajută Bisericile să studieze problemele unității creștine, căutînd astfel să înlăture neînțelegerile și să încurajeze Bisericile în abordarea sinceră a diferențelor existente. În același timp, apropiînd Bisericile printr-un contact viu, în conferințele și activitățile sale de într-

ajutorare a Bisericilor, Consiliul mondial depune toată stăruința să dezvolte acest sens al solidarității și comunității ecumenice care este temelia indispensabilă a oricărui progres în unitatea creștină.

Printre Bisericile membre ale Consiliului sînt reprezentate numeroase concepții cu privire la unitatea Bisericii. Potrivit declarației Comitetului central (1950): „Calitatea de membru al Consiliului mondial nu implică acceptarea nici unei doctrine particulare despre natura unității Bisericii”. Consiliul nu-și formulează nici o concepție particulară despre unitate, pentru că rațiunea sa de a exista este tocmai aceea de a servi ca loc de întîlnire în care aceste felurite convingeri pot să se confrunte. Cu toate acestea Consiliul a declarat că respinge orice idee de a deveni el însuși o structură bisericească unificată și distinctă a Bisericilor care îl compun sau un organism supus controlului unei autorități administrative centralizate. Consiliul nu este decît instrumentul Bisericilor destinat a pregăti căile unității.

ETAPELE DEZVOLTĂRII MIȘCĂRII ECUMENICE

de Pr. Prof. Dr. CORNELIU SIRBU

Veacul al XIX-lea a adus cu sine o trezire a conștiinței despre necesitatea restaurării unității creștine dintru început prin unirea Bisericilor creștine. Problema refacerii acestei unități și-o pun și protestanții, dezbinați în atâtea părți. Dacă între protestanți și romano-catolici nu se putea ajunge la o colaborare pe această linie din cauza deosebirilor de poziții dintre Protestantism și Romano-Catolicism, în schimb ambele confesiuni se îndreaptă spre Biserica Ortodoxă.

Încă în 1840, anglicanii se adresează Patriarhiei Ecumenice în sensul apropierii; același lucru îl fac în 1911 episcopalii americani, iar în 1874 vechii catolici. După ce în 1848 papa Pius al IX-lea solicită Bisericii Ortodoxe reunirea, în 1878 papa Leon al XIII-lea cere Patriarhilor ortodocși să i se supună ca să fie cu toții una.

Din această năzuință spre unitatea dintru început a Creștinismului, s-a născut Mișcarea Ecumenică. Avînd la bază nu numai o conștiință puternică a vieții creștine ci și imperialismul țărilor anglo-saxone, Mișcarea Ecumenică ia naștere pe la mijlocul veacului trecut în America și Anglia. Ea este rezultatul îmbinării a trei curente și prezintă două aspecte fundamentale: unul practic și altul dogmatic. Cele trei curente sînt: 1. Alianța mondială pentru promovarea prieteniei internaționale cu ajutorul Bisericii; 2. Creștinismul practic (Life and Work); 3. Credință și Organizare (Faith and Order). După congresul de la Edimburg, aceste curente s-au contopit într-o singură organizație, condusă de Consiliul Ecumenic al Bisericilor, care și-a dat forma definitivă la Amsterdam, în august—septembrie 1949.

Nu lipsește nici inițiativa Bisericii Ortodoxe în cadrul ecumenismului creștin. Astfel, în 1902 Patriarhul ecumenic Ioachim al III-lea emite o enciclică patriarhală și sinodală, în care întreabă Bisericile Ortodoxe asupra relațiilor prezente și viitoare cu Protestantismul și Catolicismul. Această enciclică a primit răspuns din partea Bisericilor Ierusalimului, Greciei, României, Serbiei și Muntenegrului, care și-au exprimat dorința fierbinte pentru unire.

După primul război mondial, Patriarhia Constantinopolului este cea dintîi care pune în lumină necesitatea unirii Bî-

sericilor, propunînd colaborarea lor pe teren practic și moral prin Enciclica intitulată „Comuniunea Bisericilor” din ianuarie 1920. Această colaborare are rostul să pregătească unirea dogmatică.

După cum se poate ușor desprinde din cele de mai sus, Biserica Ortodoxă manifestă o atitudine activă față de Mișcarea Ecumenică. Temeiurile participării active a Bisericii Ortodoxe la Mișcarea Ecumenică rezidă în conștiința ei de deținătoare a Adevărului creștin curat și a spiritului Creștinismului autentic. Ca atare, ea singură poate oferi bazele restaurării unității creștine. Această conștiință rezultă încă din enciclica de la 1902 a Patriarhului ecumenic Ioachim al III-lea, în care se subliniază printre altele că Ortodoxie înseamnă integritate de credință, care nu poate fi știrbită prin concesii. Din această conștiință rezultă și afirmația din 10 ianuarie 1919 a Mitropolitului Dorotei de Brusa și locțiitor al Scaunului Ecumenic: „Mesajul și porunca pline de înțeles pentru studierea problemei apropierii și unirii diferitelor confesiuni creștine în vederea elaborării unirii Bisericilor se cuvin să porceadă de la marea Biserică răsăriteană a Constantinopolului”.

Intrucît a păstrat neatinsă comoara de credință și de viață creștină a vechii Biserici, Biserica Ortodoxă consideră că prezența ei în cadrul Mișcării Ecumenice este necesară pentru a îndruma strădaniile creștine ecumeniste spre adevărata ecumenicitate.

De fapt, contribuția Ortodoxiei în lămurirea numeroaselor probleme complexe din cadrul Mișcării Ecumenice a fost, în repetate rînduri, substanțială și eficace. Nu o dată ea a împiedicat luarea de hotărîri pripite sau greșite, a făcut să răzbată lumina lui Hristos prin păienjenișul incoerenței dogmatice a Protestantismului. De asemenea, ea n-a făcut nici o concesie dogmatică sau liturgică.

Despre felul cum a înțeles Ortodoxia să îndrumeze gîndirea și acțiunea ecumenică, sînt grăitoare și edificatoare următoarele fapte:

Luînd cunoștință de Enciclica Patriarhiei Ecumenice din 1920, cercurile ecumeniste din Apus vedeau în chemarea acesteia la „comuniune” o confirmare a punctului lor de vedere despre egalitatea Bisericilor creștine, care s-ar încadra organic în Biserica universală a Mintuitorului. Atunci Episcopul Ghenadie Arabajoglu din Constantinopol precizează, în „Union ou rapprochement des Eglises chrétiennes”, Constantinop. 1920, că în enciclică nu este vorba despre „unire între părți egale”, ci numai despre „apropiere” între confesiuni pe baza cunoașterii reciproce. În completare, teologul rus N. Glubokovsky arată că Biserica Ortodoxă rămîne singura Biserică

adevărată primară, apostolică și patristică, precum și a Soboarelor Ecumenice și a Sf. Tradiții primare și de aceea nu va ceda nimic din conținutul său doctrinar.

La întrunirea curentului ecumenist „Credință și Organizație”, de la Geneva, din 12—20 august 1920, delegații ortodocși cer, în spiritul Enciclicei Patriarhiei Ecumenice din 1920, următoarele: încetarea prozelitismului sectar, manifestarea solidarității creștine interconfesionale, colaborarea între confesiuni, cunoașterea reciprocă mai adâncită, înțelegerea între confesiuni, cunoașterea reciprocă mai adâncită, înțelegerea între confesiunile mai apropiate și studierea deosebirilor doctrinare. De asemenea, cer să fie discutate problemele fundamentale de doctrină cu privire la noțiunile de Biserică, Sf. Scriptură și Simbolul de credință, pentru că nu erau de acord cu așa-numitul „bazis”, adică „platforma” ecumeniștilor, formulată ca punct comun pentru confesiunile membre. Aceasta avea următorul cuprins: „Mișcarea Ecumenică cuprinde toate comunitățile creștine din lume care mărturisesc pe Domnul Iisus Hristos ca Dumnezeu și Mântuitor”.

În cadrul primului mare congres al curentului ecumenist „Viață și acțiune”, ținut la Stockholm în 1925, reprezentanții Bisericii Ortodoxe afirmă și susțin punctul de vedere că orice creștin are datoria de a prezenta o muncă de colaborare rodnică spre propășirea operei sfinte a Mântuitorului, este chemat la cooperare frățească spre a realiza simfonia dintre creștini. Dar în ce privește credința lor, ortodocșii nu pot face nici o concesie; ei pot numai să aducă lămuriri, din punct de vedere ortodox, în problemele care se discută la întrunirile ecumeniste.

Cu ocazia conferinței curentului „Credință și Organizație” din 3 august 1927, de la Lausanne, s-a vădit faptul că tematica conferinței a fost concepută numai din punct de vedere protestant. Atunci Mitropolitul Gherman al Tiatirelor, reprezentantul Patriarhiei Ecumenice, dă citire — în numele tuturor delegațiilor ortodocși — unei moțiuni comune, alcătuită pe baza principiilor enunțate de Mitropolitul Dorotei al Brusei în enciclica „Comuniunea Bisericilor” din 1920. În această moțiune se arată că Biserica Ortodoxă regretă că bazele de la care se pornește, în formularea noțiunilor comune și în prezentarea unora dintre noțiuni și teme, sînt departe de a fi conforme cu principiile Ortodoxiei. De aceea, este o chestiune de conștiință pentru delegații ortodocși să se abțină de la votarea referatelor asupra subiectelor astfel formulate. Dacă delegația ortodoxă ar putea accepta rezoluția conferinței cu privire la Apelul către lumea creștină, care este întemeiat pe Sf. Scriptură și care în întregul lui este foarte apropiat de vederile ortodoxe, în schimb nu se află în aceeași situație față de celelalte teze privind ființa Bisericii și Simbolul de credință.

Aceasta pentru că formularea concluziilor cu privire la aceste două puncte s-a făcut pe baza unui compromis, menit să împacă idei contradictorii pentru a se putea ajunge la o înțelegere formală și superficială după principiul unei „unități elastice”. Or, după vederile Bisericii Ortodoxe, în privința credinței nu se poate face nici un compromis, pentru că limitele de discuție nu pot depăși învățătura admisă de adevărata Biserică, care este obligatorie pentru toți credincioșii. De aceea, orice unificare se poate realiza numai pe baza credinței Bisericii vechi nedespărțite, a celor șapte Soboare Ecumenice. Așa fiind, delegații ortodocși se declară mulțumiți, dacă deocamdată se va ajunge la colaborare pe teren social-moral în spiritul dragostei față de aproapele, pe care o vor sprijini din toate puterile.

De asemenea, delegații ortodocși își exprimă dorința ca în „platformă” (bazis) să fie introdusă o formulare trinitară deplină a credinței în Dumnezeu.

Insuși președintele Ch. Brent a recunoscut că poziția ortodoxă este corectă și izvorâtă din dorința de a abate confesiunea de la căi greșite. În consecință, nu s-a votat nici o rezoluție în materie de credință.

Pentru introducerea în „platformă” (bazis) a unei formulări trinitare a credinței în Dumnezeu, insistă delegații ortodocși și cu ocazia întrunirii ecumensite de la Utrecht (1938), precum și în cadrul primului congres al Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Amsterdam, din august 1948. În ședința consiliilor de lucru ecumeniste de la Sf. Andrews din Scoția (1960), la cererea delegaților ortodocși, începe discuția asupra „bazis”-ului. Este aprobat următorul proiect: „Consiliul Ecumenic al Bisericilor este o reuniune de Biserici care mărturisesc pe Domnul Iisus Hristos ca Dumnezeu și Mântuitor conform Scripturilor și ca urmare a acestuia se străduiesc să împlinească împreună chemarea lor comună spre mărirea Unuia Dumnezeu, Tatăl, Fiul și Sf. Duh”.

La a doua conferință est-vestică a teologilor (Bernă, sept. 1930), întrunită cu scopul de a înlătura unele nedumeriri teologice, delegații Bisericii Ortodoxe aduc lămuriri ortodoxe mai ales în problema ecclesiologică. Față de teza ortodoxă că Biserica este în esență unitară, protestanții răspund prin prof. Leib că „unitatea nu înseamnă și identitate” în credință. Din această ciocnire de puncte de vedere diferite, s-a născut apoi o amplă discuție teologică, în cadrul căreia ortodocșii își apără poziția prin numeroase scrieri.

Cînd se constată că unii observatori protestanți din cadrul lui nu înțeleg just sensul unor discuții dintre ortodocși, primul congres al teologilor ortodocși de la Atena (1936) recomandă o colaborare prudentă în relațiile cu ecumeniștii, pentru ca să nu fie angajată Ortodoxia pe un făgaș necorespunzător poziției ei de adevărată Biserică a lui Hristos.

La întrunirea curentului ecumenist „Credință și Organizație” de la Edimburg, din august 1937, delegația ortodoxă arată că Ortodoxia nu poate lipsi, în vremuri de încercare, de la întrunirea confesiunilor creștine, în care se discută probleme fundamentale pentru Creștinism. Membrii ei dau lămuriri în problema Bisericii, a organizației, a Sf. Taine, a pre-facerii euharistice, a Sf. Scripturi, a Harului divin, a Sf. Taine a Preoției și a unității Bisericii. Discuțiile devenind foarte vii și contradictorii, partea ortodoxă subliniază că punctul de vedere ortodox în problemele discutate rămîne neschimbat.

În primul congres al Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Amsterdam, din august 1948, puținii delegați ortodocși vorbesc în numele întregii Ortodoxii și susțin cu vigoare punctul de vedere al ierarhiei pentru conducerea Bisericii. De asemenea, pentru aprofundarea problemelor, delegații ortodocși subliniază necesitatea respectării Sf. Tradiții, cu care protestanții nu erau de acord.

Cu ocazia întrunirii ecumeniste de la Toronto din 1950, delegatul ortodox cere să înceteze prozelitismul neoprotestant printre ortodocși.

Participarea redusă a Bisericii Ortodoxe la conferința ecumenistă de la Lund, din august 1952, o justifică delegația ortodoxă în sensul că deși Patriarhia Ecumenică privește cu simpatie Mișcarea Ecumenică, totuși nu poate participa la discuții dogmatice din cauza „platformei” (bazis) ei neprecise; pe viitor, participarea ortodocșilor va fi condiționată de problemele ce se vor pune, după principiul stabilit în Enciclica Patriarhiei Ecumenice din 1920 despre contact în cele dogmatice spre lămurire și despre colaborare în cele practice. De o unire a Bisericilor nu poate fi vorba, pentru că Biserica Ortodoxă își rezervă dreptul de a fi îndrumătoare a creștinilor în doctrină.

Deși participarea ei a fost și mai redusă, totuși la congresul al II-lea al Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Evanston—Chicago, din august 1954, Biserica Ortodoxă cere din nou încetarea prozelitismului sectar, a ponegririlor confessionale, completarea „bazis”-ului și respectarea catolicității și a sobornicității ortodoxe. Totodată reproșează ușurința cu care au fost analizate și propuse problemele teologice.

În cadrul celui de al III-lea congres al Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la New-Delhi (India), din 19 noiembrie—5 decembrie 1961, Arhiepiscopul Iacob al Patriarhiei Ecumenice spune în numele tuturor delegaților ortodocși: „După părerile ortodocșilor, ar trebui ca Bisericile membre ale Consiliului Ecumenic să-și coordoneze mărturiile pentru a se ajunge la „martyrion” — mărturie unitară și nu la „martyria” — mărturisiri diverse. Trebuie să activizăm rugăciunea pentru unitate... Trebuie să înceteze părerea că unitatea se

poate dobândi prin aglomerarea sau amalgamarea unor confesiuni între ele... Calea unității este lungă și grea, dar o vom putea străbate, dacă vom sluji acestui scop cu smerenie, dragoste și adevăr”.

La acestea, profesorul grec ortodox, N. Nissiotis din Atena, membru al Institutului ecumenic din Bossey (Elveția), completează: „Ecumenismul real nu constă în denumire, ci în integrarea în Hristos și în învățătura Lui... Biserica Ortodoxă trebuie să urmeze chemării Sf. Duh de a fi punctul central al Mișcării Ecumenice, pentru că depune neconținut mărturia ei de catolicitate și ecumenicitate (apostolicitate). Slujirea creștinătății ortodoxe pentru unitate se manifestă prin fapte, dovedite de tradițiile răsăritene din trecut, care prin contactul permanent cu Hristos și-au păstrat unitatea în El... Ortodoxia poate ajuta confesiunilor noi să-și cunoască ele înșile drumul ce-l au de parcurs spre a-și descoperi propria lor viață creștină... În ce privește esența și scopul unității bisericești, unitatea nu este uniformitate, pentru că trebuie lăsată și posibilitatea unor manifestări multiforme... Vremurile cer ca Bisericile să se recunoască spre unitatea lor și să activeze ca una. În felul acesta se va ajunge nu la o unitate teoretică, ci la una de mărturie și slujire”.

Nu avem pretenția de a fi înfățișat întreaga contribuție a Ortodoxiei în cadrul Mișcării Ecumenice. Dar, în baza faptelor prezentate mai sus, putem afirma că Ortodoxia a acționat — în sinul Mișcării Ecumenice — totdeauna unitar și potrivit misiunii sale providențiale în lumea creștină: aceea de a îndruma viața creștină — inclusiv strădaniile ecumeniste — pe calea dreptei credințe și viețuiri creștine, singura în stare să ducă la restaurarea unității dintru început a Creștinismului. Ea a colaborat și colaborează cu ecumeniștii din dragoste pentru Hristos și pentru toți frații săi întru credință în El. Când Mișcarea Ecumenică a ajuns în criză, cuvântul ortodox i-a servit de călăuză sigură. În general, îndrumarea gândirii și acțiunii ecumenice de către Ortodoxie a fost fundamentală și uneori decizivă.

Cît privește poziția Bisericii noastre Ortodoxe Române față de Mișcarea Ecumenică, este concludentă și edificatoare declarația I. P. Sf. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei făcută cu ocazia lucrărilor Adunării Generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la New-Delhi:

„Noi am venit la cea de-a treia Adunare Generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor cu convingerea nestrămutată că dragostea lui Dumnezeu, „care depășește toată cunoștința”, ne călăuzește să „gătim calea Domnului, drepte să facem cărările Lui”, pentru a realiza în viitor unitatea Bisericilor creștine.

Biserica Ortodoxă Română consideră că scopurile Consi-

liului Ecumenic oferă un larg câmp de activitate în acest sens tuturor Bisericilor, cu condiția ca ele să nu înceteze să se lumineze de la lumina lui Iisus Hristos, urmînd totdeauna calea pe care El le-o arată. Tocmai pentru acest motiv, Biserica Ortodoxă Romînă, în acord cu principiile stabilite de Patriarhia de Constantinopole, în Enciclica din anul 1920, a susținut Mișcarea Ecumenică la începuturile ei, participînd la Congre-sele Ecumenice de la Stockholm în 1925, de la Lausanne în 1927 și de la Oxford în 1937.

În acest fel, Biserica noastră se dovedește animată de cel mai curat spirit ecumenic; ea a fost și este gata să contribuie la orice efort pentru a asigura răspîndirea dragostei frățești în lumea întreagă.

Nu de mult, Ortodoxia și-a deschis drum mai larg în sî-nul Mișcării Ecumenice. Prin votul celui de-al III-lea Congres al Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la New-Delhi, din 20 noiembrie 1961, au fost primite ca membre: Patriarhia Rusă, Patriarhia Romînă, Patriarhia Bulgară și Mitropolia Ortodoxă Polonă.

Acum, cînd s-a lărgit spațiul de activitate ecumenică, Mișcarea Ecumenică este chemată să servească lumii în spiritul învățăturii Mîntuitorului, arătînd înțelegere și sprijinire activă față de procesul de înnoire a vieții omenești. De acum înainte activitatea Mișcării Ecumenice trebuie să fie utilă întregii omeniri, să aducă o contribuție pozitivă la lupta popoarelor pentru o viață nouă. Ea trebuie să aducă o contribuție de seamă nu numai la înfăptuirea idealurilor religioase-morale creștine, ci și la împlinirea năzuințelor întregii omeniri spre pace, libertate, conlucrare și înfrățire.

Pe Mișcarea Ecumenică o obligă la această acțiune nu numai tradiția frumoasă ce și-a creat în trecut, ci și faptul că este o *mișcare creștină*. Or, „slava întru cei de sus lui Dumnezeu” și „pacea pe pămînt” sînt două realități ce nu pot fi despărțite una de alta, după cum nu pot fi despărțite nici de dreptatea socială. De aceea, creștinii nu au dreptul să se mulțumească numai cu asigurarea păcii veșnice, căci pacea cu Dumnezeu nu este cu puțință decît numai atunci cînd există și pace și înfrățire între oameni prin dreptate socială.

Așa fiind, Biserica lui Hristos trebuie să ia o poziție clară și hotărîtă în fața problemelor mari care frămîntă azi omenirea: pacea, libertatea, conlucrarea și înfrățirea. Ea este datoră să-și spună cuvîntul său limpede în aceste probleme și să vină, cu toate posibilitățile ei de acțiune, în ajutorul omenirii ce caută azi mijloacele cele mai potrivite pentru a-și asigura pacea, libertatea și propășirea.

Cuvîntul de azi al Bisericii trebuie să fie chemarea marelui profet al Testamentului Vechi: „și va fi dreptate și pace” (Isaia XXXIX, 8).

Porunca păcii și a dragostei, adusă de Mintuitorul, trebuie să însuflețească și să călăuzească pe toți creștinii. De aceea, orice creștin este dator să ajute din răspuțeri la făurirea condițiilor necesare pentru succesul luptei pentru pace și pentru dreptate socială, să ajute la înlăturarea tuturor piedicilor din calea realizării acestor mărețe năzuințe ale omenirii de azi. Datoria de mare răspundere morală a fiecărui creștin este aceea de a ajuta, efectiv și pozitiv, la așezarea în lume a păcii și dreptății sociale.

Creștinul conștient și activ nu poate privi pasiv la lupta ce se desfășoară în lume între bine și rău. Din contră, el este dator să stea alături de forțele luminii și ale binelui, să fie în fruntea apărătorilor păcii și dreptății sociale, pentru a ajuta din toate puterile la înlăturarea nedreptăților sociale și a primejdiei unui nou război.

Aceasta este cea mai nobilă și mai sfântă datorie a fiecărui creștin. Ea decurge din însuși faptul că urmăm pe Domnul Hristos și de aceea este obligația chemării noastre creștine (Efes. IV, 1). A fi în slujba păcii și a dreptății sociale, însemnează propriu-zis a fi în slujba lui Hristos, Care le vrea pe acestea. Astfel, strădania în favorul păcii și al dreptății sociale are aceeași valoare ca și ascultarea și împlinirea poruncilor lui Dumnezeu. Desăvârșirea religioasă și morală este legată și condiționată de năzuința după pace și dreptate socială. Cu alte cuvinte, nu poți fi creștin adevărat, dacă nu ești luptător cu adevărat pentru dreptate socială și pace.

Duhul adevăratei iubiri creștine nu poate fi împăcat ca omenirea, înzestrată cu chipul lui Dumnezeu și răscumpărată prin jertfa Domnului Hristos pentru a realiza asemănarea cu El, să se zbată în ghiarele nedreptăților sociale și să cadă pradă focului atomic. Drept aceea, nu trebuie să uităm că Dumnezeu ne-a rînduit să trăim într-o epocă de răscruce a lumii, în care orice pasivitate, orice abatere de la calea cea dreaptă în atitudinea noastră față de problema dreptății sociale și față de problema menținerii și consolidării păcii pe pămînt, este o crimă împotriva lui Dumnezeu și a oamenilor!...

Din gândurile, simțirile și voirile exprimate în cadrul întrunirii sale de la New-Delhi, putem desprinde concluzia că membrii Mișcării Ecumenice au înțeles acest imperativ creștin al vremurilor noastre. Iată, cîteva dovezi în acest sens:

În expunerea sa despre „Sarcinile Bisericii față de noile națiuni din Africa și Asia”, profesorul M. M. Thomas spune printre altele: „Potrivit mesajului ei, Biserica trebuie să intre în relație, în mod pozitiv și lucid, cu toate mișcările creatoare de reînnoire a omului și a lumii”.

Pastorul indian Dr. Paul D. Devenandan, dezvoltînd tema: „Chemați să mărturisim”, afirmă: „Acțiunea misionară nu poate aduce roade decît dacă mesajul Bisericii îmbracă for-

me potrivite cu diferitele nevoi ale omului din veacul nostru. Mesajul creștin trebuie să se îndrepte spre realitățile concrete ale situației contemporane pentru a exprima mai deplin, în relațiile umane, voința lui Dumnezeu pentru pace, dreptate, egalitate și libertate pe pământ”.

Desfășurînd conferința: „Viitorul a și început”, dl. Frederik Nolde, decanul Seminarului teologic luteran din New-York, arată că „Consiliul Ecumenic al Bisericilor militează activ pentru pace, străduindu-se să dea elementele esențiale ale dreptății, ale adevărului și ale libertății”.

În conferința d-lui Sir Francis Akanu Ibiam, guvernatorul general al Nigeriei Orientale, se fac afirmații ca acestea: „Biserica trebuie să refuze cu tărie a da sprijin practicilor discriminatorii rasiale”; „drepturile și privilegiile umane sînt pentru toți și ... în orice societate, orice om are dreptul deplin de a atinge cel mai înalt nivel de dezvoltare care îi este accesibil”.

Printre problemele cu care trebuie să se ocupe în viitor Comisia Bisericilor pentru Afacerile Internaționale, figurează: Pacea și securitatea internațională; Dezarmarea și experiențele nucleare; Diminuarea tensiunilor internaționale în regiunile tulburate.

Nu este lipsit de semnificație și importanță nici faptul că întrunirea Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la New-Delhi a emis și o rezoluție împotriva antisemitismului, care este înfierat ca „inconciliabil cu profesiunea și practica credinței creștine”.

Merită să fie menționate și mesajele a două căpetenii bisericești ortodoxe. Mesajul P. F. Patriarh Ecumenic Athinagora spune printre altele: „Sîntem alături de creștinii care recunosc pe Hristos ca lumina lumii și contribuie la binele omenirii; prin noi creștinii trebuie lumea să cunoască pe Hristos, indiferent de confesiunea împărtășită, prin dragostea noastră spre adevărata pace. Unitatea noastră va adevăra lumii necesitatea frăției și a nădejzii, care ne va duce în cele din urmă la cuvîntul Domnului Hristos să fim una”.

Mesajul P. Patriarh Alexei al Moscovei declară: „Biserica Ortodoxă Rusă este gata să depună mărturia ei ortodoxă ..., spre a servi umanității, înfrățirii, dreptății și păcii. Biserica Ortodoxă Rusă așteaptă că Consiliul Ecumenic va manifesta o tot mai conștientă acțiune spre scop, care singură poate duce la dorita unitate, fapt care este binecuvîntat de Dumnezeu, dacă se bazează pe Evanghelie spre a ajuta semenului. Constatăm că păstrarea și întărirea păcii mondiale este problema de bază a timpurilor noastre. Consiliul Ecumenic trebuie să arate o reală prețuire a acestor străduințe, pe care societatea și popoarele o așteaptă de la el. Omenirea trebuie eliberată de război ca mijloc de rezolvare a litigiilor

internaționale. Deci Bisericile, religiile, comunitățile și toți creștinii trebuie să ceară bărbaților de stat să rezolve pașnic toate problemele care creează îngrijorare omenirii”.

Că Bisericile vor să sprijinească lupta popoarelor împotriva războiului și nedreptății sociale, se vede cu deosebire din Apelul către toate guvernele și către toate popoarele, în care se spune între altele: „Războiul este dușmanul nostru comun, pentru că este o crimă împotriva omului... Pentru a ne întoarce de la drumul războiului și a urma pe cel al păcii, trebuie să renunțe toți la amenințarea cu violență, să se pună capăt cursei înarmărilor, să se înfăptuiască dezarmarea completă, generală și controlată începînd cu „încetarea controlată a cursei înarmărilor”. Neînțelegerile internaționale să fie rezolvate prin tratative și nu prin violență, iar pacea să se bazeze pe dreptate, ca toți oamenii să se bucure de binefacerile civilizației. Apelul se încheie cu cuvintele: „Pentru ca să vină pacea în dreptate, noi angajăm eforturile noastre neconținute și cerem ajutor de la toate Bisericile prin acțiunile și rugăciunile lor”.

În Mesajul adresat către toate Bisericile membre ale Consiliului și către parohiile lor, se arată că creștinii trebuie să sprijinească lupta împotriva războiului, a mizeriei, a oprîmării și pentru pacea între popoare „în dreptate și libertate, pentru ca pricinile atîtor mizării contemporane să poată fi nimicite”.

Adunarea de la New-Delhi întrece în însemnătate pe cele din trecut. Pe lingă alte considerente, care vin în sprijinul acestei afirmații, marea majoritate a participanților și-a exprimat grija pentru problemele sociale de azi și mai ales pentru problema războiului și a păcii. Din discuțiile purtate și din rezoluțiile adoptate, reiese că Mișcarea Ecumenică vrea dreptate socială, pace și bunăînțelegere pe pămînt.

Gîndurile, simțirile și voirile ce și le-a exprimat recent Mișcarea Ecumenică sînt frumoase și nobile. Rămîne ca ele să fie traduse în fapte, singure concludente și salvatoare!...

Considerînd contribuția pe care Mișcarea Ecumenică poate și trebuie s-o aducă într-o lume care însetează după dreptate socială și pace, fiecare credincios creștin — conștient și activ — dar mai ales slujitorii altarelor sînt chemați să ajute Bisericii noastre Ortodoxe Romîne să-și împlinească rostul ei în cadrul Mișcării Ecumenice, așa cum l-a definit I. P. Sf. Sa Mitropolitul Iustin al Moldovei și Sucevei cu ocazia desfășurării lucrărilor întrunirii de la New-Delhi:

„Începînd de la această Adunare de la New-Delhi, Biserica Ortodoxă Romînă se încadrează în Consiliul Ecumenic al Bisericilor, cu intenția de a pune întregul ei tezaur de credință și pietate — la lumina Scripturii Sfinte și a Tradiției bisericești — în serviciul Evangheliei în lumea contemporană.

De acum înainte ea are posibilitatea să lucreze mai intens, pe plan ecumenic, la triumful dragostei creștine și al unității Bisericilor, pentru buna înțelegere între oameni și pace între popoare”.

BIBLIOGRAFIE

1. *Biserica Ortodoxă și Mișcarea Ecumenică*, rezumatul referatului prezentat de delegația Bisericii Ortodoxe Române la Consfătuirea Panortodoxă de la Moscova, în revista „Ortodoxia”, anul I, nr. 2—3, aprilie—septembrie 1949, p. 199-208.

2. Consfătuirea Panortodoxă de la Moscova: *Rezoluția în legătură cu problema: „Mișcarea Ecumenică și Biserica Ortodoxă”*, în revista „Ortodoxia”, anul I, nr. 1, ianuarie—martie 1949, p. 127—128.

3. *Enzyklika der Kirche von Konstantinopel an alle Kirche der Welt*, în „Internationale kirchliche Zeitschrift”, 12. Jahrgang. 1922, p. 26—30.

4. Ionescu Alexandru Pr.: *Lucrările celei de-a III-a Adunări Generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor* (în manuscris).

5. Mladin N. Prof.: *Despre Adunarea Generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor*, în „Telegraful Român”, anul 110, nr. 23—24 din 15 iunie 1962, p. 3—4.

6. Sădeanu V. D.: *Mișcarea Ecumenică și Biserica Ortodoxă Rusă*, în revista „Ortodoxia”, anul I, nr. 4, noiembrie—decembrie 1941, p. 161—172.

7. Șesan M. Prof. Pr.: *Ortodoxia și Mișcarea Ecumenică* (în manuscris).

ORTODOXIA ȘI MIȘCAREA ECUMENICĂ

de Pr. Prof. Dr. MILAN ȘESAN

„Și va fi o turmă și un păstor” (Ioan 10, 16) a zis Mîntuitorul către Apostoli, dar urmașii nu au respectat această povăț. De aceea Biserica Ortodoxă a introdus între rugăciunile ei și aceea „pentru împreunarea-unirea credinței”, din ectenie.

În veacul al XIX-lea s-au accentuat străduințele unificatoare, mai ales din cadrul protestanților, care și-au cunoscut slăbiciunea divizării, mai ales cînd papa Leon XIII i-a chemat pe toți, în 1878, să se supună lui și astfel Biserica va fi unificată în mod ecumenic. Atunci protestanții au răspuns printr-o străduință ecumenică evanghelică, față de care Patriarhia ecumenică, Biserica rusă și cea romînă s-au pronunțat în 1903 favorabil, dar cu rezerva că ortodoxia nu va fi niciodată licitată sau discutată și nu se vor admite nici un fel de reduceri în credință (Bis. Ort. Rom. 1903 p. 184, 317; Jurnalul Patriarhiei din Moscova 5, 1962 p. 30—32).

În 1910 s-a pus baza „mișcării ecumeniste” de către evanghelicii anglicani și americani și s-a căutat atragerea Bisericii ortodoxe, pe motivul că Biserica Mîntuitorului este constituită din mai multe ramuri egale: catolică, ortodoxă, anglicană și protestantă în general. Dar acest punct de vedere a fost refuzat de ortodocși, prin discuțiile din revistele grecești și ruse, pînă în 1915.

La sfîrșitul primului război mondial, în 1919 însă Patriarhia ecumenică a lansat, prin Mitropolitul Dorotei din Brusa un apel către întreaga creștinătate, numită „Koinonia ton ekklesion în care arăta că pe baza principiului „iubiți-vă unii pe alții cu inima curată” (1 Petru 1, 22) este necesară o apropiere dintre singuritele Biserici și comunități creștine și schimb de părerii în această privință este foarte oportun. Dar prejudecățile vechi mai pot zădărnici refacerea păcii între Biserici și de aceea este necesar să se înceapă cu unele măsuri practice și anume: încetarea prozelitismului, înlăturarea ignoranței reciproce dintre confesiuni, înlăturarea neînțelegerilor prin cunoaștere reciprocă, prăznuirea concomitentă a marilor praznice creștine, schimb de relații între singuritele Biserici și confesiuni, convocarea de congrese pancreștine, înțelegerea evoluției dogmatice a confesiunilor, respectul reciproc al tradițiilor, îngăduința la căsătoriile mixte și ajutorare reciprocă

caritativă. Deci Bisericile să manifeste dorul iubirii către semen și întreolaltă spre realizarea dezideratelor „fiind noi credincioși, adevărului, prin iubire să sporim întru toate pentru Hristos, capul Bisericii” (Efeseni 4. 15).

Această enciclică, în traducere „Comuniunea bisericilor”, a fost primită de protestanți cu însuflețire și a fost recunoscută de ortodocși ca bază de pornire pentru viitoarele discuții ecumeniste. (In Internationale Kirchliche Zeitschrift, Berna 1922 p. 26—30, reprodusă în Karmiris, Dogmatika kai symbolika mnemeia, vol. 2, Atena 1953 p. 950 s). Enciclica a fost publicată în ianuarie 1920.

Atunci ecumeniștii invită Biserica ortodoxă să participe la lucrările ramurilor ei: Alianța mondială pentru înfrățirea popoarelor prin Biserică, Mișcarea pentru credință și organizație și Mișcarea pentru viață și faptă.

La sedința primă a Alianței de la Beatenberg, din Elveția, în 1920 participă delegați ortodocși greci, români (arhim. I. Scriban), bulgari, sârbi și rușini. Iar la sedința mișcării pentru Credință și organizație din august 1920 de la Geneva, participă delegați greci, ruși, români (Drag. Demetrescu), bulgari și sârbi, care pun ca bază de discuții enciclica „Koinonia” din 1920. Față de platforma de înțelegere ecumenistă că „Mișcarea ecumenistă cuprinde toate comunitățile creștine din lume care mărturisesc pe Domnul Hristos ca Dumnezeu și Mîntuitor”, ortodocșii au cerut o precizare a definiției Sfintei Treimi a Divinității în această definiție, apoi recunoașterea Simbolului de credință ortodox (niceo-constantinopolitan) și respectarea episcopatului cu succesiune apostolică; aceasta a provocat reacția protestanților presbiterieni și de variate nuanțe teologice evanghelice. (B. O. R. 1923. p. 648 s. 654 s; BOR 1924 p. 565). De aceea ramura pentru Viață și faptă, decide la sedința de la Helsingborg din 1922, ca delegații ortodocși să fie constituiți într-o comisie specială și în cadrul ei să-și expună punctul lor de vedere nestingherit pentru ei, dar și pentru protestanți.

Fiind mai ușoară participarea delegaților ortodocși la sedințele Alianței, care nu privea problemele dogmatic, de aceea acolo s-au realizat cele mai multe succese, mai ales cînd țările balcanice ortodoxe au fost încadrate în Regiunea balcanică a Alianței. Reușită a fost deci sedința Alianței de la Copenhaga, din august 1922 (Referat de prof. V. H. Ispir, Congresul de la Copenhaga, Craiova 1923), precum și a celor ce au urmat dela Sinaia și Novisad în Jugoslavia.

În aceste împrejurări impunătoare a fost participarea delegaților ortodocși la congresul prim al ramurei pentru „Viață și faptă” din 1925 de la Stockholm, fiind prezenți delegați ai Patriarhiei ecumenice, și a Bisericilor greacă, română (Mitrop. Nicolae Bălan), bulgară, sîrbă și rusă de la Paris. Mișcarea și-a dat denumirea de „Creștinism practic”, pentru că își baza

discuțiile și rezoluțiile pe principiul dragostei creștine către semen. (BOR, p. 161 s, 583 s.).

Alți delegați ortodocși au participat la ședința comitetului mișcării pentru „credință și organizație” de la Berna, din 1926, unde însă ortodocșii au venit cu precizări dogmatice, de care să țină seama referenții în pregătirea tezelor viitoare. În astfel de condiții s-a întrunit la Lausanne, în august 1927, prima conferință a ramurei pentru „credință și organizație” la care au participat delegați ortodocși din Patriarhia ecumenică, alexandrină, ierusalimiteană și din Bisericile greacă, sîrbă, romînă (Mitrop. Nectarie, prof. N. Colan, Tr. Scorobet), bulgară, polonă și rusă de la Paris. Delegații ortodocși și-au susținut punctul de vedere după „Koinonia”, nu au acceptat discuții asupra credinței ortodoxe, s-au retras în comisie separată și își spuneau punctul de vedere apoi în plen „în numele Bisericii istorice”; au aprobat numai apelul către creștinătate și nicidecum cele 7 referate, care nu corespundeau învățăturii ortodoxe; de aceea au recomandat ca discuțiile de viitor să poarte mai mult caracter social-moral (Tr. Scorobet în *Telegraful Român* nr. 61—67, Sibiu 1927; Al. Constantinescu, *Ortodoxie și protestantism*, București 1927; Mitropolia Olteniei 1—4, 1961 p. 240).

Succes a avut în schimb conferința Alianței, la Praga, în 1928 (I. Mihălcescu în BOR pe 1928 și 1929), apoi conferința teologilor est-vest la Novisad în 1929, urmată de cea de la Berna, din 1930 cu delegați greci, bulgari, sîrbi, ruși și romîni (Prof. V. Gheorghiu) (BOR 1930 p. 1074 s.; I. Ghia, *Problema unirii Bisericii creștine*, Craiova, 1932; T. Bodogae, *Ortodoxia văzută de un protestant*) de secretarul Visser't Hooft, (Sibiu 1933) și în fine conferințele Alianței, regiunea Balcani, din 1933—1937 de la București, Sofia, Herzegovina, Ohrida, Rîmnicul Vilcii și Sofia.

În aceste împrejurări de tensiune europeană produsă de Germania lui Hitler, se țin congresele ambelor ramuri și anume ramura pentru „Viață și faptă” sau a creștinismului practic la Oxford și ramura pentru „credință și organizație” sau a creștinismului dogmatic la Edinburgh în 1937. Au participat delegați ortodocși din Patriarhiile ecumenică, alexandrină, sîrbă, romînă I. Scriban, V. Ispir), din Bisericile greacă, bulgară și rusă de la Paris. Cu toate că deciziile teologice iarăși nu au fost votate, pentru rezistența ortodocșilor, totuși s-a recunoscut faptul, că „fără ortodoxie nu este ecumenism” și deci protestanții s-au văzut nevoiți să-și mai revizuiască tezele lor, recunoscînd că Biserica ortodoxă este continuatoarea vechii Biserici apostolice (Popescu V. N., *Problema reunirii Bisericilor*, în *Orientări creștine*, București 1937 p. 126-161; Idem, *Congresul mondial de la Oxford*, Arad 1937; V. Șesan, *Convocarea sinodului ecumenic*, extras din *Candela* 1937).

Din cauza aceasta, apoi și a neînțelegerii dintre Bisericile protestante din cadrul ecumenist, mișcarea ecumenistă a ajuns în criză și de aceea în 1938 s-a propus, la ședința birourilor de la Utrecht, ca ramurile pentru „viață” și „credință” să fuzioneze într-un singur consiliu ecumenist. Cu această ocazie s-a pus din nou problema unei platforme corespunzătoare și delegații au susținut neapărată exprimare treimică a lui Dumnezeu. Cu studiul acestor probleme urma să se ocupe noul Institut ecumenic de la Bossey—Elveția (Em. Vasilescu, în BOR 1939 p. 611 s; Grumăzescu—Chirvasie, Ortodoxie și protestantism, Birlad 1939; BOR 1940 p. 200 s. 420 ss.).

Izbucnirea celui de al doilea război mondial din 1939 a stinjenit lucrarea ecumenistă, care în cele din urmă își mută sediul în America, unde se americanizează. Dar în aprilie 1944 patriarhul Serghei al Moscovei lansează un apel către toate Bisericile creștine să se unească într-o înfrățire mondială, spre binele credincioșilor creștini de pretutindeni. Propunerea a aflat aprobare la anglicani și alți evanghelici și așa începe studiul mai atent al confesiunilor comparate (al simbolicii).

La reconstituirea mișcării ecumeniste în Europa, prin ședința delegaților de la Paris din noiembrie 1945, delegații ortodocși, ca activiștii Mitrop. Gherman al Tiatirelor și prof. St. Zankov din Sofia au expus din nou principiile Ortodoxiei, în baza căreia delegații ortodocși vor colabora mai departe, fără nici un echivoc. Și astfel la 20 februarie 1946 se naște „Consiliul ecumenist al Bisericilor de la Geneva, întrunind cele trei ramuri: Alianță, Credință și Viață. În conducere ajunge și mitrop. Gherman al Tiatirelor, exarhul Patriarhiei ecumenice. La Institutul din Bossey se inaugurează o disciplină nouă teologică denumită „teologia reunificării creștine”. Și astfel la ședința de la Chexbres din Elveția, din martie 1947, se constituie conducerea Consiliului, care pregătește congresul său din 1948 de la Amsterdam. În fața noii împrejurări, Patriarhia ecumenică menține necesitatea participării ortodocșilor la ecumeniști, dar cere ca problemele puse în discuție să fie mai întâi lămurite în cerc ortodox și apoi abia prezentate către conferința ecumenistă, pentru ca Ortodoxia să nu fie într-un nimic știrbită. De aceea la conferința panortodoxă dela Moscova din iulie 1948, delegații ortodocși au fost de acord să păstreze rezerva față de congresul ecumenist de la Amsterdam (P. Vintilescu, în Ortodoxia 2—3 1949 p. 199 s; V. Sădeanu. Mișcarea ecumenică și Biserica ortodoxă, Ortodoxia 4, 1949). Deci participă numai mitrop. Gherman al Tiatirelor, un delegat grec și doi ruși de la Paris, care cer unanim precizarea „Treimică” în platformă, încetarea prozelitismului sectar și aplicarea prevederilor din „Koinonia” din 1920. (amănunte în Ortodoxia 3, 1950 p. 440 s; I. G. Coman, în Ortodoxia 2/2, 1949 și 1, 1950; N. Chișescu, Ortodoxia 3,

1958, p. 339 ss). Cu toate acestea ecumeniștii erau de acord, cel puțin tacit, că Ortodoxia are un mare rol întru lămurirea pozițiilor de unificare, ea fiind într-adevăr exponenta vechii Biserici apostolice; dar aceasta nu a plăcut unor evangheliști americani, care se supărau că ortodocșii vin cu pretenții și povățuiri, în loc să recunoască „adevărul” exprimat de evanghelicii, firește americani.

Dar criza a trebuit să treacă și în acest sens se dă declarația de la Toronto, din 1950 care cuprinde 5 principii: Consiliul ecumenist urmărește strângerea contactelor prin conveniri și colaborări; el nu este o suprabiserică și nu fixează o doctrină proprie; nu negociază unirea bisericească; nu sprijină o anumită confesiune și nu implică abaterea unei confesiuni de la credința ei. Prin aceasta se mai făcea concesie și ortodocșilor, că nu va mai fi negociată credința lor. Ortodocșii mai cer și sistarea prozelitismului (BOR 1952, p. 353 ss.).

Deci Patriarhia ecumenică recomandă iar Bisericilor ortodoxe surori să participe la lucrările ecumeniștilor, dar cu prudență și cercetare prealabilă a tezelor puse în discuție. Cu toate acestea, la conferința ecumenistă de la Lund—Suedia din august 1952, au participat numai Mitrop. Atenagora al Patriarhiei ecumenice și doi profesori de la Paris și nici un grec. Deci Mitrop. Atenagora a cerut iar ducerea discuțiilor în spiritul enciclicii „Koinonia” din 1920 și accentuarea laturii teologice a discuțiilor, care au mai decăzut, dându-se prea mare atenție celor de ordin politic și economic. Mai cerea o reprezentare mai echitabilă pentru ortodocși. Din cauza aceasta participarea ortodoxă la congresul al 2-lea ecumenic al Consiliului, de la Evanston—Chicago din august 1954 a fost și mai slabă (BOR 1956, p. 1163; Ortodoxia 2, 1955, p. 305—312). Deci ecumeniștii își pun mare nădejde în participarea Patriarhiei ruse și astfel încep discuțiile preliminare. Ortodocșii însă erau nemulțumiți de declarația teologului Karl Barth, că în actualitate nici o Biserică nu ar putea reclama singură de a poseda întregul adevăr dat de Hristos și astfel erau loviți ortodocșii, în fața protestanților și a neoprotestanților. Dar promisiunea de a participa a Patriarhiei ruse a început să schimbe și părerile negative ale unor ecumeniști prea protestanți, precum s-a observat la ședințele de la Arnoldsheim—Germania în 1956, Golyatető—Ungaria în 1956 și altele, iar episcopul anglican Bell de Chichester a reafirmat teza că „fără Ortodoxie nu este ecumenism”. Atunci Patriarhia ecumenică îndeamnă la participare mai reprezentabilă (Ortodoxia 1, 1958 p. 143 s; Mitropolia Olteniei 1958 p. 555 s; BOR 1/2 și 6/7 pe 1957; Mitrop. Olteniei 3/4 1959 p. 191 ss).

În adevăr, în 1958 încep tratativele dintre ecumeniști și Patriarhia rusă și rezultatul pozitiv a fost adus la cunoștința Bisericilor surori și astfel Sf. Sinod al Patriarhiei române și

bulgare și al Mitropoliei ort. polone hotărăște să participe la lucrările ecumeniste și să fie primite Bisericele respective ca membre (BOR 12, 1958 1166 s). În consecință, văzându-se schimbarea de atitudine în bine a ecumeniștilor, la conferința comitetului consultativ al Consiliului ecumenist de la Rhodos din august 1959 participă numeroși delegați ortodocși și anume din Patriarhia ecumenică 18, din cea alexandrină 2, din cea antiohiană 2, 1 din Patriarhia Ierusalimului, 2 din Mitropolia Ciprului, 2 din Patriarhia sîrbă, 10 din Mitropolia Grecă, un observator din Mitropolia polonă și un mesaj din partea Patriarhiei ruse. Cu această ocazie ecumeniștii protestanți au dat asigurări ortodocșilor că nu vor mai fi obiect al prozelitismului și vor fi satisfăcuți în cererile lor propuse solemn mai înainte. (BOR 1/2 1960 p. 74 s).

În adevăr ședințele următoare ale comitetului ecumenist s-au ocupat cu problema „platformei” și altele, precum la St. Andrew în Scoția, în 1959 (Mitropolia Olteniei 1—4 1961 p. 247) și altele.

În aceste împrejurări s-a întrunit la New Delhi în India, al 3-lea congres al Consiliului ecumenist al Bisericilor între 18 noiembrie și 6 decembrie 1961, de la 176 Biserici membre numărul a sporit cu 23 la 199, între care Patriarhiile rusă, română, bulgară și Mitropolia ort. polonă. Deci numărul Bisericilor ortodoxe membre a sporit la 11. S-a primit formula „treimică” în platformă și Biserica ortodoxă a fost recunoscută ca venerabilă și cu rădăcini apostolice. De aceasta s-a bucurat Patriarhia ecumenică. (P. F. Patr. Atenagora) în mesajul său solemn, iar P. F. Patriarh Alexei al Moscovei, exprimându-și bucuria colaborării a mai stăruit ca Mișcarea ecumenistă să contribuie mai concret la înfăptuirea idealurilor morale creștine care duc neapărat spre Pace libertate, colaborare și înțelegere. De aceea în numele delegaților ortodocși, Mitropolitul Iacov din Patriarhia ecumenică a asigurat congresul că delegații ortodocși acum vor participa la toate lucrările, fără declarații separate ca altă dată, ci își vor prezenta punctul lor de vedere în mod constructiv lămuritor, în mod liber și frățesc ca o contribuție reală spre înțelegere comună despre unitatea, mărturia și slujirea Bisericii; nu discuțiile aduc unitatea dorită, ci înțelegerea reciprocă; deci nici aglomerarea sau amalgamarea de confesiuni nu aduce unitatea ci obligația fiecărui creștin și a fiecărei confesiuni de a privi frățeste pe cealaltă, în umilință, dragoste și adevăr pentru Mîntuitorul Hristos. Aceleași asigurări le-a dat și prof. grec N. Nissiotis din partea Institutului ecumenic de la Bossey că ecumenismul nu constă în denumire, ci în integrarea deplină în Hristos. Astfel Biserica ortodoxă dorește să urmeze chemării Sf. Duh de a fi punctul central al Mișcării ecumeniste, depunînd neconținut mărturia ei de catolicitate și ecumenici-

tate. Deci este vorba de unitate herismatică și euharistică în comunitatea milei Sf. Treimi. În consecință între cei 6 președinți, primul a fost ales mitrop. Iacov al Americii, exarhul Patriarhiei ecumenice, în comitetul executiv de 14 membrii sînt 2 ortodocși (mitrop. Iacov din Filadelfia și Arhiep. Nicodim din Moscova) și în comitetul consultativ de 100 membri sînt 15 ortodocși (IPS. Mitrop. Justin al Moldovei) (Amănunte la Lűpsen, New-Delhi Dokumente, Witton 1962 p. 249 ss 407).

În acest cadru congresul a emis două apeluri mondiale: unul către creștinătatea întreagă pentru ca în duh creștinesc să colaboreze la înțelegerea comună, la zidirea sufletească întru Hristos, și al doilea către guverne și popoare, cerînd tuturor să contribuie la pacificarea lumii, la înlăturarea frămîntărilor actuale, la renunțarea la arme nucleare, la înfăptuirea dezarmării și la stabilirea păcii în lume (Șesan M., Conferința Bisericilor de la Delhi, Telegraful Român nr. 9—10, 1 martie 1962, Sibiu).

Drumul parcurs de participarea delegaților Bisericii ortodoxe, începînd cu enciclica „Koinonia—Comuniunea” din 1920, la lucrările ecumeniste a fost îndelung, presărat cu atitudini variate, dar a dus la un rezultat îndeosebi de mulțumitor. Ortodoxia a fost cunoscută, a fost apreciată și în mare parte și considerată ca bază a ecumenismului, adeziunea ei urmărind numai scopul real bisericesc de laudă a Mîntuitorului Hristos și apărarea sfintei Sale învățături din Sf. Evanghelie; ea îndeamnă la frățietate, colaborare și pace!

MĂRTURIE ȘI SERVICII ADUSE PRIN ORTODOXIE BISERICII CELEI UNA*)

de Prof. Dr. NIKOS NISSIOTIS

Astăzi este o manieră, aproape generală, de a fi *ecumenic*, însă un *ecumenism* superficial ascunde, foarte adesea, tragicul situației noastre. Neînțelegerea și dezbinarea continuă să învenineze și să falsifice toate acțiunile Bisericilor noastre, gândirea noastră teologică și activitățile noastre misionare. Noi nu avem dreptul de a mai folosi și acum slogane care sînt în cinste în prima fază a sentimentalității noastre ecumenice, și să spun de exemplu că nu avem decît să stăm și să așteptăm ca Hristos să unească Biserica Sa, sau că unitatea spirituală n-ar putea fi afectată în mod real prin disensiunile noastre, sau că ajunge ca noi să cooperăm mai mult, decît cum am făcut pînă în prezent. Nu cumva continuăm să gîndim și să activăm ca și cînd *Una Sfîntă* ar fi mărginită în limitele propriiei noastre Biserici și confesiuni? Însă faptul că ne-am întîlnit într-o astfel de Adunare ca aceasta ne ajută și ne face să ieșim din propria noastră mulțumire. Duhul Sfînt ne determină, în mod stăruitor, să înaintăm pe calea unității. Adunarea prezentă este un prilej ce ni s-a dat pentru a lucra în sensul restaurării unității. Să ne rugăm ca nici unul dintre noi să nu se mulțumească a fi un membru pasiv și satisfăcut al Bisericilor noastre separate.

I. *Mărturia adusă de Ortodoxie în favoarea unității.*

În cugetarea ortodoxă unitatea Bisericii este o realitate absolută, prestabilită de Dumnezeu. Ea nu este expresia unei bunăvoințe „spiritualizate”, sentimentale și umaniste. Ea nu rezultă dintr-un acord omenesc sau din acceptarea unei poziții confesionale particulare. Unitatea între creștini este identică cu unitatea ce există între Tatăl și Fiul: „...ca să fie

*) Acest articol reprezintă traducerea în romînește, de către Prot. Dr. Ioan Petreună a cuvîntării pe care prof. Dr. Nikos Nissiotis, director asociat al Institutului ecumenic din Bossey (Elveția) a rostit-o la Adunarea generală a Consiliului mondial al Bisericilor de la New-Delhi în ziua de 24 noiembrie 1961. Textul după care s-a făcut traducerea a apărut în revista *Contacts*, nr. 38—39, 1962, pp. 195—204.

una, precum noi una sîntem" (Io. 17, 22—23). Unitatea între oameni, în interiorul Bisericii, este consecința, reflexul unirii Tatălui cu Hristos prin Duhul Sfînt. Această unitate a devenit reală, în Biserica istorică, în ziua Cincizecimii. Biserica istorică una, este rezultatul revelației lui Dumnezeu; ea este Prezența Sa reală, exprimată efectiv în comuniunea Sa cu oamenii. Unitatea nu este un *atribut* al Bisericii, ci este în-săși *viața* ei. Ea este interpenetrarea *divino-umană*, realizată odată pentru totdeauna în Hristos, prin unirea Cuvîntului cu trupul. Această unitate cuprinde actul creării omului prin Cuvîntul lui Dumnezeu; realitatea întrupării Logosului în om; răscumpărarea omului prin mijlocirea aceluiași Logos; în fine și acesta este supremul eveniment al istoriei, renașterea omului în această comuniune, prin Duhul Sfînt, în ziua Cincizecimii.

De aceea Biserica nu se apropie de unitate comparînd diferite concepții despre unitate, ci ea trăiește din unirea lui Dumnezeu cu omul, care se manifestă în comuniunea omului cu omul, pe care o realizează Biserica. Noi nu sîntem aci pentru a crea unitatea, ci pentru a o sesiza din nou în toată dimensiunea ei universală. Unitatea, întrucît este o unire, este izvorul vieții noastre. Ea este originea și sfîrșitul întregii creațiuni în Hristos, a cărei imagine este Biserica Sa. Noi nu progresăm numai pe calea unității, ci în-săși existența noastră decurge din unirea nedespărțită a celor trei persoane ale Sfintei Treimi, unire ce ne-a fost dată ca un eveniment istoric în ziua Cincizecimii. De aceea, unitatea, care este esența actului lui Dumnezeu în creațiune, întrupare și răscumpărare, și care se reflectă în viața istorică a Bisericii, constituie primul capitol al unei ecclesiologii autentice. Această concepție solidă a unității este singura bază fermă ce se poate da unei reflexiuni ecumenice cu privire la Biserică.

Astfel, unitatea despre care vorbim, nu este un simplu dar făcut Bisericii. În esență ea provine din în-săși viața divinității. Ea e condiția „sine qua non” a existenței Bisericii, sădită între oameni de Duhul Sfînt. Această unitate este exprimată în cursul istoriei în forme distincte și imuabile. Ea respiră acest proces de regenerare, care va reuni întreaga lume într-un singur corp (Col. 1, 15—20). Această viziune hristologică, de dimensiuni cosmice, a economiei mîntuirii, își găsește plinătatea în versetul 18 din acest pasaj: „Și El este Capul Trupului, adică al Bisericii” verset ce ne amintește textul de la Efeseni 1, 22—3: „Și toate le-a supus sub picioarele Lui și mai presus de toate l-a dat pe El cap Bisericii, ca una care este Trupul Lui, împlinirea celui ce împlinește toate întru toți”. Astfel această viziune cosmică a mîntuirii nu rămîne numai ceva teoretic sau eshatologic. Prin actul concret al lui Dumnezeu, la un anumit moment al timpului („l-a dat pe

El Cap al Trupului"), totul a fost hotărît și realizat în această Biserică istorică care e în această lume, pe acest pământ. De aci înainte, în fiecare moment al Bisericii, această viziune, în universalitatea ei cosmică, se concretizează în și prin fiecare comunitate creștină, care trebuie să sesizeze existența ei ca o participare la această totalitate neîmpărțită, în care ea se înrădăcinază. De aceea putem spune că unitatea Bisericii, în ziua Rusaliilor, descoperă taina creațiunii lumii, pornind din unire, săvârșindu-se prin unire în vederea comuniunii.

Astfel „unitatea” nu înseamnă că noi ar trebui să așteptăm să se stabilească un acord între diferitele concepții de prestigiu în Bisericile noastre, ci ea ne obligă să rămânem în starea de disponibilitate, care permite Duhului Sfînt să ne refacă în unitatea Bisericii, una și nedespărțită.

Noi sperăm să mergem înainte spre restabilirea unității nu numai luînd în considerare diferitele *noțiuni* despre unitatea Bisericii, ci și examinînd *modul* cum existăm noi ca creștini. Ceea ce interesează este conținutul manifestat și trăit în Bisericile istorice prin actul credinței noastre în Sfînta Treime. Unitatea nu se va afla în explicații subtile și în polemici referitoare la noțiunea unității, nici în formule verbale și pseudo-teologice, ci ea se află în viața Bisericilor istorice, țîșnind din același izvor de viață, ca în ziua Cincizecimii.

Prin „Biserici istorice” înțelegem Bisericile care mărturisesc, în termenii Simbolului de la Niceia, revelația totală a economiei divine și care cred în continuarea acestui eveniment prin mijlocirea Duhului Sfînt, în și prin Biserica istorică, prin acte ce culminează în taine și cuvînt, administrate prin cei designați a face acest lucru.

Iată, după părerea mea, ce este implicat în definiția unității, adoptată, prin reprezentanții Bisericii, în Comitetul Central de la St. Andrews în 1960. Ceea ce aceste Biserici fac *în mod efectiv* ca Biserici, este expresia autentică a unității lor neîmpărțite, și aceasta e mai important ca teoriile și declarațiile unora din membrii lor despre ceea ce fac Bisericile.

Viața lui Dumnezeu celui în Treime, în Biserică, și actele Bisericii în lumea aceasta sînt categoriile și criteriile unei adevărate ecclesiologii, singura capabilă de a aduce o contribuție valabilă în lupta pentru apropierea Bisericilor. Această continuitate neîntreruptă, a vieții bisericești, duce la aceleași acte ca cele săvîșite prin puterea și în libertatea Duhului Sfînt, care s-a legat El însuși de evenimente istorice concrete și incontestabile. Aceasta e taina cea mai greu de înțeles a Harului divin ce scapă acelor care vreau să o sesizeze prin logica lor omenească. Adevărul Bisericii depășește totdeauna definițiile prin care căutăm să-l descriem.

Contribuția de neînlocuit a Ortodoxiei la discuția asupra unității constă în faptul că ea amintește că viața Bisericii

istorice are o mai mare autoritate de cît toate declarațiile confesionale ale unei Biserici locale, care încearcă să explice și să justifice existența ei separată. Viața Bisericii în și prin ea însăși este cea mai solidă autoritate, pentru că ea perpetuiază evenimentul Cincizecimii. Pentru a răspunde la chemarea Duhului Sfînt, Ortodoxia trebuie să fie Biserica-pivot a mișcării ecumenice. Ea va fi cu siguranță păstrînd mărturia catolică și apostolică pe care ea o dă actului fondator al Duhului Sfînt și prin propria sa unitate.

II. Despre mărturia în serviciul unității.

Această unitate înțeleasă ca o unire nu e numai revelată de Dumnezeu, ci este deasemenea realizată printre oameni prin Duhul Său. Esența acestei uniri este o viață nouă pentru oameni, în deplina comuniune reciprocă, prin prezența reală a lui Dumnezeu în istorie. Prin urmare trebuie, neîncetat, să ne aducem aminte că această unitate dată trebuie să ne conducă la o dezvoltare nu tocmai lesnicioasă spre perfectă unitate în Hristos. Numai astfel sintem în stare să înțelegem aluzia pe care o face sf. Pavel referitor la unitatea Bisericii: pe de o parte el se referă la un fapt istoric împlinit, care ne face să participăm la o unitate deja stabilită în mod solid: „zidiți fiind pe temelia Apostolilor și a Profetilor” (Ef. 2, 20); pe de altă parte el ne cheamă să ne preocupăm de edificarea trupului lui Hristos „pînă cînd toți vom fi ajuns la unitatea credinței și a cunoștinței Fiului lui Dumnezeu, la starea bărbatului desăvîrșit, la măsura vîrstei plinirii lui Hristos” (Ef. 4, 13).

Tradiția orientală își bazează propriile-i concepții și continuă ei rugăciune, pentru unitate, pe următorul dualism aparent: ea se știe prinsă în această unitate și purtată de ea, ea își recunoaște o vocație pentru această unitate spre care tinde. Există o îndoită relație între Harul supraabundent al lui Dumnezeu și faptele slabe și păcătoase ale oamenilor. Această vocație implică nu numai proclamarea credinței sale prin cuvînt, ci și acceptarea intervenției regeneratoare a Duhului. Aceasta presupune în noi o adevărată moarte a spiritului dezbinării printr-o continuă căință. Ortodoxia poate menține unitatea cea mai substanțială în Hristos, pentru că El este prezent în mod real. Ea nu are nevoie nici de complicate mărturisiri de credință, nici de o autoritate jurisdicțională centralizată.

Dar adunarea de la New-Delhi cere de la Ortodoxie mai mult decît această simplă mărturie. Mărturia aceasta nu este aceea a unui stilp indicator, care arată în mod simplu, celorlalte Biserici drumul spre unitate, ci este aceea care se exprimă prin puterea, realitatea și constrîngerea Duhului Sfînt

care este în ea, servind, în mod practic, toate Bisericiile, ajutându-le în angajamentul lor mutual, în timp ce ele înălbitează poticnindu-se pe acest drum dificil al restabilirii unității Bisericii. Aceasta este ceea ce face ca mărturia dată unității prin Ortodoxie să se transforme într-o slujire fidelă a unității. Aceasta nu implică o transformare a comportării exterioare, ci este în mod esențial o necesitate internă a Ortodoxiei însăși.

Mărturia, în sensul biblic al cuvântului „martyria”, este rodul *Diakonie* (slujirii) pe care Hristos o aduce Tatălui prin iubirea întregului neam omenesc, care a fost chemat la unitatea în El (Io. 5, 36).

Pe această *martyria* hristologică originală prin jertfa lui Iisus, se bazează *martyria* apostolică, ca o continuare în decursul timpului, în Biserica Sa apostolică, a actului salvator a lui Dumnezeu în Hristos. Apostolii au o situație unică ce constă în a face din *martyria* lui Hristos, prin intermediul propriei lor *martyria*, un proces istoric, a cărui continuitate nu se va putea întrerupe în viitor. Plenitudinea credinței lor în actul mîntuitor al lui Iisus se manifestă ca *martyria* autentică pe care o oferă prin scrierile (Io. 21, 24) și prin propovăduirea lor (2 Cor. 4, 1—3) prin puterea Sfîntului Duh (Fapte 25, 8). *Martyria* apostolică își află puterea mărturie ei în legătura nemijlocită cu *diakonia* Tatălui prin Hristos (Fapte 10, 39). Această *martyria* se leagă de evenimentul învierii cu care Apostolii se unesc strîns, prin propriul lor martiriu, unind cu el pe toți cei ce vor crede prin mărturia lor în această înviere (Fapte 3, 15). Cu această mărturie-*martyria* participă Apostolii, prin propriul lor martiriu în lume, la martiriul-jertfă pe care-l aduce Iisus Tatălui: acesta este faptul ulterior al mărturie pe care e zidită Biserica ca Trup unic...

Această mărturie pentru unitate se exprimă cu o și mai mare putere... în jertfa propriei noastre dreptăți, ... *kenosa* (deșertarea) propriei substanțe în vederea împărțirii cu alte Biserici. Aceasta ar conduce Ortodoxia la *martyria* pe care noi o numim *diakonia*, pe drumul lung al reunirii Bisericilor. Caracterul unic al Ortodoxiei, așa cum e descris mai sus, nu se exprimă prin judecăți ușoare asupra altor Biserici, judecăți de care ea nu simte nevoia. Asta ar însemna trădarea contribuției sale la unitate. Bisericiile orientale ar fi antrenate prin aceasta în controversa dintre Bisericiile din Occident, pentru că ele ar fi împrumutat metodele lor particulare; Ortodoxia s-ar afla angajată în erezia de a defini în termeni absoluți taina Divinității.

Noi nu condamnăm expresia definițiilor confesionale locale, ci vrem numai să spunem că aceste mărturisiri sînt rău utilizate cînd sînt întrebuițate în spirit de polemică și cînd se pretinde că aici se află singurul răspuns adevărat privitor la esența reală a tainei Bisericii. După părerea noastră,

nu în aceasta constă funcțiunea unei mărturisiri de credință într-o Biserică divizată. Se întâmplă adeseori că o Biserică încearcă să-și impună propria sa concepție de unire, în loc să lase ca însăși viața Bisericii să comunice darurile Duhului Sfânt Bisericilor locale care sînt separate. Ortodoxia nu s-a angajat în această gravă eroare ecclesiologică. Însă ea e mereu tentată de a adopta o atitudine îngustă de polemică confesională. Dacă aceasta s-ar întâmpla vreodată, trebuie știut că ea și-ar pierde caracterul ei unic, mărturia dată *mărturie* biblice prin *diakonia*, mărturia pentru unitate oferită direct celorlalte Biserici prin viața sa tainică fără fisură.

Trecerea mărturie în serviciul sau la expresia clară a mărturisirii ortodoxe nu e posibilă decît dacă se cunoaște sensul deplin al cuvîntului „Ortodoxie”. „Ortodox” nu este adjectivul sau calificarea unei confesiuni: acesta e sinonimul cuvintelor „catolic” sau „apostolic”. El nu e un termen exclusiv, ci inclusiv și însemnătatea sa se întinde dincolo de Bisericile ce se numesc ortodoxe. El include toate Bisericile și pe credincioșii care caută să mărturisească în mod sincer credința lor, să trăiască fără erezii sau schisme și să ajungă la totalitatea revelației divine în Hristos. Ortodoxia este mărturia dreaptă a adevărului și se bazează pe unirea lui Dumnezeu cu omul în Iisus, unire trăită și înțeleasă ca deplina comuniune a tuturor credincioșilor care sînt gata să împartă între ei, în mod deplin, mărirea lui Dumnezeu, cel revelat în ortodoxia singurei Biserici catolice și apostolice. Deci dacă Ortodoxia recunoaște în mod tacit că mintuirea se află și în alte Biserici, dincolo de limitele ei (limite înguste în aparență prin faptul anormal al diversiunii noastre) aceasta înseamnă că un ortodox este adus prin credința sa să devină în mod real „orthodox”, oferindu-se el însuși, în umilință, să realizeze pe deplin ortodoxia în viața Bisericii universale. Numai atunci această *orthopraxie* (dreaptă acțiune) ecumenică va putea demonstra și întări *ortodoxia* pe plan local.

Concepția aceasta dinamică a ortodoxiei ne permite să concepem istoria Bisericii într-o perspectivă nouă. Ea ne împiedică să calificăm drept apostazie mișcări din interiorul Bisericii, calificare ce le-ar arunca în afară. Este imposibil să situăm *extra ecclesiam* un fapt ecclesiologic. Nici schisma romană nici Reformațiunea, care e rezultatul ei, nu trebuiesc definite în acest fel. Mărturia ortodoxă în slujba ei pentru unitate, poate, prin sacrificiul de sine însăși, să reintroducă în Biserica cea una toate comunitățile separate și să împartă cu ele mărirea lui Dumnezeu. În practica aceasta înseamnă că Biserica Ortodoxă trebuie să abandoneze atitudinea ei defensivă, de apologetică confesională, și să devină, în mărirea Duhului Sfânt, un puternic fluviu de viață, astupînd prăpăstiile, echilibrînd contradicțiile, biruind dușmăniile și condu-

cînd spre unire. Așa a trăit Biserica în timpul sfinților Părinți: ea crea metode noi pentru realizarea unei unități dinamice, forme de cult mai bogate, o teologie cu adevărat ecumenică, care a regenerat lumea prin interpretarea autentică a misiunii Bisericii. Atitudinea pseudo-conservatoare, care condamnă pur și simplu trecutul altor confesiuni, nu este o atitudine cu adevărat ortodoxă. E posibil că păreri negative, pe care le-am avut față de trecutul altor Biserici, sînt una din rațiunile slăbiciunii noastre actuale.

Nu este ortodox a se servi de formule ca „reveniți la noi”, sau „întoarceți-vă la primele opt secole”, ca și cînd ai invita pe alții să-și renege propriile tradiții. O astfel de atitudine neagă acțiunea Duhului Sfînt în creștinii botezați în decursul lungilor perioade ale istoriei Bisericii. Ortodoxia ar cădea într-un cusur occidental de conservatism greșit, visînd de exemplu un prim secol idealizat, dacă ar invita în mod simplu pe alții să se întoarcă înapoi, să se întoarcă la trecut. Adevărata formulă a Ortodoxiei constă în a spune: „Prezența și mărturia Bisericilor Ortodoxe, mărturia dată de ele tradiției ortodoxe neîntrerupte, poate ajuta pe toate celelalte Biserici istorice să-și regăsească propria lor viață adevărată”. Astfel Ortodoxia este dinamică prin caracterul ei deschis și cuprinzător, iar Bisericile Ortodoxe pot îndeplini funcțiunea de pivot al actualei mișcări de unire.

Să-mi fie permis să ilustrez, pe scurt, acest principiu, în funcție de Biserica Romei și de Bisericile Reformei. Bisericile orientale n-au negat nici odată pe *primus inter pares*, primatul *honoris causa* al episcopului Romei. Însă, pentru a servi unitatea, noi trebuie, în prezent, să rejudecăm concepțiile noastre despre primat. Noi trebuie să-l considerăm ca un răspuns la trebuințele Bisericilor de a avea o autoritate, care să ia inițiativa de a convoca sinoadele pan-creștine și o legătură între Biserici analoagă cu ceea ce este patriarhatul Constantinopolului pentru Bisericile orientale de astăzi. *Martyria* ortodoxă privind unitatea, include o pregătire psihologică și teologică, pentru restaurarea acestei funcții a Bisericii de dinainte de împărțire, ca unul din cele mai fundamentale mijloace ale menținerii unității. Noi trebuie să sperăm, stăruind în acest sens, că al doilea sinod de la Vatican va restabili sistemul diecezan, dînd o nouă interpretare primatului Sfîntului Scaun în sensul deplin catolic și ortodox *ex consensu Ecclesiae* și nu *ex sese*.

Repetăm că încetînd să trăim în trecut, trebuie să încetăm de a ne trata unii pe alții drept „schismatici”. Nu există „schismatici”. Însă Bisericile istorice, prin împărțirile lor, sînt într-o situație schismatică în sinul Bisericii una și neîmpărțită. Aceasta înseamnă că Bisericile provenite din Reformă și constituind Biserici noi, vor trebui să studieze și să accepte, în

mod conștient, toate consecințele apartenenței lor la curentul catolic al vieții bisericești, în cursul secolelor. Ele sînt invitate, prin mărturia ortodoxă, să se considere ele înșile ca părți ale Bisericii unice, care nu se pot mărgini la o existență limitată la forme de congregaționalism. Prin relațiunile ecumenice ele pot face experiența avîntului Bisericii ascunse în Hristos, sub forme umile și fără de care nu există Biserică istorică și nici comunitate eclezială. Aceasta nu este o chestiune de „confesiuni”, ci acceptarea faptului că ele ca Biserici trăiesc în sînul Bisericii universale, în care Duhul Sfînt creiază, sfințește și modelează ordinea istorică și harismatică a unei instituțiuni ecleziale, care n-a fost inventată de om, ci născută prin Harul Cincizecimii, în care adevărata libertate a trăit în sînul unei comuniuni fără ruptură.

Numai prin această mărturie comună poate fi primită, de către celelalte Biserici, mărturia ortodoxă pentru unitate, ca o putere unificatoare.

III. *Natura și scopul unității Bisericii.*

Reprezentanții Bisericii au declarat adesea că *unitatea* nu înseamnă *uniformitate*. Însă, în practică e greu de acceptat forme diferite ale vieții bisericești, ale cultului și formulelor doctrinale. Noi tindem să ne servim de diferențele noastre ca de o defensivă contra altor Biserici. În loc de a le primi ca semne exterioare ale bogăției interioare a nesfîrșitului Har al Duhului Sfînt. Însă noi nu trebuie și nici nu putem impune altuia propriile noastre forme de viață bisericească. În această privință trebuie să ne dăm seama de faptul că dru, mul ce duce la unire poate trece printr-un fel de moarte, pentru ca să putem primi viața nouă a Duhului Sfînt, care curge în adîncime în diferite forme ale vieții bisericești. Unitatea pe care o căutăm trebuie, cu necesitate, să facă loc unei multiplicități de forme variate. Ea nu poate fi stabilită printr-o instituție centrală umană sau prin fixarea unui program de acțiune socială sau politică. Ea nu poate fi întemeiată servindu-se de Biblie ca de un fel de Coran, adică ca de un izvor de reguli inflexibile și aplicabile în toate împrejurările.

Unitatea pe care o căutăm nu este nici aceea a unei discipline eclesiastice impusă printr-o instituție centrală autoritară; nici aceea ce se bazează numai pe mesajul predicatorial al Evangheliei vestite în lume. Ființial ea este întemeiată și menținută prin harismele pe care poporul lui Dumnezeu le primește de la Duhul Sfînt, în Biserica istorică. Aceasta este deci o unitate harismatică și euharistică, exprimată în comuniune și în vederea comuniunii cu Harul lui Dumnezeu înțreit în persoane. Aceste cuvinte nu trebuiesc interpretate ca și cînd ar relativiza importanța diferitelor confesiuni în pro-

blema unității. Din contră ele vreau să situeze pozițiile confesionale la cuvenitul lor loc și funcțiune: care constă în a designa același eveniment fundamental al unității, fără fisură, realizate în revelația vieții trinitare ce se dă în Biserică, eveniment pe care orice mărturisire de credință a Bisericii trebuie să încerce să-l exprime. O astfel de mărturisire nu ar trebui folosită niciodată în scop de separare, ci numai ca apropierea unificatoare a singurului eveniment central al Bisericii: unitatea ei, realizată de Dumnezeu cel în Treime, în Biserica Sa istorică.

Noi trebuie să mergem împreună spre originea, natura și expresia acestei unități pe care o posedăm și pe care o căutăm, anume comuniunea cu viața divină, în unica Biserică neîmpărțită...

Unitatea Bisericii are deci în același timp originea și ținta ei în afară de ea însăși. Ea este dată prin Dumnezeuul trinitar, în favoarea lumii, pe care El a salvat-o deja. Aici nu este nici o analogie cu vreo putere politică. Lumea nu va fi convinsă prin acordurile noastre asupra problemelor sociale și politice; dar unitatea Bisericii este expresia planului lui Hristos de a mîntui întreaga lume. Unitatea și misiunea coincid în natura Bisericii, pentru că misiunea înseamnă o participare directă la Harul lui Dumnezeu în Biserica Sa. Ea nu implică o mărturie și un serviciu distincte de unitate, ci izvorînd din unitate, în și pentru această unitate...

În criza lumii moderne, atît de profund divizată, Biserica una și misionară, trebuie să fie martora planului divin care vrea să unească și să restaureze toate în Hristos... Creștinătatea divizată trebuie să-și regăsească originea ei în Biserica una și neîmpărțită. Mărturia și serviciul devin astfel pentru toți oamenii *martyria* prezenței reale și unificatoare a lui Dumnezeu. Deplin conștiente de răspunderea pe care Dumnezeu le-a încredințat-o în lumea de azi, Bisericile istorice sînt chemate să sacrifice autarhia formelor lor și a securității lor confesionale, nu în vederea unei unități teoretice ci prin iubire pentru mărturisirea și slujirea lui Dumnezeu înainte lumii prin Biserica universală.

PREOTUL NECREDINCIOS DIN MANUSCRISELE DE LA QUMRAN

de Preot ATHANASIE NEGOIȚA

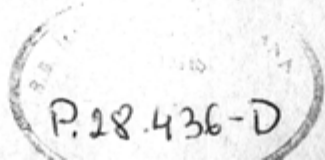
Odată cu descifrarea manuscriselor de la Qumran, un vast câmp de studii a fost deschis pentru cercetătorii din toate ramurile teologiei. Imens este numărul lucrărilor ce s-au publicat de zece ani încoace. Cum foarte bine se exprima arheologul André Parrot, o viață de om n-ar fi suficientă pentru a le putea citi pe toate.

Manuscrisele de la Qumran ne scot în evidență o personalitate denumită Dascălul Dreptății. Despre el scrierile aflate la Marea Moartă au cuvinte mai mult decît măgulitoare. După părerea celor mai mulți cercetători, care s-au ocupat de manuscrisele de la Qumran, Dascălul Dreptății a fost nu numai cel care a reușit să adune ideile profesate de secta de la Qumran și să le formuleze într-un sistem, ci ceva mai mult, el ar fi fost chiar fondatorul sectei.

În rindurile de mai jos ne ocupăm de o personalitate, amintită de sulumile¹⁾ de la Marea Moartă. Este personalitatea care a constituit inamicul cel mai ireductibil al Dascălului Dreptății și pe care manuscrisele îl denumesc „*Preotul Necredincios*”. Acesta pare să fie cel care a cauzat necazuri Dascălului Dreptății și a făcut să sufere întreaga comunitate a sihaștrilor de la Qumran. Nu este exclus ca Preotul Necredincios să fi organizat chiar persecuții sistematice contra sectei de la Marea Moartă, pentru a o timora și a o face să renunțe la ruptura cu iudaismul oficial, adică cel practicat la templul din Ierusalim, și astfel să se reîntoarcă în sinul mozaismului ortodox, de care se desprinsese.

Aproape toți cercetătorii, care s-au ocupat de manuscrisele de la Qumran, au depus multă muncă spre a identifica istoricește, cele două personalități amintite de textele qumranite: Dascălul Dreptății și Preotul Necredincios. Și pe drept cuvînt se cuvenea să facă cercetătorii aceasta, căci dacă reușim să cunoaștem cine au fost cei doi eroi ai manuscriselor

¹⁾ Zicem *suluri* ori *rulouri*, fiindcă manuscrisele de la Marea Moartă sînt scrise pe pergament ori papirus, ce au fost păstrate răsucite în formă de sul ori rulou.

de la Marea Moartă, atunci putem fixa timpul în care a trăit secta și astfel să ne dăm seama de mediul ambiant.

Însă, toți cercetătorii spun că a fixa cadrul cronologic al mediului istoric în care au trăit personajele și evenimentele, de care vorbesc manuscrisele de la Qumran, este un lucru foarte dificil, fiindcă stilul scrierilor de la Marea Moartă este sibilin. Sistematic, manuscrisele înfățișează indivizii și faptele într-un mod voalat. De aici și divergența între cercetători, în identificarea personajelor, fiindcă fiecare autor socotește că el se apropie cel mai mult de adevăr. Bazați pe scrierile lui Filon de Alexandria²⁾ și ale lui Iosif Flaviu³⁾ cum și pe cele aflate în Pesher Habacuc⁴⁾ și în documentul din Damasc⁵⁾, autorii amintiți așază existența comunității de la Qumran, între secolele II în. de Chr. și I după Chr. Mai toți cercetătorii plasează activitatea Dascălului Dreptății pe timpul domniei lui Alexandru Ianeu (103—76) și al soției sale Alexandra (76—67). În timpul regretabilei lupte fratricide, dintre cei doi fii ai lui Alexandru Ianeu, Ioan Hircan II și Aristobol II (67—63), se pare că a existat o persecuție violentă îndreptată în contra sectei, cînd ar fi fost condamnat și poate chiar executat Dascălul, iar adepții sectei ar fi fugit în părțile Damascului ceva mai înainte de capturarea Ierusalimului de către generalul roman Pompei (63). Refugiul din Damasc ar fi durat cam tot timpul cît a fost mare preot Hircan II (63—40 în. de Chr.). După aceea secta s-ar fi întors în Iudeea, stabilindu-se lângă Marea Moartă, în localitatea căreia autohtonii de azi îi spun Qumran. Timp de aproape 100 de ani, comunitatea si-ar fi văzut de preocupările sale eshatologice. Între 66—71 după Chr. survenind războiul iudaic contra romanilor, care s-a terminat, cum era și de așteptat, cu înfringerea iudeilor, sectarii de la Qumran, care se aruncaseră înfierbîntați în lupta aceasta pe viață și pe moarte, au fost forțați să-și părăsească cartierul general de la Qumran și să-și ascundă cărțile sacre în peșterile din vecinătate.

În această priuință, adică a plasării în istorie a sectei de la Qumran, nu există unitate între cercetători. Mulți au-

²⁾ Philon de Alexandria, *Quod omnis probus liber*, §§ 75—91 și *Apologia p'o Judaeis*, citată în extenso de Eusebiu al Cezareii *Praeparatio Evangelica* VIII, XI.

³⁾ Iosif Flaviu, *Războiul iudaic* II, VIII, 119—161 (completat de Hipolit, *Elenchus* IX, 18—25) și în *Antichitățile iudaice* XVIII, I, 11—12.

⁴⁾ Comentarul la Habacuc, în prescurtare 1QpHab.

⁵⁾ În prescurtare CD (Damascus Covenant = Legămîntul din Damasc). Prescurtarea lui se mai face și în CDC, fiindcă a fost completat cu o copie aflată în ghenizah-ua sinagogii din Cairo.

tori socot că secta este posterioară nașterii Bisericii creștine. Așa de exemplu G. Vermès⁶⁾ cobora timpul sectei pînă la anul 100 al erei noastre. G. R. Driver⁷⁾ îl aducea pînă în secolul VI, profesorul Zeitlin⁸⁾ ajunge pînă în secolul IX, iar P. R. Weiss⁹⁾ îi aduce în epoca cruciadelor, adică în sec. XII—XIII.

Azi aceste ipoteze diverse par să fie îndepărtate definitiv, deoarece săpăturile arheologice efectuate la Khirbet¹⁰⁾ — Qumran, între 1951—1958 au stabilit că obștea iudaică, de la care provin manuscrisele aflate în grote, a abandonat sălașul său de pe țărmul Mării Moarte, în momentul războiului iudaic, mai precis în iunie 68 e. n. așa cum a stabilit directorul școlii arheologice franceze din Ierusalim, R. de Vaux¹¹⁾. Deci, de la această dată, sururile erau ascunse, fapt ce constituie *terminus ad quem* pentru copierea manuscriselor și cu atît mai mult pentru redactarea operelor.

Dar săpăturile nu permit să se determine cu certitudine *terminus a quo* și de aceea rămîn posibile tot felul de ipoteze. Monedele adunate de pe locul fostei așezări Qumran, este adevărat, că ne sugerează ideea că secta n-a început să se instaleze la Qumran decît spre finele secolului II î. e. n. și că ea a locuit aici, sub rezerva unei părăsiri provizorii a acestei localități, a cărei dată și durată exactă sînt foarte dificil de precizat, din punct de vedere arheologic, pînă la începerea războiului iudaic (66—70 e. n.). Dar după prof. Dupont-Sommer¹²⁾, acest fapt nu exclude posibilitatea ca secta eseniană să fi existat și mai dinainte de așezarea ei la Qumran și că unele din scrierile ei s-ar putea referi la evenimente din această perioadă anterioară. De altfel opiniile propuse nu țin cont decît de concluziile arheologice, dar cu toate acestea ele încă prezintă mare varietate de păreri: pentru unii, cadrul istoric se situează esențial în perioada *premacabeică*, adică înainte de 168 î. e. n.; pentru alții, în perioada *macabeică* (ori *asmo-*

6) G. Vermès, *Les manuscrits du Désert de Juda*, 2e éd. Paris 1955, p. 92—100; cf. și *Cahiers Sioniens* VII, 1953, p. 71—74.

7) Cf. J. T. Milik, *Dix ans de découvertes dans le désert de Juda*, Paris, Éd. du Cerf, 1957, p. 16.

8) Directorul revistei *Jewish Quarterly Review*, Zeitlin susține că sectarii nu-s alții decît karaiții, care au apărut în mijlocul iudaismului, pe la 850 e. n.

9) Cf. A. Dupont-Sommer, *Les écrits esséniens découverts près de la Mer Morte*, Paris, Payot, 1959, p. 350.

10) Khirbeh (în statul construit Khirbet) este cuvînt arab și însemnează „ruină”.

11) Cf. *Revue Biblique*, LXIII, 1956, p. 533—577.

12) *Op. cit.*, p. 350.

neică), adică între 168—63 î. e. n.; pentru alții în fine, în perioada *romană*, adică plecînd de la anul 63. În felul acesta candidații la titlul de „Preotul Necredincios” ar fi: Menelas¹³, Alcim¹⁴), Jonathan¹⁵), Simon¹⁶), Ion Hircan¹⁷), Alexandru Janeu¹⁸), Hircan II¹⁹), Joezer ben Boethus, ș. a.

În fața atîtor opinii contrare, oare este mai bine să cedăm locul îndoielii, cum fac mulți cercetători, și deci să renunțăm la orice ipoteză? Din orice punct de vedere, nu este

¹³) Elenizant care a căpătat demnitatea de mare preot, dînd mari sume de bani lui Antioh Epifane, regele seleucid. Ca să scape de adevăratul mare preot, care se afla ostatic în Antiohia, a uneltit către Andronic, regent regal, și l-a ucis pe Onias, căci așa se numea adevăratul mare preot.

¹⁴) Mare preot, elenizant, care a chemat în țară armatele siriene, fiindcă macabeii biruitori nu-l voiau. Spre a se răzbuna pe naționaliști și asidei (pietiști), a pus să omoare 60 dintre aceștia. Poate că atunci să fi fost răpus și Dascălul Dreptății.

¹⁵) Jonathan este fiul lui Matatia, preotul răsculat împotriva împilării lui Antioh Epifane. Jonathan, pînă la urmă, a fost recunoscut prinț de Iudeea și mare preot, chiar de către seleucizi. Fiindcă în timpul lui, asideii s-au retras de la luptele armate, deoarece ei așteptau salvarea numai de la Dumnezeu, Jonathan a început să-i persecute.

¹⁶) Simon este ultimul din cei 5 fii ai preotului Matatia. El și-a luat singur demnitatea de mare preot. Profitînd de timpul liber, care i-l asigura luptele interne pentru tronul Siriei, el s-a răfuit crud cu elenizantii din țară. A curs mult sînge nevinovat. Nu este exclus, ca printre izgoniții din posturile lor, să fi fost și Dascălul Dreptății.

¹⁷) Ion Hircan (135—106 î. de Chr.) face parte din dinastia macabeică. El a urmat la tron după moartea tatălui său, Simon. A fost un conducător înțelept, dar de multe ori violent. El este cel care, cu sabia a trecut la iudaism, pe idumeeni, un popor vecin, la sud-est de Iudeea. Poate că de asprimerea lui să fi suferit și comunitatea de la Qumran.

¹⁸) Alexandru Janeu (105—79 î. de Chr.) este fiul lui Ion Hircan, amintit mai sus. Din cauza atitudinii sale puțin religioase a intrat în conflict cu fariseii. Au urmat represii violente și singeroase. Mulți farisei au fugit peste graniță, alții fură prinși și uciși. Poate că printre prizonieri să fi fost și secta de la Qumran.

¹⁹) Hircan II a urmat la tron mamei sale Alexandra Salomeia, soția lui Alexandru Janeu, dar n-a domnit decît foarte puțin. În schimb a fost mare preot timp mai lung. Sub el a început cearta aprigă între farisei și saducheii și au avut loc prigoane pe chestiuni religioase.

bine a face acest lucru și de aceea majoritatea autorilor se sforțează să identifice pe Preotul Necredincios, care a fost contemporan cu Dascălul Dreptății. Identificându-l pe el, atunci putem fixa și timpul în care a trăit și secta de la Marea Moartă și astfel putem cunoaște mediul care a contribuit ca secta qumranită să ia naștere și să se retragă apoi în pustie.

Dintre toate ipotezele emise cu privire la identificarea Preotului Necredincios cea mai aproape de realitate ni s-ar părea cea a profesorului de la Sorbona, A. Dupont-Sommer²⁰⁾, pe care o vom spicu în rindurile ce vor urma. După dînsul, punct principal de plecare îl constituie ocuparea Ierusalimului de către Pompei, la anul 63 în. de Chr., după cum ar rezulta în special din Documentul din Damasc. De aceea, identificarea Preotului Necredincios cu Hircan II²¹⁾ ar prezenta avantajul de a situa către acel timp existența comunității de la Qumran, fiindcă Hircan II a fost un contemporan cu finele epocii de dependență asmoneică, cum și cu începuturile ocupației romane. Iată argumentele lui D. Sommer:

Primul dintre aceste argumente a fost scos din următorul pasaj al Comentarului la cartea lui Habacuc (VIII, 8—13): „Explicația (acestui verset) cu privire la Preotul Necredincios, care fu chemat de Numele Adevărului, la începutul întronării sale; dar cînd el aplică conducerea asupra lui Israel, inima lui s-a mindrit și el părăsi pe Dumnezeu și trădă poruncile din cauza bogățiilor...” Trebuie notat mai întîi, că sub numele de „Preot”, Comentarul la Habacuc vizează aici, sigur, un mare preot: cutare ori cutare din marii preoți din dinastia asmoneică. În adevăr, el spune că „Preotul Necredincios” exercita conducerea (*mashal*) asupra lui Israel; deci, acest preot era în același timp un suveran, un suveran temporal. Ca de un suveran temporal se vorbește, într-un alt pasaj, despre „orașul lui”²²⁾ și de asemenea de oameni mulți, care „suferă în serviciul său”; aceștia sînt iudeii, supușii lui. Dar mai trebuie să observăm că, în cariera marelui preot vizat, comentatorul cărții Habacuc distinge două faze succesive. Întîia este cea a „începutului întronării sale”, cînd el „fu chemat în Numele Adevărului”, adică atunci cînd el s-a comportat ca demn preot al lui Yahweh. Apoi cea în care el și-a exercitat suveranitatea și cînd, devenit stăpînul lui Israel, el a cedat orgoliului și lăcomiei. Deci în prima fază, marele preot la care comentatorul face aluzie, nu a exercitat decît o funcțiune religioasă, fără suveranitate temporală și numai în a

20) A. Dupont—Sommer, *op. cit.*, p. 362.

21) Vezi nota 19.

22) Acesta nu poate fi altul decît Ierusalimul, capitala lui.

doua fază, cu începere din momentul în care el „exercită conducerea peste Israel”, el și-a schimbat conduita și s-a comportat ca un Preot Necredincios.

Această carieră în doi timpi, după D. Sommer, constituie o trăsătură precisă, de un interes esențial pentru problema identificării Preotului Necredincios. Intr-adevăr, printre membrii dinastiei asmoneene, singur Hircan II avu o carieră ce corespunde exact la această aluzie a Comentariului la cartea profetului Habacuc. Amintim pe scurt că Hircan II, numit mare preot în anul 76, după moartea tatălui său Alexandru Janeu, el nu exercită mai întâi decât funcțiuni pur religioase, pînă la moartea mamei sale Alexandra, care ca regină, nu putea fi și mare preot, căci era femeie. Numai la moartea acesteia, în anul 67, Hircan II fu proclamat rege, inaugurînd astfel faza a doua a carierii sale, cea în care „el exercită conducerea lui Israel”. Această fază se prelungi, după o scurtă întrerupere, datorită uzurpării fratelui său mai mic, Aristobul II, pînă în anul 40, dată în care el devine prizonierul părților²³). Acest lung pontificat cuprinde, deci, efectiv două perioade. Prima de nouă ani, fără autoritate temporală și a doua de 27 de ani (în care se cuprinde și timpul uzurpării lui Aristobul II), în care Hircan II fu și șeful politic al lui Israel, mai întâi ca rege apoi ca etnarh.

O altă caracteristică a Preotului Necredincios ne este indicată de Comentariul la Habacuc în paragraful IX, 9—12: „Explicația acestui (verset) privește pe Preotul Necredincios, care din cauza nedreptății împotriva Dascălului Dreptății și a oamenilor din Sfatul lui, Dumnezeu l-a dat în mîinile vrăjmașilor lui spre a-l umili printr-o lovitură distrugătoare, în amărăciunile sufletului, fiindcă el a lucrat în chip necredincios față de aleșii Lui”. Această captivitate umilitoare, aceste amărăciuni de suflet, ce năpădesc peste cel dat jos de pe scaun, se potrivesc bine cu istoria lui Hircan II. Intr-adevăr, în anul 40, el fu depus și făcut prizonier de părți, care instalară în locul lui

²³) Aristobul fire tumultuoasă a dat jos de pe tron pe frațele său Hircan II și a apelat la Pompei, care era în Siria, să-l recunoască rege. Pompei îl înlătură, dar nici pe Hircan nu-l mai face rege, ci-l lasă numai mare preot. Aristobul nu se lasă și-l convinge pe Iuliu Cesar să-i dea lui domnia. Oamenii lui Pompei reușesc să-l înlăture pe Aristobul — probabil ucigîndu-l —, iar fiul lui Aristobul, Antigonos, a venit cu ajutorul părților și l-a trimis prizonier, la ei, pe marele preot Hircan. Dar și Antigon, la scurt timp, fu dat jos de armatele romane, dus la Romai și la instigațiile lui Irod, care căpătase domnia, fu ucis. Cu el dispărea ultimul domnitor din dinastia asmoneică, ori macabeică.

pe Antigonos. După cum ne raportează Iosif Flaviu²⁴), noul mare preot (Antigonos) îl smulse cu dinții urechile, pentru a-l împiedica să-și mai recapete vreodată sacerdoțiul suprem, chiar dacă vreo revoluție i-ar da libertatea. După legile iudaice, nimeni nu putea fi mare preot dacă ar fi avut vreun defect corporal. Este cunoscut că Hircan II, luat captiv de parți, mai târziu revine la Ierusalim, la insistențele lui Irod, care-l asasinează în anul 30.

Desigur, pot fi citați și alți mari preoți, care, în epoca macabeică „au fost dați în mâinile inamicilor”. Aceștia sînt: Menelas, Ionathan, Simon, Aristobul II, Antigon. Însă pentru a identifica pe Preotul Necredincios, aceste caracteristici trebuie să fie legate de caracteristica precedentă și singur Hircan II pare că îndeplinește toate condițiile cerute.

Citind Comentarul la Cartea Nahum²⁵), observăm că un pasaj, foarte probabil, face aluzie la părintele acestui Hircan II, la Alexandru Janeu. Iată acest pasaj: „Explicația acestui (verset) privește pe Leul Furios, (care ... exercitat răz)bunări asupra celor care caută lucrurile lingușitoare, — el care spînzură oamenii (pe lemne..., ceea ce nu se făcuse) în Israel mai înainte...” Evenimentul vizat aici, cu toată probabilitatea, cum l-a remarcat Allegro²⁶), este represiunea singeroasă pe care Janeu, după ce a bătut pe Demetrios III, a exercitat-o contra fariseilor, care se aliaseră regelui seleucid. Iosif Flaviu ne raportează că Janeu se răzbună, punind să crucifice 800 de farisei²⁷). Acești farisei, victime ale crudei represiuni a lui Janeu, sînt cei pe care Comentarul la Nahum îi numește „cei care caută lucruri lingușitoare”, expresie al cărui caracter, evident peiorativ, nu este înțeles, decît dacă secția de la Qumran este distinctă de secta fariseilor și chiar opusă ei.

După D. Sommer, oricît de blamabilă și scandaloasă ar fi judecată conduita lui Janeu, totuși el n-a fost stigmatizat ca fiind și persecutorul sectei de la Qumran²⁸). Dacă încontestabil, el fu un preot rău, totuși nu i s-a dat titlul de „preot necredincios”. Într-o oarecare măsură, acest titlu a fost rezervat, cum se va vedea mai ales din Comentarul la Habacuc,

²⁴) *Războaiele Iudaice*, I, XIII, 9 § 270; cf. *Antichitățile Iudaice*, XIV, III, 10, § 366.

²⁵) Și acest comentariu a fost găsit printre manuscrisele descoperite la Marea Moartă.

²⁶) Lector de limba ebraică la universitatea din Manchester, Anglia, care-i unul din cei 5 membri ai comisiei internaționale pentru descifrarea manuscriselor descoperite la Qumran. Allegro a descifrat și publicat fragmentul din Comentarul qumranit la cartea profetului Nahum.

²⁷) *Antichitățile Iudaice*, XIII, XIV, 14, 2.

²⁸) Dupont—Sommer, *op. cit.*, p. 364 spune secta eseniană. El este unul din cei mai aprigi susținători ai ipotezei că secta de la Qumran nu-i alta decît însuși esenienii.

Necredinciosului prin excelență, adică celui care atentă la viața Dascălului Dreptății și persecută pe adepții lui, după D. Sommer, lui Hircan II. În cazul acesta, Dascălul Dreptății și-ar fi început ministerul către 104—103 în. de Chr. și muri spre 65—63. Așadar, el ar fi fost anterior perioadei romane, ar fi contemporanul domniei lui Alexandru Janeu și unele opere de căpetenie ale sectei, ca Manualul de Disciplină și Psalmii sau Imnele, din acel moment au putut lua naștere. Aluzii la domnia lui Janeu, ca cele din Comentarul la Nahum, n-ar putea prin urmare să ne surprindă. Dacă Alexandru Janeu n-a fost propriu-zis „Preotul Necredincios”, nu-i de loc exclus ca Dascălul Dreptății și secta să fi fugit din Ierusalim, pe timpul acestui mare preot a cărui conduită, atît preotească cît și politică nu putea să pară decît scandaloasă în ochii pioșilor sectarieni, și căruia qumraniții nu puteau decît să i se opună²⁹⁾.

Aceeași apreciere o socoate D. Sommer atestată de o mică apocalipsă, ce a conservat *Testamentul lui Levi* (cap. XVII). Iată traducerea:

„Și cum ați auzit cu privire la cei șaptezeci de ani,
auziți și în ce privește preoția.
Fiindcă fiecărui sacerdoțiu îi corespunde o preoție.
Și în primul jubileu, primul Uns pentru sacerdoțiu
va fi mare

și el va vorbi lui Dumnezeu ca unui tată,
și sacerdoțiul va fi deplin cu Domnul
și în zilele sale vesele, el se va ridica
pentru salvarea lumii.
În al doilea jubileu, Unsul va fi înaintat din cauza
doliului unui mult iubit

și sacerdoțiul va fi onorat
și el va fi glorificat de toți.
Cît despre al treilea Preot el va fi trist
Și al patrulea va fi în dureri,
căci nedreptatea se va îngrămădi asupra lui din destul,
și toți (copiii lui) Israel se vor urî unul pe altul.
Al cincilea va dispărea în întuneric.
La fel al șaselea și al șaptelea.
În al șaptelea (jubileu) va fi o întinare,
(cum) eu nu pot a (o) spune în fața oamenilor;
căci ei o vor cunoaște, cei care au înfăptuit-o!
Din cauza aceea, ei vor fi făcuți robi și vor fi jefuiți
și țara lor și bunurile lor vor fi nimicite...”

Dupont—Sommer crede că nu mai poate exista dubiu, că această apocalipsă vizează o realitate istorică precisă: șapte preoți care se succed ca într-o dinastie. De care dinastie

²⁹⁾ Cf. Dupont—Sommer, *Nouveaux aperçus sur les manuscrits découverts près de la Mer Morte*, Paris, 1953 p. 76, n. 12.

sacerdotală să fie vorba? Debut sfânt și glorios, sfârșit mizabil și criminal! Oare aceasta nu ne sugerează, de la prima ochire, că autorul are în vedere, precis, dinastia asmoneică, ce a început destul de bine cu Iuda Macabeul, care se continuă cu onoare sub Ionathan, care-și inaugurează decadența ei cu Simon și Hircan, care o termină cu Aristobul I, Alexandru Janeu și Hircan II? Acești trei preoți ultimi au îndrăznit să ia titlul de „rege”. Ultimului, prin urmare lui Hircan II, i se atribuie un sacrilegiu deosebit de atroce. Se pare că este vorba de persecuția sectei și mai precis chiar de maltratarea șefului ei, Dascălul Dreptății.

Alte pasaje ale Testamentului lui Levi³⁰⁾ fac aluzie la aceeași crimă, cum și la pedepsa exemplară pe care a îndurat-o cetatea vinovată, adică ocuparea Ierusalimului de către Pompei, la anul 63 în. de Chr.³¹⁾. Față de susținerile sale anterioare, D. Sommer revine și face câteva retușări ușoare asupra ipotezei sale inițiale cu privire la identificarea Preotului Necredincios și anume, în loc de a recunoaște sub titlul de Preot Necredincios pe Aristobul II sau Hircan II, cei doi frați învrăbiți, el crede că acum poate raporta toate aluziile ce vizează pe acest Preot Necredincios, irevocabil, asupra fratelui celui mare, adică Hircan II, căci această simplificare, este adevărat, nu schimbă absolut nimic din cadrul cronologiei. Dacă această ipoteză va fi acceptabilă, se va conveni că aceste două pasaje ale Testamentului Lui Levi se armonizează cât se poate de bine cu datele comentariilor qumraniene³²⁾, care par a demonstra că Preotul Necredincios este Hircan II, prin excelență; dar părintele și predecesorul acestuia, Alexandru Janeu și el este considerat ca un preot rău, ca un fiu al întunericului, care „a dispărut în întuneric”.

În sprijinul acestei interpretări, D. Sommer mai aduce și un alt document și anume cel care-i denumit *Testimonia*³³⁾, dar mai ales cel numit *Psalmii lui Iosua*. Aici se face aluzie la trei personaje blestemate, un tată și doi fii, cel mai mare și cel mai mic. Ca toți autorii comentariilor biblice qumraniene, și cel al Psalmilor lui Iosua, vizibil, are aici în vedere personaje reale, istorice, pe cele care prin impietatea lor ori prin

30) Capitolele X, XIV—XVI.

31) Dupont—Sommer nu stăruie prea mult în justificarea interpretării sale asupra Testamentului lui Levi. Spune că a încercat s-o facă în revista *Semitica*, IV, 1952, p. 35—53, în articolul: *Le Testament de Levi et la secte juive de l'Alliance*, apoi a repetat-o în: *Nouveaux aperçus sur les manuscrits de la Mer Morte*, Paris, 1953, p. 63 ș. urm.

32) Comentar la Habacuc și la Nahum.

33) Un fel de culegere de texte scripturistice, ce vorbeau despre Mesia.

atacurile lor directe, s-au opus Dascălului Dreptății sau au pus obstacol succesorilor misiunii sale. Foarte ingenios, autorul Psalmilor lui Iosua își ia în sprijin un verset din cartea biblică Iosua (VI, 26), unde citim cuvintele: „Blestemat să fie înaintea Domnului, omul care se va scula să zidească din nou cetatea aceasta a Ierihonului. Cu prețul întiiului său născut îi va pune temeliiile și cu prețul celui mai tânăr fiu al lui, îi va așeza porțile”. Pe cât vedem, versetul biblic vizează cetatea Ierihonului, dar numele de Ierihon este omis din Psalmii lui Iosua, unde este aplicată expres la Ierusalim. Atari transpuneri sînt curențe în comentariile qumraniene. Cele trei personaje stigmatizate sînt deci în raport direct cu Ierusalimul, cu capitala țării lui Israel. În Psalmii lui Iosua este descris mai întii talăl, acest „om blestemat”, „stăpînit de Belial”³⁴⁾, care este o cursă pentru „poporul său” și în același timp ca „o distrugere pentru toți vecinii săi”. Apoi se trece la cei doi fii ai tatălui „instrumente de violență”, care după tatăl lor, vor înfăptui în Ierusalim nelegiuirile cele mai grave; ei vor reconstrui și fortifica Ierusalimul, ce va deveni o „fortăreață de impietate”, dar toate acestea vor fi însoțite de o baie de sînge: „[Și ei vor vărsa sîn]gele ca apa pe zgheabul fiicei Sionului și înlăuntrul Ierusalimului”. Așadar cine este tatăl blestemat? și cine sînt cei doi fii și mai dezastruoși decît el? D. Sommer spune că este dificil să nu recunoaștem, cum a făcut deja J. M. Allegro, pe regele Alexandru Janeu, escortat de Hircan II, fiul lui cel mai mare și de Aristobul, fiul lui cel mai mic. Faimoasa rivalitate dintre cei doi frați ne este binecunoscută din informațiunile pe care ni le dă Iosif Flaviu³⁵⁾. De altfel, un text din Diodor de Sicilia vorbește expres³⁶⁾ de violențele și de „uciderea nemiloase” făcute atît de unul cit și de celălalt. Aluzia la reconstruirea Ierusalimului ar putea foarte bine viza autorizația dată de Cezar lui Hircan II, în anul 47, de a reînălța zidurile capitalei. Să ne reamintim aici de acest pasaj din Comentarul la Habacuc (X, 9—13): „Explicația acestui cuvînt privește pe prezicătorul minciunii, care a rătăcit pe oameni pentru a rezidi orașul lui de vanitate în ucidere (literal: în sînge) ...”.

După Dupont—Sommer, documentul *Testimonia* și el ne conduce către aceleleași evenimente și către aceleași personaje ca și textele precedente³⁷⁾. Adăugăm că perioada tragică a rivalității dintre cei doi frați este vizată, foarte probabil, cum

³⁴⁾ Numele lui Satan, în scrierile de la Qumran.

³⁵⁾ Cf. Dupont—Sommer, *op. cit.*, p. 367.

³⁶⁾ Diodor Siculul, XL, fr. 2.

³⁷⁾ J. Milik, în lucrarea: *Dix ans de découvertes dans le désert de Juda*, Paris, 1957, p. 54, a propus să identificăm pe tatăl blestemat cu Matatia și cu cei doi fii ai lui, Ionathan

a recunoscut-o și R. H. Charles³⁸⁾, în două pasaje ale *Testamentului celor doisprezece Patriarhi*. Primul Testament este o lungă filipică contra împilărilor „regilor”; „... Și Domnul le va aduce împerechieri a unora contra altora și vor fi războaie continue în Israel. Și domnia mea va fi întreruptă de străini...”³⁹⁾. Al doilea pasaj⁴⁰⁾ este mai explicit: „... Am aflat din Scriptura părinților mei, că în zilele din urmă, vă veți depărta de Domnul și vă veți împerechia în Israel și veți urma doi regi și veți împlini toate blestemățiile și veți cinsti pe orice idol. Dușmanii voștri vă vor face robi și veți fi amăriți printre națiuni, prin felurite neajunsuri și neazuri”⁴¹⁾. Cei „doi regi” menționați aici, fiecare având partizanii lui, care-și fac un război aspru, sînt cei doi fii ai lui Alexandru Janeu: Hircan II și Aristobul II⁴²⁾.

După cele expuse mai sus, totul s-ar centra către marile evenimente din anul 63 în. de Chr. adică către Pompei și către Hircan II. Pentru a termina, iată încă un fragment din grota IV, încă inedit, dar parțial relevat de către J. T. Milik, unde se află menționați expresiv Hircan⁴³⁾ și „Emlios”, prin care trebuie să înțelegem pe Emilius Scaurus, pe care Pompei l-a trimis la Ierusalim, în anul 65 în. de Ch., în momentul războiului celor doi frați și care fu guvernatorul Siriei în anul 62.

Toate aceste indicii se coroborează și ne ajută să dăm de fondul istoric al scrierilor de la Qumran. Cunoșcîndu-l pe acesta vom obține o lumină nebănuită asupra mediului din care a ieșit creștinismul și astfel înțelegem cît mai bine mesajul Evangheliei Domnului Christos.

și Simon. Dar această interpretare pare forțată, căci pentru toți iudeii Matatia a fost preotul sfînt și eroul care a dat semnalul revoltei contra impietății, ce cuprinsese țara; este tatăl gloriosului erou al eliberării naționale, Juda Macabeul. Este cît se poate de greu să admiți că acest Matatia lu „un om blestemat, un pedestal al lui Belial, un prințator cu praștia pentru poporul său”. Cît despre Jonathan și Simon, cel deal doilea și al cincilea copil, este iarăși greu de identificat cu cei doi fii blestemați din comentarele qumraniene, care acolo sînt caracterizați, net, cel mai mare și cel mai mic.

³⁸⁾ R. H. Charles, *The Apocrypha and Pseudepigrapha of the Old Testament*, Oxford, 1913 vol. II.

³⁹⁾ Testamentul lui Iuda, XXI, 6—XXIII.

⁴⁰⁾ Aluzie la suprimarea dinastiei asmoneice, la anul 63, de către Pompei, Hircan II fu repus în capul statului iudeu, nu ca „rege”, ci ca mare preot și etnarh.

⁴¹⁾ Aluzie la catastrofa națională din 63. Numeroși iudei au fost duși atunci, în captivitate.

⁴²⁾ În revista *Vetus Testamentum, Supplem.* IV, 1957, p. 26.

⁴³⁾ Fără dubiu, Hircan II.

STUDIU EXEGETIC ASUPRA TEXTELOR EVANGHELICE REFERITOARE LA CURĂȚIREA TEMPLULUI

de A. ZAREA

În istoria evanghelică a vieții și activității Mântuitorului este înregistrat un fapt cu o fizionomie deosebită, în raport cu toate cele săvârșite de Domnul în decursul slujirii Sale publice. Este vorba despre alungarea vânzătorilor de animale și a schimbătorilor de bani din incinta templului iudaic din Ierusalim. Acest episod s-a întipărit foarte bine în memoria celor prezenți atunci, datorită caracterului, răsunetului și urmărilor sale; el este istorisit de toți cei patru evangheliști în referate mai scurte sau mai extinse cu unele note caracteristice fiecăruia; Matei 21, 12—17; Marcu 11, 15—19; Luca 19, 45—48 și Ioan 2, 13—17. Acest fapt din istoria mântuirii a întîmpinat unele dificultăți de interpretare. Sarcinile exegetice pe care le impune cercetarea textelor evanghelice care redau episodul izgonirii vânzătorilor din templu, se referă în general la următoarele:

- a) stabilirea cronologiei episodului,
- b) locul în care s-a petrecut el,
- c) modul curățirii templului de către Mântuitorul și
- d) urmările și semnificațiile ce se desprind din actul alungării vânzătorilor din templu.

Contemplînd pe Mântuitorul în timpul cînd alunga vânzătorii din templu, de bună seamă îl găsim contrastînd cu imaginea lui pe care am păstrat-o din întreg cuprinsul sfintelor Evanghelii. Acestea ni-l prezintă, este adevărat, certînd pe dracii care au intrat în unii oameni sau făcînd un aspru rechizitoriu fariseilor, dar în actul izgonirii vânzătorilor din templu, se profilează un Mesia deosebit de indignat, acționînd în templul lui Dumnezeu direct, cu fapte, peste autoritatea și misiunea conducătorilor spirituali oficiali ai credincioșilor iudei. ... În timpul sfintelor Sale Patimi, chinuit fiind, El nu și-a deschis gura sa (Isaia 53, 7) „ca un miel fără de glas”. Cu toți cei mici, săraci, păcătoși și pierduți a fost de o negrăită bunătate, condescendență și înțelegere: pe toți îi încuraja și îi atrăgea la Sine, la inima Sa: „Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați”, „Învățați de la Mine, căci sînt blînd și smerit cu inima” (Matei 11, 28—29).

Neîncetat El îndeamnă pe oameni la dragoste unul față de altul, pînă la măsura dragostei ce o poartă Insuși tuturoră și dovedește cu propriul exemplu dragostea aceasta pe care El a dus-o pînă la jertfirea de Sine, substituindu-se întregii omeniri păcătoase și făcîndu-se „blestem” în vederea mîntuirii ei.

În momentul alungării vînzătorilor din templu, Domnul e cuprins de alte simțăminte: simte o adîncă minie și revoltă față de profanarea Casei Domnului și intervine personal cu toată puterea și autoritatea necesară. Firește că între chipul moral al Mîntuitorului curățînd templul și cel întîlnit în restul Sfințelor Scripturi, nu poate fi un raport antitetic propriu zis. Tot ce făcea Mîntuitorul era din dragoste de om și pentru mîntuirea lui. În schimb, constatăm o antiteză atunci cînd citim textele care redau alungarea vînzătorilor din templu. Studiul contextelor în care este inclusă alungarea vînzătorilor arată că aceasta e plasată diferit de sfinții evangheliști în cadrul expunerilor lor. Astfel evangheliștii sinoptici o menționează ca avînd loc în ultima săptămînă de viață pămîntească a Domnului și anume a doua zi după intrarea Sa solemnă în Ierusalim (Marcu 11, 12—15), Sf. Evanghelist Ioan o istorisește însă cu ocazia venirii Mîntuitorului la Ierusalim, la primul Paști din cursul activității sale publice. Contextul care încadrează faptul alungării la sf. ev. Ioan se deosebește net de cel de la evangheliștii sinoptici. S-ar părea deci că se istorisesc două fapte distincte care au avut loc la date diferite, una precizată de sinoptici, iar alta de către sf. ev. Ioan.

După sinoptici, coroborați¹⁾ și reușiți, versiunea alungării vînzătorilor este următoarea:²⁾ Și au venit ei la Ierusalim (Mc.) și Iisus (Mt.) a intrat (Mc. Lc.) — (Întră Mt.) în templul lui Dumnezeu (Mt.); a început să alunge (Mc. Lc.) — (a alungat) pe toți (Mt.) cei ce vindeau și cumpărau în templu, a răsturnat mesele schimbătorilor de bani și scaunele celor ce vindeau porumbei (Mc. Mt.) și nu lăsa pe nimeni să ducă vreun lucru prin templu și-i învăța (Mc.) și le zicea: „Oare nu este scris: (Mc.) — este scris (Mt. Lc.) „Casa mea” (va fi numită Lc.) va fi numită (Mc. Mt.) o casă de rugăciune pentru toate neamurile, iar voi ați făcut din ea o peșteră de tilhari”. Și El învăța poporul în toate zilele în templu (Lc.). Ori, auzind aceasta (Mc.) bătrînii poporului (Lc.) mai marii preoților și cărturarii căutau (Mc. Lc.) cum l-ar omori (Mc.) (cum să-l omoare Lc.) și ei se temeau de El, pentru ca toată mulțimea era uimită de învățătura Lui (Mc.) și nu

1) După E. Jacquier, *Histoire des livres du Nouveau Testament, tome II-e (Les évangiles synoptiques)* VIII-e ed. Paris 1924, pag. 140—141.

2) După intrarea solemnă a Mîntuitorului (Marcu 11).

găseau ce să-i facă, căci tot poporul ce-l asculta, li sorbea cuvintele de pe buze (Lc.). Și când s-a făcut seară, El a ieșit din oraș (Mc.).

Istorisind același eveniment, sf. ev. Ioan îl redă într-un tablou dramatic mai viu și cu unele amănunte specifice lui: „Paștele iudeilor erau aproape. Și Iisus s-a suit la Ierusalim³⁾ și a găsit șezînd în templu pe cel ce vindeau boi, oi și porumbei și pe schimbătorii de bani și făcînd un bici de ștreanguri a scos afară din templu pe toți și oile și boii, iar schimbătorilor le-a vărsat banii și le-a răsturnat mesele. Celor ce vindeau porumbei le-a zis: „Luați acestea de aici. Nu faceți Casa Tatălui Meu casă de negustorie”. Și și-au adus aminte ucenicii Lui că este scris: „Rîvna casei tale mă mistuie”. Răspuns-au iudeii și i-au zis: „Ce semn ne arăți că ai drept să faci acestea?” Răspuns-a Iisus și le-a zis: „Stricați acest templu și în trei zile îl voi ridica”. Și au zis iudeii: „In patruzeci și șase de ani s-a zidit templul acesta și tu în trei zile îl vei ridica? Iar El zicea despre templul trupului Său. Deci cînd s-a sculat din morți, și-au adus aminte ucenicii Săi că aceasta le spusese și au crezut Scripturii și Cuvîntului pe care-l spusese Iisus”. (Ioan 2, 13—22).

Cronologia evenimentului. Textele prezentate mai sus suscită o dificultate de interpretare în legătură cu *data* cînd a avut loc alungarea vînzătorilor. Cum s-a mai spus, *Evanghelia* a patra istorisește această alungare la începutul perioadei în care Domnul a desfășurat activitatea sa publică, precizîndu-se că s-a petrecut cu prilejul venirii lui la Ierusalim, la primul paște din viața sa publică. Sinopticii însă pun această izgonire la sfîrșitul activității lui mesianice. Astfel se iese întrebarea dacă este vreo contradicție între evangheliști și dacă nu cumva, în acest caz, valoarea documentară a istorisirilor izgonirii ar fi îndoelnică, cum judecă raționalismul anti-tradiționalist protestant și în genere critica raționalistă.

Soluția exegetică a multor tîlcuitori ai sfintelor *Evanghelii*, dintre care unii vor fi menționați mai jos, constă în punerea de acord a celor două istorisiri în sensul susținerii a două izgoniri săvîrșite de Domnul: una redată de sinoptici, iar alta de către *Evanghelia* a patra. De această părere a fost și marele Hrisostom⁴⁾: au fost două alungări, două curățiri ale templului, săvîrșite în două împrejurări diferite, după cum reiese din contextele respective. În felul acesta se exclude posibilitatea vreunei contradicții, care nu poate fi admisă și din alt motiv, mai de seamă, și anume acela că evangheliștii au scris sub inspirație divină.

³⁾ Venind din Capernaum.

⁴⁾ A. A. Lopuhin, *Evanghelia de la Matei*, traducere de patriarhul Nicodim, București 1948 pagina 473.

Comentatorii ortodocși, romano-catolici sau protestanți din această categorie, sînt numeroși⁵⁾. Aleksandr Ivanov⁶⁾ ecou al literaturii exegetice care circula în Rusia secolului trecut, aduce în sprijinul părerii că au fost două alungări, argumentul divinității însăși a Mîntuitorului. Ca Dumnezeu, El putea acționa în templu așa cum a acționat, atît în primul cît și în ultimul an de propovăduire a Sa. Un alt argument este oferit de antagonismul vădit dintre Domnul nostru Iisus Hristos și învățătorii sinagogii, care L-au urmărit cu vrăjmășia lor pînă la cruce. Domnul și-a impus autoritate alungîndu-i de două ori din locul sfînt pe care-l pîngăreau necontenit. Starea lor de corupție care trebuia în mod stăruitor combătută, îl face și pe F. W. Farrar⁷⁾ să fie de părerea aceasta Iudeii continuau abuzurile lor în templu; cea dintîi curățire a acestuia de către Domnul a fost departe de a le frîna lăcomia, viciul lor fundamental" încît El a trebuit să o repete într-o formă și mai aspră la sfîrșitul slujirii Sale, cu patru zile înainte de moarte".

Vorbînd de posibilitatea a două alungări, comentatorul biblic Fillon o fundamentează în mod subiectiv, astfel: „Rolul lui Mesia nu putea începe sau sfîrși mai bine”⁸⁾ decît cu săvîrșirea unui gest de mare strălucire și autoritate.

Faptul că sf. ev. Ioan scrie că izgonirea a avut loc la Paște, iar sinopticii o pun cu cîteva zile înainte de această sărbătoare, — determină pe A. Lopohin să susțină două evenimente separate, afirmînd că „nici sinopticii, nici evanghelistul Ioan n-a putut să încurce din greșală un eveniment atît de important cum este curățirea templului”⁹⁾. Cea dintîi curățire a produs, desigur, o puternică impresie asupra căpeteniilor și asupra poporului, dar, cum se petrece peste tot în lume, „abuzurile s-au dezvoltat iarăși și au devenit strigătoare la cer”. A doua alungare, spre deosebire de cea dintîi, este pusă în legătură cu „ura căpeteniilor templului, care a dus la

⁵⁾ Intre aceștia cităm pe sf. Ioan Hrisostom, Fillon, Durand, Godet, Plummer, Wohlenberg, Gheorghiu, Lopuhin și alții.

⁶⁾ A. Ivanov: *Rukovodstvo k izeasnenilu sv. pisanija N. Zaveta. Obozrenie četveroevangelija i knighi D. Apostol*, pag. 166 (*Manual de explicații la Sfintele Cărți ale Noului Testament. Cele patru evanghelii și Faptele Apostolilor*) ediția II. Petersburg 1894.

⁷⁾ F. W. Farrar, *Viața lui Iisus Hristos*, vol. I. trad. de Patriarhul Nicodim, ediția Mînăstirea Neamțu, 1944 pag. 208.

⁸⁾ Fillon, *Saints Evangiles, texte de la Vulgate, Evangelie selon Saint Mathieu*, Paris 1925, Comentariu la locul respectiv.

⁹⁾ *Op. cit.* pag. 473.

condamnarea și răstignirea lui Hristos. Se poate spune chiar că nimic n-a contribuit mai mult la acest deznodământ ca împrejurarea că Mintuitorul prin felul cum a procedat a atins puternic diferite interese materiale ce erau legate de templu¹⁰⁾.

Ipoteză unui singur eveniment n-o admite nici exegetul Alfred Durand¹¹⁾ faptul este istorisit în momente opuse din viața Domnului, cum s-a văzut. Exegetul se bazează însă pe rezultatul comparării textului celor două pericope: fiecare text are caracteristicile sale deci istorisește un alt eveniment. Astfel, într-un fel citează sinopticii cuvintele Domnului și altfel o face sf. ev. Ioan. La sinoptici găsim: „Scriș este: casa Mea, casă de rugăciune se va chema, iar voi ați făcut din ea peșteră de tilhari” (Matei 21, 13). Sf. ev. Marcu are varianta: „Casa Mea se va chema casă de rugăciune pentru toate neamurile” (Marcu 11, 17). La sf. ev. Ioan găsim cuvintele: „Nu faceți casa Tatălui Meu, casă de negustorie” (Ioan 2, 13). La întrebarea iudeilor cu ce drept face Mintuitorul această curățire a templului, El răspunde: „Distrugeți templul acesta și Eu în trei zile îl voi ridica” (Ioan 3, 19). Sinopticii omit acest cuvânt ca și pe cel de mai sus: Rîvna pentru casa Ta mă mistuie” (Ioan 9, 2, 17) aflat în psalmul 68, 12 ca profeție mesianică. După ei, iudeii tac, nu-i cer semne doveditoare a puterii sale supraomenești. Deosebiri se constată și în ceea ce privește urmările ce decurg din actul alungării. Despre ele se va aminti în partea finală a acestei expunerii.

Sînt exegeți ca E. Jacquier¹²⁾, de exemplu, care presupun o singură alungare și anume cu cîteva zile înainte de patimile Domnului. „Dacă ne plasăm pe punctul de vedere al realității, se pare că sinopticii au urmat mai bine ordinea istorică a faptelor, și este probabil că n-au fost două purificări ale templului, cum s-a susținut. Asemenea fapte nu se repetă. La sfîrșitul slujirii sale, Iisus era cunoscut de toți, autoritatea Sa, stabilită prin minuni, fusese acceptată. Actul său este deci justificat acum”. El vine solemn la Ierusalim și intervine ca un stăpîn în templul iudaic, acum cînd are numeroși admiratori de partea Sa.

Față cu cei care afirmă două alungări, comentatorul Christiani notează că „nu pare verosimil ca același fapt să se fi produs aproape în același mod și să nu se fi făcut nici o aluzie la sinoptici cu privire la prima alungare, despre care ei nu vorbesc, cum nici la sfîntul Ioan despre a doua, pe care o omite”¹³⁾.

¹⁰⁾ A. A. Lopuhin *op. cit.* pag. 473.

¹¹⁾ Alfred Durand, *Evangelie selon saint Jean*, 15-e ed. Paris 1930 pag. 541.

¹²⁾ E. Jacquier, *Histoire des Livres du Nouveau Testament*, tome IV-a, Paris 1924, pag. 227—228.

¹³⁾ Ch. L. Christiani, *Jésus Christ, Fils de Dieu, Sauveur*, vol. I, Lyon 1934, pag. 152.

În împrejurarea că a avut loc o singură alungare, putem ști oare când se petrece ea în realitate? Pentru exegeți, aceasta e cea dintâi întrebare ridicată de textele în cauză. Soluția se poate găsi, însă în cadrul unor considerații mai largi, legate de caracterul scrierilor celor patru evangheliști. Se știe că ele sînt cronici autentice „în care autorii lor au consemnat ce-au văzut și au auzit ei înșiși, ce au primit prin inspirație de la Sf. Duh”¹⁴⁾ să scrie.

Dar se constată că chiar atunci cînd redau aceleași evenimente Sfintele Evanghelii se deosebesc în redactare. Cauzele acestor deosebiri la sinoptici sînt, după Sfinții Părinți, două: fiecare Evanghelist depinde în cele ce scrie de tradiția orală a bisericii primare și de asemeni, de evanghelistul care a scris înaintea lui. Astfel Luca depinde de Matei și Marcu, Marcu depinde de Matei. Acest lucru se poate afirma și cu privire la Ioan: el a cunoscut tradiția orală a bisericii și scrierile canonice ale celor trei înaintași ai săi.

Cum se explică totuși plasarea diferită a episodului alungării la sinoptici și la sf. evanghelist Ioan? O contribuție de preț o avem în studiile de introducere în cărțile Noului Testament din care aflăm că sf. evanghelist Matei grupează faptele și cuvintele Mîntuitorului după legea psihologică a asocierii ideilor¹⁵⁾. În virtutea acestui criteriu el va istorisi mai întîi toate faptele ce au avut loc în Galileia, apoi pe cele ce au avut loc în Iudeia și Ierusalim, indiferent de data cînd s-au petrecut. Scriind despre venirea Domnului la Ierusalim și despre patimile Sale, pe lîngă evenimentele din ultima săptămîină de viață pămîntească a Domnului, Matei va istorisi și alungarea vînzătorilor. Redarea este așa dar topologică, nu cronologică. Plasarea justă în timp a faptului alungării va preocupa însă pe sf. evanghelist Ioan. Sfinții evangheliști Marcu și Luca au urmat planul de expunere al predecesorului lor descriind și ei mai întîi activitatea Domnului în Galileia, apoi pe cea din Iudeia și Ierusalim. Fără o preocupare continuă de precizări istorice a celor relatate, în baza planului lor specific de sistematizare a materialului, cei trei sinoptici amintesc o singură călătorie de Paști a Mîntuitorului din cursul activității Sale publice și anume pe cea din urmă, încheiată cu moartea Sa. Tot acum au scris și despre alungarea vînzătorilor în mod firesc, deoarece nu mai puteau s-o istorisească în altă parte a evangheliei. Constatăm la sf. evanghelist Ioan că ordonează și sistematizează faptele în mod cronologic, căutînd să nu repete ci să suplinească unele din omisiunile sinopticilor. El va nota patru călătorii ale Domnului

¹⁴⁾ N. I. Nicolaescu, prof. *Cadrul problemei sinoptice*, în „Studii Teologice” 1954, Nr. 3—4 pag. 126.

¹⁵⁾ N. I. Nicolaescu, prof. *op. cit.* pag. 119.

la Ierusalim și deci va plasa just evenimentul alungării în contextul cuvenit, lucru pe care îl și face. În consecință deosebirile constatate între pericope nu pun textele respective în raporturi de opoziție între ele, dimpotrivă acestea se armonizează și se completează reciproc. În cazul acesta textul din Ioan care reproduce întrebarea pusă de Iudei: „Ce semn ne arăți că ai dreptul să faci acestea?” (2, 18) trebuie înțeles în sensul că mesianitatea și puterea dumnezeiască a Mântuitorului nu le erau cunoscute. Ne aflăm așa dar la începutul activității Sale și nu la sfârșitul ei. Izgonirea profanatorilor are drept scop tocmai afirmarea mesianității și divinității Sale. Lucrul acesta îl făcuse deja în Galileia, în sinagoga din Capernaum, unde a citit un text mesianic și în auzul celor de față l-a raportat în mod vădit la persoana Sa (Luca 4, 18—21). Această dovadă o face și la Ierusalim; Domnul își dezvăluie mesianitatea și divinitatea Sa în inima iudaismului religios chiar de la începutul activității Sale prin curățirea templului, prilej în care acționează ca un stăpîn.

Dar ceea ce constituie o dovadă decisivă că alungarea vinzătorilor s-a petrecut cu ocazia celui dintîi Paște, după toate considerațiile de mai sus, este indicația cuprinsă în textul în care sf. evanghelist Ioan vorbește despre durata lucrărilor de restaurare a templului din Ierusalim: „Stricați acest templu și Eu în trei zile îl voi ridica. Și au zis Iudeii: în patruzeci și șase de ani s-a zidit templul acesta și tu în trei zile îl vei ridica?” (Ioan. 2, 19—20).

Acesta nu e templul lui Solomon distrus pe timpul exilului babilonian, ci templul lui Zorobabel, dărîmat și el și apoi restaurat din temelie de Irod cel Mare care l-a inaugurat de curînd. Data alungării este precizată aici prin răspunsul iudeilor mai sus citat: sînt patruzeci și șase de ani de cînd se zidește acest templu. În legătură cu aceasta, ca să deducem în care an anume din cursul activității publice a Mîntuitorului are loc alungarea ne vom referi și la un izvor istoric profan, Iosif Flaviu în „Antichitățile iudaice” (XV, 11—15), scrie că Irod cel Mare a început refacerea templului în anul al 18-lea al domniei sale, adică în anul 20/19 înainte de nașterea lui Iisus Hristos (anul 734/735 a. u. c.). Dacă la anul 20 (19) a. H. adăugăm cifra 46 amintită în textul citat, găsim anul 27—28 d. H. sau, după alte calcule, 28/29 d. H. (781/782 a. u. c.), adică anul în care Mîntuitorul avea aproximativ 30 de ani. Vîrsta aceasta coincide cu începerea activității Sale publice, cu primul an al acestei activități și deci și cu cel dintîi Paște din cursul ei. Știm că „autorul evangheliei a patra notează cu luare aminte sărbătorile prăznuite de Mîntuitorul la Ierusalim și mai ales Paștele iudeilor, lucru pe care sinopticii, exceptînd ultimul Paște îl fac cu totul întîmplător și de aceea

lacunar¹⁶⁾. Sf. ev. Ioan făcînd mențiuni de fiecare Paște în parte a pus alungarea la primul Paște consemnat de el, procedînd corect din punctul de vedere cronologic care ne interesează, ceea ce s-a dovedit și prin calcule¹⁷⁾.

În concluzie trebuie subliniat că sfinții evangheliști nu se contrazic nici în acest loc atît de controversat. Prin urmare, ei nu relatează două fapte istorice distincte, cînd scriu despre alungarea vinzătorilor din templu, ci unul și același fapt, pe care însă îl includ din motive impuse de scopul și planul scrierilor lor în contexte deosebite. Cronologic, episodul alungării este legat sigur de începutul activității publice a Domnului, de cel dinții Paște din cadrul ei.

Locul evenimentului este precizat la fel de cei patru evangheliști, este templul iudaic din Ierusalim. Acesta era așezat pe platoul Moria. Un complex de trei terase etajate constituia acolo trei curți concentrice, despărțite între ele prin colonade și ziduri. Dacă intra pe sub niște portice, închinătorul putea ajunge în cea dinții curte numită a păgînilor, sau templul exterior. Cu cinci—șase metri mai sus, pe a doua terasă era curtea israeliților sau a femeilor. Mai sus cu încă cîteva trepte era curtea a treia, a preoților, în care era altarul holocaustelor, cu masa de marmoră alături pentru tăierea animalelor de jertfă și marea de aramă. Spre apus se înălța o clădire măreață cu coloane corintiene în față, totul din marmoră îmbrăcată în aur. Acesta era sanctuarul. În curtea sanctuarului nu intrau decît preoții și leviții.

Toate cele trei curți și clădirile din incinta lor alcătuiau Casa lui Dumnezeu, destinată aducerii de jertfe și adorării Lui. Templul din Ierusalim a fost locul cel mai sfînt de pe pămînt pînă la întemeierea bisericii creștine, „locul în care trebuiau să se închine oamenii” (Ioan 4, 20). Spre el se îndreptau în timpul rugăciunii lor, credincioșii iudei de pretutindeni. De Paști ei veneau aici în număr foarte mare să ofere darea către templu de o jumătate de siclu — sau o didrahmă — (Exod 30, 12; Matei 17, 23) precum și jertfele prescrise de Lege.

Mîntuitorul care venise deseori pe aici — sf. evanghelist Luca consemnează o călătorie a Domnului în templu pe cînd avea vîrsta de doisprezece ani — a văzut tot ce se petrece în incinta templului, an de an: comerțul, specula, necinștea și dezordinile cele mai revoltătoare.

¹⁶⁾ *Studiul Noului Testament, manual unic pentru studenții Institutului Teologic*, București 1954, pag. 53.

¹⁷⁾ M. J. Lagrange, *Evangile selon saint Mathieu*, III-e éd. Paris 1927 pag. 65 și *L'Evangile de Jesus Christ*, Paris 1930 pag. 90 of. Irineu Mihălcescu, *Istoria religiunilor lumii*, București, 1946, pag. 367. F. W. Farrar, *op. cit.* pag. 578 nota 318.

Pînă la captivitatea babilonică templul n-a fost necinstit. Între timp răspîndindu-se iudeii în largul lumii, trebuiau luate măsuri ca la sărbătorile cînd se adunau ei de peste tot să-și poată procura animalele de jertfă și moneda templului. Firește comerțul reglementat, decent, în favoarea Casei Domnului nu este condamnat în sine, dacă și locul exercitării lui este bine ales¹⁸⁾.

În această ordine de idei aflăm din istorie cîteva amănunte. „Un oarecare Baba Ben Buta a introdus o turmă de trei mii de oi în muntele Casei”... în curtea păgînilor, adică în încăperile sfințite ale templului¹⁹⁾. Altădată „un favorit al lui Irod a adus turme de oi” la templu și le-a oferit generos fiilor lui Israel²⁰⁾. După aceasta însă au urmat abuzurile. O faptă de mărinimie este imitată apoi din interes, pentru beneficii materiale. Conducătorii templului favorizează afacerile și trag și ei foloase. Astfel profanarea pătrunde și se instalează în templu²¹⁾.

...Paștele fiind aproape, Domnul pleacă din Galileia către Iudeia, unde își va inaugura activitatea în Ierusalim. Actul inaugural al misiunii lui îl va constitui un fapt cu totul deosebit și neașteptat, mai ales că el nu este cunoscut aici. După ce vine, mulți se întreabă cine este acesta? Acum se împlinește cuvîntul profetului: „Iată eu trimit pe îngerul Meu... și va veni fără de veste în templul Său Domnul pe care-l căutați... Iată că vine” (Maleahi 3, 1).

Templul însă nu era în situația morală de a-l primi. De aceea Domnul îl va curăți, pregătindu-și ca Fiu al lui Dumnezeu, loc cuviincios.

Intrînd în curtea exterioară, Mîntuitorul a găsit aici o adevărată piață orientală. O mulțime de oameni, vînzători de boi, oi, miei și porumbei (Ioan 2, 14), de untdelemn, tîmii, vin, etc. necesare pentru jertfe și cult — se agitău aici în neorînduială. Toți își etalau mărfurile, strigau și tocmeau disputînd prețurile în chipul tipic oriental de pe atunci. Animalele se mișcau, aveau nevoie de apă și nutreț, umpleau locul de necurății.

Sub bolțile susținute de cele patru rînduri de coloane corintiene își instalaseră mesele schimbătorii de bani, preocupați și ei să obțină profituri mari. Ei ofereau moneda sfîntă a templului, moneda Asmoneilor, în schimbul monedei impe-

¹⁸⁾ L'abbé Perdrau, *Les saintes evangiles commentés*, Paris 1897, comentariu la locul respectiv (cap. 21).

¹⁹⁾ F. W. Farrar, *op. cit.* pag. 209.

²⁰⁾ L'abbé C. Fouard, *La vie de Notre Seigneur Jésus Christ*, Paris 1927, vol. I. pag. 190.

²¹⁾ Idem, *ibid.* pag. 190.

riului, necurată din cauza efigiilor ce purta și de aceia fără circulație în locul sfânt.

Ce poate fi supărător în toate acestea, de vreme ce sint pentru Bunul Dumnezeu! Veșnica scuză²²). Scuză ipocrită, căci în sufletele tuturor acestor neguțători mocneau sentimente care îi puneau în rind cu hoții, motiv pentru care îi va înfiera Mintuitorul. Teofilact spune că iubirea mare de câștig este poftă îilhărească²³). Aceasta e unită cu lăcomia, împietrirea inimii, grija absorbantă pentru câștig, necinstea, specula, minciuna.

Vacanmul, conflictele ce se iscau, dezordinea, murdăria locului și a conștiințelor se întindeau numai la câțiva pași de locul în care se aduceau rugăciuni și jertfe Dumnezeului celui viu. Cei de față, în loc să se reculeagă și să se închine, aveau alte griji. Ei își pierduseră simțămintele sfinte de evlavie, făcându-și de formă datoria către templu și Dumnezeu. Iudeii, adică slujitorii templului tolerau toate acestea în mod interesat. Ana, fost mare preot, posedea spre nord-est de Ierusalim o fermă în care creștea porumbei și turturele destinate vânzării.

Rugăciunile și jertfele ce se aduceau pe terasa cea de sus nu provocau nici un ecou, nici în acest loc, nici în inimile celor prezenți. Blindul Iisus e cuprins acum de o mare indignare în fața tuturor neorânduiriilor. El nu va îngădui injuriile ce I se aduc aici lui Dumnezeu. Templul este loc sfânt (III Regi 8, 27); închinătorul trebuie să intre în el cu pietate (Exod 3, 5), pătruns de prezența lui Dumnezeu, desprins de cugetările deșarte și de mulțimea grijilor lumești, ca să devină curat și întărit sufletește. În vederea acestui rost firesc al templului, Iisus va acționa direct, foarte hotărât.

Modul alungării vânzătorilor. Cum anume a acționat Iisus în templu? Evanghelia afirmă că El a alungat pe vânzători și pe zarafi. Se întilnește uneori, însă, părerea că este aici un obișnuit act de violență omenească dictată de o puternică mînie care s-a concretizat în lovituri de bici aplicate animalelor și oamenilor ce populau curtea păgînilor. Această înțelegere a izgonirii vânzătorilor este o pseudoexegeză produsă de ignoranță, atunci cînd nu este o interpretare voit forțată și de rea credință. În acest sens a greșit chiar un om de talia lui Luther²⁴) ...care considera pe Mintuitorul că ar aparține...

22) Françoise Mauriac, *Viața lui Iisus*, București, 1945 pag. 45.

23) Iuliu Olariu, *Evangheliile după Matei, Marcu și Luca*, Caransebeș 1894 pag. 229.

24) Farrar — *op. cit.* pag. 575, nota 312: Oare nu e revoltător? Această faptă a lui Hristos nu se poate lua ca pildă. El a săvîrșit-o nu ca slujitor al Noului Testament, ci ca slujitor al V. T. și ca ucenic al lui Moise. Observație cu adevărat necuvincioasă și greșită.

Vechiului Testament atunci cînd alungă pe vinzători. Ne întrebăm însă de unde a putut fi scoasă afirmația că Domnul a lovit atunci? Textul biblic relatează clar cele petrecute: „făcînd bici de fringhie a alungat din templu pe toți și oile și boii; banii schimbătorilor i-a risipit și mesele le-a răsturnat” (Ioan 2, 15). Dacă ne gîndim bine la persoana divîn-umană a Domnului, înțelegem că n-a fost nevoie ca El să recurgă la exercițiul forței fizice, la aplicarea de lovituri corporale, deși ca stăpîn al făpturii putea s-o facă. Nu este vorba aici de violență fizică. Textele biblice nu îngăduie asemenea concluzie, ele spun clar că Domnul „i-a scos afară”, „i-a alungat” (Matei 21, 12) (Marcu 11, 15) (Luca 19, 45) (Ioan 2, 15), nu că i-ar fi lovit. Concluzia aceasta nu o găsim nici în subtext, nici în context. Putem cel mult, cu titlul de presupunere, să admitem că poate a lovit ușor vitele pentru a le da un semnal să se miște într-o direcție dată. Dar nici aceasta nu reiese din texte. Vom fi de acord totuși că Mintuitorul a aplicat o foarte puternică lovitură, însă de ordin moral, peste conștiințele vinovate și încărcate ale celor din jurul Său. Aici a lovit cu adevărat la țintă, iar aceasta o face cu *cuvîntul* Său dumnezeiesc, nu cu biciul. Profanatorii, oricît de mulți la număr și de înverșunați în afacerile lor negustoresti, au fost alungați prin autoritatea copleșitoare a cuvîntului Său și prin puterea ce radia din toată ființa lui Iisus. Biciul nu este decît un semn ocazional, folosit ca simbol adhoc al autorității Sale supreme asupra templului și a închinătorilor lui. Oamenii au văzut biciul și au înțeles ce li se cere în acel moment. Mintuitorul a acționat de sigur și omeneste: privirile Sale erau acum muștrătoare, pline de minie și adînc pătrunzătoare; chipul Său exprima o hotărîre fermă, întreaga Lui ținută afirma o voință de granit. I s-au supus fără șovăire atît vinzători, cît și complicii lor, slujitorii templului, pe care El îi avertizează cu gravitate și-i amenință energic. Mintuitorul dovedește și acum o autoritate unică. „Privitor la lege, la cult și la templu. El își rezervă întreaga libertate de acțiune”. „Niciun întemeietor de religie n-a străpuns atît de puternic inima ascultătorilor Săi”. „Ca Dumnezeu El ierta păcatele, săvîrșea minuni, izgonea pe demoni din oameni și pe oameni din templu”²⁵⁾ cînd acesta era profanat.

În scopul educativ religios El își explică intervenția operată în însăși inima vieții religioase iudaice cu cuvintele: „oare nu este scris „Casa Mea va fi numită o casă de rugăciune pentru toate neamurile, iar voi ați făcut din ea o peșteră de til-

²⁵⁾ Prof. N. Chițescu, *Mintuitorul Iisus Hristos, centrul vieții noastre*, în „Glasul Bisericii”, 1956, nr. 8—9 pag. 447.

hari" (Matei 21, 13, Marcu 14, 17)²⁶⁾. Cuvîntul Său avea putere. Vorbea ca un om, dar limbajul Său era de o autoritate covârșitoare. Firea Sa omenească „rămînea în cadrele și condițiile ei". Dar „Hristos nu făcea omenește cele omenești, căci nu era numai om, ci și Dumnezeu, nici nu lucra cele dumnezeiești dumnezeiește, căci nu era numai Dumnezeu, ci și om"²⁷⁾. Iată ce ne învață Sfinții Părinți. Așa dar alungarea vinzătorilor nu este un act produs de puterea Sa omenească singură, cum susțin exegeții raționaliști. Iisus nu s-a limitat la un oarecare bici, la niște amenințări și o voce de tunet cu care a intimidat pe vinovați și i-a pus pe fugă. Ca și în Ghetsimani, unde „după ce le-a zis: "Eu sint! „s-au întors înapoi și au căzut la pămînt" (Ioan 18, 5—6), toți cei veniți să-l prindă, atotputernicia Lui Dumnezeiască a răzbătut și aici atît cît era necesar pentru iconomia misiunii Sale. Origen²⁸⁾, fericitul Ieronim²⁹⁾, sau Fillon și alții consideră alungarea vinzătorilor ca pe un act divino-uman și o trec în rîndul minunilor de ordin moral ale Domnului. Că putea curăța templul numai ca om, e posibil, firește. Conștiințele păcătoase și turburi sînt slabe; ele se supun manifestărilor de autoritate ale cuiva, mai ales cînd este vorba de un om sfînt care a primit putere de sus, știe ce spune și ce vrea și care împlinește cele ce învață. Cuvîntul unui asemenea om poate determina pe alții să execute acțiunile dorite de el. Dacă cuvîntul omenească are o astfel de forță, nu va avea oare cuvîntul dumnezeiesc o putere cu mult mai mare³⁰⁾. Iisus Mîntuitorul este totodată om și Dumnezeu. De aceea a putut alunga mulțimea vinzătorilor și zarafilor numai prin cuvîntul Său.

Urmările. În timpul curățirii templului și după aceea, marii preoți, cărturarii, toți fruntașii poporului iudeu nu sînt preocupați de mesianitatea lui Iisus. Interesele și corupția lor îi fac dușmănoși și înguști. În urma înfrîngerii lor se reculeg

26) E o citație combinată din Isaia 56, 7 și Ieremia 7, 11 luată după LXX deși sînt omisiuni lungi din textul Vechiului Testament. Prima parte a citațiunii aparține profetului Isaia *σπῆλαιον ληστῶν* aparține profetului Ieremia, iar *ὁμοίς δὲ αὐτὸν ποιεῖτε* sînt cuvintele proprii ale Mîntuitorului".

După Pr. Dr. N. Ciudin, *Analiza citațiunilor Vechiului Testament din evanghelia sf. Matei*, București 1952, pag. 25.

27) *Dogmatica, manual pentru seminariile teologice*, București 1958, pag. 223.

28) Fillon, *op. cit.* comentariu la locul respectiv (cap. 21.).

29) Cf. Iuliu Olariu, *op. cit.* pag. 229, Ieronim zice: „Ig-neum Quiddam atque sidereum radiabat ex oculis eius, et divinitatis majestas lucebat in facie".

30) *Dogmatica, manual pentru studenți*, București, 1958, vol. I. pag. 466.

și, ca totdeauna, atacul lor este întii mascat, apoi adoptă tactica luptei pe față. De unde ți-ai luat autoritatea să faci ordine în templu și astfel să ne umilești prin izgonirea celor pe care i-am îngăduit noi în incinta sa? Cei ce-și apărau mai presus de orice sursele de beneficii materiale, demagogi religioși cu falsă iubire și solidaritate cu poporul, atacă pe Cel ce aduce o viață nouă. Ei îi cer să-și legitimizeze fapta. Dar n-o fac din sinceritate. De aceia Domnul le dă un răspuns simbolic enigmatic, profetind că se va ivi în scurtă vreme o dovadă zdrobitoare cu privire la vrednicia persoanei Sale. „Dărâmați acest templu și Eu în trei zile îl voi ridica” (Ioan 2, 19). Templul abia curățat, El îl ia ca preînchipuire a unui alt templu, trupul Său, care va fi doborât chiar de ura celor ce-i pun întrebări acum, dar care peste trei zile va învia. Invierea Sa va constitui tocmai dovada pe care i-o cereau Iudeii în legătură cu autoritatea și drepturile pe care și le-a manifestat public asupra templului și închinătorilor acestuia.

Simbolismul templului, aplicat ființei omenești, este reluat de sf. apostol Pavel (I Cor. 3, 16; 6, 19) și se va dezvolta apoi în gândirea antropologică creștină. Omul, prin botez, devine templu sfânt, ca și templul iudaic de odinioară el poate fi expus profanării prin tot felul de păcate. Dar precum curățirea prin botez o face Hristos, tot de la Hristos se va obține refacerea omului și după aceia. Slujitorii Săi care au primit puterea de a lega și deslega, eliberează pe om de pângăririle ființei intime omenești, de tot ceea ce-l face „vîndut păcatului”, prin sfînta taină a pocăinței.

Sfîntul Evanghelist Ioan spune că „în cursul acestor zile de sărbătoare Domnul a plinit mai multe minuni. Evanghelistul le numește semne *σημεῖα* pentru că aceste fapte minunate serveau ca semne prin care Domnul își dovedea puterea și mărirea Sa dumnezeiască. Pluralul semne *σημεῖα* arată că Domnul a plinit mai multe fapte de felul acesta. Evanghelistul nu ne comunică niciuna din ele. Rezultatul activității acesteia a Domnului a fost că „mulți au crezut în numele Lui”. Credința lor era legată nu atît de persoana Domnului cît mai vîrtos de numele și misiunea Lui ca „Mesia cel făgăduit”. Credința aceasta nici nu era o credință care să fi fost în stare să-i lege pe dinșii cu trup și suflet de persoana Domnului, ci era o credință mai mult spontană și de prea scurtă durată, stîrnită și condiționată de faptele minunate ale Domnului, o credință ce putea să dispară îndată ce Domnul ar fi încetat de a mai face minuni. De aceia Domnul nici „nu s-a încrezut lor”, adică în mărturisirea că el este Mesia³¹⁾.

³¹⁾ Dr. Vasile Gheorghiu, *Activitatea Domnului în Ierusalim cu ocazia primelor Paști* (Ioan 2, 23—25) în „Mitropolia Banatului” 1958, nr. 7—9 pag. 329—330.

Fariseii, cărturarii și bătrînii poporului nu se preocupau de demnitatea mesianică a Domnului, căci se gîndeau la alte lucruri. Ei nu vor uita cele petrecute. Cu ura lor de moarte, vor urmări sistematic pe Domnul și-l vor reaminti la proces, în fața Sinedriului, cuvintele Sale despre templu: „Acesta a zis: Pot să dărîm templul lui Dumnezeu și-n trei zile să-l zidesc” (Matei 26, 61). Ele erau redată tendențios, căci Domnul a spus: „Dărîmați...”, adică dacă veți dărîma acest templu, trupul Meu, în trei zile va fi înălțat făcînd aluzie la moartea și învierea Sa. Mîntuitorul va fi omorît, dar va învia. Templul din Ierusalim pe care n-au înțeles să-L cinstească cum le-a cerut El, va fi dărîmat de romani. Domnul a întemeiat în locul lui o biserică nouă; biserica creștină una, sfîntă este cerul pe pămînt, este trupul Său, templul Său, cîștigat prin jertfa Sa. Credincioșii Săi care uită lecția trecutului și îndrăznesc să profaneze acest trup prin păcatele săvîrșite, se vor întîlni la judecata generală cu același Domn al templului care va izgoni definitiv de la fața Sa pe profanatori. Alungarea vînzătorilor de odinioară este, în acest sens, grăitoare pentru toate epocile, pentru toți creștinii. Adevărații credincioși se silesc a se îngriji de mîntuirea sufletului lor, ducînd o luptă permanentă cu păcatele și patimile lor, „vînzătorii” cei mai primejdioși ai păcii, armoniei și fericirii lor.

CĂSĂTORIA SAU NUNTA ÎN GRANIȚA MILITARĂ A BANATULUI ÎNTRE ANII 1783—1864

de Pr. DĂNILĂ PUIA

Confiniul sau Granița Militară, organizat pe baze militare, era fâșia de teritoriu din imperiul austriac de-a lungul hotarului turcesc, începînd de la Marea Adriatică. Populația acestui teritoriu organizată pe baze feudale avea însărcinarea de a apăra imperiul de invaziile turcești în schimbul unor privilegii speciale acordate lor de curtea Vienei. Inceputul Confiniului Militar l-au făcut, încă din anul 1538, cîteva mii de refugiați din Sîrbia de teama turcilor. Refugiații au cerut azil pe teritoriul imperului austriac.

După această dată, numărul fugarilor din Balcani se mărește necontenit și se înființează noi confinii.

Banatul, de la 1552 a fost sub stăpînire turcească. Abia la anul 1718, prin pacea de la Passarowitz, acest ținut a trecut sub austrieci. Locuitorii, exploatați fără milă de turci, ajunseseră la sapă de lemn. Împăratul a numit ca guvernator al provinciei acesteia pe generalul Mercy, care a lucrat cu zel și pricepere la ridicarea economică a Banatului pînă la anul 1734, organizîndu-l în același timp pe baze militare. Opera lui Mercy a fost continuată de succesorii săi pînă la completa militarizare a provinciei (1774).

La anul 1630, s-a dat primul statut de organizare pe seama ținuturilor militarizate, pe baza căruia întreaga putere era concentrată în mîna autorităților militare. La anul 1690, un mare număr de sîrbi trec sub Cernoevici al III-lea în imperiu.

Cu această ocazie, împăratul Leopold I, garantează printr-o diplomă, pe seama națiunii sîrbești din hotarele imperiului largi drepturi politice și religioase. Începînd cu anul 1788, Iosif al II-lea preconizează separarea afacerilor politico-economice de cele militare, dîndu-le în mîna unor organe tot militare dar distincte de comandamentele cu caracter tactic. În anul 1787, noua legiuire cantonală a fost pusă în aplicare, iar în anul 1800, a fost modificată.

În anul 1807, s-a dat o nouă constituție confiniară bazată pe sistemul patriarhal sau comunional. La anul 1838 regimentul romîno-illiric a fost scindat formîndu-se un batalion independent cu sediul la Biserica Albă, iar regimentul a primit numele de confiniar romîno-banatic nr. 13, avînd sediul în Caransebeș.

La anul 1850, în urma marilor reforme sociale determinate de curentul revoluționar al anului 1848—1849, s-a revizuit constituția confiniară din 1807, desființându-se sistemul feudal. În această situație rămân lucrurile pînă la desființarea confiniilor înfăptuită la anul 1872¹⁾.

Sub raport bisericesc, Banatul se găsea sub jurisdicția Mitropoliei sîrbești de la Carloveți. El avea două eparhii: cea a Timișorii și cea a Caransebeșului și Virșetului. Românii și sîrbii ortodocși au avut multe de îndurat din partea curții imperiale, care încerca pe toate căile să-i catolicizeze. În rezistența lor, au fost ajutați de privilegiile sîrbilor date de împăratul Leopold I și întărite prin alte diplome ulterioare, privilegiu de care au beneficiat și românii. Prin așa zisul „Regulamentum privilegiorum” al doilea (primul) fusese deliberat și votat de congresul din 1769), acceptat de sinodul episcopesc la 2 ianuarie 1777, se restrîng simțitor privilegiile acordate națiunii ilirice în diploma leopoldina²⁾, drepturile episcopilor mărginindu-se la chestiuni curat spirituale. Toate celelalte afaceri au trecut în competența autorităților civile. Cu aceasta, norme ale dreptului bisericesc catolic își fac loc, ba unele se impun de curtea imperială ortodocșilor din cuprinsul împărăției. Aceasta este situația ortodocșilor din Banat, la finea secolului al XVIII-lea.

Date amănunțite privind viața religioasă a romînilor ortodocși din Banat, înainte de anul 1783 nu avem. Incepînd cu acest an, se introduc în mod obligatoriu registre de ordine circulare, registre care la unele parohii s-au păstrat. Din ele am cules datele privitoare la cununie pentru prezenta lucrare, pe care am împărțit-o în 4 capitole; 1. logodna, 2. vestirile sau strigările, 3. impedimentele la cununie și dispensele și 4. divorțurile.

1. Logodna.

Logodna se făcea, fie în ziua cununiei în biserică, fie mai ales afară de biserică și cu mult înainte de cununie. Consiliul imperial, cu nr. 6953 din 29 martie 1784, încunoștiiște că nici un act încheiat între cei ce se logodesc n-are valoare legală decît după încheierea căsătoriei. Dispoziția aceasta se reînnoiește prin decretul din 6 martie 1786: „Toate legăturile către nuntă adică contracturile acelea cu acărora bărbatul și muerea mai nainte de nuntă intră sine să să legătuiască neputernice și fără de tărie să să țină”³⁾.

1) Amănunte vezi la Dr. Antoniu Marchescu, *Grănicerii bănățeni și Comunitatea de Avere*, Caransebeș 1941, pp. 3-282.

2) Prot. Dr. Gh. Cotoșman, *Episcopia Caransebeșului pînă în pragul sec. XIX*, Caransebeș, 1941, p. 163.

3) Ordinul nr. 5/1785 (Numerele ordinelor sînt cele cu care au fost înregistrate la parohie).

Dacă, după logodnă, are loc copula carnalis între logodnici și fata rămîne gravidă, logodnicul este liber de orice obligație: „de va face cineva pe oarecare după legătura către nuntă la pîntece îngreuiată pentru aceia nu va fi datori ci așa îngreuiată să să conoască ca și aceia care fără de lege legătura către nuntă sau întîmplat⁴⁾). Nici un act încheiat la logodna în alte țări, nu are valoare în cuprinsul imperiului. Pentru a evita orice puțință de abatere de la dispozițiile de mai sus, se dă formula după care trebuie să se încheie învoielile dintre logodnici: „Toate contracturile nunților de acum înainte întracest chip să să facă ca fiind N cu N au voie unul cu altul nunți(i) să să încredințeze întru aceia întră sine legătura or făcut și aceia numai după împreunare puteria sa va ave⁵⁾). Episcopia, constatînd că, românii în loc de logodnă bisericească fac logodnă civilă, dispune ca, în asemenea cazuri, să se facă logodna în ziua cununiei și în legătură cu ea⁶⁾). Această dispoziție se reînnoiește cu adăugarea că, cei candidați la căsătorie, trebuie să știe rugăciunile „inlegiuite” și să aibă „țidula protopresbiterului” pentru cununie.

Logodna trebuie să se facă de către preotul îndreptățit prin domiciliul logodnicilor, sau de preotul delegat de acesta, în fața a doi martori. Dacă logodnicii sînt din parohii diferite, ei își vor exprima voia liberă ori înaintea preotului mirelui, ori fiecare înaintea preotului său.

Obiceiul de a face „tocme” în casele mirilor, noaptea, s-a continuat. Prin ordinul înregistrat la parohie sub nr. 8/1830, episcopia observă că, la asemenea ocazii, adeseori părinții, în stare de beție, făgăduiesc zestre fetelor, ca a doua zi să nu-și mai recunoască făgăduințele. În unele cazuri, părțile ajung înaintea justiției, unde, cu greu se poate stabili adevărul. Se reînnoiește dispoziția ca logodnele să se facă în biserică în fața martorilor și se adaugă: sau în casa preotului, înainte de amiază. Cei nu-și țin făgăduințele, pot fi dați în judecată.

2. Vestirile sau strigările.

Cu ordinul nr. 1/1785, episcopul Virșetului, Vichentie Popovici, aduce la cunoștință dispoziția „Inalt Slăvitului Conziliu” nr. 29150 din 27 decembrie 1784, care, constatînd că: „ceă obișnuită de 3 ori strigare la biserică foarte slab se face”, dispune ca „de acum înainte afară de cele obișnuite și foarte îndeplinindu-să la o lipsă, această taină fără strigaria cea de trei ori aave dezlegarea nunți(i) să nu facă”. Dispensă de strigări poate da episcopul, dar logodnicii trebuie să declare sub prestare de jurămint că între ei nu există nici un impedi-

4) Ordinul nr. 7/1786.

5) Ibidem.

6) Ordinul nr. 10/1790.

ment canonic" cunoscut lor⁸⁾. De la cei cărora li s-au făcut încă odată strigările, „nici un jurământ să nu să primească”⁹⁾.

Vestirile se fac atît în biserica din parohia mirelui, cît și în cea din parohia miresei, în trei duminici sau praznice consecutive, la predică sau cînd va fi „norod” mai mult. Se va anunța numele și pronumele logodnicilor, locul nașterii și ocupația (pentru o mai bună identificare). Dacă mirii sînt din parohii diferite, „oglašuirea” se va face în bisericile ambelor parohii. Dacă o parte a venit în parohia celeilalte părți, dar n-au trecut încă 6 săptămîni, strigările se fac în parohia din care a venit¹⁰⁾.

Abia în anul 1863 se completează această dispoziție: „Nici un parohu să nu cunune pe parohienii de aiurea fără de a fi încredințatu de ajuns despre starea-loru necasatorită sau pre calea atîrnătoarei preoțimi, sau a iurisdicțiunei politice competente, sau prin alte documente destul de încredere; la înțimplarea vreunei îndoieli același preot are pentru clarificarea sa a se întoarce către protopresbiterul său.

Toate acele persoane care sînt de stare liberă (slobodă) ori stau sub orice tutelă ori curatelă (purtare de grijă), atîrînă de parohia aceia în carea are casa sa de familie și sînt conscrise, deși ar locui în altă oricare parohie.

Dar acele persoane care n-au casa de familie sau sînt șterse din aceia, deacă sînt de stare liberă precum sînt căsătorii, văduvii, ori văducele, atunci de aceia parohie în care ele pentru atunci se află, iară deacă nu sînt de stare liberă adecă deacă sînt sub tutelă ori curatelă părinților lor sau a iurisdicțiunei, au se privească ca parohienii acelei parohii în care 6 săptămîni au lăcuit¹¹⁾.

Dispensă de strigări poate da „dregatoria mireneasca”, iar în granița comanda sa cea militară. Căsătoriile încheiate fără strigări sau dispensă, de tot neputincioasă să fie și ne-
trebuincioasă să fie¹²⁾.

Celor ce se cunună în alte țări, trebuie să li se facă strigările în parohiile lor de origine, sau să aibă dispensă de strigări.

Ei sînt scutiți de acestea numai dacă în țara în care se căsătoresc, nu există această regulă.

Au fost numeroase cazuri în care preoții au săvîrșit totuși cununii fără strigări. Preoții Ioan Adamovici din Greoni, Gavril Balica și Antioh Falca din Răcăjdia, se pedepsesc cu închisoare și suspendare de la altar, pentru că au cununat

8) Ordinul nr. 10/1785.

9) Ordinul nr. 11/1785.

10) Decretul din 6 martie 1786, §§ 31—33.

11) Ordinul nr. 348/1863.

12) Decretul din 6 martie 1786, §§ 33—34.

fără strigări, iar căsătoria se desface¹³). Același caz se repetă la Reșița, unde preotul Trifon a cununat pe un romano-catolic cu o ortodoxă¹⁴). Tot așa, preoții Mihail Zaharievici și Pavel Popovici din Surduc, săvârșesc o cununie fără strigări, seara și în casă particulară. Avînd în vedere neștiința mirilor, căsătoria nu se desface, dar preoții se pedepsesc cu o lună închisoare la episcopie, numai cu piine și cu un an suspendare de la altar¹⁵). Unii protopresbiteri și preoți calcă dispozițiile legale „pe mită”.

Rugăciunile pe care trebuie să le știe mirii și să le rostească înaintea preotului sînt: Tatăl nostru, Născătoare de Dumnezeu, Crezul și Decalogul. Deoarece unii le învață numai pentru cununie apoi le uită, se dispune ca pe viitor, să nu se face nici o logodnă, nici vestiri pentru nici o căsătorie (I-a, II-a, III-a, ori a IV--a) pînă ce candidații la căsătorie nu vor rosti aceste rugăciuni înaintea preotului¹⁶).

3. *Impedimentele la cununie și dispensele.*

Consiliul Aulic de Război, prin actul nr. 6953 din 29 martie 1784, dispune ca, atît lutheranii, calvinii, cît și „neuniții” să poată fi cununați și în gradul 3 și 4 de consîngenitate colaterală.

Episcopul Vichentie Popovici, la 14 iulie 1784, a cerut exceptarea ortodocșilor de la această dispoziție. „Crăescul consilium”, prin actele nr. 17454 și 17494/1784, a răspuns că, în gradele interzise de dreptul bisericesc ortodox, episcopii să dea dispensă în mod obligator, spre a se pune de acord cu ordinul imperial.

Episcopul a intervenit din nou la 27 august 1784, arătînd că în ortodoxie se calculează altfel gradele de rudenie decît în catolicism. Consiliul a adresat un intimat mitropolitului de Carloveț (nr. 19673 din 23 august 1784). Acesta confirmînd cele relatate de episcop, Consiliul a stabilit, prin actul nr. 28570 din 13 decembrie același an, ca ortodocșii să se conformeze normelor dreptului lor bisericesc.

În decretul din 6 martie 1786, se spune că cercul de competență a ierarhilor ortodocși se mărginește numai la chestiunile curat duhovnicești și se dau norme privitor la impedimentele și dispensele la cununie. Minorii nu pot încheia căsătorii fără voia părinților sau moșului. Dacă părinții, moșul sau episcopul nu-și dau consimțămîntul, tinerii, sau partea în cauză, se pot adresa justiției mirenești. Aceasta, dacă constată că refuzul este întemeiat, respinge cererea. În caz contrar sfātu-

¹³) Ord. nr. 13/1790.

¹⁴) Ord. nr. 2/1791.

¹⁵) Ord. nr. 18/334/1800.

¹⁶) Ord. nr. 4/1802.

iește pe cei în drept să-și dea consimțământul și dacă aceștia refuză, ea dă dispensa de cununie. Căsătoriile între minori, încheiate fără dispensă, sînt nule. Cei ce s-au cununat „în foarte tinerețe” în mod valid în alte părți, trebuie să posede consimțământul părinților, moșilor, episcopilor, dregătorilor sub tutela cărora se găsesc cei orfani, iar militarii trebuie să aibă dispensa de la regiment sau „de la acela care le poartă grija” lor. În caz contrar căsătoria este nulă. Tot așa nu se vor putea cununa în alte țări cei loviți de vreun impediment din prezentul decret¹⁷⁾.

Consiliul Aulic de Război, cu nr. 21734 din 19 iunie 1787, stabilește vîrsta canonică la băieți 16 ani, iar la fete 12 ani. Sub această vîrstă este necesar consimțământul tutorilor. Episcopia revine asupra acestei măsuri în anul 1790. Adeseori abuzurile în această privință erau grave. Așa, preotul Petru Popovici de la parohia Rudăria a cununat în mod clandestin 2 băieți unul de 11, iar celălalt de 12 ani.

Tot așa preotul Damaschin Popovici din Cîrnecea împreună cu Andrei Blidariu, și-a cununat fiul în vîrstă de 13 ani. Căsătoria se desface, iar preoții se pedepsesc.

„Înalt slavitul ținătoriul de loc, craescul sfat unguresc, prin intimatul său de supt 27 oct. anului acestuia” (n. n. 1807) supt nr. 2209, „încunoștiințează că, spre a împiedeca mutarea „între ascuns în țara ungurească”, împăratul a dispus că nici o persoană străină sub vîrsta de 24 ani să nu se poată căsători în această țară fără consimțământul părinților și fără aprobarea „scaunului stăpînirii”.

Din cauza nepotrivirii dintre dispozițiile dreptului bisericesc și legile civile privitor la vîrsta canonică, care, după legile civile, era diferită în diferitele părți ale imperiului comanda regimentului comunică ordinul comandamentului general, care stabilește, în Granița Militară, 18 ani pentru feciori și 15 ani pentru fete¹⁸⁾.

Consîngenitatea în linie directă constituie impediment la cununie în orice grad, iar în linie colaterală numai pînă în gradul 4 inclusiv. Dispoziția se referă și la frații după, un singur părinte, ca și în cazul cînd unul ar avea tată necunoscut. Cuscria de felul întii constituie impediment numai pînă în gradul 4¹⁹⁾. Dacă două persoane se găsesc într-un grad de rudenie prevăzut de §§ de mai sus, este necesară, pe lîngă dispensa arhierească, și dispensa împărătească. De altfel este suficientă dispensa din partea episcopului eparhial. Mirii, care cunoscînd existența vreunui impediment între ei, l-au tănuît

17) Decretul din 6 martie 1786, §§ 37 și 38.

18) Ord. nr. 16/1821.

19) Decretul din 6 martie 1786, §§ 13 și 15.

și acest lucru se dovedește ulterior „se depart și cu arest de 3 ani și cu robodă sau altă rinduită pedeapsă să se pedepsească”²⁰⁾.

În caz de silă, căsătoria se poate convalida numai cu consimțământul părții silite²¹⁾. De asemenea, căsătoria încheiată prin înșelăciune și frică, este nulă. Dacă însă înșelăciunea sau frica au trecut și partea în drept n-a intentat proces, nu mai poate cere desfacerea căsătoriei. În caz de impotență, căsătoria se poate desface prin sentință judecătorească. Instanța însă nu se va mulțumi nici chiar cu declarația pîrîtului, ci va cerceta prin persoane străine în măsură să știe dacă pîrîtul a fost impotent înainte de căsătorie. În caz afirmativ, căsătoria se desface, dacă „nevrednicia” nu este vindecabilă. În caz contrar, nu se desface. Tot așa, nu se desface dacă impotența s-a dobîndit după căsătorie²²⁾.

Cei lipsiți de minte pot încheia căsătorii valide numai în momentele de luciditate. Dacă n-au asemenea momente, nu pot încheia căsătorii legale. Surzii și muții, dacă-și pot exprima voința prin semne, pot fi căsătoriiți²³⁾.

Căsătoria celor care, după logodnă, au păcătuit, este nulă. De asemenea, dacă după căsătorie, se constată că femeia a fost însărcinată de altul, înainte de nuntă, și bărbatul ei n-a știut, nunta „nu are nici o putere”²⁴⁾. Dacă unul dintre candidații la căsătorie a preacurvit înainte de nuntă, nu poate încheia căsătoria²⁵⁾. Crima săvîrșită fie de amîndoi candidații la căsătorie, fie numai de unul, cu sau fără știrea celuilalt, constituie impediment pentru căsătorie²⁶⁾.

Căsătoriile cu necreștinii sînt nule²⁷⁾.

Pentru căsătoriile dintre catolici și ortodocși, preoții vor cere îndrumări de la episcop, după ordinul Locotenenței ungare nr. 20384 din 6 oct. 1807. Aceeași Locotenență, prin intimatul său nr. 20784 din 12 oct. 1807, încunoștințează, privitor la confesiunea copiilor din astfel de căsătorii, următoarele:

1. Dacă tatăl este greco- sau romano-catolic, toți copiii vor fi botezați și creșcuți în această confesiune.
2. Dacă tatăl este necatolic, înainte de căsătorie, va trebui să consimtă ca toți copiii să primească legea catolică.

20) Idem, § 47.

21) Decretul din 6 martie 1786 și 17.

22) Idem, § 42—45.

23) Idem § 24.

24) Idem §§ 25 și 26.

25) Idem, § 18.

26) Idem, § 19.

27) Idem, § 10.

Ajunși la majorat, ei pot îmbrățișa orice confesiune. Privitor la copiii nelegitimi, se dispune ca, dacă tatăl este catolic, copiii să se boteze și să se crească în această confesiune. Iar dacă tatăl nu este catolic, copiii să se boteze de preotul catolic. Numai dacă tatăl îi poate întreține, e liber să-i crească în confesiunea sa. În caz contrar, copiii se vor lua la „hrănitoarea rinduită” pentru astfel de copii și vor fi crescuți în confesiunea catolică²⁸⁾. Treneri de la catolicism la altă confesiune se aprobă numai de împăratul după ce petentul este supus în prealabil unei catehizații de 6 săptămâni, după care preotul catehet îi eliberează un act, din care să rezulte că acesta nu și-a schimbat hotărîrea²⁹⁾. Dacă părinții, fie chiar și amîndoi ortodocși, declară în scris că-și vor boteza și crește copiii în legea catolică, aceasta va fi confesiunea copiilor. Se interzice preoților ortodocși a boteza pe acești copii³⁰⁾.

Consiliul Aulic de Război, prin intimatul nr. 25895 din 15 noiembrie 1784, dispune ca militarii din Granița și mai ales cei din „feltregimenturi” (Feldregimenten), să nu se poată căsători fără autorizația autorităților militare și a preotului militar. Prin intimatul nr. 4112 din 14 februarie 1785, Consiliul precizează că autorizațiile se eliberează comandamentului de companie și preotul regimentului. Această regulă se aplică și invalizilor grăniceri. Dispoziția se reînnoiește în Decretul din 1786. În caz de nerespectare a acestei dispoziții, căsătoria se desface, iar preotul și mirii se pedepsesc. Văduva unui ofițer, din cauza că a călcat această dispoziție la căsătoria sa, nu primește pensia legală după moartea soțului (povățuirea Consiliului Aulic nr. 29.309 din 30. XI. 1813). Cu anul 1822, obligativitatea acestei autorizații se extinde și asupra fetelor și văduvelor, care voiesc a se căsători, fie în Graniță fie în Provincial. Pentru minore autorizația o eliberează comandamentul regimentului³¹⁾. În anul 1824, Comandamentul General al Banatului face cunoscut hotărîrea Consiliului Aulic care prevede ca, de acum înainte, toți funcționarii militari, spre a se putea căsători, trebuie să obțină autorizația Consiliului Aulic. În anul 1831 se precizează că de o astfel de autorizație au nevoie numai ofițerii, fie că locuiesc în Graniță, fie în Provincial. Prin § 29 din Buletinul guvernului imperial din anul 1854, se exceptează de la această autorizație ofițerii care au salariu anual mai mare de 900 florinți.

În caz de adopțiune, trebuie să se ceară aprobare de la „stăpînire” în acest scop, fiindcă s-au întîmplat două cazuri în care s-au eliberat autorizații ilegale pentru cununie: cazul

28) Ord. nr. 11/1843.

29) Ord. nr. 7/1784.

30) Ord. nr. 1/1815.

31) Rescriptul Cons. Aulic nr. 4240/30, IX. 1822.

unei minore și al unei femei din „Țara Ștaierului”, al cărei bărbat era încă în viață. Preoții vor trece în matricolele cununților pe fiecare „cu numele și polera dreaptă spre a evita confuziile³²⁾”.

Cununia o săvârșește preotul îndreptățit prin domiciliul mirilor. Regimentele de graniță sînt supuse jurisdicției preoților parohi respectivi. Dacă erau în afară de graniță, erau supuși jurisdicției preoților militari. Preoții „jubiliruiți”, fie din cauza vîrstei, fie din alte cauze, nu aveau voie să săvârșească credincioșilor nici un fel de slujbă, și cu deosebire nu aveau voie să cunune, căci aceștia le săvîrșeau în mod clandestin, fără acte și forme, rămînînd astfel de cazuri și neinmatricolate (ord. nr. 456/1792). În cazul căsătoriilor între un greco-sau romano-catolic și un ortodox, dacă partea catolică cere, cununia o face preotul catolic. Cel ortodox poate asista (actul imperial nr. 20.996 din 10 sept. 1799).

Dacă vreo persoană din celelalte țări de coroană, care „își păstrează atîrnarea sa de cea de pînă acum casnică”, ar voi să se căsătorească în Ungaria, Ardeal, Croația, Slavonia, Voievodatul Sîrbesc și Banatul Timișan, trebuie să aducă autorizație de cununie de la autoritatea politică a locului său de naștere, sau act din care să rezulte că n-are nevoie de dispensă. Această ultimă dispoziție nu se aplică în Granița Militară³³⁾. Bavarezii nu pot încheia căsătorii valide în nici o parte a imperiului fără autorizație de la autoritățile civile bavareze și fără „atestat” de la preotul locului, din care să rezulte că nu există nici un impediment canonic³⁴⁾. Guvernatorul Voievodatului Sîrbesc și al Banatului Timișan încunoștințează că bavareleze venite și așezate în aceste părți, n-au nevoie de autorizație din Bavaria pîtru cununie³⁵⁾. Persoanelor străine, care voiesc să se căsătorească în Imperiul austriac, nu li se dă voie, pînă ce nu păsesc sub stăpînirea austriacă, adică pînă ce nu vor fi trecut 10 ani de la venirea lor în imperiu. Preoții vor cere îndrumări de la episcopie pentru fiecare caz în parte³⁶⁾.

Privitor la căsătoriile țiganilor numiți „locuitorii cei noi”, se dispune de către Consiliul Aulic că ei nu pot fi cununați fără autorizația solgabirăilor respectivi. Tot odată preoții sînt obligați a-i învăța rugăciunile rînduite. Cei ce nu voiesc să le învețe, să fie denunțați autorităților mirenești, care le vor aplica pedeapsa cuvenită „spre vedere tuturor”³⁷⁾.

32) Ord. nr. 1/1815.

33) Ord. nr. 2/1852.

34) Ord. nr. 364/93/1852.

35) Ord. nr. 156/54/1852.

36) Ord. nr. 933/1859.

37) Ord. nr. 4 și 6/1784.

În anul 1784, împăratul a decretat legală căsătoria a 4-a pentru ortodocșii din întregul imperiu. Biserica a săvârșit această cununie pe bază de dispensă, după cum reiese dintr-un act din 1851, unde se spune că patriarhul a împuternicit pe Samuil Mașirevici arhimandritul de la Bezdin și administrator al Eparhiei Verșetului, de a da dispensă pentru a patra cununie³⁸⁾.

Procedura la logodnă, strigări și cununii, era următoarea: candidații la căsătorie, după ce obțineau autorizația autorităților militare pentru cununie, se prezentau înaintea preotului și, în fața a doi martori, își exprimau voia liberă de a se uni unul cu altul. Pentru minori era necesar consimțământul părinților sau al tutorilor. Preotul întocmea actul după formula dată prin Decretul imperial din 6 martie 1786 și asculta pe logodinci rugăciunile. Urmau strigările sau vestirile. Dacă acestea se făceau în parohii diferite, preotul cununator, preotul miresei, trebuia să ceară de la celălalt preot act scris, din care să reiese că s-au făcut vestirile, sau mirii prezentau dispensa de vestiri de la comandamentul militar. Despre toate acestea, preotul înștiința, prin mire, în scris pe protopresbiter. Acesta, tot în scris, încuviința cununia. În cazul cînd mirii erau din parohii diferite, fiecare preot raporta protopresbiterului iar acesta adresa actul de răspuns preotului miresei. Dacă candidații la căsătorie erau din companii diferite, fiecare comandant de companie elibera, pentru cel din compania sa, cite o autorizație de căsătorie (Heiratslizenz). Toate aceste acte se legau pe ani și se păstrau la oficiul parohial.

Unii soți se certau și se despărteau. La divorț, declarau, mai ales femeile, că nu s-au cununat de bună voie, că preoții nu le-au cerut consimțământul nici la logodnă, nici la cununie. Spre a evita astfel de cazuri de divorț, în anul 1863, se dispune ca, după ce prezintă autorizația militară, candidații la cununie să fie chemați împreună cu părinții la oficiul parohial și să fie chestionați de către preot în fața martorilor, după cântecica „Cunoștințe folositoare despre trebile căsătoriilor”. Acest lucru se repeta la logodnă și, dacă logodna se făcea cu mult înainte de cununie, se repeta și în biserică înainte de cununie. „Și dacă tinerii de toate trei ori sau de două răspund la făcutele întrebări cu vorbe vioane dar nu sugrumat sau moale și cu îndoiala inimii, atunci numai să păsească cu ei la cununie”³⁹⁾.

Preotul va trece imediat fiecare caz de cununie în matricola cununaților, după „formularul cel funduit”, cu propria mînă. Formularul cuprinde următoarele rubrici: nr. crt., luna și ziua cununiei, starea civilă, numele și prenumele mirelui,

38) Ord. rn. 511/1851.

39) Ord. nr. 131/1863.

prenumele miresii precum și numele, prenumele și domiciliul tatălui (dacă e văduvă, numele, prenumele și domiciliul fostului soț), numele, prenumele și domiciliul nunului și semnătura preotului cu arătarea calității și a comunei. În anul 1824 se introduc matricole tipărite, în care se menționează logodna și vestirile.

Din anul 1831 se trece în matricole și vârsta mirilor, precum și numele a doi martori, iar în 1863 se dispune a se consemna și data strigărilor.

Registrele matricole s-au purtat, până în anul 1828, în trei exemplare, dintre care unul se păstra la parohie, al 2-lea se înainta autorităților laice, iar al treilea episcopiei. După acest an exemplarul ultim nu s-a mai întocmit⁴⁰⁾.

4. Divorțul.

Dispozițiile privind divorțurile sînt cuprinse în Decr. din 6 martie 1786 și sînt completate și explicate prin ordine ulterioare.

În partea introductivă a Decretului, se spune că toate procesele, afară de cele de natură duhovnicească, care rămîn în cercul de competență al episcopilor („de s-au și judecat pînă acum prin judecata duhovnicească, toate de la duhovniceasca stăpînire desăvîrșit sînt luate și dregătorilor mirenești spre judecată sînt date”). În paragraf 1 se spune că procesele de divorț se vor judeca de instanțele laice.

Căsătoria este indisolubilă cît timp trăiesc ambii soți⁴¹⁾. Autoritatea care declară o căsătorie desfăcută, să îngrijească ca cei doi soți să nu mai trăiască împreună. Copiii născuți rămîn sub puterea părintelui, pentru a căror întreținere ca și în legătura cu cheltuelile ivite cu ocazia despărțirii „dregătoria are a judeca”.

Dacă un soț „va păși foarte iute cu altul sau se va îndemna către năravuri rele, părții cei ce rabdă”, i se dă voie să ceară despărțire de la pat și de la masă numai în cazul cînd amîndoi soții s-au hotărît la aceasta și s-au înțeles asupra împărțirii averii. Înainte de a se judeca, soții trebuie să se prezinte la preotul paroh, care va încerca împăcarea lor. Dacă acesta nu reușește, el eliberează un act în acest sens. Cei despărțiți se pot împreuna din nou⁴²⁾.

Pentru necatolici se adaugă următoarele: Dacă un soț preacurvește sau atentează la viața celui alt soț, acesta din urmă poate cere desfacerea căsătoriei și instanța de judecată trebuie să dea decizia de divorț. Dacă un soț părăsește pe celălalt soț fără motiv și pleacă în loc necunoscut, „fata cea

⁴⁰⁾ Ord. nr. 9/1828.

⁴¹⁾ Decretul din 1786, § 41.

⁴²⁾ Idem, §§ 46, 48—52.

fugită de trei ori cu arătate tipuri să se cheme înapoi ca să dea răspuns pentru fuga sa" și dacă nu se întoarce, instanța eliberează pe soțul rămas spre a se putea căsători din nou.

În caz de „mare vrajbă și nebiruită uriciune și dacă ambii soți voiesc a se despărți, trebuie să se despartă mai întâi de la pat și de la masă, iar divorțul se poate pronunța numai dacă nu suferă copiii lor din această cauză. Soții nu pot încheia o nouă căsătorie dacă nu pot dovedi cu acte scrise că s-au îndeplinit toate formele legale privitor la soarta copiilor. Nici un soț nu poate încheia căsătorie cu persoana care a provocat divorțul. Dacă femeia vrea să se remărite, „se cuvine oare cîteva vreme a aștepta”, spre a nu se produce confuzie privitor la zămislire. Cei divorțați se pot căsători din nou, dar numai dacă a doua căsătorie se încheie în alte condiții decît cea dintîi⁴³⁾.

În cazul despărțirii de la pat și de la masă, dacă un soț refuză să se prezinte la judecată, dar se constată că despărțirea este „dreaptă”, ea este socotită și fără sentința formală a justiției. Unii preoți, spre a zădărnici divorțurile, refuză să dea soților actul prevăzut de § 52. al Decretului din 1786. Episcopia Virșețului, sesizată de scaunul de judecată al Timișorilor, atrage atenția preoțimii că un asemenea refuz are drept consecință „cumplită pedeapsă”⁴⁴⁾.

Începînd cu anul 1790, divorțul se judecă de consistoriile eparhiale „cum a fost mai înainte”, dar numai la ținuturile nemilitarizate. În Granița Militară rămîne în vigoare Decretul din 1786. Doi ani mai tîrziu (1792) „din îngăduința imperială, pentru cazurile cînd un soț a părăsit pe celălalt și s-a dus în loc necunoscut, se arată procedura pentru divorț atît pentru „păorie cît și pentru miliție”. Soțul părăsit se adresează consistoriului eparhial. Acesta trimite un formular tipărit în limbile germană, sîrbă și romînă, completat cu datele personale ale soților în toate parohiile eparhiei, precum și în celelalte eparhii. Preoții citesc în biserici actul dînd explicațiile necesare. Odată cu prima publicație, se lipește pe ușa bisericii un exemplar din actul prin care soțul plecat este provocat să se întoarcă la căminul conjugal, act care rămîne acolo pînă la încheierea procedurii. După două luni, se citește din nou actul în auzul credincioșilor. După alte două luni, se citește a treia oară și după trecerea altor două luni (în total 6 luni) preoții raportează protopresbiterilor, iar aceștia episcopilor lor. Dacă soțul plecat nu se reîntoarce în acest interval de timp, consistoriul pronunță sentința de divorț⁴⁵⁾. Nu se aplică această procedură pentru cei luați robi de turci. Ace-

43) *Idem.*, §§ 54—62.

44) Ord. nr. 23/1787.

45) Actul imperial nr. 466/7—11—1792.

știa trebuie așteptați pînă la reîntoarcere. Soțul rămas este declarat liber numai dacă poate dovedi cu mărturie vrednică de crezămînt moartea soțului rob. Dar nereguli s-au săvîrșit și în asemenea cazuri. Așa, preotul Mihail Drăgîlă, de la parohia Prilipeți, a cununat pe grănicerul Iancu Suveț cu o oarecare Paraschiva, soția sa Floarea fiind în robia turcească. El se baza pe un atestat fals „al popii Barbului Iancului Sirbu, Pirvu Robesci și Gheorghe Papuc Vetama lăcuiitorilor de la Florentini din stăpînirea turcească”, precum și pe mărturia unor grăniceri din Prilipeți. La întoarcere Floarea a dat cazul în judecată consistoriului eparhial. Acesta a desfăcut căsătoria ilegală, iar pe preot l-a pedepsit pentru că a încheiat căsătoria fără încuviințarea consistoriului eparhial⁴⁶⁾.

Deși documentele care ne-au stat la îndemînă sînt numai o parte din materialul necesar pentru cunoașterea vieții religioase a rominilor bănățeni din fosta Graniță Militară, totuși, ținînd seama de faptul că ele n-au fost, pînă astăzi publicate și utilizate, constituia un material documentar important. În problema căsătoriei ca în toate problemele bisericesti ale ortodocșilor din această regiune, începînd din anul 1777, s-au introdus norme ale dreptului canonic apusean și dispoziții civile, în paguba orînduirilor bisericesti ortodoxe. Unele s-au menținut cu toate protestele episcopilor ortodocși. Așa, la căsătorie, autorizația din partea autorităților militare era absolut necesară în ținuturile militarizate. Pînă în anul 1785, divorțurile se judecau de consistoriile eparhiale. De la acea dată, ele trec în competența instanțelor civile de judecată. Începînd cu anul 1790, acestea se judecă din nou de consistoriile eparhiale, dar numai în ținuturile nemilitarizate. În 1792, fiind vorba de soții care au părăsit căminul conjugal și s-au dus în locuri necunoscute, se spune că divorțurile le judecă consistoriile eparhiale, și în ținuturile militarizate. Curtea vieneză a încercat să impună normele dreptului canonic apusean în calcularea gradelor de rudenie, dar protestele repetate ale chiriarhilor ortodocși au zădărnicit acest plan. Privitor la căsătoriile dintre catolici și ortodocși, dispozițiile erau de așa natură încît ortodocșii nu aveau decît de pierdut. În anul 1788 împăratul a decretat legală căsătoria a IV-a „care pînă acum la noi a fost defăimată”, zice ordinul adresat de episcopul Iosif Ioanovici Șacabent protopresbiterilor și preoților din eparhia sa. Aceasta a rămas în vigoare pînă la reînființarea Mitropoliei Ardealului, la anul 1864.

⁴⁶⁾ Ord. nr. 19/356/1800.

PRECEPTUL „SĂ NU UCIZI“ ÎN ÎNVĂȚĂTURĂ PRINCIPALELOR RELIGII ACTUALE*)

de Magistrand SORIN COSMA

Marele și piosul rege indian Ashoka (secolul III î. Hs.), supranumit „Constantin cel mare al budismului”, a blestemat războiul, spunînd că „armele sînt nedemne de om”¹⁾. Desigur, el socotea că oamenii trebuie să renunțe cu desăvîrșire la practica războiului și să caute să rezolve neînțelegerile dintre ei pe cale pașnică.

Învățătura tuturor marilor religii actuale se pronunță astăzi în acest sens, deși istoria ne arată că, în trecut, au existat religii care cereau sacrificii omenеști pentru îmbunarea zeilor și aveau zei care patronau războaiele unor popoare împotriva altor popoare.

Astăzi, aceste forme inferioare de religiozitate au dispărut, cum era și firesc; nici o religie nu mai cere sacrificii de vieți omenеști, iar marile religii condamnă nu numai omuciderea rituală, ci, în general, suprimarea vieții, interzicînd membrilor lor a se ucide întreolaltă, a angaja pe alții să se ucidă sau a se sinucide.

Vom căuta deci, în cele ce urmează, să arătăm cum într-adevăr preceptul „să nu ucizi” este un imperativ care se impune în morala principalelor religii actuale.

I. TAOISMUL ȘI CONFUCIANISMUL

Lao-Tzi, filosoful antic chinez din care se inspiră taoismul, a doua mare religie din China, pledează pentru principii umanitare, arătînd că din cele trei comori pe care le prețuiește, prima este „dragostea de om” (Dao-De-Tzîn, LXVII²⁾). Întreaga comportare a înțeleptului taoist trebuie să fie în așa fel, încît să nu vatăme pe semenul său, ci să-l ajute ori de cîte ori este nevoie. Pentru a practica virtutea, prin care se

*) Această lucrare pentru titlul de magistru în Teologie a fost întocmită sub îndrumarea pr. profesor Emilian Vasilescu, care a dat și avizul pentru a fi publicată.

1) „Gazeta Literară”, an. IX, nr. 3, 29 martie 1962, p. 8.

2) Folosim traducerea romînească din lucrarea lui Ian-Hin-Şun, *Filosoful antic chinez Lao-Tzi și învățătura sa*, Bucureşti, 1953.

ajunge la comuniunea cu Tao (principiul absolut). Înțeleptul trebuie mai întâi să lepede orice patimă din ființa lui și să imite pe Tao. „Pentru aceea el trebuie să restabilească în sine unitatea și repaosul, a supune principiul vital al inteligenței, a se preda în mod interior lui Tao”³⁾. Virtuțile pe care trebuie să le practice cel ce imită pe Tao au toate un caracter umanitar, menite să creeze raporturi pașnice între oameni. Enumerăm, împreună cu Harlez, câteva: „Umanitatea, simplitatea, cumpătarea, puritatea, dreptatea, bunătatea, generozitatea, binefacerea, îngăduința, abținerea de la toate izbucnirile, a renunța la toate ambițiile”⁴⁾.

Celui ce vrea să trăiască, să fie fericit, să fie protejat de cer și de îngeri, pentru ca totul să meargă bine, cartea taoistă *Kan-jing-p'ien* îi oferă o serie de îndemnuri, din care reiese cât de mare și de universal trebuie să fie respectul vieții: „Fiți compătimitori pentru orice ființă, loiali față de suverani, cu pietate față de tatăl vostru, cu fidelitate față de amicii voștri și respectuoși față de oamenii mai în vârstă decât voi. Corectați-vă voi înșivă și transformați și pe alții. Aveți milă față de orfani, ajutați văduva, cinstiți pe bătrâni și iubiți copiii. Nu vătămați ființele care se tirăsc, nici plantele, nici animalele. Indurați răul pe care îl suferă oamenii și bucurați-vă de fericirea lor; ajutați-i când sînt în strîmtorare și veniți-le în ajutor, dacă se află în primejdie...”⁵⁾ Din astfel de precepte, asemănătoare celor din sf. Evanghelie, reiese limpede că între oameni trebuie să existe raporturi de iubire, de întraajutorare reciprocă. Cel ce trăiește în mijlocul oamenilor trebuie să facă întotdeauna dovadă de omenie: „Cel omenos, care îi servește cu devotament pe oameni, se poate afla în mijlocul lor”. (Dao-De-Tzîn, XIII).

Taoismul înfierează cu vehemență războiul, fiindcă „pe unde au trecut armatele cresc buruieni și spini. După războaiele mari, vin ani de foamete”. (Dao-De-Tzîn, XXX). Nici eroii în războaie nu pot fi apreciați și stimați, pentru că „a te gloriga cu o victorie înseamnă a te bucura de uciderea oamenilor. Cel ce se bucură de uciderea oamenilor nu poate câștiga simpatia în țară. Dacă ei omoară oameni, e un motiv pentru care trebuie să plîngem amar. Victoria trebuie sărbătorită printr-o ceremonie funebră” (Dao-De-Tzîn XXXI).

Principii asemănătoare, menite să promoveze dragostea între oameni, găsim și în confucianism. Preceptul „să nu ucizi” poate fi dedus în această religie din cunoscuta „regulă

³⁾ C. de Harlez, *Les religions de la Chine*, Leipzig, 1891, p. 177.

⁴⁾ *Ibidem*.

⁵⁾ W. E. Soothill, *Les trois religions de la Chine*, Paris, Payot, 1934, p. 227.

de aur”: „Nu faceți altora ceea ce nu doriți să vă facă aceia vouă”⁶). În sensul nostru, acest precept poate fi interpretat în felul următor: precum fiecare om ține la viața sa, așa fiecare om are datoria de a respecta viața semenului său.

Printre regulile de comportare ale unui tânăr, Confucius arată că „în casă, un om tânăr trebuie să dea mărturie de dragoste filială față de părinții săi. În afara casei, el trebuie să respecte pe cei care sînt mai în vîrstă decît el. Trebuie să fie atent și sincer, să iubească pe toți oamenii”⁷).

În confucianism, găsim o concepție superioară despre dragoste, care poate fi asemănată cu cea propovăduită de Sf. Evanghelie. Conceptul „jen”, în morala confucianistă, înseamnă un „sentiment de umanitate către alții și un sentiment de demnitate umană către sine însuși”... El e întrebunțat însă și cu sensul celor cinci virtuți cardinale: umanitate, dreptate, politețe, prudență, sinceritate... Doctrina maestrului (Confucius), scrie în cartea Lun-ii (IV, 15) constă în „desăvîșirea de sine, în a iubi pe alții ca pe tine însuți”. Dragostea de aproapele, redată tot prin „jen”, e ceea ce — după Confucius — face pe om”⁸).

Mencius, cel mai strălucit discipol al lui Confucius, condamnă, în fața suveranilor timpului, omorîrea omului de către om. Iată un început de conversație, pe care el a avut-o cu suveranul Liang-Sing-Wang: „Apropiindu-mă de el, m-a întrebat: Ce trebuie făcut pentru a întări imperiul?” Eu i-am răspuns cu respect: „I se dă stabilitate prin unitate” — „Cine va putea să-i dea această unitate?” Eu am răspuns cu respect: „Cel care nu găsește plăcerea în a omori oameni”⁹).

Împăratul Khang-Hi (1662—1723), din dinastia Tsing, confucianist convins, a extras preceptele cele mai importante ale operei lui Confucius, sintetizînd învățătura înțeleptului chinez în 16 puncte, care au devenit normative pentru principii și funcționarii imperiului ca Decalogul pentru evrei. Spicuim cîteva precepte care ne interesează în problema noastră: 1. Stimăți în cel mai înalt grad pietatea filială și supunerea frățească, pentru a da relațiilor sociale importanța care le e datorată. 2. Purtați-vă cu generozitate față de membrii familiei voastre, ca să vă bucurați întotdeauna de armonie și bunățate. 3. Cultivați pacea și buna înțelegere cu vecinii noștri,

⁶) *Ibidem*, p. 205.

⁷) *Ibidem*, p. 206.

⁸) Pr. A. Popescu, *Umanismul marilor filozofi moraliști chinezi*, în rev. „Glasul Bisericii”, an. XIX, 1960, nr. 3—4, p. 326—327.

⁹) Chang-Meng, I, 1. După trad. lui G. Pauthier, *Confucius et Mencius, Les Quatre livres de philosophie morale et politique de la Chine*, Paris, 1868, p. 328.

ca să preveniți certurile și procesele. 12. Puneți stavilă calomniilor, ca să protejați pe oamenii onești și buni. 16. Căutați să îndepărtați de la voi ura și minia ca să arătați că voi simțiți importanța datorată persoanelor și vieții lor”¹⁰).

Rezultă că taoismul și confucianismul, promovând principii umanitare, condamnă uciderea omului de către om și propun crearea relațiilor pașnice și de armonie între toți oamenii.

II. BRAHMANISMUL ȘI BUDISMUL

În gândirea indiană, facem cunoștință cu o înțelegere a lucrurilor religios-morale apropiată mult de cea evanghelică. Punând accentul pe interiorizare, cugetarea indiană duce lupta pentru purificarea morală. Pornind de la principiul că dintr-o inimă curată nu pot ieși decît fapte bune, *Bhāgavad-Gītā*¹¹) precizează că „pofta și minia izvorăsc din patimă... Înainte de toate stăpînește organele și alungă de la tine răul, care otrăvește cunoștința și viața”. (III, 37; 41).

Toate păcatele, printre care și crima, izvorăsc din egoism: „Cine nu e orbit de iubirea de sine și n-are conștiința tulburată nu ucidе și nu e pătat...” (Bhag. XVIII, 17).

Înțeleptul trebuie să urmeze virtutea, conducîndu-se în viața lui după ceea ce numim: „regula de aur”, care este numită în *Pānciatantra*¹²) „chintesența virtuții”: „Omul să nu facă altora ceea ce e rău pentru el” (III, 103).

Printre relele care provin din iubirea de plăcere este și vinătoarea, fiindcă orice vietate trebuie respectată: „Băuturile îmbătătoare, jocul de noroc, femeile și vinătoarea, în această ordine trebuie privite de rege ca cele mai primejdioase rele care provin din iubirea de plăcere”. (Legea lui Manu, VII, 50)¹³). „Abținerea de a aduce vătămare oricărei ființe prin fapte, prin cuvinte, cu gîndul, bunăvoința, dărnicia, sînt datorii veșnice ale oamenilor de bine”. (*Mahābhārata*, III, 16782)¹⁴).

Omul superior întotdeauna este stăpîn pe sine însuși, se comportă cu blîndețe și dorește viața întregii lumi: „Un om superior este acela care este stăpîn pe sine și blind, care spu-

¹⁰) După A. Réville, în *La religion chinoise*, Paris, 1889, p. 359—60.

¹¹) Folosim traducerea lui I. Mihălcescu, București, 1932.

¹²) Textele din *Pānciatantra* și *Hitopadesa* le-am luat din studiul Diac. Prof. E. Vasilescu, *Căile ce duc la virtute după înțelepciunea indiană*, publicat în rev. „Glasul Bisericii”, an. XVIII, 1959, nr. 3—4, p. 207—216.

¹³) Folosim traducerea lui I. Mihălcescu, Buc. 1920.

¹⁴) Textele din *Mahābhārata* le-am luat din studiul Diac. Prof. Em. Vasilescu, *Căile ce duc la virtute după înțelepciunea indiană* (II), publicat în rev. „Glasul Bisericii”, an. XVIII, 1959, nr. 5—6, p. 411—419.

ne adevărul și care nu-și pierde cumpătul a pagubă, care dorește, viața întregii lumi”. (Mahăb., V, 1275). Un astfel de om se abține de la orice mînie și caută să nu jignească pe nimeni prin atitudinile sale: „Omul care înfrînează, ca pe un cal, pornirea mîniei sale, este numit de oamenii de bine, un vizitiu care nu cade niciodată încurcat în hăturile sale”. (Mahăb., I, 3320). „Calomniatorul este un șarpe crud, ascuns, care răspîndește vrăjmășia”. (Mahăb., V, 1173). „Omul cu vorbe ascuțite, aspre, veninoase, care rănește pe alții cu spinii glasului său, este cea mai nemernică dintre ființe și aduce necrocirea legată de gura sa”. (Mahăb., I, 3559).

Gubernatorul statului are datoria să pedepsească pe aceia care se dedau la violențe, fiindcă violențele răspîndesc frica între creaturi și atrag asupra sa ura generală: „Regele... să nu sufere nici o clipă pe omul care săvîrșește violențe: precum incendieri, tâlhării etc...” (Legea lui Manu, VIII, 344). „Regele care tolerează pe omul care săvîrșește violențe, se prăbușește în pieirea sa și își atrage ura generală”. (Legea lui Manu, VIII, 346). „Niciodată regele, fie din motive de prietenie, fie în nădejdea unui mare cîștig, nu trebuie să pună în libertate pe făptuitorii de acte violente, care răspîndesc groaza între toate creaturile”. (Legea lui Manu, VIII, 347). Regele de asemenea este dator să pedepsească actele de brutalitate cu o pedeapsă egală cu suferința creată de acel act brutal: „Dacă o lovitură urmată de o puternică neliniște a fost dată vreunui om sau animal, regele trebuie să aplice celui care a lovit o pedeapsă proporțională cu durerea mai mare sau mai mică pe care a trebuit să o producă lovitura”. (Legea lui Manu, VIII, 286).

Iubirea este virtutea care trebuie să caracterizeze viața celui virtuos: „Ura nu trebuie să stea în preajma omului virtuos, a celui inteligent, a doctorului. Iubirea o datorăm lucrurilor frumoase, ura celor urite”. (Mahăb., V, 1449). Legea iubirii este veșnică și se îndreaptă spre om, se manifestă prin atenția acordată lui, în scopul menajării lui: „Trebuie să dai un pat bolnavului, un scaun omului obosit, apă celui căruia îi este sete, hrană celui căruia îi este foame. Trebuie să-ți dai ochii, trebuie să-ți dai sufletul, trebuie să-ți dai vorba spusă în chip plăcut, trebuie să te scoli și să dai scaunul tău; este legea stabilită pentru veșnicie”. (Mahăb., III, 101—102).

Acest umanism, care se degajează din gîndirea indiană, asemănător cu cel al sf. Evangheliei, arată marele preț acordat vieții omului și tuturor ființelor. Astfel Legea lui Manu pedepsește cu amendă pe acei „medici și chirurghi care își exercită rău meseria”, pricinuind suferință omului și animalelor. (IX, 284).

Spiritul indian, fiind un spirit pașnic, condamnă cu hotărîre războiul: „Celor care se gîndesc într-una la război, li

se sleiește vistieria; pentru ei nu este nici somn, nici dorință de a petrece, nici vreo plăcere. (Panc, III, 128).

Același umanism este preconizat și în timpul războiului: „Războinicul nu trebuie niciodată să se folosească împotriva dușmanilor săi de arme viclene, nici de săgeți cu dinți, nici de săgeți otrăvite, nici de săgeți aprinse. Să nu lovească nici pe dușmanul pedestru, dacă el se află în car, nici pe bărbatul moleșit, nici pe cel ce-și împreună mâinile spre a cere iertare, nici pe cel cu părul desfăcut, nici pe cel care șade, nici pe cel care zice: „Sînt prizonierul tău”; nici pe cel adormit, nici pe cel fără platoșă, nici pe cel gol, nici pe cel dezarmat, nici pe cel ce privește la luptă fără a lua parte la ea... „nici pe cel doborât de înfrustare, nici pe cel greu rănit...” (Legea lui Manu VII, 90—94).

Legea lui Manu recomandă legitimă apărare, însă pe cît se poate să se respecte viața celui care atacă: „Nu este vinovat cel care omoară pe drept: pentru siguranța sa... și pentru ocrotirea unei femei sau a unui brahman. Omul trebuie să omoare fără șovăire pe oricine se aruncă asupra lui, ca să-l asasineze, dacă nu poate scăpa altfel... Omorirea omului care încearcă să asasineze pe altul, în public sau în particular, nu constituie nici o vină pentru omor; căci este furia în luptă cu furia”. (VIII, 349—352).

În dilema de a ataca sau nu pe cei ce rîvnesc avutul lor, înțelepții brahmani, conchid că uciderea „ar fi pătată de sînge”. „Mai bine mănînc pîinea cerșită în toată lumea, decît să ucid pe acești bărbați vrednici de cinste. Cu toate că ei rîvnesc avutul nostru, totuși bucuria ce aș simți, dacă i-ași ucide, ar fi pătată de sînge”. (Bhagav., I, 5).

Pornind de la ideea că oamenii sînt egali și că originea lor etnică nu poate motiva nici avantajele și nici dezavantajele pe care le-ar avea cineva în societate, înțelepciunea indiană se pronunță în felul următor: „De ce să facem pe cineva să moară sau să-l tratăm cu cinste, după cum el este de cutare sau cutare rasă? Trebuie să cunoaștem purtarea unei persoane, pentru ca să judecăm dacă ea merită moartea sau onorurile.” (Hitopadesa, I, 4).

Găsim în cugetarea indiană ideea că omul bogat devine rob bogăției în așa fel încît bogăția devine dușmanul lui și chiar asasinul lui: „După cum carnea este mîncată de păsări în aer, de carnivore pe pămînt și de pești în apă, așa este ros omul bogat din toate părțile... Bogății sînt chinuiți de mari griji la dobîndirea, păstrarea și pierderea averilor. Dar, în loc să părăsească grijile bogățiilor, lor le place să le întrețină ca pe niște vrăjmași care îi omoară tocmai din pricina bogățiilor înseși”. (Mahāb., III, 86, 89—90).

Regele trebuie să se poarte aspru cu criminalii, să-i pedepsească cu brutalitate. Regele este dator „să fie întotdeauna

una plin de minie și de energie în contra criminalilor”, citim în *Legea lui Manu* (IX, 310). Criminalii sînt pedepsiți și de zei: Dacă conștiința le este adormită și nu-i mai mustră, zeii sînt aceia care nu întîrzie să-i pedepsească: „Locul de chin este hotărît omorîtorului unui brahman, celui care omoară o femeie sau un copil...” (*Legea lui Manu*, VIII, 89). „Dacă conștiința, așezată în inimă și martor al crimei, se bucură, fiul lui Vivasvat, Yama (zeul infernului), nu este departe pentru a pedepsi greșeala”. (*Mahāb.*, I, 3018).

Printr-o plastică și sugestivă comparație motivează înțelepciunea indiană preceptul acordării ospitalității dușmarului: „Trebuie să acordăm ospitalitate chiar unui dușman și să-l primim în chip cuviincios cînd vine în casa noastră. Arborele nu refuză adăpostul umbrei sale tăietorului de lemne în pădure”. (*Hitopadesa*, I, 4).

Budismul este în multe privințe continuatorul gîndirii religioase brahmane, însă, pornind de la ideea că existența este rea și făcînd mult caz de ideea reîncarnării, morala budistă cuprinde precepte morale redată într-o formă negativă. Astfel, cel ce într-o viață viitoare vrea să-și asigure o reîncarnare convenabilă, trebuie să se abțină de la săvîrșirea celor cinci păcate: 1. A nu omorî ființă vie; 2. A nu lua ce nu-ți aparține; 3. A nu te atinge de femeia altuia; 4. A nu spune ce nu este adevărat; 5. A nu bea băutură îmbătătoare. Noi ne vom ocupa de primul din aceste comandamente morale.

Comportarea înțeleptului trebuie să fie în așa fel încît să nu vatăme pe nimeni. Înțeleptul trebuie să se comporte cu atenție față de orice om și să fie întotdeauna stăpîn pe sine în a nu insulta pe cineva: „După cum albina culege nectarul și zboară mai departe fără să vatăme floarea, sau culoarea, sau mirosul ei, așa trebuie să trăiască înțeleptul în satul său”. (*Dhammapada*, III, 49).

Se știe pînă la ce extremă budismul și în general gîndirea indiană impune respectul chiar pentru viața animalelor mici. „Apa care conține viața animalelor cele mai mici, de orice fel ar fi, un călugăr nu are voie să o bea și nici să o verse pe iarbă sau pe pămînt. (*Pacittiya*, 20, 62). În vreme ce călugării tîghelează pentru a-și face veșminte de mătase, țesătorii de mătase murmura și zic: „Iată nenorocul nostru. Iată răul nostru destin, căci pentru a îngriji de viața noastră, a femeilor noastre și a copiilor noștri, noi trebuie să omorîm ființe atît de mici”. Bazat pe aceste considerații, Buda interzice călugărilor folosirea hainelor de mătase (*Vinaya Pitaka*, vol. III, p., 224)¹⁵⁾.

¹⁵⁾ H. Oldenberg, *Le Bouddha*, trad. par A. Foucher, III-e éd., Paris, 1921, p. 286—287. Vezi și J. de Lanessan, *La morale de religions*, Paris, 1905, p. 200—201.

Buda interzice cu vehemență orice omor, orice calomnie și orice cuvânt jignitor, care ar putea crea vrajba între oameni: „Un călugăr încetează a omorî ființe; el se abține de la păcatul de a omorî ființă vie, pune jos ciomagul și armele, este îndurător și compătimitor; el caută binele oricărei vieții... El încetează toate cuvintele calomnioase; se abține de la orice cuvânt jignitor. Aceea ce a auzit aici, el nu repetă acolo, pentru a învrăjbi pe aceștia cu aceia... El reunește pe aceia care sînt desbinați, ei îi leagă pe aceia care sînt uniți. Concordia naște bucuria; concordia este ocupația sa; concordia este cuprinsul plăcerilor sale. El spune numai cuvinte care creează concordia”¹⁶).

Cu toate că asceza budistă este menită, în ultimă instanță, să distrugă materia și să elibereze ființa omenească de reîncarnare, promovînd, indirect, într-un fel camuflat, sinuciderea, totuși Buda exclude din comunitate pe aceia care ar îndemna pe semenii lor să-și disprețuiască viața și să prefere moartea; „Orice frate, care cu bună știință va lipsi de viață o ființă omenească, va căuta pe cineva să împlinească această faptă, va lauda moartea sau va împinge pe cineva la sinucidere, spunîndu-i”. „O, prietenul meu, ce bine ai tu de la viața aceasta rea, plină de păcate? Pentru tine moartea este mai bună decît viața”, va cădea din această pricină în disgratie și va fi îndepărtat din comunitate”. (Vinaya Texts, part I)¹⁷).

Budismul, propovăduind o atitudine conciliantă, tolerantă și pacifistă, nu a promovat niciodată războaie religioase¹⁸) ci a pledat și pledează pentru buna înțelegere între toți oamenii. Înțelepciunea budistă propune, în locul învingerii dușmanului prin sabie, autoînvingerea tuturor pornirilor rele din ființa învingătorului: „Dacă un om învinge în luptă de o mie de ori o mie de oameni, iar dacă altul se învinge pe sine însuși, acesta din urmă este cel mai mare dintre învingători”. (Dhamm. VIII, 103—104).

Printre „regulile netăgăduite și comune tuturor tratatelor de morală, care constituie calea mîntuirii”, Bartrihari, poet și filozof indian din sec. VII d. Hs., enumeră și „a te abține de la omorîrea de ființe vii și a avea milă de toate creaturile”. (Centuriile lui Bartrihari, II, 60)¹⁹).

¹⁶) După H. Oldenberg, *op. cit.*, p. 288.

¹⁷) După Diac. Prof. Em. Vasilescu, *Pacea în învățătura principalele religii actuale ale lumii*, în rev. Ortodoxia, an. V, 1953, nr. 3, p. 351.

¹⁸) Vasile Găină, *Buddhismul și creștinismul*, 1906, pp. 82, 187.

¹⁹) După Diac. Prof. Em. Vasilescu, *Căile ce duc la virtute după înțelepciunea indiană* (IV), în rev. „Glasul Bisericii”, an. XIX, 1960 nr. 5—6, p. 467.

Rezultă că, în înțelepciunea indiană, preceptul „să nu uciți” este o interdicție categorică, menită a crea raporturi pașnice între membrii societății.

ISLAMISMUL

În islamism întâlnim preceptul „dijhāt”, care înseamnă război sfânt. Această noțiune are la bază o concepție religioasă exclusivistă, pe care teologii musulmani caută să o întemeieze pe Coran. Astfel aceștia disting două teritorii: *Dār-el-Islam* — teritoriul credincioșilor, și *Dār-el-harb*, „teritoriul războiului”, locuit de necredincioși care nu se supun musulmanilor și nu consimt să plătească un tribut. „Necredincioșii care refuză să recunoască islamul pot fi omoriți sau făcuți sclavi”²⁰). Astfel, citim în Coran: „O, voi cei ce credeți, luptați-vă împotriva necredincioșilor celor învecinați și ei să aflu în voi cruzime...” (Coran IX, 124)²¹); „Și dacă întâlniți necredincioși, jos cu gîturile, pînă ce i-ați măcelărit, și legați tare cătușele lor!” (Coran XLVII, 4); „Omoriți-i unde-i găsiți și goniți-i de acolo de unde v-au gonit pe voi, căci ispita e mai rea decît omorul. Însă nu luptați împotriva lor lângă templul cel sfînt, doar dacă se luptă ei împotriva voastră acolo, dacă însă vă atacă, omoriți-i, căci aceasta este răsplata celor necredincioși” (Coran, II, 187).

Creștinii, iudeii și sabeenii, dacă plătesc tributul numit „djeziyya”, pot să-și exercite credința lor²²).

Edouard Montet, care și-a făcut autoritate în această materie, arată că aceste idei exclusiviste, pe care le-au dus la realizare musulmanii, sînt depășite și nu corespund adevăratei lor doctrine; „Este foarte important de remarcat caracterul arhaic al acestei definiții (război sfînt), care se explică foarte exact în primele timpuri ale Hegirei și Arabiei, dar care nu convine condițiilor pe care le impun azi relațiile internaționale. Războiul sfînt, așa cum a fost proclamat în conflictul mondial, a fost bastard (hibrid). El nu corespunde adevăratei definiții coranice”²³).

Vom aduce, în cele ce urmează, dovezi din Coran, prin care să arătăm că musulmanii promovează totuși o doctrină pacifistă, menită să apropie pe oameni întreolaltă, și să pronunțe împotriva omoririi lor reciproce.

Astfel, în Coran se spune că Dumnezeu este iertător cu aceia care iartă răul și caută pacea cu semenii săi: „Dacă vă împăcați și vă temeți de Dumnezeu, atunci este Dumnezeu

²⁰) Edouard Montel, *L'Islam*, Paris, Payot, 1921, p. 151.

²¹) Folosim traducerea lui S. O. Isopescu, 1912.

²²) Ed. Montet, *op. cit.*, p. 151.

²³) I d e m, *ibidem*.

iertător și îndurat". (Coran III, 128); „iertăți răul, atunci Dumnezeu este iertător, puternic" (Coran, IV, 148).

Cel ce omoară un credincios este aspru pedepsit de Dumnezeu: „Cel ce omoară un credincios cu voia, partea acestuia este iadul; în veci să rămâie acolo. Dumnezeu se mînie asupra sa și îl blestemă și-i pregătește pedeapsă mare (Coran, IV, 95).

Omorîrea unui om e așa de mare greșeală, încît primește un aspect universal, identificîndu-se cu omorîrea tuturor oamenilor: „Cel ce omoară un suflet, nu pentru alt suflet sau pentru că face stricăciune pe pămînt, este așa ca și cum ar fi omorît pe toți oamenii, și cel ce susține că în viață un suflet, e ca și cum ar susține în viață toți oamenii". (Coran, V, 35).

Obiceiul arabilor preislamici de a ucide copiii în timp de secetă este combătut de Coran: „Să vă purtați bine cu părinții voștri; să nu omoriți copiii în timp de sărăcie. Noi vom griji de voi și de ei și să nu vă apropiați de cele rușinoase, nici pe față, nici întrascuns: să nu uciideți un suflet, ceea ce a oprit-o Dumnezeu... aceasta v-a poruncit-o Dumnezeu, pentru ca să fiți înțelepți" (VI, 152).

Interzicînd uciderea, Coranul recomandă viețuirea pașnică între credincioși, fiindcă toți sînt frați: „Și dacă două părți dintre credincioși se ceartă întreolaltă, faceți pace între ele. Și dacă una greșește față de cealaltă, luptați-vă împotriva celei ce a greșit, pînă se va întoarce la porunca lui Dumnezeu. Și dacă s-a întors, faceți pace între ei după cuviință și dreptate. Cei credincioși sînt frați, deci faceți pace între frații voștri..." (XII, 9—10). Credincioșii lui Alah trebuie să se poarte cu iubire între ei, nu cu ură, deoarece ura te mîină la omor: „Oare îi place vreunuia din voi să mănînce carnea fratelui său mort? Voi v-ați lepădat de aceasta..." (Coran, XLIX, 12).

Mohamed arată că musulmanii trebuie să se poarte cu pace și față de necredincioși: „Și cuvîntul său (Mohamed) este: „O Doamne, aceștia sînt un popor necredincios". Deci întoarce-te la ei și spune: „Pace!" (Coran, XLIII, 88, 89; X, 10). Comportarea față de necredincioși trebuie să fie umanitară, ei nu trebuie a fi siliți să primească credința: „Nu este silă la credință. Resvedită este deosebirea între dreptate și rătăcire și cel ce se leavă de Taghût (idol) și crede în Dumnezeu..." (Coran, II, 257).

Din această evidențiere a preceptului „să nu ucizi" în islamism, rezultă că religia care promova odată „războiul sfînt", are motive suficiente să renunțe la această practică depășită și să se încadreze în lupta pentru susținerea vieții.

IV. IUDAISMUL

În general, Dumnezeuul Vechiului Testament este caracterizat ca un Dumnezeu al dreptății, care răsplătește întot-

deauna după merit faptele omului. Dar cu toate că dreptatea este în iudaism virtutea prin care se stabilesc raporturile între Dumnezeu și om, totuși Dumnezeu nu încetează să rămână un Dumnezeu al iubirii și ai vieții, chiar dacă creaturile iubirii Sale s-au smuls prin voința lor liberă din clocotul iubirii divine, atrăgând prin aceasta moartea. De aceea, în revelația Vechiului Testament, în Decalog, atitudinea lui Dumnezeu față de om este numită și „הסֵד” (*Hesed*-binefacere, milă, îndurare) — („Exod XX, 6), care respectă dreptul omului la viață și preține și oamenilor să-l respecte în relațiile lor reciproce.

Preceptul „să nu ucizi” formează conținutul poruncii a șasea din Decalog (Exod XX, 13), pe care poporul evreu o respectă cu multă sfințenie, ca fiind descoperirea lui Iahve.

Iudaismul, fiind o religie revelată, din morala iudaică se degajează o serie de principii umanitare, menite să așeze viața. Astfel, dacă prin dreptul roman stăpînul avea asupra sclavului său „vitae necisque potestas” și dacă în filozofia greacă sclavul era considerat ca o unealtă însuflețită asemenea animalelor, morala Vechiului Testament face un progres: sclavul rămîne tot sclav, dar este considerat om, creatură a lui Dumnezeu, face parte din aceeași familie cu stăpînul său, este vrednic să se odihnească și capabil să aducă cinstire lui Dumnezeu. (Deut., V, 14). Sclavii trebuie tratați cu grijă, ferii de lovituri. „Iar de va lovi cineva pe robul sau pe slujnica sa cu toiagul și ei vor muri sub mîna lui, aceia trebuie să fie răzbunați”. (Exod., XXI, 20). Mai mult decît atît, în anul sabatic, toți sclavii erau eliberați. „De vei cumpăra rob evreu, să-ți lucreze șase ani, iar în anul al șaptelea să iasă slobod, în dar”. (Exod XXI, 2).

Respectul vieții semenului se impune la evrei în baza aceea ce numim „jus talionis” (Exod XXI, 24), care prevede că „cel ce va ucide un om, să se omoare”. (Lev. XIX, 21; Exod, XXI, 12). Indemnul lui Iahve este stăruitor și precis: „Să nu umblii cu cleветiri în poporul tău și asupra vieții aproapelui tău să nu te ridici. Să nu dușmănești pe fratele tău în inima ta... să nu-ți răzbuni cu mîna ta și să n-ai ură asupra fiilor poporului tău, ci să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși” (Lev. XIX, 16—19).

Criminalul va trebui să primească aceeași răsplată din partea „răzbunătorului singelui” (Num. XXXV, 18 Sq.), adică să fie omorît de către o rudă mai apropiată a victimei. Dacă omorul a fost săvîrșit fără voia ucigașului, el se poate retrage în una din cele șase cetăți de azil, și dacă bătrînii cetății vor aprecia nevinovăția faptei, răzbunătorul de sînge trebuie să renunțe la aplicarea legii talionului (Deut., XIX, 2, sq.).

Ca să înțelegem mai bine cît de mare era prețul pe care organizația teocratică a lui israel îl acorda vieții, e de ajuns să ne amintim că, pentru un cadavru găsit undeva pe cîmp,

judecătorii și bătrînii cetății apropiate organizau o anchetă specială, iar „preoții, fii leviților” (Deut. XXI, 5), aduceau o juncă ca jertfă de ispășire, în timp ce „toți bătrînii cetății aceleia, care sînt mai aproape de cel ucis, să-și spele minile asupra capului juncii celei junghiate în rîu și să grăiască și să spună: „Mîinile noastre n-au vărsat sîngele acesta și ochii noștri nu au văzut”. (Deut. XXI, 6—9).

Cu toate că israel era „poporul ales”, totuși Iahve este Dumnezeuul „care face dreptate orfanului și văduvei și iubește pe pribeag și-i dă pîine și hrană” (Deut. X, 18); de unde rezultă datoria aleșilor lui Dumnezeu de a iubi pe cel pribeag, fiindcă și ei au fost pribegi în pămîntul Egiptului. (Deut. X, 19; XXIII, 6—9).

Credinciosul lui israel nu trebuie să se bucure atunci cînd vrăjmașul său se află în primejdie: „Nu te bucura cînd cade vrăjmașul tău și cînd se poticnește, să nu se veselească inima ta”. (Prov., XXIV, 17). Răsplătirea binelui pentru răul făcut este o învingere și o muștrare a dușmanului: „De flămînzește vrăjmașul tău, dă-i să mănînce pîine, și dacă însetează, adăpă-l cu apă, căci numai așa îi grămădești cărbuni aprinși pe capul lui și Domnul îți va răsplăti ție”. (Prov. XXV, 21—28).

Dacă Dumnezeu Vechiului Testament este răzbunător, răpunînd pe dușmanii poporului Său, nu trebuie să uităm că acest Dumnezeu refuză intenția lui David de a zidi templul, pentru că „a vărsat mult sînge și a purtat războaie mari”. (I Cr., XXII, 8). El este acela care îndeamnă pe aleșii Săi: „Cînd te vei apropia de cetate, ca s-o cuprîzi, fă-i îndemnare de pace”. (Deut. XX, 10).

Psalmistul cîntă gloria divină, care „a curmat războaiele pînă la marginile pămîntului; sfărîmat-a arcul, rupt-a lancea și carele de război le-a ars cu foc”. (Ps., XLV, 9).

Profeții Vechiului Testament, propoveduind venirea lui Mesia, arată că atunci va fi o vreme de pace și de liniște. Mesia profețit de Miheia și Isaia va fi „un judecător al multor popoare și dreptate va împărți la neamuri puternice, pînă departe. Acelea vor preface săbiile lor în fiare de plug și lăncile lor în cosoare. Și nici un neam nu va mai ridica sabia împotriva altuia și nu se vor mai învăța cum să se mai lupte”. (Mih., IV, 3; Is. II, 4). Acea „aurea aetas” este profețită și de profetul Zaharia: „El (Mesia) va sfărîma carul cel din Efraim, caii cei din Ierusalim și arcul cel de război va fi rupt. El va vesti pacea popoarelor și Impărăția Lui se va întinde de la o mare pînă la cealaltă și de la Eufurat și pînă la marginile pămîntului” (Zah., IX, 10). Profetul Isaia, supranumit evanghelistul Vechiului Testament, a intuit foarte clar împărăția păcii pe care o va instaura Mesia. Mesia este numit *שלום* (*Sar-Šalom* Prinț al păcii), în stăpinirea căruia pacea va fi universală, „neavînd hotar”. (Is. IX, 5—7). „A-

tunci lupul va locui laolaltă cu mielul și leopardul se va culca lângă căprioară; și vițelul și puiul de leu vor mânca împreună și un copil îi va păște. Junca se va duce la păscut împreună cu ursoaica și puii lor vor sălășlui la un loc... sugaciul se va juca în culcușul viperei și în vizuina șarpelui otrăvitor, copilul abia înțărcat își va întinde mîna. Nu va mai fi nici o nenorocire și nici un prăpăd în tot muntele meu cel sfînt...” (Is., XI, 6—10). Iahve vestește prin profetul Isaia: „Pace, pace, celor de aproape și celor de departe”. (Is., LVII, 19).

În concluzie, putem spune că organizația teocratică a lui israel se inspira dintr-o serie de principii, prevăzute cu sancțiuni și menite să apere și să garanteze viața omului. Epoca mesianică va fi epoca în care va trona pacea și în care toți oamenii vor fi frați și se vor iubi.

V. CREȘTINISMUL

Apărînd în sinul revelației Vechiului Testament, religia Fiului lui Dumnezeu reprezintă punctul culminant și definitiv al descoperirii pe care Dumnezeu o face omului. Fără a nega revelația de pînă la El, creștinismul o desăvîrșește prin viața și învățătura Intemeietorului său. (Mt. V, 17).

Așa că preceptul „să nu ucizi” rămîne și în Noul Legământ, dar primește un aspect nou, un caracter desăvîrșit: „Auzit-ați că s-a zis celor de demult: să nu ucizi, că cine va ucide vinovat va fi judecătii; iar Eu zic vouă: că oricine se minie asupra fratelui său în deșert, vinovat va fi judecătii. Și cine va zice fratelui: „netrebnicule”, vinovat va fi sinedriului, iar cine va zice: nebunile, vinovat va fi de gheena focului”. (Mt. V, 22). După cum observăm, în morala creștină, accentul cade pe curățirea inimii. Dintr-o inimă curată, în care minia lipsește cu desăvîrșire, decurg numai fapte morale bune. O inimă curată biruiește pe dușman nu printr-un contraatac, care să-i suprimă viața, ci prin iubire, care, revărsată în sufletul dușmanului, îl cucerește și-l dezarmează, îl biruiește și-l face prieten. Pe de altă parte, iubirea care stăpînește o inimă curată face să dispară orice minie din suflet și face să răsară în acel suflet înnoit roadele faptelor morale bune. De aceea, Sf. Apostol Pavel spune: „Pentru că (poruncile): să nu desfrînezi, să nu ucizi, să nu furi, să nu fii mărturie mincinoasă, să nu poștești” și oricare altă poruncă se cuprind în acest cuvînt, adică: „să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși”. (Rom., XIII, 9). Pentru cel ce a alungat din sufletul său minia, porunca „să nu ucizi” nu este un imperativ greu de îndeplinit, care să-l obsedeze, fiindcă criteriul subiectiv al faptei morale, intenția rea, este absentă. O faptă morală rea, lipsită de intenție și de scop rău, rămîne rea, însă nu poate fi condamnată sau categorisită ca egală cu aceeași faptă morală rea, care pornește din intenții rele. Fapta morală va primi

timbrul unei fapte neintenționate spre rău. În acest caz, fapta morală rea, la baza căreia stă o intenție bună, poate lua înfățișarea unei fapte morale întemeiată pe o libertate a voii neîndreptată spre rău; mai precis, va putea lua forma unei fapte morale rele, dar neclădită totuși pe un scop rău.

Dacă relațiile cu semenii noștri trebuie să izvorească din iubire și să se manifeste în iubire, rezultă că în creștinism nu poate fi vorba de nici un fel de motivare a acțiunii de suprimare a vieții omului.

Creștinismul este religia vieții, cu menirea înaltă de a răspîndi iubirea între toți oamenii. Rămîne un capitol de doliu și de tristă amintire în istoria creștinismului atitudinea acestora care în numele iubirii lui Iisus Hristos au aruncat în vîltoarea rugurilor viețile omenești, pentru care a murit și a înviat Intemeietorul Bisericii.

Teologul romano-catolic V. Laurent critică atitudinea bizantinilor, care, promovînd un „conservatism outrancier”, nu au putut înțelege rostul și importanța unei cruciade împotriva musulmanilor, preferînd să cadă pradă invaziei turcești. De altfel, V. Laurent recunoaște că acest refuz bizantin de a se angaja într-un „război sfînt” se întemeia pe canonul Sf. Vasile cel Mare, care sună astfel: „În ce privește omorurile comise în război, părinții noștri nu le puneau în numărul omorurilor, voind, mi se pare, să ierte pe cel care luptase pentru înțelepciune și pietate. Poate că ar fi bine de sfătuit ca să fie liniștiți de împărtășanie numai timp de trei ani, ca neavînd mîinile curate”²⁴). Dar această critică nu face altceva decît să ateste poziția de totdeauna a Bisericii ortodoxe — constantă cu ea însăși de-a lungul veacurilor — în condamnarea războiului.

Fără a pune în discuție teoriile care pledează în valoarea războiului, precizăm că morala ortodoxă le respinge pe toate, definind războiul ca un „duel în stil mare, care prin metode și prin instrumente noi omoară mulțimile, cum și ca izvor al incalculabilei mizerii din punct de vedere fizic și moral, este ceva odios și împotriva divinității, neputîndu-se sprijini pe nici un fel de morală”²⁵). Lupta Bisericii Ortodoxe pentru pace este un lucru ce se realizează sub ochii noștri și despre care s-a scris și se scrie atît de mult, încît nu e cazul să insistăm în expunerea de față.

Morala creștină condamnă de asemenea eutanasia sau „moartea frumoasă”, cum era denumită în gîndirea antică. În timpul modern, acest fel de moarte se întemeiază pe senti-

²⁴) S. Basilli. *Epistol.* XXXVIII/13, ed. Migne, P. G., XXXII, col. 618 BC, după V. Laurent, *L'Idée de guerre sainte et la tradition byzantine*, Bucarest, 1946, p. 93.

²⁵) Hristu Andrusos, *Sistem de morală*, trad. de Dr. Ioan Lancrăjan și Prof. Ermis Mudopoulos, Sibiu, 1947, p. 342.

mentul de milă și se aplică celui lovit de o boală incurabilă, în care toate eforturile de a-i salva viața sînt ineficace. În acest caz, individul va scăpa de suferință prin moartea provocată de medicamente, iar familia sa nu va mai îndura și ea chinurile unei agonii prelungite prin care trece muribundul. Considerăm nejustificată această motivare a eutanasiei, fiindcă viața omului este mai presus de orice; ea valorează mai mult decît emoția de compătimire îndreptată spre cel aflat în suferință. Un astfel de om a slujit societății și familiei, așa că familia și societatea au datoria a-i acorda menajamentul necesar.

Rasismul și eugenia, adică „pseudoștiința care, sub pretextul că studiază ameliorarea rasei omenеști, propagă cele mai reacționare idei despre inegalitatea biologică a oamenilor și raselor umane și încearcă să fundamenteze din punct de vedere biologic existența claselor sociale, pentru a justifica dominația claselor exploatatoare asupra celor exploatate”²⁶⁾, sînt combătute de morala creștină, fiindcă în Hristos Iisus „nu mai este iudeu sau elin, nu mai este rob, nici slobod, nu mai este parte bărbătească și femeiască...” (Gal. III, 28).

Duelul, la rîndul său, este o practică incompatibilă cu morala creștină, deoarece are la bază sentimentul răzbunării, sentiment lipsit de cel mai elementar spirit de umanitate. Satisfacția pe care o simte învingătorul în duel e prea crudă și are consecințe prea tragice. Viața unui om este un bun incomparabil mai mare decît onoarea nerespectată. În altă ordine de idei, duelul este și o crimă împotriva societății, fiindcă în duel pot fi omorîte persoane de care societatea are mare nevoie.

Morala creștină condamnă și sinuciderea, pe care o socotește în primul rînd ca o crimă față de Dumnezeu. „Numai Dumnezeu are dreptul de a ridica viața omului, ca un corelativ al dreptului Său de stăpîn asupra vieții, de creator și ziditor al ei. Viața pentru om este deci un drept revărsat din dragostea și atotbunătatea divină și omul are datoria nu de a nimici acest dar, ci de a-l înmulți în folosul și spre binele propriu și al celor din jurul său”²⁷⁾. În al doilea rînd, sinuciderea este crimă față de societate, fiindcă societatea este formată din oameni și dispariția unui om echivalează cu dispariția unui membru al acestui organism social. Societatea cere fiecărui om să-și dea contribuția sa la progresul ei și a nu o părăsi printr-o dezertare atît de lașă. În al treilea rînd, sinuciderea este o crimă față de însăși natura umană. Omul este chemat să învingă necazul, nu să cadă în dezolare; să înfrunte talazul, nu să se retragă din fața lui printr-o mani-

²⁶⁾ *Dicționarul limbii romîne moderne*, București, Editura Academiei R. P. R., 1958, p. 281.

²⁷⁾ Diac. Prof. Mircea Chialda, *Indatoriri moral-sociale după Decalog*, în rev. „Studii Teologice”, an. VIII, 1956, p. 614.

festare atît de josnică și de condamnabilă. Această renunțare totală la demnitatea personală și morală, care atrage după sine oprobiul societății, este cea mai brutală formă de disprețuire a vieții. Toate vietățile au de la natură un instinct de conservare, datorită căruia toate tind spre viață, toate tind să trăiască în urmașii lor. Toate vietățile fug de ghiara morții, numai omul, coroana creaturilor, să se sinucidă? Este o întrebare la care cel ce răspunde afirmativ înfrînge adevărata lege de existență a lucrurilor în lume.

Condamnînd omorul, morala creștină condamnă implicit și istovirea aproapelui prin muncă, lăsarea lui să moară de foame, nedîndu-i-se de lucru, și tratarea lui cu asprime, care îi scurtează viața.

Omuciderea, fiind considerată de morala creștină ca păcat strigător la cer, creștinii pătrunși de iubirea Mîntuitorului Iisus Hristos trebuie să-și pună viața lor în slujba vieții semenului și să contribuie la consolidarea vieții în lume.

CONCLUZII

Am căutat să arătăm, pe bază de texte, extrase din cărțile de învățătură ale principalelor religii actuale, că preceptul „să nu ucizi” face parte din învățătura morală a acestor religii.

Pe de-o parte, normele morale, pline de umanitarism, care se degajează din învățătura principalelor religii actuale, sînt menite să stimuleze în sufletul credincioșilor lor iubirea față de orice om. Dacă între oameni există raporturi de iubire, ei nu vor ridica sabia unii împotriva altora, ci vor căuta să întretină și să întărească aceste raporturi de iubire. Punînd accentul pe interiorizare morală, marile religii actuale favorizează înfăptuirea preceptelor umanitare, fiindcă dintr-o inimă curată vor ieși întotdeauna fapte de iubire față de aproapele.

Pe de altă parte, preceptul „să nu ucizi” se impune ca un comandament în scopul asigurării și apărării vieții și în scopul ordinii în societate.

Oricare ar fi sensul preceptului „să nu ucizi”, important este că în învățătura principalelor religii actuale ideea apărării vieții omului este bine precizată. Astfel că principalele religii actuale au temeiuri suficiente să îndemne cu stăruință pe credincioșii lor să se angajeze cu toată convingerea în slujba apărării vieții.

CUMPĂTAREA PREOTULUI

de Pr. Prof. Dr. SPIRIDON CÎNDEA

Între virtuțile care trebuie să împodobească nu numai chipul unui bun păstor de suflete dar chiar și viața fiecărui creștin se numără și cumpătarea.

Ea este una dintre cele patru virtuți cardinale ale creștinismului, care a existat și în morala grecilor și a romanilor. Platon socotea înțelepciunea, bărbăția, cumpătarea și dreptatea drept cele patru virtuți, care trebuie să domnească în statul ideal și descrie pe larg natura lor¹⁾.

În creștinism însă aceste virtuți nu mai sînt considerații externe ale vieții cetățenești, ca în păgînism, ci sînt acțiuni morale, la temelia cărora stă iubirea de Dumnezeu și de oameni.

Prin cumpătare înțelegem înfrinarea instinctelor, stăpînirea poftelor, înțelegem o trăire și o manifestare măsurată și bine chibzuită în toate actele vieții publice și particulare. „Cu un cuvînt, cumpătarea are de obiect stăpînirea omului întreg și așa zicînd, filtrarea energiei lui prin sita înțelepciunii, cînd e vorba de a lucra sau a-și împlini trebuințele. Cumpătarea este reținerea de la săvîrșirea actelor numai prin poarta simțurilor, pentru a nu se lăsa să se îndeplinească decît purificate și numai în marginile corespunzătoare adevăratelor noastre trebuințe fizice și sufletești”²⁾. Ceea ce caracterizează în primul rînd pe omul cumpătat este existența unei rațiuni clare, care stăpînește și dirijează toate acțiunile lui.

Sfînta Scriptură, morala creștină și studiul Teologiei pastorale pretind ca preotul să dea dovadă de o mare cumpătare, mai ales, în ceea ce privește satisfacerea poftelor trupului, în agonisirea bunurilor materiale, în satisfacerea necesităților de mîncare, băutură, îmbrăcăminte, distracții etc., potrivit cu vintelor: Feriți-vă de poftele firii, ca unele care se luptă împotriva sufletului. (I. Petru II, 11).

Sfîntul Ap. Pavel, încercînd să zugrăvească chipul ideal, chipul desăvîrșit al preotului lui Iisus Hristos, arată virtuțile care trebuie să împodobească viața preotului și subliniază defectele, pe care preotul nu trebuie să le aibă.

„Adevărat este cuvîntul, că de poștește cineva episcopie

1) Platon, *Republica*, IV, cap. 6—10.

2) Arh. Iuliu Scriban, *Morala creștină*, Buc., 1921, p. 272.

(preoție), bun lucru poștește. Se cade însă episcopului (preotului) să fie fără de prihană, bărbat al unei femei, întreg la minte, cucernic, primitor de străini, destoinic să învețe, nebeț, negrabnic a bate, ci blind, nesfădnic, neubitor de argint. Bine chivernisindu-și casa sa, avînd copii ascultători și plini de toată bunăcuviința. Căci dacă cineva a sa casă nu știe să și-o chivernisească, cum va purta grija de Biserica lui Dumnezeu?" (1. Tim. 3, 1—5).

Toate virtuțile, înșirate de Sf. Ap. Pavel, sînt necesare preotului și toate defectele arătate mai sus desfigurează chipul ideal al preotului. Dintre toate acestea, unele au însă o actualitate mai mare, sînt oarecum mai frecvente și de aceea vom încerca să stăruim în primul rînd asupra lor.

a) Castitatea preotului

În ortodoxie preotul este un om căsătorit. Cazurile de păstori de suflete celibatari sau monahi sînt o excepție rară și chiar această excepție este o nesocotire, o abatere de la normele ortodoxe, care pretind ca în parohii să fie rînduiți numai preoți căsătoriți.

Este adevărat că unui om căsătorit îi este mult mai ușor decît unui om necăsătorit, ca să respingă și să biruiască toate tentațiile, toate ispitirile, toate seducțiunile, care vin din partea femeilor. Cu toate acestea nici bărbatul căsătorit nu este cu totul în afara oricărui pericol de a fi amăgit și tîrît uneori în astfel de păcate. Tocmai pentru aceste motive problema vieții sexuale a preotului a preocupat de aproape atît pe sfinții părinți cît și pe toți oamenii mari ai Bisericii din toate timpurile și din toate locurile și ei au stăruit în scrierile lor asupra îndatoririlor preotului de a avea o viață curată, o viață nepătată și din acest punct de vedere³⁾.

Neprihănirea, sau castitatea aceasta a preotului pretinde respectarea integrală a legilor morale și nu permite nici un fel de ieșire din cadrul granițelor vieții familiare. Orice depășire a acestor granițe surpă întreg piedestalul moral al preotului și face din el un povățuitor orb, un om lipsit total de autoritatea necesară conducerii altora.

Desigur, pentru a evita căderea, păstorul de suflete nu trebuie să evite femeia din programul preocupărilor și al lucrărilor, care se fac pentru mîntuirea sufletelor. Dimpotrivă, sufletul feminin, rolul și influența binefăcătoare pe care o poate avea femeia în cadrul familiei și chiar al parohiei întregi, obligă pe fiecare preot să se ocupe de aproape și în mod sistematic de păstoria femeii. El trebuie să fie însă pe

³⁾ Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre preoție*, cartea VI, cap. 8—9.

deplin înarmat cu virtutea cumpătării, cu puterea înfrinării, încît să nu-i tulbure sufletul și să nu-i surpe echilibrul moral nici un fel de tentație, nici un fel de ispitire. În conștiința lui trebuie să stăruie mereu ideea și simțămîntul datoriei mari, pe care o are față de Dumnezeu, față de Biserică și față de societate. El trebuie să fie mereu conștient de rolul său mare de trimis al cerului pentru mîntuirea oamenilor și să observe totdeauna în relațiile sale cu femeile „o rezervă sacerdotală, care-l va prezerva întocmai ca un spațiu izolator de orice contagiune sau atac din partea pasiunilor veacului”⁴⁾. În felul acesta preotul va evita orice cădere în asemenea păcate și își va păstra neprihănită întreaga sa viață.

Un pas și mai înaintat pe drumul acestei castități va face preotul — și e dator să facă — nu numai pentru a nu cădea în săvîrșirea păcatelor și a se face în felul acesta piatră de sminteală pentru alții, dar pentru a nu da anză nici unei bănuieli și nici unui comentariu defavorabil neprihănirii lui. Ochii tuturor credincioșilor caută spre preotul lor și ei îl vor curat, cît mai curat posibil din toate punctele de vedere. Il vor atît de curat încît nici un fel de bănuială, nici un fel de suspiciune, nici un fel de îndoială să nu planeze asupra lui. Tocmai pentru aceste motive Sfîntul Grigorie Teologul spunea:

„Frumos lucru este chiar nu numai să nu dăm nimănui motive de sminteală sau de poticnire, nici prin păcat, dar, dacă se poate și împrejurările îngăduie, nici măcar prin bănuială de păcat”⁵⁾.

De aceea preotul este dator să fie totdeauna foarte precaut, și în raporturile sale cu femeile să ia totdeauna măsurile necesare, pentru a evita orice rătălmăcire, orice bănuială, orice interpretare greșită a acțiunilor și atitudinilor sale. Pentru a ne da seama cît de importantă și cît de necesară este această prevedere, această precauțiune lăsăm să urmeze sfaturile pe care le dădea Fericitul Ieronim lui Nepoțian:

„Dacă mergi pentru un serviciu religios la o văduvă sau la o fecioară, să nu intri niciodată singur în casa lor. Fă-ți rost de însoțitori, a căror tovarășie să nu-ți atragă blam. Dacă te urmează citețul, acolitul sau cîntărețul, podoaba lor să nu stea în haină, ci în purtare; să nu fie cu părul frizat cu fierul, ci să-și vădească virtutea prin înfățișarea lor. Să nu stai singur cu o femeie, în taină și fără martori. Dacă ești obligat să vorbești cu dînsa mai intim, ea are în casă, desigur, fie o doică mai în vîrstă, fie o fecioară, fie o văduvă sau o femeie căsătorită, ca să stea cu ea de față. Nu este ea

4) Pr. Petre Vintilescu, *Preotul în fața chemării sale de păstor al sufletelor*, București, 1934, p. 166.

5) Sf. Grigorie Teologul, *Apologia despre fugă...*, cap. II.

atît de sfioasă ca să nu îndrăznească să aibă alt confident decît pe tine. Fereşte-te de orice bănuială şi înlătură pe cit se poate tot ceea ce se poate inventa pe seama ta"⁶⁾.

În aceste recomandări stăruie principiul pastoral, care pretinde ca preotul să fie deosebit de atent, deosebit de precaut şi chibzuit în toate acţiunile sale, încît să evite totdeauna pînă şi cea mai mică bănuială asupra moralităţii lui.

Prin cuvintele „bărbat al unei femei” se exclude nu numai poligamia, dar şi recăsătorirea preotului şi mai presus de toate se exclude căderea preotului în păcatul desfrînării⁷⁾.

Preotul care nu poate să păstreze o deplină castitate, o frumuseţe integrală a acestei părţi a vieţii, îşi macină prestigiul, îşi surpă autoritatea şi nu mai poate fi în faţa credincioşilor un adevărat reprezentant al lui Iisus Hristos în lume.

b) Arghirofilia

Termenul consacrat, prin care se arată lipsa cumpătării în ceea ce priveşte agonişirea bunurilor materiale, este acela de arghirofilie, sau iubire de arginţi.

În întreagă lumea aceasta nu există un alt om, care să fie atît de integral, atît de coplesitor angajat în slujba unui ideal cum este preotul creştin. El este slujitorul neostenit de fiecare zi şi de fiecare clipă al celui mai înalt ideal din lumea întreagă şi din toate timpurile, al idealului de a fericii şi de a mîntui pe credincioşi. Preotul este crainicul neadormit al lumii spirituale, al împărăţiei lui Dumnezeu şi al valorilor morale. El este şi trebuie să fie în fiecare clipă conştient de jertfa ce trebuie adusă pentru triumful acestor frumuseţi morale şi a valorilor lor.

În faţa acestui ideal şi în faţa unei asemenea misiuni orice îndrăgire a bunurilor de ordin material însemnează o orbire sufletească a preotului, însemnează o scădere a zelului pastoral, o trădare a idealului, o dezertare de la misiune şi o închinare conştientă la idoli şi chipuri cioplite. Iubirea de argint face pe neobservate dintr-un preot al lui Hristos un slujitor al lui „mamona”. Preotul al cărui suflet ingenuchiază în faţa comorilor materiale, păstorul de suflete care se lasă coplesit pînă la robire de ademenirile şi ispitirile pe care aurul şi argintul şi toate bogăţiile lumii trecătoare le întind ca tot pe atîtea curse în calea vieţii noastre, încetează de a mai fi „lumină lumii şi sare pămîntului”. Chipul ideal al unui asemenea preot este pe de-a întregul desfigurat şi preocupările sale de fiecare clipă sînt cu totul incompatibile cu misiunea sfîntă a preoţiei.

⁶⁾ Fericitul Ieronim, *Epistola 52 (22) către Nepoţian*, cit. după Pr. Petre Vintilescu, *op. cit.* p. 167.

⁷⁾ Pr. Petre Vintilescu, *op. cit.* p. 172.

Preotul adevărat nu numai că exclude gândul și înfrîinează pofta, nu numai că evită cu desăvîrșire orice îndeletnicire agonisitoare de ciștiguri suspecte, dar este cu deosebită cumpătare, cu deosebită atențiune și cu și mai multă curățenie sufletească chiar și față de așa zisele „venituri de epitrahil, venituri stolare”. În nici o împrejurare a vieții el nu vede în aceste venituri o remunerație pe care credincioșii o plătesc pentru serviciile aduse de preot pe seama lor. Preotul adevărat interpretează lucrurile corect și știe că slujbele religioase se referă totdeauna la bunuri de ordin spiritual, la suflet și la mîntuirea lui și ca atare ele nu pot fi plătite, nu pot fi remunerate prin nici un fel de valoare materială.

În tradiționalele taxe stolare preotul adevărat vede totdeauna ofranda credinței, obolul creștinului, dania curată, la a cărei temelie stă ideea religioasă de jertfă, atît de proprie și atît de nedespărțită de orice religie. Prin urmare raportul dintre slujba săvîrșită de preot și darul oferit în natură sau în bani nu trebuie privit niciodată sub unghiul legii de echivalență, ci totdeauna trebuie văzut în acest dar un act spontan al credinței, al religiozității și al unor stări sufletești proprii trăirilor religioase, precum și al posibilităților materiale, atît de variate, ale credincioșilor. Preotul trebuie să-și dea seama că în toate împrejurările vieții el este un misionar, un apostol și nu un liber profesionist și prin urmare raporturile sale cu credincioșii nu pot fi coborîte la simple chestiuni de ordin material, la comercializarea sfintelor slujbe și a lucrurilor de îndrumare a sufletelor spre împărăția lui Dumnezeu. Chiar acceptarea acestor ofrande, trebuie învăluită totdeauna într-o taină, într-o notă de discreție și de desinteresare personală, încît să se vădească totdeauna în primul rînd satisfacția sufletească a preotului pentru credința și evlavia credinciosului și să nu se remarce niciodată interesul lui pentru bunuri de ordin material.

Este adevărat că atît Sfînta Scriptură, cit și dispozițiile dreptului canonic și bisericesc, precum și tradiția și convingerea generală, care stăpînește în lumea creștină, a așezat aceste ofrande între mijloacele de existență ale preotului și ale familiei sale. În special Sfîntul Apostol Pavel formulează în chip pozitiv legitimitatea beneficiilor de asemenea daruri, cînd spune:

„Dacă am semănat la voi cele duhovnicești, mare lucru este să secerăm din ale voastre cele pămîntești? Au nu știți că cei ce lucrează cele sfînte, minîncă din prinoasele templului, și cei ce slujesc altarului se împărtășesc din altar?” (I. Corint. IX. 11—13). Problema este și mai mult adîncită prin o altă serie de întrebări și anume: *„Cine slujește vreodată în oaste pe cheltuiala lui? Cine sădește vie și nu mînîncă din rodul ei? Sau cine păstorește o turmă și nu mînîncă din lap-*

tele turmei? (I Corint, IX, 7). Intru sprijinirea acestei teze Sfântul Apostol Pavel aduce și învățătura Testamentului Vechi și spune: „*Căci în legea lui Moise este scris: Să nu legi gura bouului care treieră.* Cu toate acestea Sfântul Apostol Pavel n-a făcut uz de aceste drepturi, ci prin lucrul mâinilor sale și-a câștigat — după cum se știe — pretutindeni cele necesare existenței sale. El a fost împletitor de corturi și cu această meserie își câștiga cele necesare existenței.

Sfântul Ioan Gură de Aur în omilia a IX, cap. IV, asupra Epistolei către Filipeni, califică ofrandele credincioșilor drept „*obligațiuni spirituale*” și „*datorii sfinte*”, care țin de libertate, generozitate și religiozitate. Deci Biserica n-a fost, nu este și nu poate fi împotriva acestor ofrande și nici împotriva acceptării lor de către preoți. Biserica este însă împotriva exagerărilor, împotriva abuzurilor, pe care uneori le săvârșesc anumiți preoți.

Între dreptul de a primi ofranda credincioșilor, necesară existenței preotului și întreținerii familiei sale și între deplasarea conștiinței preoțești până la căderea în patima arghirofiliei este distanța dintre cer și pământ, dintre lumină și întunec. Fiecare preot este în drept și este chiar obligat: să se îngrijească de agonisirea lucrurilor necesare întreținerii vieții, dar este cu totul interzis ca preocupările lui să degenereze pe terenul bunurilor materiale până la punctul de a face scop din câștigul material al servirii preoțești. Într-un asemenea caz preotul nu mai slujește ci profanează, nu mai apropie nici de sine, nici de Dumnezeu pe credincioși, ci îi dezgustă și îi înstrăinează de preot și de biserică.

Credincioșii parohiilor noastre simt îndată și fac deosebire între preotul care slujește pentru ei, care se mistuie ca o luminare spre a arăta calea mântuirii, ei deosebesc cu ușurință pe un asemenea păstor de suflete de preotul care se trudește numai pentru sine, pentru satisfacerea intereselor sale personale, de preotul care face din preoție mai mult o carieră decât o misiune. Și în special credincioșii satelor noastre, cu instinctul lor sănătos, cu inteligența lor ascuțită, cu bunul lor simț și cu umorul care îi caracterizează, fac totdeauna deosebire între preotul devotat misiunii lui — care adună anumite bunuri materiale fiindcă are nevoie el și familia sa de aceste bunuri — și între preotul stăpinit de patima averilor materiale. Pentru satisfacerea necesităților vieții unui preot bun și pentru trebuințele familiei lui, credincioșii dau cu multă plăcere din toate bunurile pe care le au ei. În asemenea cazuri ei dau chiar și ceea ce preotul nici nu gândește și dau atât de mult încât întrec orice așteptări.

Când observă însă că preotul lor este un îndrăgostit al banului și al bunurilor de ordin material în general, când văd că el face din preoție un prilej de îmbogățire personală, o ne-

gustorie deghizată, cînd îl văd lacom, hrăpăreț, exploataitor, avar și nemilostiv sufletele lor se închid, mîinile se strîng, inimile se învîrtoșează, iubirea slăbește, respectul față de un asemenea preot dispare și conflictele sînt inevitabile. Față de un asemenea preot credincioșii refuză adeseori să-și îndeplinească pînă și îndatoririle contractate prin actul de concurs sau prin alte angajamente anterioare.

Dacă credincioșii parohiilor noastre tolerează și trec cu vederea uneori peste unele păcate ale preotului, ei sînt de-a dreptul intransigenți față de lăcomia de avere, față de iubirea de arginți a preotului. Față de o asemenea patimă credincioșii iau atitudine de cumplită vrăjmășie. Cele mai frecvente conflicte dintre preot și credincioși sînt tocmai pe tema lăcomiei de avere a preotului. Acest păcat face adeseori din preoți culti, din preoți inteligenți, din preoți zeloși și muncitori oameni cu totul improprii pentru îndeplinirea misiunii lor.

Credincioșii nu vreau să vadă pe preotul lor rob al bunurilor materiale, ei nu vor să-l vadă sclavul averilor trecătoare. Ei îl vor liber de asemenea patimi, îl vor preocupat de agonisirea bunurilor spirituale. În această privință credincioșii sînt în deplină concordanță cu Sfînta Scriptură, care spune: „Și voi să nu căutați ce să mincați și ce să beți și nu fiți necumpătați. Că toate acestea păgînii lumii le caută, iar Tatăl vostru știe că vă trebuiesc acestea. Ci căutați mai întîi împărăția lui Dumnezeu și acestea toate vi se vor adăuga”. (Luca XII, 29—31). Sau: „Nu vă adunați comori pe pămînt, unde molii și rugina le strică și unde furii le sapă și le fură. Ci vă adunați comori în cer, unde nici molii, nici rugina nu le strică, și unde furii nu le sapă, nici nu le fură”. (Matei VI, 19—21).

De aceea, „între drepturile existenței și datoriile cele mai sfinte, ca acelea ale chemării preoțești, pentru un preot este cheștiunea nu numai de virtute, ci și de adîncă înțelepciune practică și de artă chiar, pentru a nu atinge susceptibilitățile cele mai delicate ale credincioșilor, chiar cînd ei sînt mai prejos decît datoria lor de atențiune și de prețuire pentru persoana și oficiul preotului. În tot cazul maniera comercială trebuie absolut exclusă din metodele preotului, ca una care pustiește cîmpul spiritualității turmei credincioase”.

În zilele noastre, ca o consecință firească a noilor forme de viață și a concepțiilor socialiste despre proprietate și bunuri materiale, se încetățenește tot mai mult metoda ca preotul să nu mai încaseze personal aceste bunuri materiale, și ele trec în favorul obștei creștine, în favorul parohiei. Epitropul parohiei încasează taxele pentru botezuri, cununii, înmormîntări, etc. Taxele acestea se adaugă fondului general parohial, din care preotul primește salariul lunar legal, ca oricare cetățean. Metoda aceasta scutește pe preot de multe bănuieli

neplăcute, de multe acuze neîntemeiate, de multe complicații dureroase.

În tot cazul, prudența și cumpătarea și în acest sector al vieții înalță prestigiul și autoritatea preotului în fața credincioșilor săi și îl îmbracă într-o aureolă, cu adevărat sacerdotală.

c) *Cumpătarea preotului în mincare și băutură*

Este lucru în deobște cunoscut că anumite acte ale cultului ortodox sînt urmate imediat — și mai ales în parohiile rurale — de o distribuie de bunuri materiale, care tentează pe oricine, dacă nu are frîna cumpătăriei. În mormintările, parastasele, cununiile, etc. prilejuiesc mese cu mîncări și băuturi, la care adeseori participanții degenerază și cad în abuz, în risipă și chiar în fără-de-lege.

La aceste mese preotul este totdeauna invitatul principal. A refuza invitarea și a nu participa la asemenea mese ar fi din punct de vedere pastoral o greșală. Credincioșii ar interpreta acest refuz drept o nesocotire, sau mai grav, drept o disprețuire a lor. Ei ar socoti că preotul lor nu primește invitația din mîndrie și că desigur nu simte plăcere să stea la masă cu oameni mai simpli decît el. O asemenea situație și o asemenea judecată ar săpa o adevărată prăpastie între preot și credincioșii săi, care ar avea multe urmări rele și ar cauza multe greutăți preotului.

A participa la aceste mese și a coborî pe panta slăbiciunilor omenești pînă la o totală identificare cu cei care sînt dispuși să calce cu ușurință în picioare toate legile înfrînării și ale cumpătăriei ar fi o greșală și mai mare.

A încerca să distrugi, din pricina unor abuzuri, aceste practici ar fi iarăși o greșală. Instituția aceasta, de un anumit fel de caritate creștină, e aprobată de Biserică, e confirmată de tradiție și verificată de experiența atîtor veacuri. Ea a fost găsită bună și generatoare a credinței și a pietății creștine. Încercările unor preoți de a se ridica împotriva acestor instituții au dat greș și au dus la tulburări și conflicte grave între ei și credincioși.

Cum trebuie deci să procedăm?

Studiul Teologiei pastorale povățuiește pe fiecare păstor de suflare să accepte asemenea invitații și să fie prezent totdeauna și pretutindenea unde îl cheamă datoria, dar să fie în asemenea împrejurări cu mare precauție în toate. Credincioșii au pregătit cu multă dragoste cele mai alese mîncări și băuturi pentru mesele lor. Ei stăruie acum cu mare insistență ca preotul să le facă cîntea de a se înfrupta cît mai mult din aceste bunuri. Corect este că preotul să guste din toate, dar cu măsură și fără nici un fel de lăcomie. Preotul nu trebuie

să uite nici o clipă că el n-a venit la masă ca să mănince și să bea, ci a venit ca prin prezența sa să cinstească masa milosteniei și în felul acesta să sublinieze însemnătatea actului de pietate, care se face întru pomenirea și fericita odihnă a celui răposat, etc. La fel trebuie privită și interpretată prezența preotului și la alte ocaziuni.

Preotul nu trebuie să uite în nici o împrejurare că nu participă la aceste mese pentru ca în cazul de coborîre a celorlalți participanți să urmeze și el aceeași pantă a declinului moral, dînd spectacolul trisit al păstorului molipsit de viciul turmei. Scopul participării lui este tocmai contrariul și anume: să impună, prin cumpătarea sa, măsură și înfrinare tuturor celorlalți participanți.

În același timp prezența preotului și purtarea lui trebuie să fie în tot locul și în toate împrejurările vieții de așa natură încît să impună tuturor respect și admirație. Preotul trebuie să ducă pretutindeni ceva din atmosfera de sfințenie a altarului. El trebuie să prilejuiască și la asemenea ocazii înălțarea sufletească a credincioșilor săi. El este chiar și la aceste mese reprezentantul lui Iisus Hristos în mijlocul celor ce sînt de față și în această calitate trebuie să impună tuturor cumpătare, înfrinare, trăire virtuoașă.

De altfel lipsa de cumpătare în mincare și mai ales în băutură are o serie întreagă de urmări foarte grave și anume:

1. Pe plan moral patima beției macină întreagă autoritatea omului. Lumea disprețuiește, compătimeste sau rîde de omul bețiv. Patima beției este apoi izvorul unui lanț neșfîrșit de alte patimi. Minciuna, înșelătoria, distrugerea bunei înțelegeri familiare, minia, bătaia, desfrinarea și adeseori chiar crima sînt tovarășe nedespărțite ale beției.

2. Pe plan material patima beției macină întreagă bunăstarea omului și a familiei, ducîndu-l la sapă de lemn, la lipsuri înspăimîntătoare. Beția distruge sănătatea trupească și în cele din urmă chiar viața bețivului. Din părinți bețivi se nasc copii infirmi. Iată, arătate pe scurt, urmările grave ale patimei beției.

Din cele expuse pînă acum ne putem da seama pe deplin că virtutea cumpătării este indispensabilă păstorului de suflare și că fără de ea el nu-și poate îndeplini în chip satisfăcător misiunea lui sacerdotală.

d) *Cumpătarea în îmbrăcăminte, distracții, etc.*

Virtutea cumpătării trebuie vădită și atunci cînd e vorba de îmbrăcăminte, de distracții și în general de toate manifestările vieții publice și particulare a preotului și a familiei sale.

În materie de îmbrăcăminte preotul și familia sa nu trebuie să cadă nicicînd în patima luxului. Preotul și familia sa

să caute totdeauna să se îmbrace cît mai sobru, cît mai serios posibil. Atît culoarea hainelor cît și forma în care sînt lucrate să aibe totdeauna nota celei mai desăvîrșite seriozități.

În măsura în care luxul nu cadrează cu misiunea preoțească în aceeași măsură nu cadrează nici hainele rupte, hainele sdrențoase sau murdare. Preotul trebuie să fie atent și să se străduiască a servi un exemplu bun și în ceea ce privește curățenia îmbrăcăminte și întreținerea ei în cea mai desăvîrșită ordine.

În ceea ce privește distracțiile preotului și ale familiei sale trebuie iarăși atențiune și precauțiune. Preotul nu-și poate permite nici în această privință tot ceea ce își permit ceilalți muritori. El nu poate să participe la nici un fel de distracții care dăunează prestigiului, seriozității și bunului nume al omului.

Atent trebuie să fie preotul și la alegerea prietenilor și a familiilor cu care convine. Nu este corect ca preotul să intre și să stabilească raporturi de prietenie cu persoane și familii care nu prezintă toate garanțiile din punct de vedere moral.

În societate — fie chiar între prieteni — preotul trebuie să fie cu măsură în toate vorbele pe care le rostește. În nici o împrejurare nu se permite ca el să-și coloreze povestirea cu spirite vulgare, cu glume nesărate. Preotul nu se poate coborî la rolul de bufon al societății, fără ca să nu profaneze prin aceasta preoția sa. Deci, „să nu se pomenească între voi nici măscăriciune, nici vorbă nebunească, nici glumă care nu se cade” (Efeseni V, 3). În mijlocul prietenilor, cu care s-a întrunit ca să se veselească, preotul să fie senin și chiar bine dispus, dar totdeauna cu demnitate și cu măsură în toate vorbele și în toate faptele sale.

Cumpătarea și înfrinarea în toate este virtutea care fereste pe preot de greșeli și-l păstrează curat și înălțat pe piscurile imaculate ale adevăratei preoții.

DESĂVÎRȘIREA CREȘTINĂ

Dacă am asemăna viața creștină cu o excursie pe munți, atunci desăvîrșirea creștină — despre care dorim să scriem în aceste rînduri — nu este altceva decît vîrfurile cel mai înalt al acestei drumeții, către care se îndreaptă toate dorințele și toată strădania creștinului în lume.

Intr-adevăr, este foarte plăcut să te afli pe un vîrf de munte, să privești pînă departe în zări, să respiri aerul lui curat și să te scalzi în lumina soarelui. Uii atunci, de toată greutatea urcușului, de toate piedicile pe care le-ai întîlnit în drum, și te bucuri, te bucuri mereu, fiindcă ai ajuns la o asemenea înălțime, fiindcă ai ajuns la țintă.

Este sădită în firea noastră dorința după astfel de stări. În fiecare suflet omenesc arde dorul de mai bine. Legea progresului este o lege care călăuzește viața oamenilor singura-tici și viața popoarelor.

Dorim să cunoaștem mai mult, să muncim mai mult și mai bine, să ne întocmim o viață mai dreaptă, mai îmbelșugată și mai plină de armonie. Copilul vrea să crească mare. Tînărul dorește să ajungă la vîrsta bărbăției, bărbatul să cre-izeze mereu, iar cel înaintat în vîrstă vrea să trăiască tot mai mult.

Sîntem îndurerăți cînd vedem oameni în puterea vîrstei, dar cu trupul mic și pipernicit. Te întristezi cînd întîlnești un semen, în care nu mai arde nici o flacără de bine și îl vezi trist și desnădăjduit.

Precum viața noastră pămîntească năzuiește mereu spre perfecțiune, spre împlinirea cît mai deplină a năzuințelor ei firești, tot așa sufletul nostru dorește să ajungă la plinătatea puterilor și darurilor cu care l-a înzestrat Dumnezeu, să ajungă la desăvîrșire.

Pasărea în colivie se așează totdeauna pe bățul cel mai înalt și cînd își ia zborul se înalță spre cer. Și sufletul nostru, oricît ar fi de împovărat de griji sau de patimi, dorește să se apropie de Dumnezeu. Această năzuință firească a lui, acest dor nestăvilit după curățenie, bunătate, credință, lumină și dragoste dumnezeiască este dorul și năzuința după desă-vîrșire. Iar ajungerea pe treapta cea mai înaltă a acestui urcuș duhovnicesc, este ceea ce numim îndeobște: *desăvîrșirea creștină*.

De fapt, desăvîrșirea creștină nu este altceva decît răspunsul pe care îl dă credinciosul la chemarea Părintelui său ceresc. Este strădania neconținută a creștinului de a duce o viață adevărată de om al lui Dumnezeu în lume.

În Sfînta Scriptură întîlnim nenumărate chemări, către această stare de desăvîrșire a vieții. Iată numai cîteva:

În cartea Facerii cetim: „*Eu sînt Dumnezeu cel atotputernic: umplă în lumina feții Mele și fii fără prihană*” (17, 1).

* * *

După ce a arătat căile care duc la fericire, în Predica de pe Munte, Mintuitorul adaugă: „*Fiți desăvîrșiți, precum desăvîrșit este și Tatăl vostru, cel din ceruri*” (Mt. 7, 48). Prin aceste cuvinte ni se arată lămurit că, ținta vieții creștinului este desăvîrșirea și toată strădania creștinului trebuie să se îndrepte spre a ajunge la această țintă.

„*Fraților, zice Sf. Ap. Pavel, nu fiți copii la minte, ci cu răutatea fiți prunci, iar cu mintea fiți desăvîrșiți*”. (I Cor. 14, 20).

„*Iubiților, adaugă același Sfînt Apostol, să ne curățim pe noi de toată spurcăciunea trupului și a sufletului, desăvîrșind sfințenia întru frica lui Dumnezeu*” (II Cor. 7, 1). Potrivit acestor cuvinte, grija de căpelenie a creștinului trebuie să fie curățenia trupului și a sufletului de orice întinăciune a păcatului.

Temeiul strădaniilor creștinești pentru desăvîrșire îl arată Sf. Ap. Pavel în cuvintele: „*Au nu știți că trupul vostru este lăcaș al Duhului Sfînt, care locuiește întru voi și pe care îl aveți de la Dumnezeu... Preamăriți, dar, pe Dumnezeu în trupul postru*” (II Cor. VI, 19—20). În altă parte vorbind despre jertfa de pe cruce a Domnului nostru Iisus Hristos, prin care am fost scoși din robia păcatului, spune: „*Sin-teți răscumparați cu preț mare*” (I. Cor. VII, 23).

Cît de cuceritor este îndemnul: „*Desăvîrșiți-vă, mîngîiați-vă, uniți-vă în cuget, trăiți în pace și Dumnezeul dragostei și al păcii va fi cu voi*”. (II. Cor. 13, 11).

Este oare cu putință să ajungem la o asemenea stare de desăvîrșire, către care năzuiește sufletul nostru, sau acesta este numai un vis, care nu se poate împlini?

Răspuns la această întrebare ne dau o mulțime nesfîrșită de oameni plăcuți lui Dumnezeu, sfinți și părinți, care au urcat mereu pe treptele desăvîrșirii creștine. Sfinții sînt mărturia adevărului că, oricine se străduiește să împlinească voia lui Dumnezeu, fiind ajutat de harul dumnezeiesc poate urca pe treptele acestei vieți plăcute lui Dumnezeu.

Pe de altă parte, noi știm că Dumnezeu a înzestrat sufletul nostru cu puteri și daruri ca să se poată ridica pînă la asemănare cu Creatorul lui, Dumnezeu este bun, este atot-

puternic, este sfînt, e Duh, pretutindenea de față. Dumnezeu este dragoste. Și sufletul nostru are, măcar în parte, aceste însușiri. Și pe el, l-a înzestrat Dumnezeu cu semnele puterii, bunătății, sfînteniei și ale dragostei. Cu aceste puteri sufletul ne conduce viața pe calea desăvîrșirii.

Dar, care este calea care duce spre această culme a viețuirii creștine? Cum putem merge pe ea? Care sînt obstacolele și treptele ei?

De la început trebuie să spunem că, această cale ne-a fost arătată de Domnul nostru Iisus Hristos. El este modelul viețuirii desăvîrșite.

Vrei să știi, iubite cetitor, ce trebuie să faci sau cum să te porți într-o împrejurare oarecare a vieții: vrei să știi cum să te rogi, cu ce inimă să muncești, cum să te porți cu cei mai mari, cu cei de o seamă cu tine sau cu cei mai mici; vrei să afli care sînt virtuțile cu care să-ți împodobești viața? Privește la viața și faptele Mîntuitorului și vei afla răspuns fără de greș. El este „Calea, Adevărul și Viața”. El este modelul desăvîrșit pe care sîntem chemați să-l urmăm. El este nu numai Mîntuitorul și Răscumpărătorul nostru din păcat, ci și călăuza și izvorul puterilor noastre pe drumul desăvîrșirii. El este pildă neîntrecută de viețuire cu Dumnezeu. Pe această cale, fără de El nu putem face nimic. (Ioan XV. 4—5).

După modelul de viețuire al lui Hristos au trăit Sfinții Apostoli, apoi șiruri nesfîrșite de mărturisitori ai lui în lume, Părinți și Sfinți ai Bisericii. Toți aceștia au urmat calea desăvîrșirii, slujind lui Dumnezeu și oamenilor prin viața și faptele lor. De la unii din acești trăitori în viață creștină desăvîrșită n-au rămas unele descrieri ale căii care duce la desăvîrșire. Fiindcă urcușul nu este ușor și nu este scutit de primejdia alunecării, ei ne-au arătat cum să urcăm din treaptă în treaptă, unde să poposim și cum să pornim mai departe, însoțiți de harul dumnezeiesc.

Sfinții Părinți aseamănă desăvîrșirea cu scara pe care a văzut-o Iacob în vis, la Betel. Intr-adevăr, ea este ca o scară care unește pămîntul cu cerul, pe oameni cu Dumnezeu.

Din virtute în virtute, creștinul urcă pînă aproape de Părintele ceresc.

Sf. Ioan Scărarul aseamănă desăvîrșirea cu o scară, care are treizeci de trepte, după numărul celor treizeci de ani ai Mîntuitorului, pînă la începutul propovăduirii. Treptele acestea, care închipuiesc tot atîtea virtuți, cu care se îmbunătățește viața creștinului, încep cu lepădarea de sine și se sfîrșesc cu iubirea, care le covîrșește pe toate.

Cei mai mulți Părinți, reduc treptele desăvîrșirii la trei stări, și anume: treapta sau starea întii, care se numește *curățirea*, în care creștinul este chemat să se străduiască pentru curățirea trupului și a sufletului de toată întinăciunea și po-

vara păcatului. Precum nu poate cineva alerga la țintă, dacă are pe spate o povară mare, tot așa creștinul nu poate urca muntele desăvârșirii morale, dacă nu s-a desprins din legăturile și de sub povara păcatului. De aceea cele dintîi deprinderi ale vieții duhovnicești țintesc la dobîndirea curăteniei. Așa ne învață și Mintuitorul: „*Luminătorul trupului este ochiul. Deci, dacă ochiul tău va fi curat, tot trupul tău va fi luminat. Iar dacă ochiul tău va fi rău, tot trupul tău va fi întunecat. Așa dar, dacă lumina, care este în tine, este întuneric, atunci cum e întunericul*”. (Matei 6, 22—23).

Înțelegem prin aceste cuvinte că, sufletul nostru se cuvine să fie curat, ca să poată conduce întreagă viața noastră spre desăvîrșire.

Dar, curățirea trupului și a sufletului de păcate, nu e un lucru ușor. Ea cere multă trudă, multă luptă duhovnicească. Cineva, voind să afle un leac tămăduitor de păcate a primit următoarea rețetă, de la un doctor duhovnicesc:

„*Mergi de ia rădăcina sărăciei duhovnicești, și florile smereniei, și frunzele răbdării și ramurile rugăciunii; și le amestecă pe toate și le pisează în ziua ascultării; și le pune în ciurul gîndurilor bune și apoi le așează în oala științei și le moaie cu apă din picăturile lacrimilor (pocăință); și atunci aprinde dedesubtul lor văpaia dumnezeieștii dragoste și după ce va fierbe puțin, deșartă-le în tîpsia socotinții (înțelepciunii) și le amestecă cu mulțumire; le bea în grabă cu lingura umilinții și te șterge cu basmauă ispovedeniei și așa te vei tămădui și vei spăla păcatele tale*”. (Arhiva bisericii Sf. Nicolae din Scheii Brașovului manuscris nr. 44/1940. Vezi Mitropolia Ardealului an. VI nr. 9—10 pg. 624).

A doua treaptă sau stare a urcușului spre desăvîrșire o numesc Sfinții Părinți: luminarea. Odată curățit sufletul de întinărirea păcatului, se înalță pe treapta a doua, în care este luminat de cunoașterea adevărului dumnezeiesc și de harul sfinților. Pe această treaptă creștinul crește și se luminează cu lumina Duhului Sfînt. Acum, viața lui se împodobește cu o seamă de virtuți și devine ca o grădină cu flori în plină vară. Blîndețea, bunătatea, milostivirea, iubirea de străini, ne-iubirea de arginți, rugăciunea, facerea de bine și altele, sînt virtuțile cu care își duce viața într-o plăcută prietenie. Acum, gîndurile și faptele bune prind rădăcini puternice și biruiesc din ce în ce mai mult ispitele patimilor.

În sfîrșit, treapta a treia, numită *desăvîrșirea*, este treapta în care sufletul curățit și luminat de harul lui Dumnezeu, biruitor asupra păcatului, trăiește în nădejdea deplină a uniunii cu Dumnezeu. Acum ajunge la sfințenie, iubire de vrăjmași și aplecare continuă spre faptele iubirii de Dumnezeu și de oameni. În această stare, creștinul ajunge la „pacea cea dulce” cu Dumnezeu, cu sine însuși și cu semenii săi. El de-

vine un izvor de bucurie, de bunătate și de lumină pentru toți cei din jurul său.

„Sufletul desăvîrșit este curățit de toate patimile, este împodobit cu toate virtuțile și luminat de darul lui Dumnezeu”. El ajunge în această stare un cîrmaci iscusit al vieții.

„Precum în adîncul mării o piatră prețioasă (mărgăritar) este înconjurată de toate părțile de apă, tot astfel și cei ce sînt desăvîrșiți sînt uniți cu Duhul Sfînt în tot chipul și se fac asemenea lui Hristos”. (Sf. Macarie cel Mare).

Iată pentru ce este bine ca toată grija să avem pentru păzirea curăteniei și nerăutății vieții noastre. Să ne silim a lumina mintea cu adevărul, să hrănim inima cu virtutea și să îndreptăm faptele noastre pe calea dragostei și a păcii. Făcînd astfel, vom aduce roadă bogată în această viață și răsplată veșnică vom primi de la Dumnezeu.

Prot. Dr. VASILE COMAN

CĂRȚI ȘI PUBLICAȚII VECHI

— Primele exemplare din „Lumina” —

de Prot. GH. PERVA

Foarte adesea în cuvântările și convorbirile noastre de azi îndemnăm credincioșii să pășească cu încredere în noua viață socială, să aprecieze la justa valoare realizările regimului de democrație populară din Țara noastră și să fie recunoscători prin muncă și cinste sporită pentru că au scăpat de un trecut împovărat și întunecat.

Munca aceasta de lămurire o putem face cu deplin folos numai dacă punem alături de faptele de azi, pline de umanism, de grija pentru om, pe cele din trecutul mai depărtat sau mai apropiat, fapte spoliatoare și disprețuitoare ale omului. Orice publicație dinainte de 23 august 1944 ne va furniza aceste date, chiar și acelea care serveau interesele burghezo-moșierimii.

Să arătăm de pildă ceva în acest sens în publicația „Lumina” Folia bisericească, scolastică, literară și canonică — organu oficial alu eparchiei romane gr. or. arădane”.

Această publicație fiind urmașa „Speranței”, organul societății de lectură a studenților teologi români din Arad (1/13 febr. 1869) și strămoașa organului nostru oficial eparhial de azi, cred că nu e fără interes să știm cum a luat ființă, cât a trăit și ce a realizat, ca apoi să redăm cite ceva din triste stări ale trecutului relatate sau trădate printre rinduri, în lumina cărora prezentul ne va apărea cu atât mai glorios, mai vrednic de păstrat și prețuit.

„Lumina” apărea joia și duminica, începînd cu 1/13 aug. 1872, în formatul pe care l-a avut organul oficial eparhial pînă în anul 1948. Redacția era la cancelaria episcopescă, condusă de Dr. Georgiu Popa (Pop) asesor și deputat eparhial.

Colaboratori mai proeminenți erau Dr. Vasiciu și prof. Bartolomei Baiulescu.

Prezentarea, justificarea și programul de activitate al periodicalului „Lumina” era schițat în 14 paragrafi. Cuprinsul ei avea să fie de natură oficială („ordinațiuni normale ale ambelor consistorie” — bisericesc și scolastic —), de natură științifică (articole teologice și didactice). O rubrică separată pentru „corespondențe de interesu publicu, care se înfacisieze momintele mai considerabile din viêt'a și societatea noastră

bisericeasca, cu eschiderea terenului politicu". Altă rubrică era menită pentru știri și noutăți sub titlul „Varietăți”, unde se publicau și mișcările în personalul eparhial.

Răsfoind revista „Lumina” se poate constata că într-adevăr și-a respectat programul. Pe lângă circularele oficiale privind administrația bisericească la unități, conferințele învățătoarești, institutul pedagogic din Arad, a publicat și articole propriu zise. În primul număr se face o recenzie a broșurii „Cîteva cuvinte despre instrucțiunea publică în Franția”. În numărul doi, la rubrica „Foișiora” începe o serie de articole tratând despre igiena în școală. Se continuă apoi cu chestiuni despre chemarea preoților, despre metodele de predare ale scris-cetitului, despre albinărit. Ultimele numere publicau și predici, poezii. La rubrica varietăților adesea dădăm peste știri și evenimente din România. Nr. 27 din 10/22 dec. 1872 publică programul conferințelor de la Ateneul român pe anul 1872-73; unde figurează numele lui: B. P. Hajdeu, Al. Odobescu, G. Sion, Davila, C. Boliac, etc.

Un articol interesant este cel din nr. 6/1872, pag. 25, intitulat „o tristă și dureroasă sărbătoare națională, înmormintarea prefectului general al legiunilor romine din 1848/9 — Avram Iancu”, 13 sept. 1872) reprodus din „Albina” care apărea la Budapesta. În el se elogiază „cel mai mare și adevărat martir al națiunei romine... care după amuțirea tunurilor și restabilirea păcii, pentru serviciile sale extraordinare n-a primit nici o bogăție, din cîte i s-a îmbiat, ci a pretins necontenit: drepturi pentru națiunea romină, dreptate pentru poporul român”.

Vrednic de menționat este apoi faptul că, peste tot „Lumina” are un iz intransigent și un stil mai tăios la adresa celor mari și puternici, decît revista „Biserica și Școala” care i-a luat locul. (Să fie oare și aceasta una din cauzele pentru care „Lumina” n-a mai apărut din 30 ian. (11 febr. 1877) Gh. Ciuhandu, care a scris biografia redactorului „Luminei”: „Dr. Giorgiu Popa. Un om de școală și de cultură (Arad 1934)”, susține că conflictul cu autoritatea eparhială îi vine de acolo că a lăsat să se strecoare în coloanele gazetei oficiale eparhiale întîmplarea unui țaran cu niște preoți, pe care țaranul îi adusese la oraș și aceștia dispăruseră pentru a trage un chef. (Op. cit. p. 13). În orice caz „Biserica și Școala”, care a început cu un redactor cleric, V. Mangra, a fost de altă factură decît „Lumina”. „Biserica și Școala” se ocupă mai mult cu studiile teologice și problemele bisericești, nepermițîndu-și comentarii îndrăznețe pentru acele timpuri. „Lumina”, cu toate frinele scurte pe care i le pusesse sinodul eparhial în ședința sa din primăvara anului 1872, căuta să „satisfacă așteptării onoratului publicu”, care public era cu totul altceva decît autoritatea eparhială sau de stat-imperială.

Tot în treacăt amintim că redactorul „Luminei”, G. Popa, o fire care detesta trufiile și sgomotul vieții politice, a fost între anii 1866 și 1872 redactor al renumitei foi „Albina”, care pentru atitudinea ei curajoasă a fost interzisă să se difuzeze în Ungaria, ca apoi să fie strămutată cu redactorul ei cu tot, G. Popa, de la Viena la Budapesta. Așa se explică atitudinea oarecum independentă a „Luminei”. Era înrudită cu „Albina”, al cărei redactor a mai avut peripeții cu guvernul pentru scrisul său ager și necrușător.

Organul oficial „Lumina”, încă de la primele numere o pornise într-o alură de foaie ce nu se prea sinchisea de șefii și stăpînii care o subvenționau și o autorizau, denunțînd toate racilele și mizeria acelor vremuri. În pagina întâia semnală „circumstanța dureroasă” că numărul ascultătorilor la Institutul pedagogic este în scădere, în timp ce lipsa de învățători crește, că unii tineri din anul întâi au dat răspunsuri foarte slabe. Tot în numărul prim, la rubrica „Varietăți” este notată o întâmplare intitulată: „Neștiința adeseori este mai scumpă decît învățătura”, pe care o comenta cu aceste cuvinte: „Așa se-ntîmplă că românul care a avut cîte un proces sau alt necaz, de obicei rămîne stors și sărăcit”. Notiței privitoare la școlile evreiești îngăduite în Prusia, îi adăuga acestea: „Noi sîntem creștini și sub un guvern creștin și totuși — Doamne ce departe sîntem de a fi tratați barem cum își tratează Prusia evreii săi!”

„Lumina”, așa după cum îi era și numele, căuta cu orice preț să risipească întunericul, vizînd adesea pe cei vinovați de starea lucrurilor. În articolul: „Igiena și școala” denunța mizeria în care se zbăteau copiii în școlile poporului de jos: „Copii noștri stau în școală în cojoace ori sumane... unii înveliți cu mărame mari la gît, fetele legate la cap, ca să nu se vadă că sînt nepeptănate, scaunele sînt ori prea scunde ori prea înalte, sprijinirea șalelor fiind nepotrivită, picioarele celor mici atîrnînd în jos, fără să atingă pămîntul și deci obosindu-i...”

Necrologul poetului Dimitrie Bolinteanu, apare în „Lumina” cu următoarea încheiere:

„Dimitrie Bolinteanu, bardul Romîniei, mort în spital! Iată o faptă care azi în secolul al XIX-lea nu ne mai vine s-o credem! Ce derisiune a soartei! Ce exemplu pentru cei care voiesc să muncească, să-și sacrifice tinerețile progresului și înfloririi țării, pentru ca să moară în spital. Tinerime, al cărei este viitorul! Dacă vrei să lucrezi cu onestitate și abnegație, să-ți închini viața binelui obștesc, te așteaptă moartea în spital! Dacă vrei să înșeli, să scamotezi, să tradezi, să te tîrăști, să lingusești, te așteaptă favoruri, bănci, moșii, vei muri în palatul tău și te va cerceta la caz de boală o mulțime de prieteni și cunoscuți! Alege!”

La o săptămână după cele publicate mai sus „Lumina” adaugă: „La moartea lui Bolinteanu știau bine popii că nu sînt nici colaci, nici bani; cu toate acestea, de la miezul nopții pînă la miezul zilei, preoții, dintre cei mai aleși se întreceau în citirea psalmilor și în jurul catafalcului erau numai preoți. Ar fi crezut cineva că în mijlocul lor este corpul unui preot eminent... nimeni din partea guvernului, nimeni din partea municipalității...”

Despre patria de atunci „Lumina” scria: „Sîntem săraci. Patria ni sîracă... Sărăcia în care înnotăm, la foarte puțini ne permite a ne crești copiii pe la institute...”

Nici mizeria preoților nu era tăinuită: „...în munca și sub povara lipsurilor de toate zilele pentru susținerea familiei, nu avem de unde lua timp de ajuns să ne pregătim bine pentru predici”. (Nr. 26 din 7/19 dec. 1872).

Probabil că în tonul acesta ar fi continuat și mai departe „Lumina”, dacă n-ar fi fost stinsă la nouă luni după nașterea sa. Comparația stărilor de atunci, care s-au continuat pînă aproape de zilele noastre, pînă la starea din regimul nostru republican, este concludentă. Pentru aceasta mai ales am însfuit așa dar paginile îngălbenite ale „Luminei”.

VIZITE ALE ARHIEPISCOPULUI DE CANTERBURY Dr. ARTHUR RAMSEY

Arhiepiscopul A. Ramsey, primatul Angliei, a efectuat în decursul anului două călătorii importante: una la Constantinopol în luna mai, și alta la Moscova în luna august.

Vizita în Turcia avea drept scop întâlnirea cu Sanctitatea Sa Patriarhul ecumenic Athenagoras. În cursul unei ceremonii date în cinstea sa, arhiepiscopul de Canterbury a pronunțat o alocuție, în care a subliniat că Biserica anglicană se roagă pentru unitatea cu Biserica ortodoxă. După ce a făcut elogiul realizărilor obținute de comisiunea mixtă, compusă din reprezentanți ai Bisericii anglicane și ai Patriarhiei ecumenice la Lambeth în 1930, Dr. A. Ramsey și-a exprimat dorința de a se întruni o nouă comisie pentru a continua munca începută.

Răspunzînd, Sanctitatea Sa Patriarhul Athenagoras a evocat de asemenea bunele rezultate ale conferinței de la Lambeth. El a adăugat că vizita primatului Angliei marchează „începutul unui principiu spiritual care trebuie să se desfășoare în căutarea de baze noi, pentru o mai mare apropiere și o mai mare colaborare între toate Bisericile”.

În decursul convorbirilor problema intercomuniunii a fost reluată de mai multe ori. „Noi avem via dorință de a o realiza”, a declarat Dr. A. Ramsey.

Moscova a vizitat-o, la puțin timp în urmă, pentru a doua oară (în 1956, ca arhiepiscop de York, a condus o delegație anglicană care a vizitat patriarhatul rus). Și de astă dată a fost oaspetele Sanctității Sale Patriarhului Alexei. L-a primit de asemenea Anastas Mikoian, prim vice-președinte al Consiliului de Miniștri.

Ieșind de la Kremlin, arhiepiscopul anglican a participat la un serviciu religios oficiat în catedrala Sfîntului Ilie de către Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei. Acesta cuvîntînd la sfîrșitul slujbei a spus printre altele: „Noi considerăm vizita voastră ca un simbol important al dragostei Bisericii anglicane față de Biserica ortodoxă”. „Vă aduc, dragi creștini din Uniunea Sovietică, dragostea creștinilor țării mele”, a răspuns primatul anglican. Apoi la invitația Sanctității Sale Patriarhului Alexei, Dr. A. Ramsey a luat în mînă o cruce și a binecuvîntat pe credincioși.

În cursul unei conferințe de presă, arhiepiscopul de Canterbury a înfățișat în linii generale comunicatul comun ce s-a dat în urma vizitei de cinci zile pe care a făcut-o la Moscova.

După ce a reafirmat bucuria sa de a fi luat legătură cu conducătorul Bisericii Ortodoxe Ruse, dr. Ramsey a arătat că obiectivul pe care l-a urmărit a fost strângerea relațiilor dintre cele două Biserici pentru binele credincioșilor lor și al țărilor lor, ca și pentru binele creștinătății, spre a sluji cauzei păcii în lume.

„Noi sîntem preocupați de problema unității creștinătății, a continuat el; noi socotim că această unitate trebuie să fie opera tuturor Bisericilor.

„Opera unificării Bisericilor anglicană și ortodoxă a fost examinată cu deosebită seriozitate, a spus el. Totuși contactele ce le-am avut nu constituie negocieri oficiale, ci numai schimburi de vederi care trebuie să pregătească tratativele oficiale în vederea unificării celor două Biserici”.

„BISERICA IMPACARII”

În cursul verii acestui an s-a inaugurat la Taizé (Franța), în cadrul unei impresionante solemnități, o biserică numită a „împăcării”. Ea a fost construită de credincioși germani, în cadrul unei acțiuni, inițiată de un avocat protestant din Berlin, de a se înălța monumente care să fie „semne de ispășire” și „semne de pocăință” în țări care au suferit de pe urma armatelor hitleriste în cursul ultimului război mondial. Astfel de semne au fost înălțate în Anglia, Grecia, Olanda, Norvegia și în Izrael.

Biserica din Taizé este unul din monumentele menite a sugera simbolul amintit și, în același timp, unitatea tuturor creștinilor de pretutindenea. Ea are altare la care slujesc atât pastori protestanți, cît și preoți ortodocși și romano-catolici. Deschiderea ei s-a făcut în prezența a zeci de reprezentanți ai Bisericilor aparținînd Mișcării ecumenice precum și ai multor prelați și preoți latini. Dintre cei prezenți notăm pe mitropolitul Meliton și Hrisostom și pe episcopul Emilian din partea Patriarhiei Constantinopolului, trei preoți din partea Patriarhiei Moscovei, prof. H. Alivizatos din partea Arhiepiscopiei Atenei, doi episcopi anglicani, un episcop metodist din S.U.A., arhiepiscopul luteran al Suediei, pastorul Scharf președinte al Federației Bisericii protestante din Germania, Dr. Lilje episcop luteran de Hanovra, pastorul Boegner președinte de onoare al Federației Bisericii protestante din Franța, pastorul Vallette vice-președinte al Bisericii reformate din Franța, arhiepiscopul catolic din Rouen Martin și episcopii Lebrun de Autun și Flusin de Sain-Claude, etc. ...

Festivitatea s-a început din preșeară cu intonarea de

psalmi armonizați de Joseph Samson și P. Gelinean: „Ieșirea din Egipt”, „Urcarea spre Ierusalim” și alții. S-a citit apoi Imnul dragostei din cea dintâi Epistolă a Sfântului Apostol Pavel către corinteni, urmat de imnul „Magnificat”. S-au mai rostit ectenii la care au fost pomeniți conducătorii tuturor Bisericilor, s-a recitat Tatăl nostru și s-a citit Sfânta Evanghelie. În dimineața următoare s-a oficiat utrenia de către ortodocși, iar protestanții au săvârșit un serviciu religios propriu. Ulterior Sfânta Liturghie a fost slujită de către arhiepiscopul romano-catolic Lebrun care a rostit și o cuvîntare, în care a comentat textul evanghelic privitor la „schimbarea la față”. „Vocea ce s-a auzit din cer, „Acesta este fiul meu iubit, pe El să-L ascultați”, se adresează nouă, prin cei trei Apostoli aleși a fi martorii acestei viziuni pe muntele Taber”, a spus printre altele vorbitorul. „Intocmai ca și Sfânta Fecioară în ziua Bunei-vestiri zicem și noi: Cum este posibil aceasta? Răspunsul este cel al Preacuratei: „Duhul Sfînt va veni, nimic nu este cu neputință la Dumnezeu”. Aceasta e nădejdea noastră, în așteptarea darului refacerii unității creștinilor”. Biserica din Taizé va fi de acum înainte un semn al posibilității de apropiere sinceră și frățească a creștinilor din toată lumea, un simbol al unității ce-i leagă întreolaltă peste deosebirile nesemnificative care pot exista.

PASTORI AMERICANI IMPOTRIVA SEGREGAȚIEI RASIALE

În luna august aproximativ 100 de pastori, majoritate negri, reprezentînd șase state din estul S.U.A., s-au adunat înaintea Casei Albe la Washington și, după ce au rostit rugăciuni, au solicitat să fie primiți de președintele Kennedy spre a-i prezenta o declarație în problema segregăției rasilie.

Un purtător de cuvînt al pastorilor a declarat ulterior că n-au reușit să vadă pe președinte și că singurul rezultat obținut a fost promisiunea funcționarilor cu care au vorbit, aceasta ea însăși vagă, că cererea lor urmează să fie studiată.

O DECIZIE A CURȚII SUPREME AMERICANE

În luna iunie Curtea Supremă a S.U.A., ca urmare a unor reclamații ce i s-au adresat, a hotărît că rostirea rugăciunii în școlile publice este anticonstituțională, adică în contradicție cu bine cunoscutul Prim Amendament care apără Statele Unite împotriva stabilirii oricărei religii de stat.

Pentru a înțelege mai bine sensul acestei hotărîri trebuie să reamintim că în 1931 Biroul responsabililor cu învățămîntul în statul New York a recomandat rostirea următoarei rugăciuni la începutul cursurilor fiecărei zile în școlile publice: „Dumnezeule atotputernice, mărturisim că depindem de Tine

și cerem binecuvîntarea Ta asupra noastră, asupra părinților, profesorilor și țării noastre". Acum această rugăciune, neapărînd vreunei confesiuni, fiind compusă de salariați ai statului, s-a stabilit că ar putea reprezenta un fel de presiune în vederea introducerii unei religii oficiale. Interzicerea ei a intrat în vigoare la 26 iunie.

Decizia Curții supreme a prilejuit nenumărate discuții și comentarii. În orice caz, indiferent de opinii, mulți își pun întrebarea dacă își mai are sens, așa stînd lucrurile, deschiderea ședințelor Congresului printr-o rugăciune?

CONSECINȚA UNOR ACTIVITAȚI DUȘMANOASE INTERESELOR POPORULUI

Așa după cum s-a anunțat în presă, în luna august guvernul tinerei republici africane Ghana a ordonat expulzarea din țară a arhiepiscopului englez din Africa de vest, Patterson, și a episcopului anglican din Accra, Rosevear. Ziarele din Ghana au cerut să se pună capăt amestecului reprezentanților Bisericii anglicane în treburile interne. Referindu-se la expulzarea lui Rosevear, ziarul „Ghana Times” scria printre altele: „S-a terminat cu amestecul și cu activitatea dv. reacționară. Trebuie să plecați”.

VIZITA CANONICULUI FELIX KIR ÎN ROMANIA

La mijlocul lunii august a. c. canonicul Felix Kir, primarul orașului Dijon din Franța, președinte de onoare al Federației Mondiale a Orașelor, a făcut o vizită în țara noastră. Poposind în orașele Cluj și București, unde a vizitat o seamă de instituții și așezări de artă și cultură și s-a întîlnit cu reprezentanți ai cultelor, cu oameni de artă și cultură. La Palatul Marii Adunări Naționale s-a întîlnit cu membri ai grupului parlamentar român pentru relații de prietenie România Franța, cu membrii ai Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din R. P. Romîna și ai Comisiei permanente pentru cultură și învățămînt de pe lîngă Marea Adunare Națională.

În timpul șederii în capitală, canonicul Felix Kir a fost primit la Consiliul de Miniștri de către Dl Emil Bodnăraș, vicepreședintele Consiliului de Miniștri al R. P. Romîne. La primire au fost de față academicianul Mihail Ralea, Dl Ioniță Bărbulescu director general al Departamentului Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniștri, Dl Dionisie Ionescu șeful Ceremonialului de Stat și deputatul C. Paraschivescu Bălăceanu.

Înainte de a părăsi țara noastră, canonicul Felix Kir, în declarațiile făcute, și-a exprimat marea lui bucurie, pentru toate realizările din România, scoțînd în evidență spiritul de inițiativă, puterea de muncă, felul de a gîndi al poporului nostru precum și încrederea în conducători și dorința de pace care-l caracterizează.

ȘTIRI DIN BISERICA ORTODOXA POLONA

În ziua de 20 mai 1962 a adormit în Domnul I. P. Mitropolitul Timotei al Varșoviei și al întregii Polonii, în etate de 62 de ani.

În ziua de 24 mai într-o ședință extraordinară a Sinodului episcopesc, Arhiepiscopul Poznańului Gheorghe a fost însărcinat cu conducerea provizorie a Bisericii polone până la alegerea noului mitropolit.

VEȘTI DIN BISERICA ORTODOXA MAGHIARA

Biserica ortodoxă maghiară și-a luat loc în sinul Consiliului ecumenic al Bisericilor din R. P. Ungară, la 25 iulie 1962.

Deși reprezintă un număr mic de credincioși față de cei ai Bisericilor protestante și romano-catolice, ea va contribui cu prezența în acest sfat, la întărirea ideii principale de necesitate a căutării unei căi de apropiere între Biserici în duhul unității tuturor în Iisus Hristos. P. C. Protopop Berki Feriz a fost cooptat în prezidiul ecumenic al Bisericilor din R. P. U.

CONFERINȚE ÎN OCCIDENT DESPRE BISERICA ORTODOXA

Despre Ortodoxie s-a conferențiat la München în cursul lunii iunie în cadrul unei întruniri de mai multe zile a unor teologi romano-catolici și ortodocși. Subiectele conferințelor ținute în legătură cu ortodoxia au fost: 1. introducere în alcătuirea exterioară și duhovnicească a serviciilor religioase bizantine, 2. legăturile dintre Stat și Biserică în epoca bizantină și 3. tendințe filozofice și eclesiologice în Grecia de astăzi.

Aceste conferințe sînt o dovadă în plus a interesului din ce în ce mai mare pe care Occidentul îl arată față de Ortodoxie.

SLUJBE RELIGIOASE PENTRU UNITATEA CREȘTINILOR

În luna iunie a acestui an, s-au ținut în cartierele Karlshorst și Kreuzberg din Berlin două întruniri ecumenice, la care au participat, alături de arhiepiscopul Ioan exarhul Patriarhului din Moscova, creștini protestanți care împreună s-au rugat pentru unitatea creștinilor prin puterea unificatoare a Duhului Sfînt. I. P. S. Arhiepiscopul Ioan, în predicile ținute în ambele locuri, a accentuat înalta valoare a comuniunii cu Dumnezeu și cu semenii săi, subliniind necesitatea comunității ecumenice. Dacă în Biblie se spune că e bine ca omul să nu fie singur, aceasta nu se referă numai la căsătorie. Eremitii și asceții care se află într-o deosebită comuniune cu Dumnezeu,

au preamărit aceasta unire ca pe o adevărată fericire. Domnul Hristos a accentuat necesitatea comuniunii cu el, în cunoscutele cuvinte: „Rămîneți întru Mine și Eu întru voi, precum mlădița nu poate să aducă roade de la sine, dacă nu rămîne în viață, tot așa nici voi, dacă nu rămîneți întru Mine. Cine nu rămîne întru Mine este lepădat ca o mlădiță ce s-a uscat”. (Io. 15, 4, 6). Aici e cuprinsă și dovada cit de groaznică e singurătatea. Pentru a evita această soartă, Domnul ne-a dat o mîngîiere în promisiunea că va trimite pe Duhul Sfînt care va rămîne cu noi în veac.

Duhul Sfînt poate fericii pe oameni. Prin El credinciosul poate spune: „În Dumnezeu e liniștit sufletul meu, că de la El vine mîntuirea mea” (Ps. 61, 1). În comparație cu această fericire a comuniunii cu Dumnezeu, toate celelalte rămîn la o parte. De aceea omul trebuie să năzuiască spre Dumnezeu: „De Tine însetează sufletul meu” (Ps. 62, 2). Pentru credincioși bucuria pămîntească are o valoare numai atunci cînd e trăită cu Dumnezeu și nu în contradicție cu voia Lui. „Ferice de tine, cel ce te temi de Domnul, care umbli în căile Lui. Femeia ta va fi ca și o viță rodită înăuntrul casei tale și copiii tăi vor fi ca niște mlădițe tinere de măslini împrejurul mesei tale” (Ps. 127, 1, 3). În aceste cuvinte fericirea familială e așezată în rînd cu celelalte daruri ale harului divin. Acesta nu e numai ceva întîmplător, deoarece între Dumnezeu și om există nu numai un raport de la creator la creatură, de la maestru la opera sa ci și unul asemănător aceluia dintre ființele înrudite. Omul e infinit mai mic ca Dumnezeu. Totuși așa mic cum e, el se poate apropia de Dumnezeu și poate trăi împreună cu El. Omul e din neamul lui Dumnezeu. Oare nu Dumnezeu i-a dat omului viața? De aceea se zice că „sufletul se va întoarce la Dumnezeu care l-a dat” (Eccl. 12, 7). Prin faptul că Hristos a luat asupra Sa păcatele noastre, înrudirea noastră cu Dumnezeu a devenit și mai mare. El a făcut ca Dumnezeu să fie Părintele nostru ceresc, iar noi să fim fiii Săi. De aceea fericirea omului depinde de raportul său cu Dumnezeu, după cum este acesta un raport de iubire, de indiferență sau de răutate. Acolo unde raporturile dintre oameni sînt conduse de iubirea de Dumnezeu, omul nu e singur ci are cu sine pe Dumnezeu și pe semenii săi.

NOUA BIBLIE ETIOPIANA

Încă înainte de invazia italiană, în Abisinia, Biserica ortodoxă etiopiană care are o vechime de peste 16 veacuri, a hotărît să introducă în cult limba vorbită astăzi de credincioși. Pînă nu de mult numai predicile și catechizațiile făceau în această limbă, iar slujbele în limba veche geeze, care nu mai este înțeleasă de poporul Etiopiei moderne.

Comisia instituită în acest scop a terminat traducerea Sfintei Scripturi în limba amhară. În aceeași limbă au fost tipărite și cărțile de ritual.

După cum informează revista „Egyházi Kronika” (nr. 4/1962) un exemplar de onoare al Bibliei noi a fost dăruit de către împăratul Haile Selassie Prea Fericitului Patriarh ecumenic Athenagoras.

HIROTONIRE DE EPISCOP ÎN CATEDRALA DIN LENINGRAD

La 4 februarie a. c. în catedrala din Leningrad a avut loc hirotonirea arhimandritului Filaret întru episcop de Luga și vicar al eparhiei Leningrad. La actul hirotoniei au luat parte Mitropolitul Pimen al Leningradului și Ladogăi, Arhiepiscopul Nicodim al Iaroslavului și Rostovului și episcopii: Sergiu al Novgorodului, Mihail al Kazanului, Ciprian de Dimitrov, Mihail al Tambovului și Miciurinskului și Nicodim al Kostromei și Galiciului, de față fiind numeroși clerici și credincioși.

Episcopul Filaret ca mirean: Mihail Antonovici Denisenco s-a născut în 23 ianuarie 1929. Studiile teologice le-a făcut la seminarul din Odessa și la Academia Duhovnicească din Moscova. A intrat în monahism în 1950. Dînd dovadă de calități deosebite, i s-au încredințat diferite posturi de răspundere, iar la începutul acestui an a fost înălțat la treapta de vlădică, pentru care a fost hirotonit în cadrul unor impresionante solemnități.

DESCOPERIRI ARHEOLOGICE

Arheologii au descoperit recent, în deșertul egiptean, ruinele unui oraș vechi, cu o catedrală. După primele aprecieri, clădirea bisericii datează din jurul anului 300. Atenția arheologilor a fost atrasă de o tradiție coptică. Pelerinii copti, veneau în fiecare an la Mina, ca să se roage la mormîntul sfintei Mina, o mucenită din secolul III.

RETRAGEREA DIN ACTIVITATE A PROF. K. BARTH

Karl Barth, renumitul teolog protestant, și-a încheiat activitatea didactică la Universitatea din Basel, cu o conferință despre iubire. Activitatea teologică este pozitivă numai dacă este săvîrșită în iubire. Între timp, controversile în jurul succesorului lui Karl Barth, au fost aplanate. Consiliul cultural a propus să fie chemat la catedra de Teologie sistematică, tînărul teolog (de 32 de ani), Dr. Heinrich Ott.

PATRIARHUL ALEXANDRIEI ÎȘI REIA SEDIUL CANONIC

Patriarhul ort. al Alexandriei, după o întrerupere de 1300 de ani, își va relua din nou reședința în orașul său istoric. El a fost izgonit de aici în. sec. VII prin invazia islamului.

ORTODOXIA ȘI VECHII CATOLICI

La convorbirile pe care arhiepiscopul vechi-catolic, Dr. Andreas Rinkel din Utrecht le-a avut la Constantinopol cu patriarhul ecumenic, s-a hotărât formarea unei comisii mixte a cărei misiune va fi să înainteze Prezidiului panortodox propuneri privitoare la comuniunea sacramentală între ortodocși și vechii catolici.

Pe linia apropierii dintre ortodocși și vechii-catolici, mai menționăm faptul că la invitarea vechilor catolici din Zürich, membrii comunităților greacă și rusă din acest oraș au prăznuit împreună Duminica Ortodoxiei din a. c., în biserica augustină. Sf. Liturghie a fost săvârșită de episcopul Emilianos Timiadis, reprezentantul Patriarhiei din Constantinopol la Geneva și arhimandritul Serafim, din partea Bisericii ruse. Au fost de față și clerici și credincioși vechi-catolici. Parohul W. Flückiger, a ținut cu această ocazie o cuvîntare, în care a descris, pe scurt, Ortodoxia și și-a exprimat speranța că uniunea dintre ortodocși și vechi catolici va deveni în curînd o realitate.

LUPTA CLERICILOR PENTRU UN CLIMAT PROPRIU ÎNFRĂȚIRII ÎNTRE POPOARE

În urma procesului înscenat reverendului Martin Luther King, fruntas al mișcării antisegregaționiste a populației de culoare din S.U.A. s-a desfășurat o întreagă campanie de protest din care fac parte un mare număr de preoți. După ce în prealabil mai mulți preoți au organizat pichete în fața Casei Albe din Washington, un grup de 69 de clerici de diferite confesiuni, majoritatea dintre ei fiind albi, s-au adunat în fața Primăriei orașului Albany (în 28 august) pentru a înălța, în public, rugăciuni în favoarea integrării rasiale. Somați de poliție și refuzînd să se împrăstie au fost arestați. Acest fapt, care a provocat o vie indignare în opinia publică din S.U.A. dovedește că tot mai mulți clerici din țările imperialiste înțeleg să se alăture cauzei progresului, a sfărîmării barierelor deosebitoare dintre oameni, în vederea creerii unui climat propriu înfrățirii și păcii între popoare.

IMPRESIILE UNOR DELEGAȚII DE CREȘTINI EVANGHELICI DIN R. D. GERMANA CARE AU VIZITAT UNIUNEA SOVIETICĂ

O delegație de creștini evanghelici din Republica Democrată Germană a vizitat Uniunea Sovietică cu prilejul Sfintelor Paști din acest an. După reîntoarcerea în țara lor, membrii delegației germane au fost primiți de către secretarul de Stat pentru treburile bisericești din R. D. G. În expunerea făcută cu acest prilej, ei au scos în relief viața spirituală a

Bisericii ortodoxe ruse, arătând căldura cu care au fost primiți de către credincioșii acestei Biserici și dorința de pace pe care o manifestă oamenii sovietici a căror muncă sîrguincioasă se oglindește în continuul progres al țării. La discuțiile dintre secretarul de Stat și membrii acestei delegații, au asistat secretarul Ambasadei sovietice de la Berlin precum și arhiepiscopul Ioan exarhul Patriarhului Moscovei pentru Europa Centrală.

Cu acest prilej prof. Dr. Flascher, decanul Facultății Teologice Evanghelice din Berlin, a arătat că fiind în vizită la Moscova în anul 1949 i s-a spus că peste 25 de ani lumea va fi uimită de realizările din U. R. S. S. Deși nu a trecut decît o jumătate din acest timp, acum găsindu-se din nou la Moscova, a constatat o seamă de realizări demne de toată lauda. Preotul Oelse a declarat că l-au impresionat raporturile bune dintre Biserica ortodoxă și Stat, precum și frumusețea serviciilor divine, avînd un realism în ceea ce privește treburile pămîntești. Suprintendentul Schönherr a împărtășit impresiile sale asupra situației din Academiiile duhovnicești, unde a observat multă seninătate pe fețele studenților. Consilierul Federlein a scos în evidență impresiile ce i-au rămas de la Praznicul Învierii. S-a observat pietatea cu care ascultau sfînta slujbă și cît de impresionantă e Liturghia ortodoxă.

ZECE ANI DE APARIȚIE A REVISTEI BISERICII ORTODOXE MAGHIARE

Revista ortodoxiei maghiare „Egyházi Kronika” redactată de protoiereul administrator Berky Feriz, a împlinit zece ani de apariție.

Răspunzînd titlului ei de „Cronica bisericească” revista a înregistrat, după puțină, toate evenimentele vieții bisericești ortodoxe și extraortodoxe. Articolele și comentariile în legătură cu tot ceea ce frămîntările actuale ale credinței ar fi interesat pe cititori, au înlesnit o bună orientare a acestora dovedindu-se astfel necesară și utilă. Dintre acestea, se poate remarca seria de articole ale Prea Cucernicului Părinte Dr. Berky Feriz în care prezintă în mod condensat istoria ortodoxiei de la marea schismă pînă în zilele noastre, precum și predicile substanțiale publicate.

Urăm revistei și ostenitorilor ei, bucuria multor aniversări într-o lume înfrățită și pașnică.

IN PROBLEMA CONCILIULUI PAPAL

Scurt după intronarea sa, papa Ioan XXIII a anunțat în 1959 că dorește să întrunească un nou concil la Vatican, ca al 21-lea la rând. După multe pregătiri, recent papa a expus tematica în enciclica „*Humanae salutis*”, precizând că se va da atenție: Sf. Scripturi, Sf. Tradiții, Sf. Taine, Rugăciunii, Disciplinei bisericești, carității, apostolatului și misiunii.

Firește că această înștiințare a trezit un ecou viu printre ceilalți creștini, care se întrebau dacă acest concil va fi o urmare a sinodului unionist de la Florența, din 1439, urmărind apropierea ortodocșilor, sau va fi o continuare a sinodului reformato- r de la Trident, început în 1545 pentru înțelegere cu protestanții. Discuții în jurul problemei au fost multe la care a contribuit și cardinalul Bea, numit președinte al Congregației pentru organizarea conciliului; el a mai dat de cunoscut că noul concil va fi o continuare și a conciliului de la Vatican din 1870, care atunci a fost întrerupt prin înglobarea Romei în statul italian unificat, acum el are de rezolvat vreo 1100 propuneri de reformă internă. Totuși conciliul nu va trece cu vederea și modalitățile de întrunire a tuturor creștinilor în jurul papii, mai ales a celor ce respectă ierarhia episcopală.

În problemă s-au impus multe voci critice chiar din partea catolicilor, precum s-a exprimat recent arhiepiscopul A. Rohrer din Salzburg, că va fi vorba și de integrarea „disidenților” în catolicism dar în așa fel, ca accentul să cadă pe episcopat și nicidecum pe papa, pentru că timpurile apostolice nu au cunoscut vreun monarhism bisericesc. La fel s-a exprimat și iezuitul R. Lombardi în cartea „Conciliul”, cerând o democratizare a sistemului de guvernământ al bisericii romano-catolice, dar a fost forțat să-și revoce ideile. Totuși pentru credincioșii catolici aceste „apropieri” de disidenți” le provoacă nedumerire față de mai vechea opreliște, sub pedeapsa excomunicării, de contact cu „disidenții”, neștiind ei acum când s-a pronunțat Vaticanul în mod infailibil: atunci sau acum?

Dar în enciclica papii „*Aeterna Dei sapientia*” din 6 decembrie 1961, cu ocazia împlinirii a 1500 de ani de la moartea papii Leon I, se cere ca „toți” creștinii să se întoarcă sub ascultarea papii, căci numai așa se va realiza unitatea Bise-

ricii și a Creștinătății, așa precum la timpul său „toată” lumea ar fi ascultat de papa Leon I (Hlas Pravoslavi 3, Praga, 1962 p. 78 s).

Această afirmație necorespunzătoare a trezit însă de îndată critica celorlalți creștini, care deși doresc, împreună și cu Consiliul ecumenic al Bisericilor, o apropiere mai strînsă între Biserici și confesiunile creștine, totuși nu doresc de fel să se supună monarhiei papale, care și așa este azi perimată. Astfel arhiepiscopul Vasile, exarhul Patriarhiei ruse de la Paris, a declarat că prin această enciclică se produce tocmai o adîncire a distanțării decît o apropiere între creștini, iar Episcopul Emilian Timiadis, delegatul Patriarhiei ecumenice pe lângă Consiliul ecumenic al Bisericilor de la Geneva, a declarat că Bisericile ortodoxe sînt cuprinse de mirare în fața textului enciclicii care produce mai degrabă nemulțumire decît sentimente de frățietate creștină, prin pretențiile ei, monarhice și necanonice. (Cesky Zpas nr. 6 și 15, Praha 1962).

Din cauza aceasta, constatînd lipsa de efect a enciclicii, s-a afirmat din partea cercurilor Vaticanului că conciliul, care s-a deschis la 11 octombrie 1962 în prezența a 3000 de delegați și a unor „observatori” creștini, va dura doar vreo 6—8 săptămîni, fiind cel mai scurt concil din istoria papalității. Deci se poate bănuși că nu va aduce nimic deosebit, ci doar clipe de atenție pentru papalitate, care nu cedează nimic în avantajul principiului sinodal, stabilit în Biserica primară apostolică. Va fi deci conciliul de la Vatican o afacere internă a Bisericii romano-catolice, așa precum chiar de la început l-a caracterizat P. F. Patriarh Alexei al Moscovei.

Prof. M. ȘESAN

REVIZUIREA NOȚIUNII DE EPISCOPAT ÎN BISERICA ROMANO-APUSEANĂ

În ultimii ani s-a putut remarca în sinul Bisericii romano-apusene o tendință din ce în ce mai pronunțată de reînnoire la tradiția patristică, atît de cu scumpătate păstrată în răsăritul Ortodox, tendință care a înglobat în ea și revizuirea modului de pînă acum de a concepe noțiunea de episcopat. Se tinde, cu alte cuvinte, să i se redea episcopului ceea ce i s-a luat de către autocratismul și despotismul papal.

În apusul romano-catolic episcopul a devenit, după cum s-a spus, „un necunoscut”, funcțiunea sa fiind comprimată pînă la anulare de către „monarhul” suprem tronînd la Vatican. Episcopatul a fost retrogradat și complet subordonat papei, Episcopii reduși la funcțiunea de simpli delegați și oficianți ai „suveranului pontif”, au ajuns să nu se mai poată bucura de drepturile treptei lor. Singurul episcop adevărat a devenit papa, „episcopus episcoporum”, episcop în fiecare eparhie, peste capul episcopului titular, singurul în drept să

aibe inițiativă, să conducă efectiv. Episcopul eparhiot numit prin delegație care oricând se poate retrage, a fost lipsit de stabilitate, libertate, părere proprie, drept de apărare într-un for suprem de judecată. Adunarea episcopilor, în fine, sinodul, și-a pierdut consistența și semnificația originară, el fiind redus la simplul rol de a aproba ceea ce i se poruncește.

Situația aceasta se pare că a devenit de mult insuportabilă, tot mai multe glasuri ridicându-se pentru curmarea ei. Încă în 1956 revista *Irénikon* (t. XXIX, 1-er trimestre, pp. 3-4) a tras semnalul într-un interesant editorial în care, printre altele, nota că „va sosi ceasul, și poate ca el să fi și sosit, în care poporul credincios va trebui să reia cunoștință de ceea ce însemnează episcopul în dioceza sa pentru instruirea, sfințirea și mântuirea credincioșilor”.

În preajma deschiderii Conciliului al II-lea de la Vatican luările de poziție s-au înmulțit și aceasta nu fără dorința de a găsi punți de apropiere atât cu Biserica ortodoxă cât și cu protestantismul. Astfel un iezuit american pe nume Walsh, adresându-se unui auditoriu al Colegiului „Sfinta Cruce” din Massachusetts, și-a exprimat dorința ca de acum înainte laicii să aibe și ei dreptul să-și spună cuvântul la alegerea de episcop. Potrivit spuselor sale „Biserica catolică dotată cu o ierarhie aleasă ar fi indiscutabil mai atrăgătoare pentru frații noștri din Bisericile protestante și ortodoxă ca și pentru credincioșii... care sînt atașați democrației” (în rev. *Informations catholiques internationales*, Paris, nr. 170, 15 iuin 1962 p. 6).

Problema episcopatului o tratează recent, din aproape toate punctele de vedere, un volum colectiv, tipărit sub titlul: „Episcopatul și Biserica universală” (col. „Unam Sanctem” nr. 39, Edit. du Cerf, 1962, 836 pp.). Deși se face aproape pe fiecare pagină apologia papalității, totuși autorii nu pot să nu constate că este nepotrivit să se reducă la nimic autoritatea episcopilor. În ipoteza chiar că aceștia primesc în dar de la papă puterea jurisdicțională — ipoteză despre care comentatorul ziarului catolic „La Croix” (nr. 24.209 din 31 iulie 1962 p. 5) zice că nu se impune și că el personal n-o împărtășește(!) — chiar și atunci „papa nu poate suspenda puterea episcopilor, căci plenitudinea puterii pe care el o deține este plenitudinea unei puteri care este, prin natura sa, colegială”.

Evident, de la asemenea puncte de vedere exprimate încă neîndrăzneț și destul de echivoc, și pînă la repunerea episcopatului romano-apusean în toate drepturile sale, mai este o cale lungă de străbătut. Ne mîngîie însă și numai gîndul că poate recunoașterea unor stări de lucruri nesatisfăcătoare va duce în cele din urmă la îndreptarea acelor erori care au făcut din episcopul catolic un simplu funcționar, delegat al papei, cu simpla obligație de a împlini seaca sarcină administra-

tivă, așa încît s-a ajuns să se spună, cu prilejul trimiterii sale într-o dioceză spre a păstori, nu: „accipe baculum pastorale” (primește cîrja pastorală), ci: „accipe calamum administrativum ut possis scribere, scribere, scribere usque in sempiternum et ultra” (primește condeiul administrativ ca să poți scrie, scrie, scrie, la nesfîrșire și încă mai mult!)

ÎȘI VA REVIZUI BISERICA ROMANO-APUSEANĂ POZIȚIA FAȚĂ DE CĂSĂTORIE?

Problemele cu care este confruntată azi Biserica romano-apuseană sînt numeroase și nu dintre cele mai ușoare. Ele decurg, între altele, dintr-o serie de inovații introduse în doctrina și practica creștină de către papi care, după ce și-au asigurat supremația absolută, au început fiecare să teoretizeze dogmatic, orientîndu-se mai mult după obiceiuri și tradiții locale, decît după Tradiția autentică și consensul Bisericilor. Nu vrem să facem aici pomelnicul tuturor erorilor ridicate de Vatican la rangul de principii. Ne vom mărgini în rîndurile de mai jos doar la menționarea poziției absolut necorespunzătoare adoptată față de sfînta taină a cununiei și față de căsătorie în genere.

Redusă la simplul consimțămînt pe care și-l dau viitorii soți, considerați ca fiind realii oficanți, „taina aceasta mare”, cum o denumeste Sfîntul Apostol Pavel, și-a pierdut în practica romano-apuseană din valoarea și importanța pe care i le-au atribuit Biserica veche. Pe de altă parte însă au fost înmulțite prescripțiile formal-legislative, pînă la impunerea unor norme contrazicînd firescul: s-au interzis căsătoriile mixte, s-a reprobato, mergîndu-se pînă la anatema și excomunicare des-facerea cununiei, divorțul și recăsătorirea, etc.

Modul formalist în care oficialitatea romano-apuseană a rezolvat problema căsătoriei nu mai corespunde, evident, situației actuale, ceea ce se remarcă cu tot mai multă insistență în publicistica de specialitate. Așa spre pildă „revista internațională de spiritualitate familială” denumită „L'anneau d'or”, care apare la Paris, a publicat într-unul din recente sale numere (105—106, mai-août 1962, pp. 178—190) un articol al lui Henri Caffarel, directorul ei, intitulat semnificativ: „O reînnoire a nunții pentru o reînnoire a Bisericii”, în care sînt sesizate o serie de insuficiențe ale concepției latine cu privire la taina nunții.

În primul rînd, constată el, ritualul catolic este extrem de sărăcăcios („le rituel romain actuel est pauvre” p. 182) și continuă: „... N-ar fi oare potrivit ca creștinătatea să fie înzestrată cu un nou rituale cuprinzînd, ca în unele țări, ceremonii mai bogate, mai liturgice, un schimb de consimțămînt mai expresiv, o invitație adresată participanților de a se ruga și a participa la sarcinile noului cămin? Un astfel de ritual ar avea

darul de a sublinia caracterul sacramental al nunții, dar în același timp și importanța sa bisericească. Ceremonia ar dobîndi valoare de mărturisire pentru soți și pentru cei care îi înconjură. Și de ce împărtășirea sub cele două specii n-ar putea fi făcută cu prilejul liturghiei de la cununia lor?" (p. 182—183).

Trebue să recunoaștem că opiniile acestea sînt îndrăznețe și merg spre fondul însăși al problemei, zguduind serios concepția tradițională apuseană. Dar autorul nu se limitează la atît. El arată că însăși „teologia nunții e insuficientă” (p. 185). Aceasta se impune a fi revizuită, renunțîndu-se la „cazuistica” care o sufocă și care pune multiple îngrădiri fără a rezolva nimic.

Pe linia aceasta mergîndu-se era firesc să se ajungă și la chestiunea desfacerii cununiei prin moarte sau divorț și la recăsătorie. Ținînd seama de normele dure ale legislației române, nu ne putem aștepta, e de la sine înțeles, la o luare de poziție tocmai limpede. Și totuși, din ce în ce mai mult își face loc dorința de a se lua în considerare „situația delicată” (p. 185) a celor recăsătoriți, astfel încît dorința lor de a rămîne printre bunii credincioși ai Bisericii să nu fie tratată cu neînțelegere.

Și în ceea ce privește căsătoriile mixte se pare că s-a produs o schimbare de poziție. Nu s-a dat încă formal nici o soluție expresă, deși în practică s-a căzut de acord asupra unei mai largi toleranțe. Totuși opiniile cerînd acceptarea lor se înmulțesc tot mai mult. Vom cita în acest sens doar pe B. Haring de la Academia alfonsoniană din Roma, care într-un studiu: „Căsătoria-mixtă și Conciliul” (*Nouvelle revue théologique*, Louvain, 94-e année, tome 84, nr. 7, juillet-août 1962, pp. 699-708) observă: „... a afirma că orice căsătorie mixtă este intrinsec rea și, în consecință, dispensa bisericească nu constituie, în orice situație, decît o simplă toleranță și nu o permisiune propriu zisă, este o atitudine de nesuștinut din punct de vedere teologic” (p. 703).

Așteptăm, cu liniștea acelor care stau pe temelia sigură a dreptei credințe, ca acești pași de început făcuți de unii reprezentanți ai Bisericii latine, să fie urmați de măsuri concrete luate de conducerea superioară în ceea ce privește revenirea la învățătura cea una a Mintuitorului Hristos și a Bisericii Sale, ea fiind în măsură să apropie pe creștinii atît de împărțiți și risipiți astăzi.

INDELETNICIRI „PAMINTENE” ALE UNOR CLERICI APUSENI

Au trecut doar cîteva luni de cînd presa a relatat despre scandalul izbucnit în urma falimentului unei „bănci secrete” din provincia italiană Treviso, scandal în care au fost implicați slujitori nu fără vază ai Vaticanului.

Activitatea băncii era dirijată de un anume Carlo Luigi Antoniutti. Acesta jongla cu capitalurile uriașe, pe care le procura contra unor dobânzi serioase, cu ajutorul intermediarilor don Cescon, economul curiei episcopale din Vittorio Veneto, și al monseniorului Stefani, arhiepiscop la San Polo di Piave.

Cum reușeau don Cescon și monseniorul Stefani să procure banii? Pentru a înțelege acest mecanism, scria ziarul „l'Unita”, trebuie să amintim de existența unei adevărate activități bancare a curiei din Vittorio Veneto. Această „bancă a curiei” funcționa de mai mulți ani. La un moment dat însă, Stefani a început să investească bani în diferite afaceri, printre care cumpărări și vânzări de terenuri, de case, etc. El cunoaște pe Antoniutti, căruia îi împrumută bani. Ii prezintă apoi pe don Cescon, administratorul delegat al comunei Vittorio Veneto (deci și al băncii episcopale), pe care-l convinge să se asocieze la aceste împrumuturi.

Don Cescon îi împrumută lui Antoniutti 600 de milioane. Ai cui erau acești bani? Ai lui personal, cum s-a încercat să se susțină? De unde atîția bani? Totul face să se presupună că banii au fost luați de la „banca episcopală”. Această ipoteză — scrie „l'Unita” — „ne face de altfel să înțelegem, de ce curia episcopală, în dorința de a înăbuși acest scandal, s-a angajat să restituie banii celor care i-au depus la „banca episcopală”.

Carlo Luigi Antoniutti minuia banii. Acesta făcea — printre alte afaceri — trafic internațional cu cocaină, o marfă care aduce cîștiguri fabuloase. Cîțiva ani aceste cîștiguri i-au permis să achite dobînzile celor care îl finanțau.

În ultimul timp, însă, furnizorii l-au avertizat că s-ar putea ivi dificultăți în transportul cocainei și i-au propus să achiziționeze o ultimă cantitate în valoare de un miliard 600 milioane de lire. Antoniutti a ezitat un moment, apoi, a cerut „colaboratorilor” să-i procure suma necesară în schimbul unei dobînzi de 100 la sută. Promițînd la rîndul lor dobînzi de 30—40 la sută, plătibile pînă la sfîrșitul anului, aceștia au purces să strîngă banii. Dar, iată, pe neașteptate sosește o înspăimîntătoare veste: afacerea a eșuat! Un transport de cocaină a fost blocat la Genova. Ca de obicei, Antoniutti plătiese anticipat. Banii care trebuiau să aducă un cîștig triplu nu au mai putut fi recuperați. În afară de pierderile bănești, ireparabile, asupra tuturor persoanelor implicate în această afacere, plana pericolul unui scandal dezonorant. Intervine însă moartea neașteptată — prin sinucidere — a lui Antoniutti. O moarte „eliberatoare” pentru toți cei din jurul său.

La 40 de zile de la înmormîntare, însă, la cererea rudelor, procurorul a autorizat deshumarea cadavrului și facerea unei autopsii. Îndoelile s-au dovedit întemeiate: nu era vorba de o sinucidere, ci de un asasinat. Carlo Luigi Antoniutti fusese

ucis cu două gloanțe. Scandalul a luat proporții. De moartea misterioasă a lui Antoniutti a început să se ocupe Procura-tura din Treviso. Paguba bănească a fost luată pe seama sa de către curia episcopală din Vittorio Veneto, care a făgăduit că va achita toate debitele „contractate” în numele curiei.

Operația de „mușamalizare” a scandalului, precum nota același ziar, n-a întârziat să se producă. Oficialitatea romano-apuseană din provincia Treviso și-a dublat eforturile pentru a salva prestigiul celor implicați în această afacere.

Ce se va fi ales până în cele din urmă cu acest caz rușinos, n-am mai stăruit să aflăm. În orice caz el a dat încă o dată deoparte vâlul de pe o anumită stare de lucruri existente într-o lume în care Biserica este folosită, chiar și ea, drept mijloc pentru satisfacerea tendințelor de continuă și ne-bună înăvuițire al unor oameni pentru care banul este singura rațiune de a exista.

INTIMITĂȚILE VATICANULUI DIN NOU LA ORDINEA ZILEI...

Zvonul că prințul Orsini e gata să dea publicității o carte intitulată „Șapte ani la Vatican” a stîrnit o mare vîlvă în rîndurile „aristocrației negre” — scria în vara acestui an revista italiană „Vie Nuove”.

După cum se știe, Filippo Orsini a făcut parte din garda papei Pius al XII-lea. Din această înaltă funcție a fost ex-comunicat în urma unei încercări de sinucidere pusă la cale împreună cu artista Belinda Lee, care a murit anul trecut într-un accident de automobil.

De atunci prințul Orsini a devenit — ca să spunem așa — „oaia albă” a aristocrației negre. Persoanele și familiile care i-au fost amice l-au părăsit, urmînd prin această atitudine dispozițiile date de Vatican. Din 1957 pînă astăzi prințul Orsini și-a pregătit însă revanșa. Cum? Scriind o carte în care multe figuri de înalte personalități sînt prezentate într-o altă lumină decît cea din biografiile oficiale. Un loc important în carte îl are și defunctul papa Pius al XII-lea. Dar săgețile prințului Orsini se îndreaptă mai ales spre cîțiva cardinali (Traglia, și, în special, Ottaviani) și împotriva cîtorva reprezentanți ai aristocrației negre, printre care principele Chigi, ales de curînd consilier comunal în Roma, pe lista M. S. I. (Mișcarea socială italiană, organizație neofascistă — n. r.).

Vaticanul s-a sesizat grabnic de cele întîmplate și n-a întârziat să-și pregătească apărarea. Un înalt prelat a fost însărcinat să ia legătura cu prințul Orsini pentru a-l convinge să se mai gîndească, promițîndu-i-se indulgență din partea Sf. Scaun. Indiferent de rezultatul acestor persuasiuni, cazul Orsini este mai mult decît revelator pentru realitățile existente la curia papală.

VIAȚA BISERICEAȘCA ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI BANATULUI

ARHIEPISCOPIA TIMIȘORII ȘI CARANSEBEȘULUI

CONFERINȚE DE ORIENTARE ALE PREOȚIMII

În luna septembrie a acestui an, s-au ținut la toate protopopiatele din cuprinsul Arhiepiscopiei Timișorii și Caransebeșului, conferințele de orientare ale preoțimii cu tema: „*Ortodoxia și mișcarea ecumenică*”. În cadrul acestor conferințe, a fost scos în evidență scopul mișcării ecumenice. Preoții care au luat cuvîntul au relevat însemnătatea ei, pentru Biserica Ortodoxă și pentru întreaga preoție ortodoxă română, subliniind că ea respectă deosebirile existente și caracteristicile popoarelor și caută apropierea lor. Așa după cum statul nostru face totul pentru apărarea păcii și pentru buna înțelegere între popoare, și Biserica ortodoxă are menirea de a se apropia de celelalte Biserici, spre binele omenirii. Mișcarea ecumenică se pronunță pentru înfrățirea dintre popoare, în numele păcii.

Înalt Prea Sfinția Sa Părintele Mitropolit Nicolae a prezidat lucrările conferințelor din protopopiatele Deta, Lugoj și Sinnicolaul Mare, dînd cu acest prilej arhipăstorești sfaturi și îndemnuri pentru activitate mai rodnică pe tărîm duhovnicesc și obștesc și făcînd precizări în legătură cu subiectul și felul de redactare al referatelor. Părintele Vicar Dr. Gh. Cotoșman a prezidat în protopopiatul Timișorii, Părintele Consilier I. B. Mureșianu în protopopiatul Lipova, Părintele Consilier Dr. Victor Vlăduceanu în protopopiatele Bozovici, Făget, Oravița și Orșova, Părintele Inspector Eparhial P. Tufescu în protopopiatul Caransebeș, iar Părintele Protopop Victor Cazacu la Reșița.

Prin participarea activă la discuții asupra referatului, prin completările utile, întreaga preoție și-a arătat interesul pe care-l poartă și obligațiile ce-i revin în cadrul mișcării ecumenice, fiind lucrători activi în munca de desăvîrșire a acestei acțiuni pentru apărarea păcii și realizarea unei bune înțelegeri între toți oamenii.

A TREIA CONFERINȚA DE LUCRU CU PROTOPOPII RAIONALI

Pentru a menține cît mai strînsă legătura între protopopi, preoți și credincioși, I. P. Sf. Sa Părintele Mitropolit Nicolae a ținut a treia conferință de lucru cu protopopii raionali din

cuprinsul Arhiepiscopiei Timișorii și Caransebeșului. Conferința s-a ținut la reședința mitropolitană din Timișoara, în ziua de 21 august 1962.

Înalt Prea Sfinția Sa Părintele Mitropolit Nicolae, preocupat permanent de întreg complexul problemelor la ordinea zilei, în dorința ca toate lucrările din cadrul Eparhiei să se desfășoare în cele mai bune condițiuni, a arătat în cadrul acestei conferințe care sînt sarcinile și îndatoririle protopopilor și ale parohilor. În acest sens s-a luat în discuție, pentru a se ajunge la o rezolvare cît mai justă, reorganizarea parohiilor, a personalului bisericesc și auxiliar din parohii, completarea parohiilor vacante, respectarea disciplinei financiare etc.

După terminarea lucrărilor, toți participanți au fost reținuți de I. P. S. Sa Nicolae la o masă comună.

LUCRĂRI DE ÎNTREȚINERE LA SEMINARUL TEOLOGIC ȘI ȘCOALA DE CÎNTĂREȚI BISERICEȘTI DIN CARANSEBES

Pe întreg cuprinsul Arhiepiscopiei Timișorii și Caransebeșului s-a desfășurat în cursul acestui an, o deosebită activitate pentru executarea lucrărilor de întreținere și conservare a construcțiilor bisericești și civile ale acestei eparhii. La Caransebeș, pe lângă lucrările ce se desfășoară pentru terminarea clădirii în care vor urma cursurile elevii Seminarului Teologic și a Școlii de Cîntăreți Bisericești s-au executat lucrări interioare și exterioare de întreținerea localului vechi.

REPARARI DE BISERICI ȘI CASE PAROHIALE

La biserica cu hramul „Sfîntul Ioan” din Caransebeș, pe baza documentației întocmite prin grija parohului și cu sprijinul credincioșilor s-au făcut reparații de întreținere.

A fost înlocuită învelitoarea bisericii care era deteriorată, acoperindu-se cu tablă zincată. Lucrarea a costat peste 17.000 Lei.

În parohia Cerneteaz, din protopopiatul Timișorii, prin strădaniile preotului paroh, avînd concursul credincioșilor, s-a reparat acoperișul bisericii și al turnului.

Biserica parohială din Reșița Romîna necesitînd de mai multă vreme reparații exteriorul acestei construcții trebuind să corespundă și din punct de vedere urbanistic, Consiliul parohial a luat inițiativa de a se executa lucrări de tencuire, atît în exterior cît și în interior. Cu sprijinul credincioșilor și datorită chibzuinței dovedită de preotul parohiei, în acest an, s-au efectuat reparații capitale.

Turnul bisericii din parohia Pustiniș fiind dărîmat din cauza furtunii, a fost refăcut prin munca și sprijinul preotului paroh și al credincioșilor, executîndu-se totodată și alte reparații la această biserică.

La biserica din parohia Ilova, prin grija preotului paroh și din dania credincioșilor s-au executat lucrările de reparații, atât la biserică, cât și la gardul împrejmuitor. S-au refăcut tencuielile exterioare și interioare, s-a reparat turnul, ușile de la intrare și s-au vopsit ferestrele.

Reparații de întreținere datorită preotului s-au făcut și la biserica din Pădureni, unde s-au executat lucrări pentru spoirea exterioară a bisericii, precum și alte reparații de primă urgență.

Credincioșii din parohia Timișoara III, prin contribuția lor și sîrguința preotului paroh, au agonisit suma necesară reparării bisericii lor. S-au executat lucrări de întreținere la învelitoare și s-a făcut spoirea exterioară.

S-au executat lucrări de reparații încă la casele parohiale din Becicherecul Mic și Cerneteaz, unde s-a introdus lumina electrică, la Bocșa Montană și la Reșița Romînă.

La bisericile din parohia Partoș și Babșa s-au executat lucrări pentru introducerea curentului electric, lucrări care s-au făcut prin contribuția credincioșilor.

PICTARI DE BISERICI

Prin strădania preoților parohi ajutați de către consiliile parohiale și cu sprijinul credincioșilor, în decursul acestui an au fost executate lucrări de pictură, restaurări și spălări de picturi, la mai multe biserici din cuprinsul Arhiepiscopiei Timișorii și Caransebeșului.

La biserica din parohia Nădrag, protopopiatul Lugoj, s-a executat pictură nouă. La biserica din parohia Răchitova, protopopiatul Oravița, s-a făcut spălarea picturii vechi și au fost restaurate cîteva icoane în ulei și tempera. La biserica din parohia Moldova Nouă s-a făcut spălarea picturii vechi și restaurarea anumitor icoane, zugrăvindu-se în același timp interiorul bisericii. O pictură nouă a fost executată la biserica din Remetea Mare și la biserica din parohia Sălciua Nouă, ambele din protopopiatul Timișorii.

Lucrări de pictură au mai fost efectuate la biserica din Buziaș, protopopiatul Lugoj, și la biserica din Petroman, protopopiatul Deta.

MUZEE BISERICESTI

În dorința de a salva și pune la îndemîna cercetătorilor realizările de artă și cultură veche bănățeană, prea puțin cunoscute, cu munca sectorului cultural, la Catedrala mitropolitană din Timișoara se fac pregătirile pentru organizarea unui muzeu arhiepiscopesc.

Printre piesele care vor fi expuse se numără icoane luate de valoroșii pictori bisercești bănățeni Nedelcu Popovici,

Gheorghe Diaconovici, de alți pictori și zugravi din prima și a doua jumătate a veacului XVIII, unele probabil mai vechi, și de pictorii academici Turcu, Velceleanu, Popescu, Zaicu și Daniel din secolul următor, toate nume bine cunoscute în mișcarea artistică românească.

Inventarul muzeului cuprinde manuscrise, unele pe pergament datînd din veacul al XV-lea, XVI-lea, XVII-lea, incunabule și tipărituri slavone bisericești venețiene de la începutul secolului al XVI-lea, documente, cărți de cult românești, rusești, grecești, din veacurile XVII și XVIII și vechi obiecte bisericești de artă.

Așezat provizoriu în una din încăperile Catedralei, muzeul va fi îmbogățit încurînd cu alte obiecte prețioase și mutat într-un local potrivit.

Pieseile provin din bisericile bănățene.

Tot în cuprinsul Mitropoliei Banatului și din aceiași dorință, în frumoasa biserică monument istoric din Lipova s-a organizat un mic muzeu, în care sînt expuse vechi epitafuri și orare diaconești deosebit de valoroase, brodate în fir de aur, argint și mătase, datînd probabil din veacul al XVII-lea, alături de obiecte de cult artistic lucrate și de cărți vechi bisericești.

DECESE

În ziua de 25 iulie anul curent, s-a stins din viață preotul *Teodor Plițcu*, parohul din Giarmata VII, în etate de 58 de ani, după o rodnică păstorire. A servit în parohiile Fizeș, Bocșa Montană, Sinandrei și Giarmata VII. După încetarea din viață a fost catafalcat în biserica din Timișoara III și a fost înmormîntat în ziua de 27 iulie 1962, în cimitirul din Timișoara Elisabetin. Prohodul s-a săvîrșit de către Pr. Victor Faur, protopopul Timișorii, înconjurat de un sobor de preoți, care, a reliefat în predica ținută meritele decedatului, pe tărîm pastoral și social.

Pr. Liviu Dee, parohul comunei Nicolințul Mare a încetat din viață în ziua de 19 mai a. c. El moare la vîrsta de 55 de ani, după o prodigioasă activitate pastorală pe tărîm social. A fost înmormîntat în cimitirul din Nicolințul Mare, în ziua de 22 mai a. c. Prohodul a fost săvîrșit de către Păr. Protopop Cuzman Lăpădat, al Virșetului, asistat de un sobor de preoți.

EPISCOPIA ARADULUI

HIROTONIE DE DIACON

În ziua de 9 septembrie la biserica din cartierul IV din Timișoara, fiind serbarea hramului, Înalt Prea Sfinția Sa a săvârșit acolo sărbătorească slujbă arhierască în mijlocul unui sobor de preoți.

Cu acest prilej, Înalt Prea Sfinția Sa a hirotonit întru diacon pe seama Catedralei din Arad pe secretarul eparhial al Eparhiei Aradului, Octavian Pătrașcu, licențiat în Teologie.

Înalt Prea Cucernicul părinte Consilier eparhial Ioan Nădăban dela Centrul eparhial din Arad, a făcut parte din soborul acelei slujbe.

Urăm noului diacon sporirea darului sfânt ce i-a fost împărtășit

ȘEDINȚA DE LUCRU CU PROTOPOPII

În ziua de 27 august 1962 la Centrul eparhial din Arad a avut loc ședința de lucru cu P. P. C. C. părinți protopopi din Eparhia Aradului, sub președinția Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae.

După rostirea rugăciunii, Înalt Prea Sfinția Sa și-a exprimat bucuria pentru participarea unanimă a părinților protopopi la această ultimă ședință de împreună lucrare — înainte de apropiata instalare a noului Ierarh al Episcopiei Aradului. Înalt Prea Sfinția Sa a propus pentru început discuții libere asupra diverselor probleme ridicate de P. P. C. C. părinți protopopi.

Au luat cuvîntul majoritatea părinților protopopi, precum și P. P. C. C. părinți consilieri administrativi de la Centrul eparhial, punînd în discuție o serie de probleme ivite în muncă. La toate a răspuns Înalt Prea Sfinția Sa, dînd tuturor indicațiile și lămuririle necesare.

Epuizîndu-se problemele diverse, Înalt Prea Sfințitul Nicolae a făcut expunerea principalelor obiective ale ședinței: problema organizării cît mai bune și în mod cît mai original a conferințelor preotești de orientare; disciplina preotească; îndrumarea tinerilor seminariști, studenți teologi și candidați la preoție.

Apoi, Înalt Prea Sfinția Sa a anunțat pe cei de față că în curînd va fi instalat noul Episcop al Aradului, Prea Sfințitul Episcop Theoctist Arăpaș, căruia trebuie să i se facă o primire cu adevărat sărbătorească, să-i acordăm cu toții toată încrederea și ascultarea, pentru că Prea Sfinția Sa va veni cu cele mai bune intenții.

În încheiere, Înalt Prea Sfinția Sa mulțumește P. P. C. C. părinți protopopi pentru frumoasa și rodnică colaborare în tot timpul păstoririi Înalt Prea Sfinției Sale la Arad. La fel mulțumește tuturor reprezentanților Departamentului Cultelor pentru tot sprijinul și înțelegerea manifestate în acest timp, dorind și pe viitor aceeași colaborare.

În numele P. P. C. C. protopopi și al întregii asistențe, P. C. păr. protopop Teofil Chiffa de la Deva a rostit un cuvânt de mulțumire pentru înaltele îndrumări și ajutorul acordat tuturor în muncă de către Înalt Prea Sfinția Sa.

După rugăciunea de încheiere, Înalt Prea Sfinția Sa a invitat pe cei prezenți la o masă frățească la Reședința episcopescă.

CONFERINȚE DE ORIENTARE

Conferințele de orientare de toamnă din acest an au început în luna septembrie la protopopiatele din Eparhia Aradului. Tema fixată spre dezbateri „Ortodoxia și Mișcarea Ecumenică”, fiind deosebit de atrăgătoare, referatele prezentate au fost ample, cu belșug de date istorice asupra evoluției acestei mișcări și cu concluzii privitoare la importanța contribuției ortodoxiei la orientarea ei.

Participarea preoților la discuții a fost substanțială, dovădindu-se prin adâncă lor preocupare față de această temă care ne interesează pe toți și ca slujitori și fii ai Bisericii și ca cetățeni ai Patriei și osfruiditori pentru înstăpânirea duhului păcii și al bunei înțelegeri între oameni.

Foarte potrivit s-a subliniat cu acest prilej că pentru a întări și susține lucrarea Ortodoxiei în cadrul acestei mișcări, preoțimea va trebui să se afirme în mod deosebit prin continuă ridicare a nivelului pregătirii sale teologice și cetățenești, prin activitatea sa de fiecare zi și printr-o trăire pilduitoare.

Insufletețirea care s-a putut constata cu prilejul acestei serii de conferințe, este garanția unei nădejdi a înțelegerii și încadrării totale a preoției noastre în viața ceasului de față al istoriei.

SEMINARIȘTI ȘI STUDENȚI TEOLOGI DIN EPARHIA ARADULUI

În anul școlar 1961—1962 la Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul teologic din Caransebeș au frecventat un număr de 37 elevi din Eparhia Aradului (9 în anul I, 9 în anul III, 7 în anul IV și 12 în anul V cu 3 elevi mai mult decît în anul trecut).

Dintre cei 12 absolvenți din anul acesta majoritatea sînt îndrumați și recomandați pentru a urma Institutul Teologic de grad universitar.

La Sibiu, Eparhia Aradului a avut anul acesta, 32 de studenți care au frecventat cursurile Institutului Teologic de grad universitar (9 în anul I, 8 în anul II, 4 în anul III și 11 în anul IV).

La Institutul Teologic universitar din București, Eparhia Aradului a avut în acest an un student care urmează magisteriul. El este bursier al Eparhiei.

CERCETATORI LA BIBLIOTECA ȘI ARHIVA CENTRULUI EPARHIAL

Biblioteca Centrului Eparhial din Arad, care în general constă dintr-un fond documentar (nu de circulație, de împrumut), după noua inventariere, este din ce în ce mai des consultată de specialiști și cercetători. Mai ales secția Manuscrise, care cuprinde piese de o neprețuită valoare, atrage atenția slaviștilor.

Biblioteca pune colecții rare de publicații la îndemina Academiei Republicii Populare Române și a unor cercetători care pregătesc diverse lucrări cu caracter istoric.

Dar nu numai biblioteca, ci cu deosebire arhiva cu acte vechi și dintre care unele prezintă un mare interes istoric, este căutată cu mult folos de către cercetătorii de specialitate.

REPARAȚII ȘI ÎNTREȚINERE

În continuarea activității pe țărîm gospodăresc de la Episcopia din Arad s-au terminat lucrările de stuco-lustru și marmoră de la Catedrala din Arad sub îndrumarea unor specialiști. Astfel seria lucrărilor proiectate pentru anul 1962 la acest lăcaș, a fost încheiată.

La minăstirea Hodoș Bodrog s-au întreprins lucrări ample de întreținere și mici reparații, după terminarea cărora întregul ansamblu va avea un aspect de prosepțime.

UNIFICAREA ATELIERELOR DE LUMINARI

Într-un duh de colaborare frățească, cele două consilii eparhiale ale Arhiepiscopiei Timișorii și Episcopiei Aradului, sub oblăduirea aceleiași Mitropolii a Banatului a hotărît să înfăptuiască unificarea atelierelor de luminări de la Caransebeș și Arad, urmînd ca atelierul de la Caransebeș să se mute la Arad cu tot utilajul necesar mării producției într-un singur atelier.

Condițiile în care s-a realizat această contopire sînt de perfectă egalitate, nădăjduindu-se în rodnicia materială a acestei colaborări, prin obținerea unei reduceri de preț de cost.

Prețul de vînzare la parohii a și fost redus, stabilindu-se un preț unitar pentru întreaga Mitropolie a Banatului.

Rodnicia pe plan duhovnicesc a colaborării dintre cele două eparhii avem convingerea că se va dovedi și în alte împrejurări.

DECES

În ziua de 22 iulie a. c. a încetat din viață preotul *Octavian Turic* de la parohia Grăniceri, raionul Criș, regiunea Crișana.

Slujba înmormintării i s-a făcut în biserica din Arad, de către un sobor de preoți arădani, protopopul raional *Dimitrie Cuzman* și pr. *I. Bradu* din Socodor.

Parentarea a făcut-o Pr. Dr. *Petru Deheleanu*, iar prot. *D. Cuzman* a rostit un cuvânt de adio în numele preoților din protopopiatul Criș și al credincioșilor păstoriți de preotul *Octavian Turic* ale cărui virtuți omenești și preoțești le-a subliniat.

Inhumarea s-a făcut la cimitirul Pomenirea din Arad.

PREZENTĂRI BIBLIOGRAFICE

HANS-GEORG FRITZSCHEN, *Die Strukturtypen der Theologie. Eine kritische Einführung in die Theologie. (Tipurile structurale ale Teologiei. O introducere critică în Teologie)*. Berlin (R. D. G.), 1960, 299 pag.

Cartea aceasta nu vrea să fie o introducere în studiul teologiei, în sensul obișnuit al acestei numiri, adică al unei încercări de familiarizare cu disciplinele teologiei, cu conținutul și metoda lor specială de lucru, ci vrea să fie o introducere în teologia însăși, adică în ceea ce autorul numește „problemele structurii ei obiective”. (Prefața).

Introducerea în studiul teologiei se referă mai mult la organizarea oarecum exterioară a lucrului teologic, dând lămuriri asupra a ceea ce s-a lucrat și cum s-a lucrat și se lucrează în acest domeniu, pe când introducerea în teologie privește în deosebi planul construcției interne a teologiei, problematica ei permanentă, în care i se manifestă ființa.

Firește că introducerea în teologie are nevoie de introducerea în studiul teologiei, pe care îl și presupune ca dat. Dar, cu toate acestea, introducerea în studiul teologiei nu stă de sine și pentru sine, ci tocmai pentru studiul teologiei însăși; astfel că organizarea exterioară a studiului teologic (în diferitele discipline teologice) stă și trebuie să stea în slujba problematicii de totdeauna a teologiei, care, în această ordine, este ființială și fundamentală și în lumina căreia cea dintâi trebuie, din când în când cel puțin, să se lase apreciată.

Consecința acestui fapt este importantă; anume că analiza structurii interne a teologiei nu se va putea mulțumi numai să constate și să descrie ceea ce s-a moștenit, adică tradiționalul, ci va trebui să pună critic întrebarea: dacă așa cum s-a lucrat a fost lucrat mulțumitor în toate privințele, dacă metodele întrebuintate au slujit în chip optim la rezolvarea problemelor și dacă soluțiile oferite au fost, în momente date, cele mai corespunzătoare scopului urmărit sau nu?

În același timp, din capul locului este de observat aici că sînt mai multe și diferite, chiar contradictorii uneori, probleme care pot fi luate ca punct de plecare în organizarea teologiei; sînt, adică, mai multe idealuri teologice sistematizatoare sau concepții teologice (autorul le numește „tipuri structurale”) în care relativ aceleași probleme teologice se structurează totuși deosebit. În istoria bisericească, ele au venit și s-au impus unele după altele, suprapunîndu-se oarecum unele altora.

Această suprapunere, ba chiar îngrămădire uneori, se cuvine să fie analizată. Această analiză înseamnă, pentru introducerea în teologie, ceea ce pentru introducerea în studiul teologiei înseamnă distincția dintre diferitele discipline teologice.

Dar, totuși, scopul principal al introducerii în teologie nu este această analiză în și pentru ea însăși, ca să se ajungă la o înțelegere istorică a felurilor structuri și motive din teologia de azi, ci scopul propriu zis este acela de a se găsi o călăuză care să arate teologiei calea pe care ea, urmînd-o, să se poată restructura ca organism unitar și mai cu seamă să poată din nou și cu mai multă putere să slujească viața practică bisericească.

De aceea, în cartea prezentată aici, problemele teologiei sînt văzute mai ales în lumina scopului practic pe care pot să-l servească. Este vorba despre o dorită organizare rațională a ansamblului lucrului teologic, pentru ca acesta să nu se mai fărîmițeze prea mult în cercetări de probleme de la periferia vieții reale; ci, ținînd seamă de situația Bisericii în lume, să pună comorile teologiei întru totul în slujba propoveduirii evanghelice, căreia să-i dea o solidă bază teoretică.

Autorul socotește că se pot deosebi patru tipuri structurale fundamentale ale teologiei (A, B, C, D), în care se încadrează toate felurile atitudini față de funcția teologiei în viața și gîndirea creștină:

I. A) Formularea creștinescului (a propoveduirii creștine). Aceasta este „teologia doctrinară”, avînd o formă mai veche în teologia patristică sau tradițională și o formă mai evoluată în ceea ce se numește propriu zis teologie sistematică, fiind chiar tipul specific al acesteia din urmă și manifestînd-și, cum e și firesc, caracteristicile cu deosebire în Dogmatică. În deosebi se urmărește aici formularea logic-sistematică a conținutului propoveduirii, pentru a se ajunge la un sistem cît mai rotunjit logic. Astfel tipul A vede esențialul și felul cel mai înalt al teologiei în arhitectura logică a sistemului ei dogmatic. Scolastica și ortodoxia protestantă ilustrează, deși diferit, astfel de tip structural.

Autorul critică mai cu seamă spiritul teologiei scolastice. În locul unei dogmatici abstracte, de tip scolastic, el vrea o dogmatică istorică, concretă, care să asigure identitatea kerygmei (propoveduirii) nu prin fixare de concepte abstracte, ci prin stabilirea a ceea ce de fapt este afirmat în revelația creștină. (p. 41).

Drept concluzie a considerațiilor asupra teologiei doctrinare (p. 13—75) poate fi socotită afirmația că „Dogmatica nu poate deci să fie un sistem în sens filozofic, chiar dacă ea trebuie să se servească de concepții filozofice, ca eșafodaj. Însă, într-un sens, ea trebuie să fie un sistem, anume că în orînduirea aserțiunilor ei, în succesiunea materialului ei pe

capitole trebuie să domine o anume logică și ordine, și anume una teologică fundamentată". (p. 74). Autorul chiar recomandă o împărțire sau sistematizare a materiei Dogmaticii după anul bisericesc, prin ceea ce s-ar intensifica nebănuit funcțiunea practică a teologiei în comunitatea de credincioși. (p. 75—78).

2. B) Examenul critic al dogmei și în general al tradiționalului. Aceasta este „teologia critică”. Aici, în loc să se urmărească formularea unui conținut doctrinar, primit prin tradiție, se caută temeiurile acestuia, criticându-se mai mult unele poziții și mai puțin justificându-se altele, fie prin speculație teologică, fie pe bază istorică — mai ales istorică — sau empirică.

Atitudinea acestei teologii este predominant negativă față de cea precedentă. Ilustrativă este, în privința aceasta, teologia protestantă liberală, care are pretenția de a degaja adevărul din adaosurile puse alături sau peste el de istorie; iar ca figură reprezentativă este notat, între alții (Gottfried Arnold, D. F. Strauss, E. Reuss, I. Wellhausen, Joh. Salomo Semler), Adolf von Harnack, după care „esența creștinismului” s-ar reduce la trei idei: împărăția lui Dumnezeu, Dumnezeu Tată binevoitor și valoarea nesfârșită a sufletului omenesc, la care se adaugă așteptarea unei ordini mai bune sub porunca iubirii. (p. 87).

Tipul teologic B se opune tipului teologic A ca analiza față de sinteză, ca reducția critică (reducerea aserțiunilor teologice la un minimum, considerat esențial) față de dezvoltarea progresivă pe bază de principii înainte stabilite (*conclusio theologica* — desfășurarea a implicatelor logice din principii), ca separarea dintre simbare (ceea ce ar fi „esența creștinismului”) și coajă față de dezvoltarea de la sămânță la fruct. Astfel, cele două tipuri stau în relație tematică, relație de la teză la antiteză. (p. 81). De aceea teologia protestantă liberală, cu principiul ei prim: „credința creștină trebuie istoric fundată și revăzută” (p. 88), apare în mod firesc după ortodoxia protestantă.

Teologia liberală, care este numai o speță a teologiei critice, are prea multe neajunsuri pentru ca să nu fi simțit puternic nevoia de a fi depășită. „Teologia liberală lasă credinței creștine prea puțin element specific”. (p. 89). În deosebi, autorul critică ca nejustă atitudinea lui Ad. v. Harnack față de Vechiul Testament, față de dogmă în general și față de hristologie în special, ca și față de Biserica Răsăriteană. „Universalitatea lui Harnack nu este decât cealaltă față a îngustimii lui critice ca teolog”. (p. 90). „Se poate saluta faptul că acel soi de teologie este lichidat în calitate de concepție independentă” (p. 91).

Teologiei critice îi aparține și „desmitologizarea” (Entmy-

thologisierung) a lui R. Bultmann, ca și subiectivismul, istorismul și existențialismul teologic.

În general, teologia critică reprezintă o criză a teologiei; în ea, în loc de teologie, pînă azi se face în deosebi filologie, arheologie și istorie.

Dar — deși în teologia critică, adesea se cultivă critica numai pentru ea însăși, trecîndu-se de la critică la un criticism, în care „progresul constă într-o veșnică ascuțire a cuțitului, în loc de întăiere” (p. 120) — teologia critică nu trebuie eliminată cu totul, ci pozitiv încorporată în teologia ca slujbă în cadrul propoveduirii bisericești (p. 92). Critica trebuie să fie „mijloc de clarificare a conținutului kerigmei” (propoveduirii) (p. 141). Nu teologia critică este pur și simplu de înlăturat, ci tendința ei de a pune și a lăsa totul sub semnul întrebării (Biserică, dogmatică, morală, propoveduire, etc.) și pretenția ei de tip teologic independent (p. 121). Astfel „că metoda critică și mai ales cea istorică în teologie au pe de o parte un drept și o funcție indispensabilă, însă că, pe de altă parte, lor nu le revine nici primul nici ultimul cuvînt” (p. 122).

3. C) Explicarea și înțelegerea creștinismului constituiesc caracteristica celui de al treilea tip structural teologic, care, în analogie cu ceea ce se numește *înțelegere* în științele spirituale, vrea să pătrundă și să arate logica obiectivă a lucrurilor, înlănțuirea cauzală a fenomenelor religioase, în speță a celor creștine, adică să ofere explicarea și înțelegerea nu numai de ce s-au petrecut așa cum s-au petrecut, ci și de ce așa și trebuiau să se petreacă.

Concepția aceasta vrea să fie neutră, ca să depășească opoziția dogmă-critică (prezentă în confruntarea dintre cele două tipuri precedente) și să fie doar un „referat” asupra ei, în vederea explicării și înțelegerii. Mai mult, se vrea aici — pentru a rămîne pe teren științific, se pretinde — să se depășească opozițiile lege-adevăr, adevărat-fals, bun-rău, după exemplul filozofului Spinoza, și să se ia toate doar ca realități ce trebuiesc cunoscute și explicate. Se înțelege că, în această perspectivă, creștinismul nu mai este obiectul exclusiv al cercetării teologului, ci doar un fenomen religios în cadrul religiei în genere, religie considerată acolo ca una din manifestările caracteristice ale spiritului uman, constituindu-i o notă a culturii lui. Din această cauză, teologiei de tip C i se mai zice teologie culturală sau a formării, a cultivării (Kulturtheologie, Bildungstheologie). Teologi ca Troeltsch sau Schleiermacher sînt dați ca reprezentativi pentru acest tip teologic. „Caracterul particular al tipului teologic C, adevăratul eros de cunoaștere al cercetătorilor lui este: să scoată lucrurile din legătura lor tradițională-bisericască și să le așeze în raporturi mai generale (profane)” (p. 195). Astfel accen-

mul polemic se pierde și discuția devine teologic neutră, evitând „fierul fierbinte” (p. 194).

Acest mod de a vedea teologia și rostul ei, mult răspândit în facultățile de teologie protestante (mai ales în Germania), a intrat destul de repede în criză, fiindcă deși oferă pe de o parte un orizont larg, pe de altă parte înseamnă doar o imensă îngrămădire de material adunat pentru el însuși și pe care, în cele din urmă, nimeni nu-l mai poate stăpîni.

Criza acestei concepții rezultă din nevoia de a elibera teologia din strînsoarea istoriei și filozofiei.

Pretenția teologiei de a fi culturală sau a cultivării este o iluzie. Căci nu există o cultivare în sine, ci numai cultivare pentru ceva; iar acel ceva, față de care teologia de tip *C* vrea să rămînă indiferentă, nu poate fi decît Biserica în lucrarea ei misionară. Dar, îndreptîndu-se spre aceasta, tipul *C* teologic trece în mod firesc în tipul *D*, acela al teologiei propoveduirii.

Cunoașterea numai pentru cunoaștere a tipului *C* înseamnă propriu zis lipsă de scop conducător în cunoaștere. „Teologia cultivării, care se simte autarcă, se aseamănă cu o turmă fără păstor, cu o întreprindere fără conducător, cu o „metodă” fără scop; ea este putere fără direcție, masă fără organizare, științificitate în sine (Wissenschaftlichkeit an sich). Sistemele și concepțiile ei s-au sfărîmat, dar materialele ei s-au salvat în lexicoane, manuale și „istorii”, ca încărcăturile corăbiilor naufragiate. Văzută de dinafară, această teologie este îmbelșugată și știutoare, ca niciodată o teologie. Însă ei se potrivește (ceea ce se spunea oîndva despre ducele de Orleans), că posedă toate talentele, afară de unul, acela de a se folosi de ele” (p. 200).

4. *D*) Teologia numită a propoveduirii sau teologia kerigmatică este tipul teologic ultim. El se constituie printr-o organizare teologică, supraordonată lucrării specialiștilor (istorici, exegeți, sistematici), cu scopul satisfacerii cerințelor situației practice în propoveduirea bisericească, pe care lucrările de specialitate, mereu presupuse și considerate ca necesare, nu trebuie s-o piardă din vedere. În prezent, concepția aceasta tinde să se impună tot mai mult, utilizînd tot ce pare de valoare din tipurile anterioare, *A*, *B* și *C*, pe care vrea să și le încorporeze oarecum, să le asimileze, în vederea scopului bisericesc mai înalt.

Prezentul manifestă tot mai mult trecerea de la tipul *C* la tipul *D* teologic, tipuri între care există o anume tensiune, „și anume tensiunea dintre completarea unui arsenal și echiparea din acest arsenal și trimiterea la întreprindere concretă” (p. 215). Cele două perspective, ale tipurilor *C* și *D*, pot fi ilustrate și așa: „pe de o parte acel tip de bibliotecar care este fericit numai dacă vede toate cărțile stînd desăvîrșit orînd-

duite și fără urmă de întrebuintare în rafturi, iar de altă parte docentul pe care îl bucură faptul că participanții la seminar îi folosesc cu adevărat aparatul bibliografic. Sau: aici strălucirea de paradă a unei trupe sau flote, iar acolo punerea lor în linie și intrarea în luptă" (p. 215). „Situația teologică actuală se caracterizează — din punct de vedere formal — printr-un prea mult în metodă și un prea puțin în valorificare teologică” (p. 215).

Tipul teologic *D* reprezintă un progres față de tipul *C*, prin direcționarea materialului de cunoaștere teologică din aceasta din urmă. „*D* nu este nimic substanțial nou peste *C*, el este cunoașterea din *C* orientată după misiunea de propovăduire a Bisericii, este *C* organizat din nou” (p. 222).

Noua organizare constă în deosebit în: *a*) o concepție teologică de bază, prin care problemele cîștigă un interes teologic-bisericesc actual; *b*) o împărțire, clasificare, a cunoștințelor teologice după cum cere valorificarea teologică-bisericească; *c*) generalizarea a ceea ce este tipic și permanent.

Spiritul care domină în tipul teologic *D* este că nimic din cunoașterea teologică nu trebuie pierdut, „ci tot ce s-a prelucrat aici (în fazele premergătoare) să fie pus în dependență de misiunea propovăduirii” (p. 278).

Aceasta înseamnă mult mai mult decît ceea ce se înțelege prin teologie practică, cu care teologia propovăduirii nu trebuie identificată sau confundată. În tipul teologic *D* nu-i vorba simplu de o lărgire a limitelor teologiei practice și nici de „crescinda îmbisericea a teologiei” (p. 278), pretutindeni unde teologia nu este considerată ca funcție a Bisericii.

În această perspectivă, teologia practică rămîne mai departe ceea ce este, ramură a teologiei, fără să se hipertrofieze în întregul teologiei. Teologia propovăduirii are în vedere practicul, dar ea nu este simplu practică, noțiunea de practică fiind aici mai îngustă decît aceea de bisericesc. „Toată teologia este bisericească, dar pentru aceea nu toată teologia este „practică” (p. 279). Astfel că teologia propovăduirii, deși vizează cu deosebire practica, este altceva și mai mult decît teologia practică devenită autarcă. Numirea de teologie a propovăduirii se referă la ființa teologiei și la rostul întregii teologii, nu numai la o ramură a acesteia.

Cele patru tipuri structurale (1. teologie doctrinară; 2. teologie critică; 3. teologie a cultivării; 4. teologie a propovăduirii) trebuie înțelese ca posibilități sau forme generale de tratare a problemelor teologice și, în același timp, ca moduri de înțelegere sau concepții asupra rostului și misiunii teologiei, în genere. Totodată este de remarcat și faptul că ele nu sînt numai rezultat al tendinței logice de clasificare, deci o simplă schemă mentală, ci că reprezintă patru stadii reale în istoria teologiei, fiecare stadiu corespunzînd unei stări spirituale re-

ale și răspunzînd unor trebuințe reale în momente diferite, de unde și dreptul lor la existență în anume perioade de timp și, deci, sensul lor teologic. Aceasta pentru că evoluția teologiei stă în legătură cu istoria comunității creștine (Bisericii) și cu evoluția vieții spirituale în general.

Astăzi, teologia de tipul *D* (teologia care se simte obligată tematic a sluji propoveduirii bisericești) apare ca singura întru totul justificată, avîndul-se în vedere trebuințele actuale ale Bisericii în vestirea cuvîntului evanghelic.

Cele patru tipuri structurale ale teologiei pot fi considerate și ca faze ale unei evoluții dialectice: *B* și *C* împreună ca un empirism în opoziție cu raționalismul lui *A*; sau scepticismul lui *B* și relativismul lui *C* ca opoziții față de dogmatismul lui *A*; sau *D* ca o siteză criticistă în sens kantian a etapelor premergătoare (p. 102); tot așa *C* ca sinteză între *A* și *B*, în înțelesul că neutralizează opozițiile dintre *A* și *B* (p. 191); sau *D* ca sinteză între *C* și o antiteză față de acesta (*C*), întrucît, pentru *D*, materialul prelucrat de *C* într-o poziție de indiferență față de Biserică este structurat acum, în *D*, într-o formă nouă, aceea a unei teologii bisericești.

De notat este și o anume afinitate între fiecare dintre tipurile structurale teologice, care determină fiecare profilul cîte unei faze din cele patru, și anumit tip de cugetare teologică. În sine, în orice fază sînt date toate posibilitățile, „căci structura cugetării omului în diferențierile ei tipice rămîne în cursul timpului relativ constantă” (p. 103). Iar dacă în anumită vreme predomină un anumit tip structural, aceasta înseamnă că, peste teologi luați ca individualități purtătoare ale empiriei evoluției teologiei, trebuințele vremii cer să se actualizeze unul sau altul dintre tipurile structurale posibile. De aceea succesiunea tipurilor structurale teologice nu trebuie considerată ca arbitrară.

Teologul de tip *A*, doctrinarul, se înrudește cu filozoful, care își găsește mulțumirea în arhitectonica imanentă a lucrului său (ideilor sale) și care manifestă puțină grijă față de realitatea empirică istorică.

Teologul de tip *B*, criticul, este mai înrudit cu „juristul și cu filologul și aici mai ales cu dascălul care explică gramatica și supraveghează lucrările școlarilor. Ar fi de gîndit și la un tip de ofițer și subofițer, a cărui întreagă pasiune este să controleze și să inspecteze” (p. 105).

Teologia tipului *C* este aceea a cărturarului, eruditului sau enciclopedistului, avînd două subtipuri: al colecționarului și al celui ce urmărește o anume orînduire a materialului adunat. Este tipul „lexicon ambulant”, interesul lui este să cuprindă totul, „el există cu adevărat numai în unire cu biblioteca lui... și orice problemă de fapt se transformă repede la el într-una istorică” (p. 106). Suficiența de sine, un fel de

închidere cu mândrie în sine, și indiferența față de Biserică sînt note caracteristice ale acestui tip teologic, mult răsplatit în facultățile de teologie (protestante) în perioada anterioară primului război mondial. Teologul de tip C, fără a lua vreo atitudine (ceea ce, observăm noi, este o contradicție în cadrul teologiei) vrea să fie numai istoric, filolog sau arheolog sau, în cel mai bun caz, istoric al religiilor. Concepția teologică de tip C este astfel un „secularism teologic” (p. 197).

Teologiei tipului D îi corespunde, ca tip de cugetare, organizatorul, care abia în timpurile mai noi se reliefează mult, deși a existat totdeauna. El nu caută axiome din care să tragă concluzii, ci scopuri care urmează să fie servite; lui, un adevăr care nu privește și nu interesează pe nimeni, îi apare fără valoare. Cu tipul A— și împotriva lui B— are comună satisfacție în fața arhitectonicii ideilor, pe care nu le organizează pentru ele înșile, ci pentru eficiența lor în lumea empirică bisericească.

Se înțelege că tipurile, luate în sine, sînt numai forme abstracte, în care se orînduiește un material concret, și nici nu apar niciodată pure.

Drept concluzie generală a considerațiilor lui H.—G. Fritzsche asupra teologiei și tipurilor ei structurale pot fi luate cuvintele: „că teologia în sine și ca stare se apropie azi de un stadiu în care ea nu poate să fie decît sau bisericească sau să nu fie de loc” (p. 286).

Lucrarea lui H.—G. Fritzsche cu toate că se referă în chip special la teologia protestantă — despre a cărei tensiune și permanentă frămîntare oferă bune indicații, fără a fi o istorie intenționat cu acest cuprins — prezintă un interes mai larg prin chiar ideea aleasă ca temă și prin accentul cu totul deosebit pus pe legătura ființială a teologiei cu Biserica și misiunea acesteia.

Cartea este interesantă și prin mulțimea problemelor pe care le ridică — chiar prea multe în limitele unei singure lucrări care nu vrea să fie un inventar de probleme — căroră, firește, nu le poate da totdeauna soluții întru totul mulțumitoare. În aproape toate capitolele, cartea cuprinde multe și interesante, chiar dacă nu totdeauna acceptabile, considerații metodologice în legătură cu prelucrarea materialului pe care urmează să-l trateze diferitele ramuri ale teologiei (mai ales la exegeză, istorie, dogmatică și morală), făcîndu-se mereu analogii cu ceea ce se petrece pe plan metodologic în științele profane.

Cu totul deosebit, aparte de considerații metodologice și de probleme speciale și de interes confesional, care pot rămîne discutabile, se impune ideea conducătoare a lucrării lui H.—G. Fritzsche, anume orientarea teologiei spre slujba ei esențială în propoveduirea bisericească. Autorul uită, însă, sau

nu ia în considerare că punct de plecare, poate chiar model de teologie kerigmatică, se poate găsi în teologia patristică, chiar dacă aceasta, mai ales în privința formei, suportă depășirea. Dacă teologia protestantă s-ar îndrepta mai mult spre comorile teologiei patristice și cu un interes altul decât cel de pură erudiție, folosul ar fi deosebit de mare, mai întâi pentru ea însăși. (Prof. Dr. Isidor Todoran).

JOHANNES GRUENDLER, *Lexikon der Christlichen Kirchen und Sekten*, Freiburg im Breisgau, 2 Bd., 1961, pp. 910.

După o muncă de 12 ani autorul a publicat acest monumental „Dicționar”, repertoriu amplu a 2639 Biserici și denomi-națiuni. Faptul că autorul a reușit să determine și să localizeze un număr atât de mare de grupări creștine dispărute sau încă existente, reprezintă deja o performanță neegalată în istoria religiilor. Mai mult încă decât atât: pentru partea cea mai mare a acestor Biserici el este în măsură să ne dea adresa sediului central, un scurt istoric, un rezumat al doctrinei, principiile de bază ale organizării lor, afilierea eventuală la o federație de Biserici, numărul membrilor, a slujitorilor, atât autohtoni cât și străini, lăcașurile de cult... În general, aceste cifre reprezintă situația din principalele țări în care gruparea respectivă se află reprezentată. Pe de-asupra autorul indică data statisticilor sale care, aproape în toate cazurile, este anul 1955. O importantă bibliografie denotă seriozitatea documentării sale.

Intr-o scurtă primă parte autorul tratează despre Biserica romano-apuseană și diferitele sale rituri. Apoi se ocupă de celelalte mari Biserici și grupări religioase, mai cunoscute sau mai puțin cunoscute, începând cu „Abantu Independent Methodist Christian Church of South Africa” (nr. 20) și sfârșind cu „Zulu or African Ethiopian Church” (nr. 2659). Sunt amintite numeroase „societăți” religioase și de asemenea grupările mai mari și federațiile de Biserici. Tablourile sinoptice de la sfârșitul lucrării arată înruderile și filiațiile dintre ele. Sunt enumerate spre pildă grupările etiopiene de tip adventist, sau cele anglicane, calviniste, baptiste, luterane, metodiste sau penticostale; de asemenea comunitățile baptiste de tip conservativ, liberal, arminian, evanghelic, fundamentalist ori sabatic, etc. ...

În felul acesta se pun în evidență apropierea și înruderile cele mai felurite, uneori cele mai neașteptate.

Lucrarea se încheie cu un indice de 70 de pagini (nume, locuri și materii) care ușurează găsirea rapidă a oricărei grupări, cu condiția de a i se fi reținut și numai o singură notă caracteristică.

„Dicționarul” acesta, precum s-a remarcat este „unic în lume”. Consultarea lui în atmosfera ecumenică pe care o trăim imprimă cititorului o notă descurajantă datorită viziunii unei

Eiserici sfîșiate pe care o prezintă. Totuși problema aceasta trebuie abordată cu realismul de rigoare. (*Preotul Nicolae*).

P. ȘT. NASTUREL, *Un épitrachilion inédit de style byzantin: L'étole de Clément, Métropolit de Philippes (1613)* în „Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae” Tom. X, Fasc. 1—3 pp. 203—210.

Muzeul Sfintei Patriarhii din București s-a îmbogățit nu de mult, cu o frumoasă broderie inedită. Este vorba de epitrahilul mitropolitului Clement de Filipi din Macedonia.

Istoria acestui epitrahil pînă în clipa cînd a intrat în posesia muzeului de la mînăstirea Antim, e foarte puțin cunoscută. Se știe doar că ales în 1607 ca mitropolit la Filipi, Clement a reușit în 1619 să-și mărească eparhia cu teritoriul aparținînd mitropoliei Drama. În anul 1616, în ajunul succesiunii, mitropolitul Clement a dat să i se facă acest epitrahil.

Epitrahilul este alcătuit din două pulpane cusute la un loc. Lipsind partea superioară, s-a pus în loc o bucată dintr-un epitrahil obișnuit din sec. XIX—XX. Dimensiunile sînt de 125 cm. lungime (respectiv 152 dacă se socotesc framjurile 6,5 cm și partea reconstituită 21 cm.) și 24 cm. lățime.

Broderia este făcută cu fir de aur, argint și mătase, pe un fond de mătase roșie. Pe cele două pulpane, sub o arcadă trilobată fiecare, sînt reprezentați în următoarea dispoziție:

Sf. Arhanghel Gavril	—	Sfînta Fecioară
Sf. Ap. Petru	—	Sf. Ap. Pavel
Sf. Ap. Ioan	—	Sf. Ev. Luca
Sf. Ap. Matei	—	Sf. Ap. Marcu
Sf. Ap. Andrei	—	Sf. Ap. Simon
Sf. Ap. Vartolomeu	—	Sf. Ap. Iacov
Sf. Ap. Filip	—	Sf. Ap. Toma

Cîteva semne curioase, a căror semnificație nu se poate preciza, însoțesc pe 10 dintre Sfinții menționați.

În partea de jos a epitrahilului se află următoarea inscripție în limba greacă: „Epitrahilul de față a fost făcut de mine smeritul mitropolit al Filipilor Clement în anul 7122 la 5 noiembrie”.

În privința execuției, autorul ajunge la concluzia că epitrahilul prezintă o asemănare izbitoare de tehnică stil, decorație și compoziție cu epitrahilele valahe și sîrbe din sec. XVI și XVII. Acest fapt se explică și prin unitatea strînsă dintre producțiile artei feudale aparținînd popoarelor din sud-estul european.

Studiul documentat al profesorului Petru Șt. Năsturel prezintă o însemnată contribuție la cercetarea producțiilor bisericesti ale artei acestor popoare unite într-un singur crez împotriva jugului musulman. El subliniază odată mai mult legătura care a existat și trebuie să existe între popoarele din această parte a lumii.

EMILIAN TIMIADIS: „*L'Eglise: Le paradis retrouvé*” selon *l'Hymnographie*. Extras din „*Studia Patristica*”, V. (Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur, Band 80) Akademie Verlag, Berlin, 1962, pp. 129—142.

Episcopul Emilian Timiadis este unul din cei mai de seamă militanți pentru cauza apropierei și înțelegerii între Biserici și popoare și în același timp unul din prietenii sinceri și devotați ai țării noastre. Studiul pe care-l prezentăm oglindește preocuparea P. S. Sale pentru binele lumii, precum și o putere de pătrundere deosebită a adevărilor de credință.

În tratarea temei autorul arată că opera mîntuitoare a Fiului lui Dumnezeu nu constituie numai o intrare într-o lume spirituală, ci de asemenea o redobîndire a bunurilor pierdute prin Adam, reîntoarcerea la o realitate, pe care veacurile, și o nostalgie patetică, au făcut-o obiectul rugăciunilor și imnelor religioase. Această operă o continuă Biserica. Împărăția cerurilor, obiectul primei predici a Mîntuitorului și al întregii sale activități se realizează în Biserică. Raiul cu toate binecuvîntările lui revine în viața spirituală pe calea tainelor.

Prin liturghie și sfintele taine prin slujbele religioase în totalitatea lor, mîntuirea se realizează în comuniunea bisericească, preludiul întîlnirii definitive între Dumnezeu și oameni în împărăția Sa.

În felul acesta Biserica se identifică cu raiul, fiindu-i chiar superioară prin bunurile ei de neasemuit. Faptul este subliniat cu prisosință în literatura patristică, dar mai ales în *imnografia ortodoxă*, de care se ocupă autorul în următoarele capitole: I Spre rai prin botez; II Biserica și bunurile pierdute; III Raiul regăsit în Biserică; IV Raiul: viața în unire cu Hristos; V Sărbătoarea raiului; VI Înaintea morții.

Ideia călăuzitoare a primelor trei capitole este că prin botez, noul membru al Bisericii dobîndește starea cea dintîi, starea de nevinovăție a primului om, ștergîndu-i-se păcatul săvîrșit oarecînd de strămoși. De acum credinciosul urcă pe scara desăvîrșirii prin toate mijloacele pe care Biserica le pune la dispoziție. În capitolul IV se arată că acest paradis, spre care năzuiește creștinul, se identifică cu însuși Hristos Domnul, plînatatea dumnezeirii și a tuturor bunurilor, căci a fi cu el, însemnează a încerca cea mai mare bucurie. Această unire cu Hristos se concretizează în Sfînta Euharistie. Prin ea nu numai sufletul, ci și trupul, omul în integritatea ființei sale participă la această bucurie. Cap. V. se ocupă de mijloacele prin care această împărtășire este posibilă: purificarea prin post și rugăciune. Eficacitatea acestora o arată cîntările din timpul Postului Mare, care este o adevărată sărbătoare a raiului. Începînd cu Duminica izgonirii lui Adam din rai (lăsatului de brînză) aceste cîntări redau întreaga dramă a pro-

topărinților în trei etape: starea de nevinovăție din rai; alungarea lor din rai; rugăciunea de-a intra în paradisul pierdut; Cap. VI, pune din nou față în față starea omului înainte și după căderea. Se arată în mod deosebit preocuparea imnografului pentru locul pe care îl va avea creștinul în rai — și aceasta mai ales în inelele de la slujba înmormântării.

Dar în serviciul liturgic *raiul* nu ocupă numai un loc cosmologic, ci și unul existențial. Dacă pentru iumea antică — susține autorul — paradisul era idealul suprem al aspirațiilor și speranțelor pentru noua iconomie el manifestă în viața actuală caracterul acestei împărății: bucurie, lumină, sfințenie" (pag. 137). Hristos duce întreaga Sa Biserică spre fericire. În acest fapt constă și latura practică a problemei tratate.

Bogăția materialului întrebuițat, diversitatea aspectelor fac ca lucrarea episcopului Emilianos să aducă o însemnată contribuție la capitolul eclesiologiei, contribuție cu atât mai valoroasă, cu cât Biserica tinde spre împlinirea desăvârșită a misiunii sale, de a fi un adevărat rai al înțelegerii și iubirii.

(Tr. Sevcicu)

CONSTANTIN S. LEVCOSIATIS, directorul Seminarului „Apostolul Varnava”, *Elenhos ton chiliaston i martyron tu Iehova*. (Combaterea Hiliaștilor sau a Martorilor lui Iehova). Ediția a doua. Levcosia—Cipru, 1954, pp. 96.

Motivul scrierii prezentei broșuri a fost crescînda propagandă a sectei Martorii lui Iehova, în insula Cipru. Scopul: dovedirea, cu argumente scripturistice, a greșelilor acestei secte și evidențierea adevărului creștin ortodox, pentru ca astfel fiii Bisericii ortodoxe să se poată feri de căderea în mrejele ereziei.

Autorul expune metodic, succint și cu claritate didactică, istoria și principiile hiliasmului (sau Milenismului), pe care le combate apoi rînd pe rînd. Arată și motivele pentru care acești sectari și-au luat numele de Martorii lui Iehova. Verbește despre întemeietorul sectal, care e C. Taze Russel (după care Mileniștii se mai numesc și Russelani), expunînd doctrina hiliaastă despre împărăția de 1000 de ani, a doua venire a Domnului, soarta omului după moarte și Sfînta Treime.

Din felul cum e expusă, atât ca formă cît și ca fond, cartea constituie o prețioasă armă defensivă față de propaganda hiliaastă.

Autorul și-a atins pe deplin scopul urmărit prin tipărirea ei. Prima ediție a apărut în 1952. Ea s-a bucurat de o călduroasă primire la ortodocșii de limba greacă, care prin glasul autorizat al conducătorilor Bisericilor eline, au adresat autorului scrisori elogioase. Astfel de scrisori a primit autorul de la patriarhii Constantinopolului și Ierusalimului și de la arhiepiscopii Atenei, Ciprului și celor două Americi, scrisori publicate în ediția de față.

Incurajat de aceste aprecieri pozitive și avînd în vedere și faptul că prima ediție s-a epuizat, atutorul a socotit de bine să tipărească o a doua ediție a acestei prețioase lucrări.

ALMANAHUL PAROHIEI ORTODOXE ROMINE DIN VIENA, pe anul 1962, întocmit prin osîrdia preotului profesor *Dr. Gheorghe Moisescu*, parohul Bisericii ort. rom. din Viena. Editat de parohia ort. rom. din Viena, Löwelstrasse 8, pp. 152.

Este primul Almanach pe care-l tipărește parohia ort. rom. din capitala Austriei și care atît prin formă cît și prin fond produce cititorului impresia unui lucru desăvîrșit. Executat în excelente condiții grafice, împodobit cu mai multe fotografii, care înfățișează atît frumusețile pămîntului românesc cît și momente din viața parohiei și coloniei romîne din Viena, bogat și variat în cuprins, plin de sevă duhovnicească și culturală, pătruns de optimism și creator de atmosferă de frăție și pace între oameni, sînt tot atîtea calități ce-i dau o valoare deosebită. Binecuvîntarea pe care P. F. Patriarh Justinian o dă pentru apariția acestui Almanach este însoțită de elogii la adresa celor ce s-au ostenit pentru a-l da la lumină, de calde urări de bine și de sfaturi de înaltă înțelepciune pentru fiii duhovnicești statorniciți în Austria.

După patriarhiceasca binecuvîntare, tipărită la începutul cărții, urmează partea calendaristică, unde, în șirul lunilor de peste an, sînt menționate spre aducere aminte, momente mai de seamă din trecutul Bisericii și al poporului nostru, precum și toate datele mai importante referitoare la comunitatea ort. rom. din capitala Austriei. De aici aflăm că la 8 ianuarie 1907 s-a sfințit capela ort. rom. din Viena, cu hramul *Invierea Domnului*. La 10 februarie 1776 împărăteasa Maria Terezia a dat comunității greco-valahe din Viena cuvenitul privilegiu de libertate religioasă. La 29 martie 1958 s-a ținut înțîia Adunare Generală a Coloniei Romîne din Austria, cînd s-a ales Comitetul de conducere. La 1 septembrie 1683 Șerban Vodă Cantacuzino a înălțat la Viena o cruce de stejar, în timpul asediului acestei cetăți de către oastea turcească, asediu la care a luat parte și el. După zdrobirea turcilor și despresurarea orașului, vienezii au clădit, în 1684, pentru adăpostirea acestei cruci, un mic paraclis, care a devenit monument istoric. Acest paraclis a fost restaurat de parohia din Viena, în 1961. La 7 decembrie 1921 Ministerul Federal austriac, a aprobat „înființarea unei parohii ort. rom. în Viena, pentru toți românii din Republica Austria, fără considerare a cărui Stat sînt supuși”.

În partea literară alcătuitorul le a cules, din holda cea bogată a scrisului românesc, tot ce a socotit că este potrivit pentru hrana și ridicarea duhovnicească a enoriașilor” (p. 31), rînduindu-le sub următoarele etichete: Pentru suflet. Pentru

mente. De cetit în sărbători. Cuvinte din bătrâni. Frumusețile pământului românesc și Cronica.

Aici aflăm tilcui și învățături înțelepte ale citorva mari dascăli și ierarhi, ca de exemplu: P. F. Patriarh Justinian: Binefacerile rugăciunii; I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului: Inima; I. P. S. Mitropolit Firmilian al Olteniei: Cum trebuie făcută rugăciunea; Gala Galaction: Grădina Raiului; M. Eminescu: Rugăciune, etc.

În rubrica: Pentru minte, adică pentru îmbogățirea cunoștințelor, sînt redată cîteva mărturii istorice, ce oglindesc legăturile de pace și prietenie dintre poporul român și poporul austriac, arătîndu-se totodată cît de vechi sînt aceste legături pe teren cultural și bisericesc. Semnează: Acad. Tudor Vianu: Popas la Viena; Perpessicius: Eminescu la Viena; G. I. M.: Credincioșii ortodocși din Viena de odinioară; Pr. Dr. Virgil Ciobanu: Iniințarea capelei ort. rom. din Viena; G. Sereda: Colonia romînă din Austria, etc.

În partea intitulată: De citit în sărbători, sînt reproduse versuri, schițe și însemnări de călătorie, culese din înțelepciunea poporului, sau din marii noștri scriitori, M. Sadoveanu: Moș Crăciun; Șt. O. Iosif: Bunica; Barbu Delavrancea: Nu e Geaba cafea; Radu D. Rosetti: Melk, etc.

Capitolul: Cuvinte din bătrâni, cuprinde cîteva pagini din vechii noștri cronicari: Gr. Ureche, Miron Costin, D. Cantemir, prin care sînt preamărite faptele de biruință ale strămoșilor.

Frumusețile pământului românesc sînt descrise în 3 articole de persoane care, aprinse de dor, l-au văzut în anii din urmă și care au rămas profund impresionați nu numai de partea cu care a înzestrat natura acest pămînt, ci și de operele grandioase, cu care l-au înfrumusețat oamenii. Aceste articole sînt scrise de H. Petrowitsch, T. Erker și E. Dressler, în limba germană, pentru a fi accesibile și celorlalți cetățeni austrieci.

Cronica pune în lumină lucrarea desfășurată în anul 1961 de către slujitorii și ostenitorii parohiei, pe tărîmul vieții obtești și bisericești.

Pentru a înlesni accesul Almanahului și în bibliotecile celor ce nu știu romînește, toate cele de mai sus sînt redată, de încheiere (pp. 131—146), în rezumat, și în limba germană.

Prin felul cum e alcătuit, acest Almanah este nu numai o călăuză calendaristică și istorico-literară, pentru credincioșii ort. rom. din Viena, ci e și un factor de valoare ce contribuie la menținerea și consolidarea prieteniei dintre poporul român și poporul austriac și la lupta pentru pace. (*I. Petreușă*).

CARTEA BANĂȚEANA

Pentru cunoașterea fenomenului literar bănățean ce reflectă noul vieții, propriu regiunii, pentru care preoțimea a dovedit totdeauna interes deosebit și, continuînd o veche tra-

diție, prezentăm scrierile în volum, apărute pînă acum în cursul acestui an.

Autorii, fac parte din grupul apreciatei reviste *Scrisul Bănățean*, bine cunoscută în mișcarea literară românească.

ALEXANDRU JEBELEANU: „*Frumuseți simple*” E. P. L. 90 pagini. Noul volum, cuprinde versuri de real talent, încare prind glas frumusețile de azi ale patriei noastre, făptuirile oamenilor muncii din Banat și noul în impetuoasă creștere.

Hărnicia oțelarilor reșițeni, istețimea și dirzenia minierilor din Anina, belșugul de rod, de frumusețe și poezie a pusteii bănățene, și-au găsit cel mai autentic cîntăreț, cu sensibilități ce impresionează și cuceresc.

ANGHEL DUMBRAVEANU: „*Fluviile visează Oecenul*” E. P. L. colecția „Luceafărul”, 120 pagini. Volumul de debut editorial al tînărului dar bine cunoscutului poet, elogios apreciat de critica literară, înmănunchiază trei cicluri de poezii inspirate din realitățile noi ale Patriei. Gingășia și profunzimea simțămintelor, și-au găsit expresia fericită în versuri de pronițătoare realizare poetică.

VIRGIL BIROU: „*Drumuri și popasuri bănățene*” E. P. L. 300 pag. Locuri pitorești captivant descrise, oameni ninați care înțeleg vremea și-i împlinesc cerințele, înfăptuiri mărețe de azi și fapte pilduitoare din trecut, toate măiestrit zugrăvite de cel mai înzestrat prozator bănățean care a dat literaturii scrieri ce nu se pot uita. Eroi povestirilor triiesc aievea cu durerile și bucuriile lor, iar evocările întîmplărilor de altă dată, zguduie sau înalță sufletește.

ION ARIEȘANU: „*Anii adolescenței*” Colecția „Luceafărul”, 192 pag. Un volum de schițe și povestiri simțit și frumos scrise, bine primite de cititori. Înfațișînd aspecte din lumea satului contemporan sau dezbătînd problemele europene ale constructorilor, muncitorilor siderurgiști și atitudinea tineretului față de viață și semenii, prin rezolvarea lor și prin alesele calități literare, cartea se citește cu plăcere și interes.

MIRCEA ȘERBANESCU: „*Timișoara*” E. P. L. 175 pagini. Este cea dintîi carte de reportaje despre marele și vechiul oraș bănățean. Calitățile literare deosebite ale autorului care a îmbogățit literatura cu mai multe volume de proză bine scrise, fac lectura deosebit de plăcută și interesantă. Incursiunile istorice sînt pline de farmec iar prezentarea orașului de azi cu clocotul muncii și a trăirii lui, te cuceresc.

În întregul lui, volumul este o mare, cuprinzătoare și zbuțită oglindire colorată a capitalei Banatului. (I. B. Mureșanu)

T. A. C. - Nr. 34 - 1962

lui; Vizita canonicului Felix Kir în România; Știri din Biserica ortodoxă polonă; Vești din Biserica ortodoxă maghiară; Conferințe în Occident despre Biserica ortodoxă; Slujbe religioase pentru unitatea creștinilor; Noua Biblie etiopiană; Hirotonire de episcop în catedrala din Lenin-grad; Descoperiri arheologice; Retragerea din activitate a prof. K. Barth; Patriarhul Alexandriei își reia sediul canonic; Ortodoxia și vechii catolici; Lupta clericilor pentru un climat propriu înfrățirii între popoare; Impresiile unor delegații de creștini evanghelici din R. D. Germană care au vizitat Uniunea Sovietică; Zece ani de apariție a revistei ortodoxe maghiare 558

N O T E Ș I C O M E N T A R I I

În problema Conciliului papal (M. Șesan); Revizuirea noțiunii de episcopat în Biserica romano-apuseană; Își va revizui Biserica romano-apuseană poziția față de căsătorie?; Indelețniciri „pămîntene” ale unor clerici apuseni; Intimitățile Vaticanului din nou la ordinea zilei 567

VIAȚA BISERICESCĂ DIN CUPRINSUL MITROPOLIEI BANATULUI

ARHIEPISCOPIA TIMIȘORII ȘI CARANSEBEȘULUI:

Conferințe de orientare ale preoțimii; A treia conferință de lucru cu protopopii raionali; Lucrări de întreținere la Seminarul Teologic și Școala de Cîntăreți Bisericești din Caransebeș; Reparări de biserici și case parohiale; Picături de biserici; Muzee bisericești; Decese.

EPISCOPIA ARADULUI: Hirotonie de diacon; Ședință de lucru cu protopopii; Conferințe de orientare; Seminariști și studenți teologi din eparhia Aradului; Cercetători la biblioteca și arhiva Centrului eparhial; Reparații de întreținere; Unificarea atelierelor de luminări; Deces. 574

P R E Z E N T A R I B I B L I O G R A F I C E

H. G. Fritzsche, Die Strukturtypen der Theologie (Is. Todoran); J. Gruendler: Lexicon der christlichen Kirchen (Preotul Nicolae); P. Șt. Năsturel: Un épitrachilion inédit de style byzantin (Tr. Sevcicu); Episcopul E. Timiadis: L'église: Le paradis retrouvé (Tr. Sevcicu); C. S. Levcoșatis: Elenhos ton chiliaston i martyron tu Iehova; (I. Petreună); Almanahul parohiei ort. rom. din Viena; pe anul 1962 (I. Petreună); Cartea bănățeană (I. B. Mureșianu) 582

